This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

1. Castles — Sweden —
Trolleholm

AD

Digitized by Google

Digitized by Google

1. Castles—Sweden—
Trolleholm

AD

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

TROLLEHOLM

FÖRR

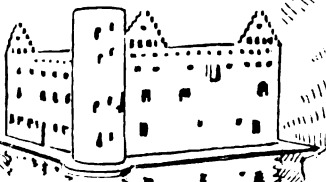

OCH NU

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

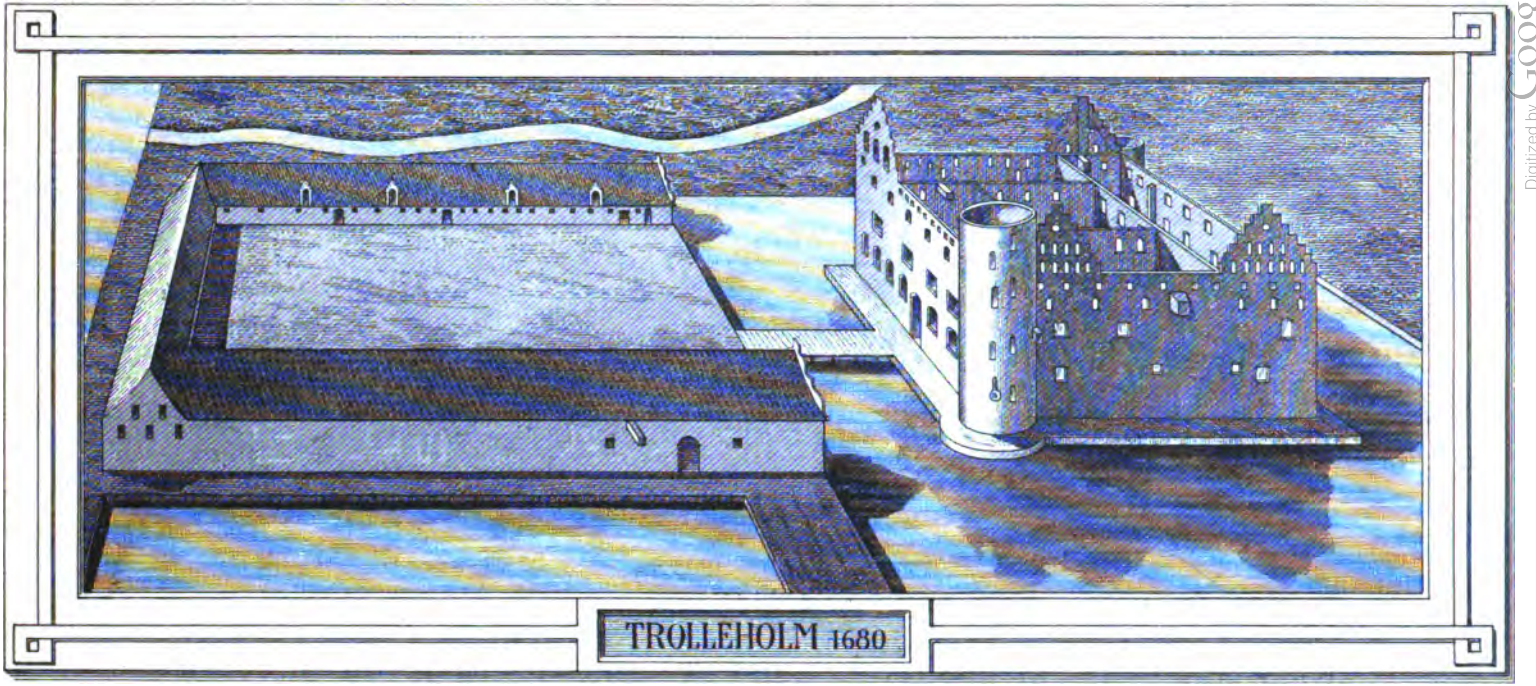

Copia efter en tekning af Ingenieur Capitain Burman 1680 förfärdigad och på trycket 1756 utgifven af Abraham Fischer Adjutant vid Kongl. Fortification.

Digitized by Google

[Carl Lille-Bond]

TROLLEHOLM

FÖRR OCH NU

LUND 1905
HÅKAN OHLSSONS BOKTRYCKERI

Digitized by Google

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

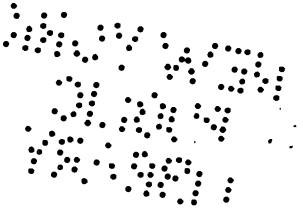

Digitized by Google

ARRENDEGODSET

FRÅN GAMLA TIDER INDELADT I SLÄTTBOGODSET,

SKOGBOGODSET OCH STRÖGODSET.

Digitized by Google

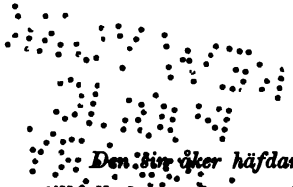

Den, som åker häfdar, han får bröd tillfyllest, men den, som far efter fåfängliga ting, han är en dåre.

[Sal. Ordspr. 12: 11].

Digitized by Google

I.

SLÄTTBOGODSET

ELLER

TROLLEHOLMS HEMMAN

I

TORLÖSA SOCKEN

UTOM SÄTERIET MED DESS ÄGOR.

Digitized by Google

Digitized by Google

Innehåll.

Inledning.

I. *Gryttinge hemman.*
1. Från äldsta tider till 1822.
2. Från 1822 till nuvarande tid.
3. De särskilda farmerna från 1822.
4. Torp på Gryttinge hemman: Gryttingehus n:r 1 o. 2; Ibm 3 o. 5; Gryttingehusen; Gryttingetorp; Lilla Gryderup n:r 1; Ibm n:r 2; Bialitt n:r 1 o. Bodelstorp; Bialitt n:r 2 o. 3; Ibm n:r 4; Dammhus; Skoghus; Hanslund; Gustafsfarm; Carlsfarm; Märtatorp; Fredriksborg; Lisatorp.

II. *Torlösa hemman.*
1. Från äldsta tider till 1825.
2. Från 1825 till nuvarande tid.
3. De särskilda farmerna från 1825.
4. Torp på Torlösa hemman: Erikstorp; Månstorp; Pålstorp; Damstorp med Kjelleskogshus n:r 1; Kjelleskogshus n:r 2; Bläshusen n:r 1 o. 2; Evadal; Torlösa soldattorp.

III. *Östraby hemman.*
1. Från äldsta tider till 1831.
2. Från 1831 till nuvarande tid.
3. De särskilda farmerna från 1831.
4. Torp på Östraby hemman: Albjershus n:r 1 och 2; Ibm 3 o. 4; Anderstorp; Östraby soldattorp; Friskenshus; Rosdal.

IV. *Wistofta hemman.*
1. Från äldsta tider till 1851.
2. De särskilda farmerna från 1851.
3. Torp på Wistofta hemman: [Torhus]; [Skoltorp]; Wistoftahus n:r 1 och Stora Kallthus n:r 1; Wistoftahus n:r 2; Stora Kallthus n:r 2; Kallthusen och soldattorpet.

V. *Brödåkra* och torpet Knafvershus.

VI. *Gryderup* och *Grönvallsfarm.*

VII. *Ingelstorp.*

Digitized by Google

VIII. *Pårup* med torpen Äblatofta n:r 1 o. 4; Tomastorp; Äblatofta n:r 2 o. 3; Furulund n:r 1 o. 2; Pårupslund.

IX. *Ramstorp* med torpen Ramstorpshus n:r 1 o. 2; Sigridslund; Skogvaktarehus; Östra Trulsahus.

X. *Wipenröd* med Wipenrödshus; *Skällaröd* med Skällarödshus; ***Murhus;*** *Schönabäck;* Olstorp; Åhus.

XI. ***Widtsköflegård*** och ***Widtsköflefarm.***

Sammandrag.

Digitized by Google

Inledning.

Till Slättbogodset hafva på senare tider blifvit förda alla Trolleholms i Torlösa socken belägna hemman. Dessa äro, utom säteriet och å dess ägor uppförda gårdar, *Gryttinge, Torlösa, Östraby* och *Wistofta* byar samt enstaka hemmanen *Brödåkra, Gryderup* och *Grönvallsfarm, Ingelstorp, Pårup, Ramstorp, Skällaröd, Schönabäck, Widtsköflegård* och *Widtsköflefarm* samt odaltorpet *Murhus*, jämte alla till dessa hemman hörande torp och lägenheter.

Torlösa socken har en areal af 0. 457 kv.-mil ell. 10577 tnld och består af 31 $\frac{5}{96}$ förmedlade mantal. Däruti ingår, enligt Åhrbergs karta och beskrifning af 1821—32, Trolleholm med 24 $\frac{17}{96}$ förmedl. mtl [48 $\frac{8}{16}$ oförmedl. mtl] och med en areal af 8893 : 16,2. Frånräknas säteriets hemmantal och ägor, så utgör Slättbogodset 19 $\frac{52}{96}$ förmedl. mtl [42 $\frac{1}{12}$ oförmedl. mtl] med en areal af 6965 : 21.9.

Beträffande byarnas utseende och beskaffenhet före 1730-talet är man till stor del hänvisad till gissningar och förmodanden. I en och samma by var det vanligt, att en gård tillhörde kronan, en annan kyrkan och en tredje enskild herreman. Den senare försökte då oftast, om hans sätesgård var belägen i närheten, att vid arfskiften samt genom köp och byte komma i besittning af alla gårdarna i de kringliggande byarna. Detta var Thottarnes förfaringssätt, och sålunda bildades Eriksholms gods, hvarom närmare redogörelse lämnas i kapitlet »Om godsets tillkomst».

I och för storskiftning och skattläggning tillkommo de första kartorna öfver ofvannämnda byar och hemman åren 1734—39, upprättade af Cöpinger och Hjelmberg. Å desamma finnas byarna med sina gårdar utmärkta, så att man kan göra sig en föreställning om utseendet.

Samma utseende hade de förmodligen haft under de närmast dessförinnan förflutna århundradena. De ständiga krigen med åtföljande plundringar och utskrifningar medgåfvo ingen rolig besitt-

Digitized by Google

ning. Arbetsutskylderna eller det s. k. hofveriet till säteriägaren förhindrade äfven all utveckling. Flerstädes stodo hemmanen långa tider öde, och därtill var ofta pesten orsak.

Granskar man nyss nämnda kartor, finner man en öppen plats angifven vid byarna, det s. k. torget. Däromkring lågo gårdarna, skilda från hvarandra af gator och kåltäppor. Dessa öppna platser, inhägnade med stengärden, voro sällan stensatta och utan affall, ett tillhåll för byns grisar, hvarför man lätt kan föreställa sig utseendet. Hvarje gård var kringbyggd, oftast med gödselhögen inne på gården. De särskilda husen voro smala och låga, knappt 3 alnar höga. Ordentliga takstolar funnos ej, och halmtaken voro ryggade med torf; grunden af kullersten låg ofvan jord; väggarna voro uppförda af grof plank, s. k. bohla-hus, eller af stakar, virade med halm och klenade med lera, s. k. klenehus. Gaflarna voro ofta af flätad vidje eller ene; bakugnen sköt utanför huset och var uppförd af gråsten. Inne i huset fanns stundom icke något ordentligt loft af bräder, icke ens s. k. gubbaloft (runda, med halm flätade och med ler bemängda stakar); golfvet var af stampad lera; fönsteröppningarna voro små och eldstadsförhållandena de allra enklaste. I dessa mörka, låga och osunda samt slarfvigt uppförda och dåligt underhållna hus lefde befolkningen under, efter våra begrepp nu för tiden, mycket tarfliga förhållanden. Åker och äng lågo i tegskifte, och då tegarna årligen ombyttes åboarna emellan, förstår man lätt huru ringa intresse skulle finnas för ett mera omsorgsfullt brukande af jorden. Intet fanns, som lifvade den enskilde till några förbättringars vidtagande, och de stora fäladsmarkernas brukande till samfäld betesmark hindrade all odlings tillväxt. Inga kontrakt funnos. Åbon visste ej huru länge han fick behålla gården. Af åbolängderna framgår äfven, att ombytena voro täta. Åboarna voro också själfva skuld därtill, i det att de ofta, långt innan åldern tvingade dem, afstodo från sina arrenden mot förbehåll af dryga undantag, hvilkas utgörande sedan nedtryckte efterträdarne. Till detta kom ytterligare den ständiga uppvaktningen vid den för somliga ända till en mil från hemmet belägna herrgården för att verkställa allt slags arbete, obestämdt både till tid och mängd, det s. k. hofveriet. Detta bestod uti landtbondens skyldighet att med egna dragare vid herrgården plöja, harfva och så, hugga gräs och säd samt inhösta skörden, sätta, luka och upptaga potatis, köra ut gödseln, tröska, fälla träd i skogen, såga och hugga ved samt lägga den i stackar, utgöra alla möjliga transporter, bestående af lång- och kortresor samt äckor, underhålla vägar, stängsel och diken, biträda vid jakt och fiske; med ett ord allt tänkbart. Därjämte hade bönderna att utgöra det s. k. landgillet, som, ehuru ringa till sitt belopp, nog var rätt betungande och svårt att anskaffa, och deras ställning försvårades ofta ytterligare af en despotisk gårdsfogde.

Digitized by Google

Under sådana förhållanden var naturligt, att den egna brukningen blef försummad och att afkastningen blef ringa. För att bestrida de allmänna utskylderna, där dessa utgingo i penningar, landgillet till godsherrn samt kostnaderna för inköp af en del nödvändighetsvaror, såsom sill, salt och kryddor, voro landtbönderna hänvisade till försäljning af uppfödda kreatur och af de väfnader de kunde tillverka samt att från kronoskogarna köpa ved, hvilken de sedan transporterade till och försålde i städerna.

Af det egna bruket erhölls i allmänhet icke ens brödfödan, utan måste säd köpas därtill och till utsäde. Till och med i så sena tider, så att ännu lefvande gamla män ihågkomma det, hände, att folket framkom till herrgården för att börja arbetet utan att hafva förtärt något. Den långa vägen till och från arbetsplatsen medtog äfven krafterna, och arbetet började den tiden om sommaren vid solens uppgång samt slutade ej förrän vid dess nedgång. Understundom stannade drängar och pigor kvar öfver nätterna i logarna, och bidrog det icke till sedligheten. Det lilla jordbruket vid herrgården kräfde dessutom icke på långt när den stora arbetsstyrkan, hvarför därmed slösades och föga uträttades. 1877, då torparegodset ännu utgjorde en massa dagsverken och dagskörningar vid hufvudgården, kunde ofta hända vid sädesinkörningen, att ett hastigt påkommande, men fort öfvergående regn fördröjde körningen i flera timmar. Stallgården var då full af åkdon, hästar och folk, som under tiden ingenting hade att göra. Ja, ibland kunde ingen körning alls ske, och folket fick återvända den långa vägen, utan att något uträttats, hvaremot en dyrbar tid blifvit förspilld.

I och med enskiftet förändrades alla dessa förhållanden, och en ny tid började. Förändringen kunde visserligen icke ske i en handvändning. Kostnaderna voro stora, tid kräfdes äfven till odlingar och byggnader, och de gamla hofveribönderna kunde icke med ens förändras till omtänksamma och självmedvetna arrendatorer. Öfvergången var en strid mellan gamla, inrotade vanor och åskådningssätt samt de nya idéerna. En ny generation behöfdes för att fullt tillgodogöra sig dessa. Grunden var emellertid lagd till de n. v. bättre förhållandena; hofveriets småningom skeende aflösning och slutliga afskaffande blef en följd däraf. Trolleholms hufvudgård var samtidigt stadd i odlingsutveckling, och som den var utarrenderad med rätt för arrendatorn till arbetsutskylderna från godset, så försinkade och försvårade äfven detta förhållande ganska mycket öfvergången.

Widtsköfle by, som var både krono och frälse, blef först enskiftad 1807, följde så Gryttinge 1822, Torlösa 1825, Östraby 1831 och sist Wistofta 1851.

Om gången af enskiftesförrättningarna redogöres å annat ställe. Här sammanfattas allenast grunderna, efter hvilka arrendekontrakt

Digitized by Google

för de tre stora byarna Gryttinge, Torlösa och Östraby utlämnades från enskiftet och till de nu gällande. På detta sätt undvikes ett upprepande af samma sak under de olika hemmanen.

De första kontrakten efter fullbordadt enskifte utlämnades på 30 år, för Gryttinge från 1823, för Torlösa från 1826 och för Östraby från 1831. Dessa kontrakt voro fördelade i 2 à 6 perioder. Arrendet var lägst under den första — i Östraby t. o. m. för somliga alldeles fritt — och steg sedan, så att det under den sista för många två-, tre- eller flerdubblades. För alla uppgick arrendet under sista perioden, hvilken var 5 à 25 år lång, till en tunna pr uppskattadt tunnland. Arealen angafs utom i geometriskt tnld äfven efter uppskattning af sexgradig beskaffenhet. Af uppgjorda tabeller, införda på respektive ställen, inhämtas detta närmare för hvarje by.

Arrendet skulle erläggas i spannmål in natura och utgick allenast i korn. Åbon var förpliktad att transportera spannmålen, som skulle vara af ren, strid och afradsgild beskaffenhet, samt under eget ansvar inom Februari månads utgång aflämna densamma å plats inom fem mils afstånd från Trolleholms gård, som jordägarens ombud anvisade. Under förutsättning, att han därom gjorde anmälan å gårdskontoret inom förutgående December månads utgång, medgafs det honom att få lösa spannmålen efter *löpande årets* markegångstaxa med 16 sk. b:cos förhöjning pr t:na. Denna lösen skulle i så fall inbetalas på gårdskontoret å samma tid, som eljest spannmålen skulle levererats. Försummades den kontanta inbetalningen, så hade arrendatorn förlorat denna rätt, och arrendet skulle erläggas in natura. Af täta påskrifter på kontrakten finner man dock, att denna lösningsrätt på vissa villkor lätt återförvärfvades. Tiden för lösen utsträcktes till 2 terminer eller med ena hälften den 24 Februari och den andra hälften den därpå följande 24 Mars. Samtidigt härmed bestämdes den straffpåföljd, att för hvarje obetald tunna skulle i ränta eller såsom plikt erläggas 8 sk. b:co i månaden. Vid de årliga landtbostämmorna, hvilka höllos på gårdskontoret, och då alla godsarne kommo tillstädes, försedde med sina motböcker, antecknades deras skulder och restanser i dessa.

Från d. 25 Mars 1835 blef det utefter hela linien skyldighet att med penningar lösa det i kontraktet bestämda spannmålsarrendet. Förmodligen hade jordägaren funnit svårigheter vid att magasinera och föryttra en så stor mängd ofta underhaltig säd. Alla onera och utskylder, utom »frälse-bevillningen», erlades af åboarna.

Enl. lag och gällande författningar skulle hemmanets åbyggnader och tillhöriga stängsel vidmakthållas. Jorden skulle häfdas och brukas enl. den »Circulationstabell med beskrifning uppå hemmanets ägor jämte karta, som hvarje åbo erhållit» [1]).

[1]) Ännu finnes på flera ställen, hängande inom glas och ram, åkerkarta öfver hemmansnumret med utsatta skiften, växtföljd m. m.

Digitized by Google

För säteriets räkning var åbon ålagd att upprätta och anlägga samt underhålla stängsel och vägar enl. anvisning. På samma vis voro yttre rågångs-stängslen till nyanläggning och underhåll fördelade på alla.

Åbon var ålagd att utan någon slags ersättning på budning utgöra s. k. äckor ell. resor med ett par hästar och tjänligt åkdon dit honom anvisades, till en sammanlagd längd pr år af 20 mils väg, återresan oberäknad. Längre än 9 mil från Trolleholms gård var han ej skyldig färdas.

Vid påfordran skulle åbon vara pliktig att från gårdens tegelbruk till anvist plats transportera det tegel, som försåldes, emot en skjutslega af 10 sk. 8 rst. b:co pr. mil och pr. 100 st. Utan ersättning var han ålagd vara behjälplig med sågtimmers och fotträds fällande och framskaffande ur egendomens skogar till herrgården eller sågen.

Inträffade olyckshändelse genom brand eller andra förstörande orsaker vid herrgården eller på godset, var han ålagd utgöra nödiga äckor och dagsverken.

Från gårdens skogar skulle hvarje åbo, efter af honom förut gjord fällning, upphuggning och uppläggning, framföra 5 fmnr ved, hvarje fmn $6 \times 7 \times 7$ fot. Däraf fallande kvistar ell. s. k. kvas fick han behålla. Af ofvannämnda 5 fmnr skulle en upphuggas och vid herrgården i stack uppläggas. Af samma antal voro äfven 2 st. beräknade att tagas ifrån Stödhafs ekeskogar och framköras till tegelbruket. Oloflig skogsafverkning var belagd med böter enl. »Skogsförbudet».

Kontraktet fick ej öfverlåtas. Obehöriga personer fingo ej hysas. All voteringsrätt för hemmanet hade jordägaren förbehållit sig.

Trädgård var arrendatorn ålagd anlägga samt med fruktträd plantera »efter den föreskrift circulationstabellen äfvenledes meddelar». Hemmanets både yttre och inre rågångar skulle, där icke stengärden funnos, förses med jordvallar, och både utefter stengärdena och jordvallarna skulle »stångpilar» planteras på lämpligt afstånd. Dessa arbeten skulle varda fullbordade inom de närmaste 9 åren. Ersättning erhölls, hvarom nämnes under redogörelsen för de särskilda hemmanen.

Till bränsle erhöll åbon utvisning af 10 lass torf, 2 lass boke ell. björke till s. k. gagnsvirke och 1 lass ved till malttorkning. Till byggnadsreparationer erhölls utvisning i skogarna af s. k. undertimmer, som åbon skulle framskaffa till sågen och därifrån till hemmanet afhämta. På fäladen lämnades bete för vinterfödda kreatur på obestämd tid.

Alla undantag skulle åbon ensam vidkännas och utgöra.

Förmånsrätt till nytt arrende var honom tillförsäkrad, såvida han ej förbrutit sig mot någon af kontraktets paragrafer.

Digitized by Google

Tiden närmast efter enskiftet blef, som redan förut påvisats, en svår öfvergångsperiod. De utlämnade 30-åriga kontrakten voro i många fall ej till sina bestämmelser lämpade efter brytningstidens svårigheter, och snart nog uppstodo äfven missförhållanden, som kräfde ändring. Innan fortsatt redogörelse för kontraktsutlämningarna följer, torde därför böra nämnas huru förhållandena gestaltade sig i de 3 stora byarna Gryttinge, Torlösa och Östraby från de olika skiftesåren till 1843.

Odlingarna medhunnos ej efter beräkning och voro äfven mycket ofullständigt gjorda. Jordbränningens drifvande inflytande på växtligheten upphörde så småningom, och dess skadliga inverkan töfvade ej att visa sig. Urdikning och afledande af skadevatten hade nästan alldeles försummats. De fastställda cirkulationerna eller växtföljderna, hvarpå hela systemet hvilade och som voro så nödvändiga att iakttaga, sedan ängarna blifvit upplöjda, efterlefdes ej. Huru få penningar till arrendena, om ej jorden får bära gröda? resonerade man. Följden häraf blef utsugen jord. Kom så därtill, att missgynnande väderleksförhållanden orsakade fullständiga missväxter. Sådana missväxtår voro särskildt 1826, 1830, 1831, alla åren mellan 1834 och 1837 samt 1842. Således mellan 1826—1842, 17 år, åtta svåra missväxtår.

Jordägaren medgaf eftergifter, nämligen icke mindre än 630 tnr korn, under dessa år. Mycken fattigdom var emellertid rådande bland Trolleholms arrendatorer, och det ständiga vädjandet till eftergifter medförde slapphet och liknöjdhet. För att utröna orsakerna till den bedröfliga ställningen och på samma gång bestämma den arrendenedsättning, som för hvarje särskild gård var behöflig, uppdrogs åt 3 personer, J. Falkman, J. G. Liljenroth (hufvudgårdens arrendator) och inspektor Grönvall, att göra undersökning. Ur deras protokoll af d. 10, 11 och 12 Juli 1843 anföres följande:

»Enär excellensen grefve Trolle Bonde numera erfarit, att man vid bestämmandet af arrendebeloppen för det s. k. släbogodset gått nog högt till väga, så att arrendatorerna merendels under missgynnande årsväxter icke kunnat fullgöra sina skyldigheter, utan fått tillgodonjuta betydliga afskrifningar, har hans excellens utan afseende på de ingångna och gällande kontrakterna ädelmodigt beslutat afhjälpa nyssnämnda missförhållanden, förty anmodat undertecknade undersöka hvad nedsättning, som för hvarje hemman kan erfordras, för att försäkra arrendatorernas bestånd samt att i detta afseende gifva förslag.

— — — Sedan vi sålunda genomgått de hemman, hvilka hans excellens behagat anse vara i behof af nedsättning, böra vi äfven bestämma de villkor, hvilka, i händelse föreslagne arrendejämkningar beviljas, kunna försäkra hans excellens om vinnande af därmed åsyftade ändamålet, eller att arrendena för framtiden må ordentligt

Digitized by Google

utgå och en arbetsam brukare vid sitt hemman bibehållas. För att ernå det förra erfordras utan tvifvel i första rummet, att arrendatorn icke i någon händelse ens får ifrågasätta några afprutningar, utan vid utsatta tiden betala sitt arrende eller vara hemmanet förlustig, om han med likviden fördröjer utöfver 3 veckor efter förfallotiden; och för att kunna det senare eller arrendatorernas bestånd och hemmanens framtida förbättrande, är af nöden, att en ny circulationsordning föreskrifves, hvarigenom sädesproduktionen nedsättes och jorden mest användes för gräs och bete, och att under trädesåret stenen ur trädan borttages, öfver hvilket allt sträng kontroll bör hållas. Slutligen att i de kontrakt, som innehålla bestämmelser om arrendets nedsättande till följd af missväxt, dessa försvinna och anses godtgjorda genom nu föreslagna eftergifter samt att hans excellens tillåter nedsättningen komma arrendatorerna till godo räknadt från 25 sistl. Mars».

På grund häraf nedsattes utskylderna för slättbogodset från 25 Mars 1843 med tillsammans 580 tnr spannmål årl. under återstående tid för de 30-åriga kontrakten.

Denna åtgärd var helt säkert i den återvändsgränd, hvaruti förhållandena kommit, ganska befogad och nödvändig. Men därefter följde en död tid, en stagnation. Ny undersökning borde ha skett, hvarje gård besökts, hvarje brukare mönstrats, och nya mål skulle satts för utveckling och framåtgående. Så skedde ej, utan kontrakten blefvo först prolongerade, och därefter följde nya utan vidare på korta tider, utlämnade på samma eller nedsatta villkor, hvilket allt inhämtas af det följande. Resultatet blef, att intill 1881 uppnåddes ej maximiarrendena, som voro vid de 30-åriga kontraktens ingående stipulerade att utgå under dessas sista skede. Orsakerna voro flera, icke minst att pådrifvande kraft och energisk förvaltning saknades samt att jordägaren ej var bofast på gården och fruktade omkostnader.

De 30-åriga kontrakten utgingo för Gryttinge 1853, för Torlösa 1856 och för Östraby 1861. De två förstnämnda byarna fingo dem då prolongerade till 1859, troligen emedan jordägaren afled 1855 och den tillträdande fideikommissarien behöfde tid till att sätta sig in i förhållandena. Villkoren förblefvo de samma som efter nedsättningen 1842; men arrendetunnan bestämdes att ej längre utgå med enbart korn utan med råg, korn och hafre till $\frac{1}{3}$ af hvartdera slaget.

Från 1859 fingo Gryttinge och Torlösa nya kontrakt på 12 år, och Östraby erhöll nya på 10 år från 1861, så att för alla 3 byarna en ny arrendeperiod började 1871. Sistnämnda år utfärdades därför nya kontrakt på 10 år för dem alla. Någon förhöjning i arrendet skedde ej under denna tid; men ett par viktiga förändringar gjordes. Först och främst behöll arrendetunnan den vid prolongationen införda sammansättningen, och vidare erlades kontant lösen för de

Digitized by Google

ofvan uppräknade arbetsskyldigheterna, äckor m. m. Denna arbetslösen var under perioden 1871—1881 något lägre än förut. För öfrigt bibehöll man *årets* markegångspris och samma arrendeterminer som förut.

Hela slättbogodset uppmättes 1878 af jägmästare August Eurén, och därefter skedde undersökning och arrendevärdering af jorden i och för de nya kontrakt, som skulle utfärdas att gälla från 1881 och redan två år förut borde tillställas arrendatorerna. Den gamla uppskattningen hade nämligen förlorat all användbarhet, och de öfver 50 år gamla kartorna voro föråldrade. Resultatet af nymätningen inhämtas af redogörelsen för de olika hemmanen.

Flera viktiga principförändringar skedde genom kontrakten af 1881. Det kontanta arrendebeloppet, som utgjorde lösen för arbetsutskylderna, borttogs, och hela arrendeafgiften sattes i spannmål, samma sorter som förut, hvaremot lösen bestämdes att utgå efter länets *10-åriga* medelmarkegångspris. Arrendeterminerna blefvo 1 December och 1 Mars. Hittills hade arrendatorerna mot erhållande af tegel och eketimmer själfva bestridt kostnaderna för nybyggnaderna; nu åtog sig jordägaren äfven den kontanta kostnaden för husens uppförande. Undantagen till de gamla åboarna hade hittills hvilat ojämnt och tungt på hemmansbrukarne; nu blefvo de reglerade och bestredos af jordägaren. För vägunderhåll för säteriets räkning lämnades ersättning. All utsyning af vedbränsle upphörde, men dylik af bränntorf bibehölls.

När denna 10-årsperiod närmade sig slutet, skedde ny undersökning, och från 1891 utlämnades nya kontrakt dels på 10 år och dels på 20, beroende på nyodlingarnas omfattning. Under de första 7 à 10 åren sattes ett lägre arrende för dem, som fingo 20-årskontrakt, och sedan ökades med 10 à 15 %. Däremot förbundo sig arrendatorerna att dränera ett skifte om året. Jordägaren tillhandahöll rör fritt samt betalade till somliga, såsom t. ex. i Gryttinge, sista kvarteret med 4 öre pr. famn, då sugdikena lades 8 kvarter djupt. Detta arbete, utfördt eftor karta och afvägning på ett i allmänhet tillfredställande sätt, har åstadkommit en synnerlig förbättring af jorden. Samtidigt förändrades växtföljden från en ganska primitiv med »betesvång» [1]) m. m. till 7 à 8 skiften, och vid denna omändring gick inspektor Reuterskiöld med intresse och välvilja arrendatorerna till handa. Skiftena förlades, så att väg blef till hvarje, och gjordes så lika stora som möjligt. Äfven kommo de i ordning efter växtföljden. Denna öfvergång var besvärlig och mången gång för tillfället förlustbringande för arrendatorerna, något som alltid följer med förändring af skiftenas storlek och rubbning

[1]) Med betesvång menades, att jorden fick ligga oplöjd och hvila, en hård för ogräs, där kreaturen hade ett tarfligt bete.

Digitized by Google

i växtföljen, men är nu så mycket bekvämare och lättare att öfverskåda. Trädesbruket, som dittills varit försummadt, i det att trädan låg oplöjd och mången gång användes till bete, hvarefter gödseln utan vidare utkördes och nedplöjdes, är numera fullt tillfredsställande. Samtidigt med att en fullständig trädesbehandling med höstplöjning kommit i bruk, hafva arrendatorerna fått tillåtelse att å en ringa del af trädan hafva grönfoder, med villkor att detta skördas före d. 15 Juli och jorden strax därpå upplöjes. Rotfruktsodling förekom före 1881 i mycket ringa skala, men numera är icke ovanligt, att t. o. m. ett halft skifte därtill användes, och det är ett verkligt nöje att se, huru rotfrukterna trifvas, väl rensade och gallrade, som de äro. Sockerbetor odlas numera allmänt på slätten.

Upptagandet af stora floddiken har möjliggjort, att dräneringen kunnat blifva så fullständigt genomförd och rören läggas så djupt. En del ogräs, exempelvis hästhofsörten, följde efter dräneringen, men försvann vid en djupare behandling af jorden.

Till utsäde användes numera endast den allra bästa vara, i olikhet mot hvad händelsen fordom var, och inflytandet från det närbelägna Svalöf har i detta hänseende varit stort.

Flera kreatur födas, och gödselmängden har mångdubblats. Vårsäden, som förr såldes, uppfodras nu till största delen hemma. Kraftfoder och konstgödning anse nu alla nödvändigt att skaffa sig, och på senare tider uppköpas stora partier kalk, som användes i stället för märgel. Ett djurslag, hvaraf man underhåller långt större antal än förr, är grisar. Bondessons i Svalöf förädlade raser äro spridda öfver hela godset, och svinafveln är mycket inkomstbringande. Gräsvallarna stå frodigare än förr, och till dem användas flera olika grässlag, som den föregående generationen ej hade aning om. Gödselbrunnar med pumpar, vattenledningar, ängsvattning m. m. äro allt saker, som redan en och annan förskaffat sig och som allt mera vinna framgång.

Slutligen hafva byggnaderna från år 1881 undergått märkliga förändringar och förbättringar, hvarom under hvarje hemman redogöres.

Det allra viktigaste är emellertid den förändring, som arrendatorerna själfva undergått. Fordom slöa och liknöjda, försoffade och nedtryckta, äro de nu vakna och medvetna, energiska och arbetsamma.

Man kan tryggt afge det omdömet, att hela godset i alla afseenden under den senaste mansåldern gått betydligt framåt och allt fortfarande är stadt i den liffullaste utveckling.

De arrendatorer, som 1881 fått endast 10-åriga kontrakt, erhöllo nya 1891 på 10 år. Arrendet bestämdes då flerstädes att till hälften utgå i spannmål efter 10-årig medelmarkegångslösen och till hälften i fixt penningebelopp. Från 1901 togs steget fullt ut, och enligt de från denna tid utlämnade kontrakten utgår hela arreendet i endast penningar.

Digitized by Google

Det var en så gammal och inrotad praxis på godset, att arrendena skulle uträknas i spannmål, att jordägaren ej på länge vågade frångå den. Meningen var, att markegångspriset i spannmål skulle vara liksom en barometer, som utvisade penningevärdet. Men sedan numera försäljningen af andra jordbruksprodukter förminskat den af spannmål och de förstnämndas pris spelar vida större roll, så har spannmålsvärderingen ej längre samma betydelse som förr. Att ett bestämdt kontant arrende införes i kontrakten är också onekligen vida mera praktiskt, både för arrendatorerna, som då på förhand veta beloppet, och för gårdskontoret, som därigenom undgår besvärliga uträkningar.

En förklaring torde vara behöflig för undvikande af missuppfattning angående arrendenas erläggande efter markegång.

När efter enskiftet det i kontrakten bestämda spannmålsarrendet började lösas med penningar, skedde detta först efter länets *för året* gällande markegångstaxa. Härmed fortsattes till omkring år 1880, då det bestämdes, att lösen skulle utgå efter länets *10-åriga* medelmarkegångstaxa, hvilken bestämmelse ännu gäller för de i spannmål satta arrendena.

Anledningen till att en öfvergång skedde från årets till 10-årig markegång var, att man därigenom ville förhindra alltför stora differenser mellan arrendebeloppen under de olika åren. Så t. ex. var år 1868 (torråret), då det blef så litet säd, årets markegång 2 kr. 58 $\frac{2}{3}$ öre för en kbf. säd (råg, korn och hafre). Året därpå, som var ovanligt gifvande, och då således förmågan att erlägga arrende var större, föll markegången till 1 kr. 81 öre pr kbf. Samtidigt var för 1868 den 10-åriga markegången 1 kr. 91 $\frac{1}{3}$ öre pr. kbf., och året därpå steg den till 2 kr. — Jordvärderingen för arrendesättning skedde i penningar. Som valvationspris till spannmål användes den lösesumma, som kontraktsutlämningsåret utgjorde medeltalet af detta års och de närmast förut gångna 9 årens medelmarkegångspris.

För 1878 års kontrakt var valvationspriset 2 kr. 22 öre, för 1881 och 1882 års 2 kr. 24 öre, för 1883 års 2 kr. 17 öre, för 1886 års 2 kr. 23 öre. För 1891 års kontrakt gällde som valvationspris 2 kr. 8 öre, för 1892 års 2 kr. 5 öre och för 1897 års 1 kr. 78 öre.

Ju högre valvationspriset var, ju färre kubikfot blef det i kontraktet bestämda arrendet, och tvärtom. Då under åren efter arrendeutlämningarna spannmålsprisen och därmed äfven markegången föllo, blef således följden den, att den utgående arrende-

Digitized by Google

summan var betydligt mindre än den i penningar värderade jordutskylden [1]).

För att närmare belysa huru såväl årets som 10-årigt markegångspris skulle ha verkat, anföres här nedan som exempel Widtsköflefarm, där uträkning skett efter båda markegångsberäkningarna. De understrukna beloppen äro arrendesummorna.

Arrendeberäkning

för Widtsköflefarm, 142 tunl. åker, från 1861—1905.

Arrende år	Arrendevärdering i penningar pr tnld		Penningearrende utan valvering		Antal kbft.	Arrende i pngr eft. *årets* markegångslösen	Gör pr tnld	Arrende i pngr eft. *10-årig* medelmarkegång	Gör pr tnld
	Kr.	öre	Kr.	öre					
1861— 2	16	40	2327	50	1197 [2])	**2549,80**	**17,96**	2,453,85	17,28
1862— 3	„		„		„	**2217,30**	**15,61**	2,118,69	14,92
1863— 4	„		„		„	**1891,26**	**13,32**	1,795,50	12,64
1864— 5	„		„		„	**1771,56**	**12,48**	2,214,45	15,59
1865— 6	„		„		„	**2338,14**	**16,47**	2,166,57	15,26
1866— 7	„		„		„	**2525,67**	**17,79**	2,118,69	14,92
1867— 8	„		„		„	**3231,90**	**22,76**	2,142,63	15,09
1868— 9	„		„		„	**3096,24**	**21,80**	2,286,27	16,10
1869—70	„		„		„	**2166,57**	**15,26**	2,394 —	16,86
1870— 1	„		„		„	**2350,11**	**16,55**	2,394 —	16,86
1871— 2	16	40	2327	50	1197	**2505,72**	**17,65**	2,405,97	16,94
1872— 3	„		„		„	**2669,31**	**18,79**	2,417,94	17,08
1873— 4	„		„		„	**2984,52**	**21,01**	2,465,82	17,37
1874— 5	„		„		„	**2948,61**	**20,76**	2,597,48	18,29
1875— 6	„		„		„	**2721,18**	**19,16**	2,717,19	19,14
1876— 7	„		„		„	**2804,97**	**19,75**	2,729,16	19,22
1877— 8	„		„		„	**2641,38**	**18,60**	2,753,10	19,39
1878— 9	„		„		„	**2158,59**	**15,20**	2,681,28	18,88
1879—80	„		„		„	**2330,16**	**16,41**	2,609,46	18,38
1880— 1	„		„		„	**2709,21**	**19,08**	2,645,37	18,63
1881— 2	22		3124		1394 [3])	3336,26	23,49	3,117,91	**21,96**
1882— 3	„		„		„	2569,56	18,10	3,131,85	**22,05**
1883— 4	„		„		„	2639,26	18,59	3,090,03	**21,76**
1884— 5	„		„		„	2648,60	18,65	2,997 10	**21,10**
1885— 6	„		„		„	2490,66	17,68	2,908,81	**20,48**
1886— 7	„		„		„	2225,80	15,67	2,834,47	**19,96**
1887— 8	„		„		„	1905,18	13,41	2,736,89	**19,27**

[1]) År 1880 var det 10-åriga medelmarkegångspriset 2 kr. 26 ½ ö. pr kbf, men 1890 blott 1 kr. 86 ö.; således en nedgång af 40 ½ ö. pr kbf.

[2]) 190 tnr ell. 1197 kbf. eft. medelmarkegång för de 10 sista åren jämte 30 öres förhöjning pr tna, 1225 (pr kbf. således 1 : 94,5).

[3]) Valvationspris 1881 2 kr. 24 öre.

Digitized by Google

Arrende år	Arrendevärdering i penningar pr tnld		Penningearrende utan valvering		Antal kbft.	Arrende i pngr eft. *årets* markegångslösen	Gör pr tnld	Arrende i pngr eft *10-årig* medelmarkegång	Gör pr tnld
	Kr.	öre	Kr.	öre					
1888— 9	22		3124		1394 [1]	2235,00	15,74	2,634,66	18,55
1889—90	„		„		„	2383,74	16,79	2,591,57	18,25
1890— 1	„		„		„	2397,68	16,88	2,591,64	18,25
1891— 2	26		3692		1648 [2]	3518,48	24,78	2,974,96	20,95
1892— 3	„		„		„	3091,82	21,77	2,960,55	20,85
1893— 4	„		„		„	2927,01	20,61	2,950,50	20,75
1894— 5	„		„		„	2796,32	19,69	2,921,74	20,57
1895— 6	„		„		„	2537,92	17,87	2,859,92	20,14
1896— 7	„		„		„	2669,76	18,80	2,854,14	20,10
1897— 8	„		„		„	3196,80	22,51	2,911,68	20,50
1898— 9	„		„		„	3305,88	23,28	3,003,69	21,15
1899—00	„		„		„	3185,75	22,43	3,056,88	21,53
1900— 1	„		„		„	3543,20	24,95	3,077,02	21,67
1901— 2	25		3550 [3]						
1902— 3	25		3550						
1903— 4	25		3550						
1904— 5	25		3550						

Under åren 1861—1881, då arrendetunnan löstes efter *årets* markegångspris med forselförhöjning, blef arrendebeloppet för Widtsköflefarm under dessa år 50612 kr. 20 öre. Hade arrendetunnan blifvit löst efter 10-åriga medelmarkegångspriset, hade beloppet blifvft 48107 kr. 42 öre. Sål. efter *årspris* under dessa 20 år 2504 kr. 78 öre *högre* än efter 10-årigt. Under åren 1881—1901, då arrendetunnan löstes efter *10-årigt* medelmarkegångspris, blef arrendebeloppet för dessa år 58206 kr. 01 öre. Hade arrendetunnan blifvit löst efter årets markegångspris, hade beloppet blifvit 55603 kr. 68 öre. Sål. efter *10-årigt* under dessa 20 år 2602 kr. 33 öre *högre* än efter årspris.

Oaktadt arrendet från 1891 var bestämdt till 26 kr. pr. tnld, så blef detsamma under 10-årsperioden till 1901 ej något år högre än 21 kr. 67 öre pr tnld.

När laga skiftena förrättades på slättbogodset åren 1822—1831 och i samband därmed hofveriet eller de arbetsutskylder, som förut ålegat hemmansåboarna, upphörde, insåg jordägaren nödvändigheten

[1]) Valvationspris 1881 2 kr. 24 öre.

[2]) Valvationspris 1891 2 kr. 8 öre.

[3]) Arrende efter årets markegång utgick mellan åren 1861—1881, efter 10-årig från 1881—1901 och penningearrende utan prisförvandling i spannmål från 1901, hvilket är det nu gällande.

Digitized by Google

af att anskaffa dagsverken till herrgården på annat sätt. Af denna anledning inrättades under 1820-talet en hel mängd arbetstorp. De gamla gatuhusen, som voro belägna i byarnas närhet, utflyttades till utmarkerna, hvarest äfven många nya torp utlades, och de redan befintliga fingo mera jord. Hemmansåboar, som ansågo sig för gamla att efter enskiftet med de därmed följande större fordringarna fortsätta arrendet af sina gamla hemman eller af någon annan anledning ej voro lämpliga därtill, soldater och andra personer blefvo odlare och bebyggare af dessa nya och förstorade torp. De fingo i allmänhet 5 à 7 frihetsår, odlings- och instängningskostnad ersatt i korn samt till byggnaders uppförande 50 à 75 rdr, gamla hus, öfverblifna vid byarnes raserande m. m.

År 1816, således kort innan laga skiftet började på slätten, lät jordägaren ingeniör L. Faxe uppmäta då befintliga gatuhus och småställen. Af denna förrättning framgår, att följande då funnos på slätten:

Torlösa by n:r 17—19 samt 16 st onumrerade gatuhus, Östraby by n:r 16 och 17 (Vädermöllan) samt 10 st. onumrerade, Torhus, Brödåkrahus, Knafvershus, Allbjershus, Bläshus, Murhus, Wipenrödshus, Åblatofta n:r 1—3, Allerupshus, Hjärtansfröjd, Höjehus, Lilla Gryderup, Gryttingeby n:r 1—9 samt 12 st. onumrerade gatuhus, Ramstorpshus, Wistofta n:r 9—12, Kallthus samt Dammhus. Summa 74 st. Dessa hus och torp voro emellertid alla den tiden mycket små, så att ringa arbetsutskylder från dem kunde påräknas. Särskildt gatuhusen hade allenast några få kappland jord och voro nästan uteslutande bebodda af handtverkare [1]).

Gatuhusen hafva numera försvunnit; men de öfriga finnas alla kvar, utom Torhus, Brödåkrahus, Pårupshus, Hjärtansfröjd och Bläshus. De äro emellertid icke längre arbetstorp utan större och mindre arrendegårdar, omfattande jord ända till nära 100 tnld.

Vid enskiftet och tiden närmast därefter funnos 50—60 torp på slättbogodset, de flesta dock helt små. Efter 1878 ha tillkommit: Carlsfarm, Evadal, Fredriksborg, Friskenshus, Furulund 1 o. 2, Gustafsfarm, Hanslund, Lisatorp, Märtatorp, Rosdal och Sigridslund.

Men därjämte ha många sammanslagningar skett, så att torpens areal är betydligt större, men antalet nu blott 40 st. I denna summa äro ej inräknade alla de många små lägenheter och enstaka hus med obetydlig jord, som finnas, ej heller soldattorpen.

De första kontrakt, som efter laga skiftet utlämnades till torparna, voro på 30 år, från 1831 till 1861. Liksom vid hemmanen blef äfven jorden här taxerad efter »sexgradig beskaffenhet». Utsyning

[1]) Af mera ovanliga ell. nu försvunna yrkesnamn kunna nämnas: Häktemakare. Nattman, Rockdragare, Rackare, Pottmakare.

Digitized by Google

till eldbrand medföljde, äfvensom rättighet till mulbete för vinterfödda kreatur å det hemmans fälad, hvarpå torpet var beläget.

Af hvarje sexgradigt geometriskt tunnland beräknades i arrende 26 mansdagsverken och 2 dagskörslor. Dagsverkena utgjordes efter budsedel, som årligen upprättades och tillställdes torparna före den 1 April. Tre fjärdedelar af dagsverkena skulle utgöras under sommarhalfåret 1 Apr.—1 Okt. Dessutom utgjordes, i tur med öfriga torpare, 1 rid- och 1 oxäcka samt ½ »spånad» [2 ℔ tågor eller 4 ℔ blånor eller 8 ℔ skäcktefall].

Torpens spånadsskyldighet har näml. af gammalt varit indelad i s. k. »spånader» [1 spånad = 4 ℔ tågor eller 8 ℔ blånor eller 16 ℔ skäcktefall]. En öfverblick öfver den numera försvunna spånadsutskylden från godsets torp torde här vara på sin plats. Från *hela* arrendegodset lämnades på 1850-talet c. 20 spånader årligen, på 1860-talet c. 23, på 1870-talet c. 60, på 1880-talet c. 40, i början af 1890-talet 18 ½ samt i slutet däraf endast 4. År 1904 hade blott ett torp, Wipenrödshus, kvar i kontrakten 1 spånadsskyldighet, som löses. Redan från 1860-talet var det vanligt, att spånaden löstes. Priset har länge varit 3 kr. i lösen för hvarje hel spånad.

Här införes en af riksrådinnan Bonde upprättad uträkning öfver kostnaden för spinning och väfnad.

	Spånadslön pr ℔				Åtgång skålpund pr aln	Väfnadslön pr aln				S:ma kostnad pr aln för spånad och väfnad för bättre	
	För bättre		För sämre			För bättre		För sämre			
	sk.	rst.	sk.	rst.	℔	sk.	rst.	sk.	rst.	sk.	rst.
Skäcktefall . .	6	—	—	—	2	2	—	—	—	5	—
Grofblår	8	—	6	—	3	3	—	2	—	5	8
Finblår	10	—	8	—	4	4	—	3	—	6	6
Gröfre tågor .	16	—	12	—	5	8	—	5	—	11	2 ½
Fina tågor. . .	20	—	18	—	6	10	—	7	—	13	4
Finaste tågor .	24	—	20	—	8	12	—	8	—	15	—

Vidare bestämmelser för torparne voro:

»Från och med den 1:ste April — och sedermera framgent — kommer af detta torp att utgöras höstnadsarbete vid Trolleholms säteri, som hittills utgjorts af ett Hofveri-Hemman på Skogbo-Godset, och bestående uti följande skyldigheter, näml. 1:o) att vid potatis [1])-planteringen, rensningen och upptagningen bestrida arbete med tvenne smådagsverken om dagen; 2:o) att afhugga gräset och behörigen

[1]) skrefs den tiden »potatoes».

Digitized by Google

ombesörja detsamma, tills det blifvit stacklagdt, å de ängsstycken, som blifva torpet tilldelade i Djurhagen, Sjön, Horshagen och Bjermelyckan; och anmärkes härvid, att om i en framtid odlingar skulle komma att verkställas å förenämnda ängstycken, den då blifvande sädesgrödan skall af torparen afskäras och till inkörning färdiggöras; 3:o) att afhugga, binda, räfsa och i hofvar eller skylar uppsätta säden, äfvensom att afskära och uti stackning besörja foderväxterna å de torpet tillanslagna skiften i säteriets åkergärden; 4:o) vid höets och sädens inkörsel, hvartill de i första punkten bestämda dagskörslor skola användas, så långt tillgången medgifver, skall torparen biträda med 2' personer för höets och sädens upphämtning på höskullar och loggolf.

Enär torparen redligt och hörsamt fullgör de i denna punkt uppräknade hofveri- och höstnadsskyldigheter, skall han därför årligen åtnjuta ett afdrag af — st. af de i första punkten bestämda dagsverken; äfvensom han till säkerhet därföre, att dessa hofveri- och höstnadsskyldigheter ej må framdeles kunna sträckas utöfver gränsen af hvad torparen härigenom föreskrifves, skall vara berättigad att å detta kontrakt erhålla uppgift på areala vidden af de åker- och ängsskiften, som blifvit detta torp tilldelade.

Årliga potatisplanteringen får ej öfverstiga 120 tunnor».

Denna punkt blef snart ändrad och erhöll följande lydelse: »Förestående 2:dra punkt öfverkorsas och uteslutes helt och hållet, utom åtagandet af ett Hofveris skyldighet att vid potatisplanteringen, rensningen och upptagningen bestrida arbete med 2 st. smådagsverken om dagen, så länge arbetet därmed påstår, hvaremot torparen årligen åtnjuter ett afdrag af 6 å de i första punkten bestämda dagsverken».

Dessutom var torparen ålagd att vidmakthålla åbyggnaderna, stängsel (i rågångarna samt omkring betesmarkerna, på hvars ägor torpet var beläget) samt vägen från säteriet genom Djurhagen fram till Rökaholms gård.

Redan 1834 fingo enstaka torpare på begäran lösa sina arbetsutskylder efter följande taxa: 1 dagskörning med 1 rdr, 1 rid- ell. oxäcka med 32 sk. och 1 mansdagsverke med 16 sk., allt rgs. De, som kommo i åtnjutande häraf, voro de torpareställen, som icke disponerades af arrendatorn på hufvudgården. Dock förbehöll jordägaren sig att, om det skulle påfordras, få in natura uttaga några af de förvandlade skyldigheterna. Efter den 30-åriga kontraktstidens slut erhöllo torparne nya kontrakt, men icke på bestämd tid utan på uppsägning. Så förblef det till 1881. Under dessa 20 år från 1861 lämnades 2 nya kontrakt, hvilka hvardera räckte 10 år. I det första blefvo utskylderna oförändrade, såmedelst att 26 mansdagsverken och 2 dagskörslor beräknades för hvarje uppskattadt tunnland. Uppvaktningen vid potatisodlingen var fixerad till 4 st. smådagsverken

Digitized by Google

om dagen, så länge arbetet därmed pågick, hvaremot torparen för detta arbete fick tillgodoräkna sig 12 st. ordinarie dagsverken. Rid- och oxäckorna voro bibehållna, men de kunde utbytas mot dubbla antalet dagsverken, och dagskörslor, som ej uttogos, skulle lösas med 1 rdr stycket. De mansdagsverken, som under dessa år (1861—70) löstes, beräknades till 16 sk. b:co ell. 50 öre pr. st. Vägunderhållet, som förut ej sträckte sig längre än till Rökaholms gård, var nu förlängdt »från Trulsahuset till Wärslätt och Toarps mosse samt nya vägen öfver Stora fäladen». I 1871 års kontrakt voro utskylderna nedsatta och utgjordes då äfven genom kvinnsdagsverken till ungefär ¼ af dagsverksskyldigheten. Dagskörningar funnos kvar, men rid- och oxäckor omnämnas ej mer. Arbetstiden var i båda kontrakten från kl. 5 på morgonen, »och hvartill kallelse sker klockan 4», till kl. 8 på aftonen, med ½ timmes frukost, 1 timmes middag och ½ timmes aftonhvila. Detta för den ljusare årstiden. Under den öfriga delen af året arbetades från daggryningen till skymningen med blott 1 timmes ledighet vid middagen. Från 1870 löstes mansdagsverkena med 75 öre pr. st. och från 1876 med 1 kr. 25 öre. 1881 års och de därefter utfärdade kontrakten äro alla på bestämd tid, 10 à 20 år, och för dessa redogöres noga under hvarje särskildt ställe. De få torpare, som med 1881 års kontrakt ej trodde sig om att kunna betala penningearrenden, fingo valfrihet mellan att utgöra dagsverkena in natura eller lösa dem. Valde de det första, så afgick på arrendesumman 1 kr. 40 öre för hvarje mansdagsverke under sommaren och 1 kr. för ett sådant under vintern eller för ett kvinnsdagsverke. Somliga valde att betala halfva arrendet i pengar och utgöra resten i dagsverken; nu mera finnes ingen, som ej föredrager att erlägga hela arrendet i penningar.

Det är nu snart 25 år, sedan torpen [år 1881] erhöllo odlingsmark. Under dessa år har allt blifvit odladt, och dräneringen är äfven öfverallt i det närmaste afslutad. Skiftesomläggning är verkställd, cirkulation införd, byggnader påkostade, hvilket allt närmare framgår af hvarje gårds beskrifning.

De n. v. 40 arrendatorerna af Trolleholms slättbotorp hafva det i alla afseenden vida bättre än de 74 gatuhusmän och småbrukare, som för c. 80 à 90 år sedan brukade en del af samma jord.

På 1840-talet var det synnerligen dåligt ställdt för dem, som efter laga skiftena hade utflyttat och bildat nya hem på fäladsmarkerna. En sorglig inblick däri får man af följande utdrag ur ett protokoll, fördt vid Landtbostämman vid Trolleholm den 20 April 1842.

»§ 6. Det allmänna och betungande tiggeri, som inom Torlösa socken dagligen besvärar dess innevånare och består till större delen af på Fäladen boende mindre och en del större torpare, hvilka äro i största förlägenhet för sin utkomst och hafva således ingen utväg än att bettla och besöka

Digitized by Google

tillfölje däraf sina sockenboar i första rummet, hvaraf dessa känna en ej ringa tunga, och emedan hårdheten ej kan skärpas vid åsyn af eländet i sin svåraste form, utan måste gifmildheten upplåtas för dessas klagande nöd, hvilken är och blir åtminstone under detta året icke minskad, hvarigenom arrendatorernas gifmildhet allt för mycket anlitas och hvarmed de känna sig oförmögna att ständigt fortfara, hvarför de ödmjukast anhålla, att Eders Excellens täcktes med något understöd till dessa behöfvande bidraga, hvarigenom någon lättnad för arrendatorerna skulle härigenom uppkomma».

Beskrifning

öfver skiftade utmarken på Trolleholms hemman i Torlösa socken 1832.

Denna beskrifning upptager hvarje torp samt huru mycket af intagor och öppen utmark, som vid delningen året förut tillfallit hvarje by och hemman, med undantag af den jord, hvilken vid dessa byars och hemmans till större delen förut verkställda inägodelningar då såsom inrösningsjord eller inägor ingått och uti inägobeskrifningarna blifvit upptagen. Den gräns mellan ut- och inägorna, som vid dessa inägodelningar blifvit bestämd, har därför vid denna beskrifning blifvit följd.

Som delningslinierna emellan byarne och hemmanen för att i möjligaste måtto blifva räta icke alltid kunnat följa de gränser, som torpen sig emellan göra, hvarigenom en del torp blifvit afskurna, så har, där sådant inträffat, hela torpets ägoinnehåll blifvit upptaget uti den bys eller det hemmans beskrifning, som af detsamma har den största delen inom sin rågång.

De inom utmarkens gränser befintliga odalägor, hvilka icke ingått uti inägodelningarne, finnas nu upptagna uti den byns eller det hemmans utmarksbeskrifning, inom hvars rågång de till största delen äro belägne.

Torlösa by: odalägor 12 : 6.5; Månstorp 78 : 29.5; [En gml odallycka har af ålder lydt under Torlösa och tillagd Månstorp, hvars hela innehåll sål. är 86 : 6.5]; Rostorp 17 : 12.1; Erikstorp 33 : 11.9; Damstorp 39 : 14.6; Pålstorp 31 : 10.5 [En gml odallycka under Östraby är tillagd Pålstorp, hvars hela innehåll sål. är 33 : 29.5]; N:r 1 Bläshus 20 : 21.8; N:r 2 Bläshus 32 : 18.4; N:r 1 Kjellskogshus 6 : 14.4 [En gml odallycka lyder under Östraby, är tillagd N:r 1 Kjellskogshus, hvars hela innehåll sål. är 8 : 24.9]; N:r 2 Kjellskogshus 28 : 4.5; 2 st. soldattorp för Torlösa 10 : 8; Albjershusen N:r 1 o. 2 [Dessa torp äro till hela sitt innehåll upptagna uti Östraby utmarks beskrifning; den del af dem, som är belägen inom Torlösa bys utmarksskifte, utgör för N:r 1 0 : 14 och för N:r 2 5 : 3]; Intagor 85 : 20 9; Öppen utmark 166 : 29.5; Vägar inom skiftet 2 : 19.5. *Sammandrag:* Inom skiftet belägna odalägor: 12 : 6.5; torp 298 : 17.2; Intagor 85 : 20.9; Öppen utmark 166 : 29.5; Vägar 2 : 19.5; summa 565 : 29.6. [Frälsehemmanens uti Torlösa totala och rätta utmarkssiffra 564 : 30.9.]

Östraby by: Odalägor 0 : 30.5; Anderstorp 15 : 5.1 [Gammal, Östraby tillhörig odallycka är tillagd Anderstorp, hvars innehåll därigenom utgör 16 : 3.6]; Albjershus N:r 1 14 : 27.8; Albjershus N:r 2 27 : 4.5 [Albjershusen N:r 1 o. 2 äro belägna inom denna och Torlösa bys utmarker; den del af dem, som tillhör Östraby, utgör för N:r 1 14 : 13.8 och för N:r 2 22 : 1.5]; Albjershus N:r 3 14 : 19.5; Albjershus N:r 4 28 : 3.5; 2 st. soldattorp för Östraby 9 : 4; Olstorp 8 : 14; Knafvershus [Hela Knafvershus är upptaget uti hemmanet Brödåkras beskrifning; den andel däraf, som tillhör Östraby, utgör 3 : 7.6]; Åhus [Uti Wistofta bys utmarks beskrifning är hela Åhus intaget; den andel

Digitized by Google

af detta torp, som tillhör Östraby, utgör 1 : 5.8]; Intagor 4 : 23 5; Öppen utmark 462 : 12.2; Vägar 0 : 31.8; Albjersdammen 15 : 4 5. *Sammandrag:* Inom skiftet belägna odalägor 0 : 30.5; torp 127 : 14.4; Intagor 4 : 23.5; Öppen utmark 462 : 12.2: Vägar m. m. 16 : 3 8; summa 611 : 20.4. [Östraby bys totala och rätta utmarks summa 614 : 30]

Wistofta by: Inom skiftet belägna odalägor 3 : 3.5: Wistofta soldattorp 3 : 19; N:r 1 Stora Kalthus 12 : 17.4; N:r 2 Stora Kalthus 9 : 28.3; Kalthus 0 : 28; Högelyckehus 7; Åhus 13 : 7 [Åhus äfven till en liten del inom Östraby bys utmarker; den del af detta torp, som är belägen inom Wistofta utmark, innehåller 12 : 11.2]; Intagor 39 : 8.7; Öppen utmark 271 : 23.2; Vägar 0 : 31. *Sammandrag:* Inom skiftet belägna odalägor 3 : 3.5; torp 47 : 13.7; Intagor 39 : 8.7; Öppen utmark 271 : 23.2; Vägar 0 : 31; summa 362 : 16.1 [Wistofta bys totala och rätta utmarkssumma 360 : 11.3].

Gryttinge by: Inom skiftet belägna odalägor 14 : 26.3; Gryttinge soldattorp 14 : 30; N:r 1 Gryttingehus 3 : 1.1; N:r 2 Gryttingehus 8 : 25.7 [Odalägor till Gryttingeby, som blifvit tillagda torpen Gryttingehus N:r 1 o. 2, hvaraf N:r 1 bekommit 5 : 9.9 och N:r 2 0 : 22.9, så att N:r 1:s rätta och hela innehåll utgör 8 : 11 och N:r 2:s 9 : 16.6]; N:r 3 Gryttingehus 17 : 11.1; N:r 4 Gryttingehus 4 : 30.5; N:r 5 Gryttingehus 9 : 18.6; N:r 6 Gryttingehus 7 : 23.2; N:r 9 Gryttingehus 1 : 5.5; N:r 10 Gryttingehus 0 : 31.8; N:r 11 Gryttingehus 2 : 6.3; N:r 13 Gryttingehus 0 : 27.3; N:r 14 o. 15 Gryttingehus 0 : 7.5; N:r 16 Gryttingehus 0 : 15.7; N:r 17 Gryttingehus 0 : 9.5; Gryttingehus, Lundbergs änka, 0 : 23; Lilla Gryderup N:r 1 28 : 2; Lilla Gryderup N:r 2 4 : 1.5 [tillagd odallycka, så att torpets rätta ägoinnehåll är 5 : 20]; Bialitt N:r 1 4 : 22.1 [rätta innehållet 8 : 24 5]) Bialitt N:r 2 2 : 22.5; Bialitt N:r 3 2 : 11.4; Bialitt N:r 4 4 : 29; Bodelstorp 9 : 10.4 [rätta innehållet 12 : 15]; Skoghus 4 : 25; Dammhus 6 : 23.5. Summa torpjord 140 : 30.2; Intagor 2 : 13.5; Öppen utmark 336 : 22.3; Vägar 8 : 4.9; Björkesdammen 0 : 30; summa impedimenta 9 : 2.9. Totalsumma 503 : 31.2 [Rätta och fullständiga utmarkssumman 487 : 13.8].

Brödåkra: torpet Knafvershus 22 : 5.4 [En del af Knafvershus är belägen på Östraby bys utmark; den del af nämnda torp, som finnes på detta hemmans ägor, utgör 18 : 29.8]; Brödåkrahus 14 : 23.7; summa torpjord 36 : 29.1; Gatan emellan hemmanet och torpen 0 : 8. Summa 37 : 5.1 [Brödåkras totala och rätta utmarkssumma 33 : 29.5].

Allerup: Inom skiftet belägna odalägor 2 : 28.5; Allerupshus 1 : 22.5; Perstorp N:r 1 11 : 15.5; Perstorp N:r 2 11 : 0.5; [torpen Perstorp N:r 1 o. 2 till en del belägna på Pårups utmark. Den del af dem, som tillhör Allerups hemman, utgör för N:r 1 4 : 23 och för N:r 2 5 : 5.4]; Perstorp N:r 3 2 : 8.5; Äblatofta N:r 3 9 : 3.3; Äblatofta N:r 2 [De inom Allerups utmarksskifte upptagna odalägor tillhöra Pårup, men äro tillagda Äblatofta N:r 2 och 3, däraf N:r 2 0 : 4.7 och N:r 3 2 : 23.8. Äblatofta N:r 3 har dessutom fått sig tillagd en odalägotrakt, som finnes upptagen under Pårup. Detta torps rätta och hela innehåll är 13 : 17.5. Den del af torpet, som tillhör Allerup, utgör 5 : 23.9. Äblatofta N:r 2, som till större delen är beläget inom Gryderups utmarksskifte, är där upptaget. Den del däraf, som är belägen inom Allerups utmark, utgör 2 : 28.8]. S:ma torpmark 35 : 18.3; Öppen utmark 1 : 29.7; Vägar 0 : 23.1. Summa 41 : 3.6 [Allerups totala och rätta utmarkssumma 26 : 14.1].

Gryderup: torpet Äblatofta N:r 1 [Detta torp är beläget inom Gryderups, Wipenröds och Skällaröds, men till största delen inom Pårups utmarksskifte och upptages där. Den del däraf, som är inom Gryderups utmark, utgör 1 : 10 1]; Äblatofta N:r 2 15 : 8.8 [Detta torp är beläget inom Gryderups, Allerups och Pårups utmarker. Gryderups andel utgör 10 : 19.4. Af Allerups beskrifning synes, att några odalägor äro tillagda Äblatofta N:r 2, hvarigenom dess hela ägoinnehåll blifver 15 : 13.5]; Äblatofta N:r 4 10 : 14.1 [Detta torp är beläget inom Gryderups, Wipenröds och Skällaröds utmarkslotter, Gryderups andel däraf 10 : 8.6]. Summa torpjord 25 : 22 9; Öppen utmark 2 : 0.4;

Digitized by Google

Äblatoftas utfartsväg 0 : 7. Summa 27 : 30.3; [Gryderups totala och rätta utmarkssumma 30 : 4.7].

Pårup: Inom skiftet belägna odalägor 28 : 4.2; Svenstorp 9 : 31.1 [Odalägor närmast Djurups gräns äro tillagda detta torp, så att dess hela innehåll är 12 : 4.1]; Äblatofta N:r 1 4 : 10.3 [odalägor af Pårup tillagda, så att dess innehåll utgör 29 : 2.6. Dess andel i Pårups utmark är 1 : 11.6]; Äblatofta N:r 2 [Dess hela innehåll upptaget under Gryderup, Pårups utmarkslott i torpet är 1 : 24.6]; Äblatofta N:r 3 [Upptaget i Allerups beskrifning. Pårups utmarkslott i torpet är 3 : 11.4]; Perstorp N:r 1 och 2 [Upptaget i Allerups beskrifning. Pårups utmarksskifte utgör för Perstorp N:r 1 6 : 24.5 och för N:r 2 5 : 27.1]; Pårupshus 3 : 10 2 [Odalägor tillagda; dess rätta innehåll är 3 : 12.2]. Summa torpjord 17 : 19.6; Landsvägen inom skiftet 0 : 20.4. Summa 46 : 12.2 [Pårups totala och rätta utmarkssumma 60 : 23.2].

Wipenröd: torpet Svenstorp [Upptaget under Pårup. Wipenröds andel i torpet 2 : 23.2]; Äblatofta N:r 1 och 4 [Förut upptagna. Wipenröds andel i N:r 1 är 0 : 25.8 och i N:r 4 0 : 5.1]; Intagor 0 : 21.3; Öppen utmark 16 : 24.5; Djurups och Röslöfs utfartsväg 0 : 17.7. Summa 17 : 31.5 [Wipenröds totala och rätta utmarkssumma 21 : 3.9].

Skällaröd: torpet Svenstorp [Förut upptaget. Skällaröds andel däri 0 : 0.3]; Äblatofta N:r 1 och 4 [Hemmanets andel däri för N:r 1 är 0 : 26.8 och för N:r 4 1 : 16.4;] Öppen utmark 19 : 19.6 och äfven hemmanets utmarkssumma. [Hemmanets totala och rätta utmarkssumma är 21 : 31.1].

Murhus: Särskild lägenhet af gamla odalägor, men beläget inom utmarken 29 : 8.

Hela utmarkssumman till förenämnda hemman är 2263 : 15.6.

Totalareal och fördelning 1832 af följande hemman.

Torlösa by: åker och tomter 747 : 10.2; äng 49 : 18.4; s:ma inrösningsjord 796 : 28.6; beteshagar och intagor å stora fäladen 85 : 20.9; öppen utmark 166 : 29.5. s:ma afrösningsjord 252 : 18.4; s:ma af de ägor, som af hemmansinnehafvarne kunna begagnas, 1049 : 15. Torp 310 : 23.7; allmänna platser och impedimenta 24 : 21; s:ma af dessa ägor 335 : 12.7. Totalsumma 1384 : 27.7.

Östraby by: åker och tomter 480 : 5.47; äng 219 : 31.4; odlingsmark 72 : 20.2; s:ma inrösningsjord 772 : 25.07; beteshagar och intagor 4 : 23.5; öppen utmark 462 : 12.2; s:ma afrösningsjord 467 : 3.7; s:ma å de ägor, som af hemmansinne hafvarne kunna begagnas, 1239 : 28.77. Torp 5 : 20.67 och 128 : 12.9; allmänna platser och impedimenta 32 : 23.06; s:ma å dessa ägor 166 : 24.63. Totalsumma 1406 : 21.40.

Wistofta by: åker och tomter 137 : 31.8; äng 259 : 19.9; odalägor på stora utmarken 3 : 3.5; odlingsmark 3 : 24.5; s:ma inrösningsjord 404 : 15.7; betesmark och intagor 39 : 8.7; öppen utmark 271 : 23.2; s:ma afrösningsjord 310 : 31.9; s:ma af de ägor, som af hemmansinnehafvarne kunna begagnas, 715 : 15.6. Torp 10 : 12.7 och 47 : 13.7; allmänna platser och impedimenta 10 : 26.9 och 0 : 31: s:ma af dessa ägor 69 : 20.3. Totalsumma 785 : 3.9.

Gryttinge by: åker och tomter 808 : 29.6; äng 55 : 31.9; s:ma inrösningsjord 864 : 29.5; beteshagar och intagor 2 : 13.5; öppen utmark 336 : 22.3; s:ma afrösningsjord 339 : 3.8; s:ma af de ägor, som af hemmansinnehafvarne kunna brukas, 1204 : 1.3. Torp 155 : 24.5; allmänna platser och impedimenta 25 : 17.1; s:ma af dessa ägor 181 : 9.6. Totalsumma 1385 : 10.9.

Widtsköfle: åker och tomter 313 : 2.9; äng 27 : 8.1; s:ma inrösningsjord 340 : 11; torp 140 : 14.2; impedimenta och allmänna platser 8 : 22.3; s:ma afrösningsjord 149 : 4.5. Totalsumma 489 : 15.5.

Ingelstorp: åker och tomter 206 : 4.8; äng 18 : 15.2; s:ma inrösningsjord 224 : 20; allmänna platser och impedimenta 2 : 12. Totalsumma 227.

Digitized by Google

Allerup: åker och tomter 35 : 24.5; äng 34 : 25.1; odlingsm. 2 : 7.3; s:ma 72 : 24.9; öppen utmark 1 : 29.7; s:ma 74 : 22.6. Torp 38 : 14.8; allm. platser o. impedim. 4 : 14.6; s:ma 42 : 29.4. Totalsumma 117.30.

Gryderup: åker och tomter 3 : 13.9; äng 60 : 13 9; s:ma 63 : 27.8; öppen utmark 2 : 0.4; s:ma 65 : 28.2. Torp 25 : 22.9; allm. platser o. impedim. 1 : 15.4; s:ma 27 : 6.3. Totalsumma 93 : 2.5.

Pårup: åker och tomter 39 : 14.5; äng 169 : 12.2; skogbevuxna backar 54 : 31.5; odlingsmark 20 : 13; s:ma inrösningsjord 284 : 7.2; torp 45 : 23.8; allm. platser o. impedim. 4 : 19.6; s:ma 50 : 11.4. Totalsumma 334 : 18.6.

Wipenröd: åker och tomter 14 : 20.8; äng 34 : 12 7; skogbevuxna backar 9 : 15; s:ma inrösningsjord 58 : 16.5; intagor 0 : 21.3; öppen utmark 16 : 24.5; s:ma 17 : 13.8. Torp 2 : 25.5; allm. platser och impedim. 0 : 24.5; s:ma 3 : 18. Totalsumma 79 : 16.3.

Skällaröd: åker och tomter 7 : 18.4; äng 38 : 19.8; s:ma inrösningsjord 46 : 6.2; öppen utmark 19 : 19.6. Totalsumma 65 : 25.8.

Brödåkra: åker och tomter 22 : 9.8; äng 65 : 24.7; s:ma inrösningsjord 88 : 2.5. Torp 36 : 29.1; allm. platser o. impedim. 1 : 25.3; s:ma 38 : 22.4. Totalsumma 126 : 24.9.

Ramstorp: åker och tomter 23 : 21.4; äng 119 : 2.2; skogbevuxna backar 147 ; 11.4; odlingsmark 140 : 25.2; s:ma inrösningsjord 430 : 28.2. Torp 5 : 31.8; allm. platser o. impedim. 3 : 22.4; s:ma 9 : 22.2; Totalsumma 440 : 18.4.

Murhus: odalägor 29 : 8. Totalsumma 29 : 8.

Sammanlagda arealen af dessa ställen:

Torlösa	9	½	mtl.,	förmedl.	till	3	mtl.	1384 : 27.7
Östraby	10	¼	„	„	„	4 ¼	„	1406 : 21.4
Wistofta	4	½	„	„	„	2	„	785 : 3.9
Gryttinge	7	¼	„	„	„	3 ¼	„	1385 : 10.9
Widtsköfle	3		„	„	„	3	„	489 : 15.5
Ingelstorp	1		„	„	„	1	„	227 : —
Allerup	1		„	„	„	½	„	117 : 20.0
Gryderup		½	„	„	„	½	„	93 : 2.5
Pårup	1	½	„	„	„	½	„	334 : 18.6
Wipenröd		¼	„	„	„	¼	„	79 : 16.3
Skällaröd		¼	„	„	„	¼	„	65 : 25.8
Brödåkra		½	„	„	„	¼	„	126 : 24.9
Ramstorp	1		„	„	„	¼	„	440 : 18.4
Murhus	Odaltorp							29 : 8.0

Summa 42 ¼ mtl., förmedl. till 19 ½ mtl. 6965 : 21.9

Digitized by Google

I.

GRYTTINGE.

Digitized by Google

Areal: 1385 : 10.9.

Digitized by Google

Gryttinge by.

7 ½ mtl, N:r I—XV, förmedlade $\frac{17}{10}$ 1786 till 3 $\frac{3}{8\frac{1}{2}}$ mtl., så att de dåvarande elfva numren blefvo hvart och ett $\frac{9}{8\frac{1}{2}}$ mtl.

Namnet Gryttinge är bildadt af *gryt* = stengryt, stenig trakt, och *inge*, hvilket ord af somliga forskare anses vara liktydigt med äng.

På 1600-talet kallades byn *Grőttinge*.

1.

Från äldsta tider till 1822.

[1]) Eriksholms ägare förvärfvade 1580 en gård i Gryttinge. 1658 hörde till Eriksholm hela byn med 11 gårdar. 1687 bestod den af 7 mtl. på 11 nummer, hvaraf 5 och 7 hvartdera brukades af 2 åboar, samt 9 gatuhus med numren 12—21. 1726 års jordebok angifver samma nummer till 7 ½ mantal, gatuhusen oberäknade, och 1729 års jordebok nämner hemmanen 1—4 som hela mantal och 5—11 som halfva.

Vid enskiftet 1822 blefvo numren i Gryttinge 15; men som N:r 10 var dubbelt, var hemmanens antal 16. Af dessa blefvo då N:r 1, 2, 6—9 och 11—15 upptagna till $\frac{3}{1\frac{1}{6}}$ mtl, N:r 3 till $\frac{1\frac{3}{8}}{8\frac{1}{2}}$, N:r 4 och 5 till $\frac{7}{8\frac{1}{2}}$ och de bägge numren 10 hvartdera till $\frac{8}{8\frac{1}{2}}$ mtl.

Denna mantalsberäkning är kvar ännu i dag, och hela Gryttinge by utgör således alltjämt 3 $\frac{3}{8\frac{1}{2}}$ mantal. År 1839 bildades af N:r 10 en enda gård, hvartill år 1847 äfven lades N:r 11. Numera består alltså byn af 14 farmer med numren 1—15, emedan N:r 10 och 11 äro sammanslagna till en gård.

---

[1]) Se vidare detta arbete: »Om godsets tillkomst».

Digitized by Google

Åboantalet har växlat. Från början fanns allenast en åbo å hvarje nummer. Men efter hand blefvo många bland hemmansnumren delade mellan två eller flera brukare. 1687 funnos i Gryttinge 11 nummer med 13 åboar, 1697 funnos 15 åboar, och på 1700-talet växlade deras antal mellan 16 och 20. Understundom var en man kvar vid bruket af samma gård under en hel mansålder; men i allmänhet synas täta åboförändringar ha skett, och ej så ofta, som man förmodat, följde son på far. Namnen skulle eljest ha angifvit detta. Åbolängderna, som här nedan införas efter rusttjänstlängdernas och jordeböckernas uppgifter, kunna visserligen synas intresselösa nog. Namn uppräknas på namn, utan att man känner något vidare om personerna. Men de hafva ju ändå alla arbetat i Trolleholms jord och ligga nu där och multna. De hafva alla, om än flera helt obetydligt, bidragit till den nuvarande kulturen, och må därför deras namn bli bevarade.

Hvarje hemmansnummer hade under 1700-talet c. 9 tnld åker, och då de flesta numren voro besatta med 2 åboar, hade dessa icke mera än c. 4 ½ tnld åker hvardera att bruka, hvarför de skulle ha varit likställda med nutidens små arbetstorpare, därest de icke haft vidsträckta ängsmarker. Ehuru dessa voro aflägsna från byn och besvärliga att hösta, möjliggjorde de dock för åboarna att hafva hvar sitt par hästar och flera nötkreatur. För åstadkommande af nödig höstnad och bete blefvo skogarna nedhuggna, och genom detta röjningsarbete hafva säkerligen de n. v. fäladsmarkerna uppstått. Att dessa fordom varit beväxta med storskog, framgår tydligt, däraf att det ännu på 1700-talet fanns »enstaka storväxta, men mestadels topplösa ek- och boketräd» på utmarkerna. Emellan dessa växte enebuskar och »krattskog», d. v. s. af boskapen illa åtgången löfskog af allehanda slag. De stora träden föllo under krigstiderna, och många af dem blefvo nog olofligen afverkade, upphuggna och till städerna inforslade samt försålda till anskaffande af brödföda, hvartill de små magra tegarne ej förslogo.

Allt intill början af 1820-talet, eller så länge som åboarne bodde samman i den oskiftade byn, sammankallades de af byns ålderman, så ofta gemensamma angelägenheter det påfordrade. Och sådana voro icke få. Allt arbete i den gemensamma vången måste ske samtidigt, då den enes teg låg bredvid den andres och årligen bytte om brukare i en viss ordning. Öfverenskommelse måste därför träffas om när sådden skulle ske, grödan inbärgas, jorden köras m. m. samt när ängarna skulle huggas. Kreaturen måste äfven släppas på bete samma dag, emedan fälads- eller betesmarkerna ej voro frånskilda hvarandra och man ej kunde tillåta, att den ene åbon fick en fördel framför de andra genom kreaturens tidigare utsläppande. Vidare behöfde åldermannen sammankalla byamännen för att delgifva dem bud eller order från herrgården. När byns

Digitized by Google

lur lät höra sina toner, samlades männen på en kulle, belägen invid gamla N:r 3 (n. v. N:r 1), och intogo sina platser vid de stenar, som där funnos i en ring omkring åldermannens sten. Icke långt från gamla byplatsen, i närheten af det nuvarande Mahuset, fanns fordom en fiskedam, som kallades Tingshusdammen. De två därvid befintliga backarna kallades Tingsbacken och Galgbacken. På den förra afkunnades domsluten i forna tider, och på den senare verkställdes de.

Åbolängd 1687—1822.

År 1580 nämnes *Lauritz Pedersson* såsom åbo å en gård i Gryttinge

N:r 1 (n. v. n:r 5)

1687 *Peder Nilsson;* 1697 *Per Olsson* och *Nils Nilsson;* 1717 o. 1727 *Måns Håkansson* och *Nils Bengtsson;* 1739 o. 1740 *Rasmus Åkesson* och *Bengt Persson;* 1743 *Rasmus* o. *Nils;* 1754 o 1768 den förre ensam kvar; 1779 *Ola Rasmusson* (son till föreg.?); 1788 *Nils* (Månsson?) och *Per;* 1802 o. 1822 *Nils Månsson.*

[Om Håkansson är samma namn som Åkesson, så kan man antaga, att Måns (1717) var far till Rasmus (1740 o. 1768) och Ola (1779) son till honom].

N:r 2 (n. v. n:r 13 och 14)

1687 *Jöns Andersson;* 1697 *Jöns Persson;* 1717 o. 1721 *Jöns Hansson* och *Per Nilsson;* 1727 *Jöns Nilsson;* 1739 o. 1768 *Anders Persson* och *Jäppa Nilsson;* 1779 den förre och *Nils Jäppsson* (son?); 1788 *Ola Rasmusson;* 1802 o. 1806 *Åke Kjällsson* och *Per Nilsson;* 1819 den förre och *Sven Nilsson;* 1822 *Åke Kjellssons* änka och den senare; 1823 *Kjell Åkesson* o. den senare.

N:r 3 (n. v. n:r 1)

1687 *Nils Pedersson;* 1697 *Jeppa Eskelsson;* 1717 o. 1726 *Bengt Olsson* och *Åke Rasmusson;* 1727 *Ola Bengtsson* (den förres son?) och den senare; 1739 o. 1743 *Bengt Olsson* (den förres son?) och *Lars Persson;* 1754 Änkan och *Mårten Rasmusson;* 1759 den senare och *Nils Bengtsson;* 1768 den senare och *Anders Månsson;* 1779 o. 1788 den förstnämnde ensam kvar; 1790-talet *Lars Nilsson* (son till föreg.); 1802 o. 1806 *Per Larsson* (son till föreg.); 1816 o. 1822 *Bonde Persson* (son till föreg.).

N:r 4 (n. v. n:r 6)

1687 *Anders Nilsson;* 1697 *Christian Brun;* 1717 o. 1721 *Nils Persson;* 1727 *Per Pålsson;* 1739 o. 1743 *Nils Bengtsson* och *Jöns Åkesson;* 1754 o. 1759 *Bengt Nilsson* (den förres son?) och *Per Nilsson;* 1764 och 1779 *Pål Ingemansson* och den senare; 1788 *Bengt Ingemansson* och *Jöns;* 1802 o. 1806 *Anders Mattisson* och *Nils Andersson;* 1819 o. 1822 den förre ensam.

N:r 5 (n. v. n:r 8 och 12)

1687 *Rasmus Jörgensson* och *Peder Gudmundsson;* 1697 *Måns Ifvarsson* och *Per Olsson;* 1717 den senare och *Bengt Bengtsson;* 1721 samme *Per* och

Digitized by Google

Lars Persson; 1726 den senare och *Sefved Jönsson;* 1727 den senare ensam; 1739 o. 1754 *Lars Pålsson* och *Erik Larsson;* 1759 den förre och *Nils Eriksson* (son?); 1764 o. 1768 den senare och *Pål Larsson* (son?); 1779 o. 1788 *Måns Christensson* och *Måns Andersson;* 1802 o. 1806 den senare och *Sören Persson;* 1819 o. 1822 *Lars Månsson* (son?) och *Jöns Jönsson.*

N:r 6 (n. v. n:r 15)

1687 *Ingemand Påfvelsson;* 1697 *Anders Månsson* och *Anders Persson;* 1717 o. 1721 *Måns Andersson* (son till den förstnämnde?); 1739 och 1743 samme man och *Bengt Pålsson;* 1754 *Jöns Jönsson* och *Per Andersson;* 1759 o. 1788 den senare och *Jöns Larsson;* 1802 o. 1806 *Måns Christersson;* 1816 o. 1822 *Jacob Bengtsson.*

N:r 7 (n. v. n:r 2 och 10 [A])

1687 *Lars* och *Joen;* 1697 *Jöns Hansson* och *Per Månsson;* 1717 den senare och *Pål Persson;* 1721 den senare och *Per Jeppsson;* 1727 *Pål* och *Jöns;* 1739 o. 1740 *Rasmus Persson* och *Nils Eskilsson;* 1743 o. 1754 den senare och *Jöns Mickelsson;* 1759 gamle och unge *Per Jönsson;* 1764 endera kvar och *Anders Andersson;* 1768 *Per Jönsson* och *Per Persson;* 1779 o. 1806 *Jon Månsson* och *Per Svensson;* 1816 o. 1822 *Per Persson* (son?) och *Per Araldsson.*

(N:r 8 n. v. n:r 4 och 10 [B])

1687 *Åke Pedersson;* 1697 *Rasmus Åkesson* (son till föreg.?); 1717 *Nils Rasmusson* (son?); 1721 o. 1727 samme man och *Toste Pålsson;* 1739 den senare och *Ola Åkesson;* 1743 samme Toste och *Bengt Pålsson;* 1759 o. 1768 den senare och *Per Tostesson* (son?); 1779 *Pål Bengtsson* och *Erik Jönsson;* 1788 den förre och *Eriks Jönssons* änka; 1802 o. 1806 *Per Persson* och *Jöns Eriksson* (son?); 1816 o. 1822 den förre och *Erik Jönsson* (son?); 1823 den senare och *Pål Persson* (son?).

N:r 9 (n. v. n:r 7)

1687 *Hans Tuersson;* 1697 *Per Persson;* 1743 den samme eller en namne (son?); 1754 o. 1759 *Johan Hansson;* 1764 o. 1768 samme man och *Anders Nilsson;* 1779 o. 1788 *Mattias Månsson;* 1802 o. 1806 *Nils Jönsson;* 1819 o. 1822 *Anders Jönsson.*

N:r 10 (n. v. n:r 9 och 11)

1687 *Peder Nilsson;* 1697 *Nils Persson;* 1717 o. 1721 *Ola Nilsson* (son?); 1726 samme man och *Jöns Jönsson;* 1727 *Mattis Persson* och *Christen;* 1739 o. 1743 den förre och *Per Andersson;* 1754 den förre ensam; 1759 o. 1764 *Anders Mattisson* (son?) och *Lars Nilsson;* 1768 o. 1779 den senare och *Per Eriksson;* 1788 samme *Lars* och *Christoffer Andersson;* 1802 o. 1822 den senare och *Sven Persson;* 1823 den senare och *Per Christoffersson* (son?).

N:r 11 (n. v. n:r 3)

1687 *Måns Håkansson;* 1697 *Joen Nilsson;* 1717 o. 1759 *Nils Joensson* (son till föreg.?); 1764 *Nils Jönsson;* 1768 o. 1788 *Jöns Persson;* 1802 o. 1822 *Per Jönsson* son till (föreg.?).

Digitized by Google

Gatuhusen.

N:r 12

1687 *Rasmus Jönsson;* 1697 *Nils Persson;* 1721 öde; 1726 *Bengt Nilsson;* 1727 *Håkan Månsson;* 1739 o. 1743 *Per Persson;* 1754 *Arvid Kämpe;* 1759 o. 1768 *Pål Olsson;* 1779 o. 1802 *Jöns Esbjörnsson;* 1819 o. 1822 *Per Tykesson.*

N:r 13

1687 *Påfvel* Skräddare; 1697 och 1721 *Anders* Dräyere; 1726 öde; 1727 Anders Dräyere; 1739 o. 1740 *Ola Gudmundsson;* 1743 *Lars Skargren;* 1754 o. 1764 *Anders Svensson;* 1768 *Jacob Johansson;* 1779 o. 1802 *Pål Svensson;* 1819 o. 1822 *Per Pålsson.*

N:r 14

1687 *Åke Pederson;* 1697 *Mårten Svensson;* 1721 o. 1726 *Jöns Persson;* 1727 *Mårten Svensson;* 1739 o. 1740 *Nils Larsson;* 1743 o. 1754 *Lars Andersson;* 1759 o. 1768 *Hans Jönsson;* 1779 o. 1788 *Lars Andersson;* 1802 o. 1822 *Jöns Andersson.*

N:r 15

1687 *Påfvel* Skräddare; 1697 *Anders Månsson;* 1721 o. 1726 *Mårten Jönsson;* 1727 *Anders Månsson;* 1739 o. 1743 *Ingel Gudmundsson;* 1754 o. 1759 *Johan Larsson;* 1764 *Jöns Jönsson;* 1768 *Hans Trulsson;* 1779 o. 1788 *Per Hansson;* 1802 o. 1822 *Per Persson.*

N:r 16

1687 *Rasmus Jönsson;* 1697 *Per Håkansson;* 1721 *Anders Månsson;* 1726 *Carl Esbjörnsson;* 1727 *Per Håkansson;* 1739 *Måns* Trädgårdsmästare och *Sven Jönsson;* 1743 *Måns* och *Bengt;* 1754 *Bengt Gudmunsson;* 1759 *Per Jönsson;* 1764 *Bengt Nilsson;* 1768 o. 1788 *Pål Rosenström;* 1802 *Anders Jönsson*; 1819 o. 1822 *Per Svensson.*

N:r 17

1687 *Mats Bödiger;* 1697 *Gudman Svensson;* 1721 o. 1726 *Per Jeppsson;* 1727 *Gudmund Svensson;* 1739 o. 1754 *Jöns Nilsson;* 1759 o. 1802 *Jöns Andersson;* 1819 o. 1822 *Per Jönsson.*

N:r 18

1687 *Sven Arvidsson;* 1697 *Lars Olsson;* 1721 o. 1726 Pottemakare (huset öde); 1727 *Carl Olsson;* 1739 o. 1743 *Jacob From;* 1754 *Hindrik Hansson;* 1759 *Per Olsson;* 1764 *Per Persson;* 1768 *Ola Månsson;* 1779 o. 1802 *Hans Hindriksson;* 1819 *Lars Anderssons* änka; 1822 *Bengt Larsson.*

N:r 19

1687 *Jöns Knutsson;* 1697 *Anders Persson;* 1721 o. 1726 *Sven Persson;* 1727 *Anders Persson;* 1739 o. 1740 *Per Svensson;* 1743 o. 1754 *Gudmund Rasmusson;* 1759 *Hindrik Hansson;* 1764 o. 1788 *Ola Persson;* 1802 o. 1822 *Sven Andersson.*

N:r 20

1687 *Anders* Timmerman; 1697 *Kort* Skomakare; 1721 *Pål Tostesson* (öde); 1726 öde; 1727 *Kort* Skomakare; 1739 o. 1743 öde; 1754 *Nils Mickelsson;*

Digitized by Google

1759 o. 1768 *Håkan Nilsson;* 1779 *Jöns Hindriksson;* 1788 *Per Andersson,* 1802 *Måns Kjellson;* 1819 o. 1822 *Per Olsson.*

N:r 21

1687 *Rasmus Jönsson*; 1697 *Lars Jeppsson;* 1721 *Per Biersgård* (öde); 1726 öde; 1727 Per Biersgård; 1739 o. 1743 öde; 1754 o. 1759 *Lars Skargren;* 1764 o. 1768 Smeden *Anders Åberg;* 1779 o. 1788 Svarfvaren *Cronsten;* 1802 *Hindrik Pålsson.*

N:r 22

1764 o. 1768 *Mattis Stenbeck;* 1779 den förres änka; 1788 *Nils Svensson;* 1802 o. 1822 *Anders Bodelsson.*

Belägen i »Rijsbygden», afmättes Gryttinge by 1734 af Anton Cöpinger, som då fördelade åkerjorden till alla frälsehemmanen och taxerade ängen, hvarefter Joh. Hielmberg 1738 afslutade förrättningen medelst ängens fördelning. Byn invid skogskanten bestod af 11 nummer, hvaraf de fyra första voro hela och de 7 andra halfva hemman; därjämte funnos 8 stycken gatuhus förutom L:a Gryderup N:r 2. Hjelmberg beskrifver byn på följande sätt:

Åkerjorden uti en vång med ängarna belägen, med några intäpta åkerlyckor, hvilka brukas och besås årl.; jordmånerna bestå af ler- och lergrusmylla, besås med råg och korn, ringare grut med någon mullblandning, råg och kornjord, kall ler och grutmylla besås med korn och hafre, 1 års säde och 2 års träde, än ringare hafrejord 1 års säde och 4 års träde. Af råg och kornjorden i medelmåttig årsväxt bekommes 3:dje och 4:de kornet; bör gödas hvart 3:dje år, men hafrejorden gödes intet, utan hvilar i det ställe; uti en del åkrar finnas rör, stenar och renar, som i dess rätta rum finnas betecknade samt alla stenar efter dess storlek räknade och för hvar åker ifrån dragne. — — — Till en del hemman finnas några intäpta åkerlyckor på utmarken och i ängarna, som dock årl. brukas, hvilka till hemmanen tilldelta äro. Åboarne berätta, att de årl. för hvart nummer måste utlägga i hvila ett tnld af rågjorden att följande året besås med Larsmässe-råg. Plog brukas intet här, utan årder med 2 par ökar före. Emedan samtel. byamännen besvärade sig för den smala och trånga fädreft de hade för sin boskap till vången att drifva, när en trakt ängar blefvo afslagne och höet inbärgadt, då dem af deras herrskap beviljadt blef samma fädreft något utvidga; alltså förrän delningen företogs, utstakades bem:te fädrefts bredd (15 kpl.). — — — Merendels af åkerjorden finnes mycket irreguliera och olika jordmåner, hvarför de voro besvärlige och brydsamme att dela, hvilka dock alla åkrar likväl genom mödosamt och träget arbete riktigt afdelte finnas till alla 11 hemmanen uti byn.

Digitized by Google

Ängarne äre ock uti åkervången belägne, som ock årl. höstade varda. Ängsvallen är dels af god sidvall, dels af god hård- och sidvall; men mestadelen af mässig hårdvall med sten, tufvor, ljung och allt öfverlupen med eke, vidje och björkebuskar, mycket besvärlig för åboarne att hösta; är ock en del mycket bortskämd af vägar, dels till Eriksholm och dels andre byvägar, som förorsaka mycken skada på ängarne af resande, de där med betande och gräsväxtens borttrampande mycket skada, hvilket ännu desto mera sker, som stora landsvägen ifrån Stockholm till Lund och Malmö ligger ock här igenom ängevången, därest många resande färdas fram och tillbaka (som Wistofta beskrifning vidare förmäler). Ängarne äro, efter all görligaste flit och så mycket görligt varit, delte i solskifte och dels efter åboarnes öfverenskommande med lottagning; men hvad byns åkerlotter angår, så äro de samme delte efter största bekvämligheten, neml. en äng. ell. s. k. åkerlott för hvar åker efter åboarnes eget samtycke och utan lottagande, som ock enl. efter solskifte borde vara. — — — Alla hafva hädanefter lika höbärgning såväl uti de bästa som ringare ängsvallar, och på de ställen, som ängstegarna uti skiften till somliga nummer fallit stäckre än andre, som ock är händt med åkerlotterna, att några hemman hafva fått för litet, så är sådan defect tillbörligen ersatt och uppfylld af annan jämngod äng, hvilket allt igenom geometrisk uträkning är så noga och fullkomligen förrättadt, att ingen af åboarne vid ängsdelningens slut något haft att klandra uppå, utan alla enhälleligen tillstått sig vara nöjda. Eljest finnas söder ut vid ändan af ängevången mot Widtsköfle och Östra Karlaby markeskiäl 2:ne trakter, »Skogsäng» och »Store Äng» benämnda, bestående af sten och tufvig ljungmark med några videbuskar, dels mycket ojämn och 2:ne oduglige ljungbackar, hvarför de vid ängsdelningen icke kunde delas; ty begärde åboarne dessa 2:ne ängstrakter få hösta tillsammans, hvilka ock blefvo uträknade och till hvart nummer införde samt efter dess tillkommande andel till lasstal beräknade. — — — Öster där intill vid gränsen af Strö ängar är en tämmeligt stor trakt, som består af ljungbackar och tufvig staggvall, mycket stenig med smått videbuskagie, innehållande 69 ½ Tnld, merendels odugl. till äng, hvarföre hafva samtel. byamän gjort ansökan hos deras herrskap, att de måtte få inhägna bem:te park till kalfhage, efter de dess utan ingen hafva, utan måste med stort besvär uppföda sina kalfvar och småkreatur; varandes ej heller någon lägenhet sådan af fäladen att intäppa, medelst de många gatuhusen, som ligga emellan byn och fäladen jämte landsvägen — — —. Kan efter gjordt förslag uppehålla 22 kalfvar till midsommartiden.

Muhlbetet och utmarken här till byn är till fälads med Wistofta by, enstakade hemmanen Gryderup och Allerup, 2:ne hemman i Pårup, gatuhuset Äblatofta, hemmanen Wifveröd och Skjällaröd,

Digitized by Google

Räfvetofta by, hemmanet Brödåkra, Östraby och Torlösa byar samt flera hemman och gatuhus, som Wistofta beskrifning vidare förmäler. Varandes här vid Gryttinge by och dess fäladsmark den incommodité, att deras närmaste och bästa muhlbete af fäladsmarken varder alldeles genom resande afbetadt, hvilka till en stor myckenhet alltid färdas på desse landsvägarne; varandes intet nog den förr vid ängsbeskrifningen omrörde stora allmänna stråkvägen ifrån Malmö och Lund, utan ock strax vid hemmanet Gryderup, litet stycke härifrån byn uti öster, på deras fälad tillstöter ännu en annan landsväg ifrån Landscrona, så att fäladen blifver så afbetad om sommaren, att desse Gryttingeåboar med de närlägnaste hemman, som här skulle hafva sitt muhlbete, måste drifva sin boskap mer än $\frac{1}{4}$ mil väster ut på de andre byars fälad, som är commun med desse.

Kålhagar finnas uti själfva uträkningen för en hvar annoterade. *Kvarn* och *fiskeri* finnes intet till denne by. Byggnadstimmer, brännved och täppris samt åkerredskap hafva åboarne sådant till en del af herrskapet, men måste mest från andra orter half eller hel mil ifrån förskaffas, ty på byns ägor finnes intet, utan smått ris af björk, vide och ekebuskar. Till *skatternas afbetalning* hafva åboarne någon boskapskreatur att försälja, men af spannemålen intet. Till Malmö $4\frac{1}{4}$, Lund $2\frac{3}{4}$, Landskrona $2\frac{1}{4}$, Socknekyrkan $\frac{1}{2}$ och Herregården $\frac{1}{4}$ mil.

Vid denna förrättning fördelades åkerjorden lika på hvarje nummer med 9 : 3.9 och ängen med 46 : 10.4; hvarje ängslott var taxerad till $23\,\frac{8}{12}\frac{3}{8}$ lass hö. Åkerskiftena hade följande namn: »Toften», »Brötslycka», »Lilla Stigsåker», »Halfnade-lyckan», »Anders Nils åker», »Tjuvers Ohls åkern», »Huggebohlen», »Stampalyckan», »Liåker», »Gjäresåker», »Ärtespjellet», »Bjäringeåker», »Floåkern», »St. o. L:a Röringen», »Skateåker», »Flakåkern», »Yxan», »Hofgårdsåkern», »Hörakiärrsåkern», »Rofvegårdsåkern», »Möllelidsåker», »Hässlesåker», »Breingen» m. fl.

En och annan erhöll dessutom några kpl. därutöfver, såsom t. ex. N:r 8, som erhöll n:r 1:s Libacke $12\,\frac{5}{16}$ kpl., »tillägnadt och beviljadt af samtel. byamännen, emedan åboen var något missnöjd med sin hafrejord, och som detta är ringa jordmån, beräknas det intet i columnen, hälst han dessutom har sitt fulla quantum och lika summa med de andre».

En del ängar hade följande namn: »Barnängen», »Raketstycket», »Kjällestycket», »Tjuver ell. Tjur-ohlen», stora o. lilla och eft. alla väderstreck, »Turkerijet», »Hanekullsäng», »Floen», »Kråkemaden», »Brödakjärr» m. fl.

Hvar och en hade dessutom sin lilla kålhage på 2 à 3 kpl. Dessa motsvarade de n. v. trädgårdarna, och om deras utseende kan man erhålla en föreställning af kartbeskrifningen, hvari an-

Digitized by Google

föres: »en liten hage med gamla ofruktbara träd», eller »med hägg, hyll och apel af intet värde», med »krikon och plommonträd», »ett gammalt äppleträd och bete för grisar», o. s. v.

I midten af byn var torget, en oregelbunden figur i många vinklar och vrår, genomskuren af en bäck; rundt detsamma lågo hemmanen med sina åbyggnader ett stycke från hvarandra.

Tegarnas antal i åker- och ängsskiftena var 41 för hvarje hemmans nummer, sål. 451 st. —; ängsskiftena växlade från 3 ½ tnl. till ett par kpl:s rymd

Ny delning af Gryttinge hemmans åkrar begärdes och beviljades 1764. Delningen verkställdes 1765 af landtmätaren Hans Christopher Klerck. I sin kartbeskrifning öfver Gryttinge by säger han: Hemmanen äro väl tillförene genom jemkning till ägorne gjorde lika stora, men åkren icke blifvit i rediga fall eller vångar indelt .... Vid denna delning äro hemmanen nu som tillförene gjorde lika stora i ägorne. Åkerjorden är allenast blefven delt, men ängarna förblifvit vid förra delningen. Utaf de många törnes- och stenrenar, som uti åkeren är, är allenast de svåraste afdragne och icke beräknade, men de öfrige äro alla för åker ansedde och räknade. Nödvändiga gropar och diken samt vägar äro afsatte. »Åkerjorden fördelades af Klerck i 3 säden eller vångar, af hvilka den ena var mindre än de båda andra. Byn ägde dock förutom den egentliga åkern en hop åkerlyckor uti ängarna samt »en af äng giord uptaga, kallad Tofta», och när dessa smärre åkerlotter räknades till den mindre vången, så kunde denna ungefär motsvara de andra. Åkerarealen var 124 : 10,7. Byn bestod då liksom 1734 af 11 hemmansnummer, och enligt Klercks uträkning erhöll hvart och ett af dessa således 11 : 9,7. Namn på åkrarna voro: »Tofterna», Killåkrarna», »Liåkrarna», »Mölleliderna», »Rofvehögsåkrarna», »Leråkrarna», »Röringarna», Gärdesåkrarna», Krokarne», »Fäladslyckan», »Halfmadslyckan», »Stigsåkrarna», »Stampekulla», »Skatåkrarna», »Flodåkrarna», »Hofgårdsåkrarna», »Huggebolarna». En del åkrar och lyckor voro benämnda efter väderstrecken.

År 1813 uppmättes Gryttinge vångar af landtmätare Faxe. De voro då: Södre-, Östre-, Gieres-, Stigs- och Tofta-vång, och dessa vångar fördelades, så att hvart och ett af de 11 hemmansnumren erhöll 17 à 18 tnld, förutom hustomt och hage, hvartill hvarje åbo ej hade öfver 1 tnld. En sammanslagning hade således skett, så att vångarna icke voro flera än 5, inom hvilka hvar och en hade sina tegskiften.

Tre år senare, 1816, »afmätte och till circulationsbruk indelade» Faxe Gryttinge bys ängar. Hvart och ett af hemmans-

Digitized by Google

numren erhöll 50 : 12 $\frac{9}{16}$, bestående af 16 olika stycken, hvilkas storlek växlade från 20 kpld till nära 8 tnld; ängarnas hela areal var således 554 : 10 $\frac{8}{16}$. Samtidigt afsattes »Allmänningen» 6 : 0, »Gryttinge Husmäns äng», som utflyttades till landsvägen, 21 : 24, »Widtsköfle Husmäns äng» 13 : 12, »en utjord till Skräflinge kyrka» 3 : 24, »Gryttinge N:r 14 Gatuhus och äng» 6 : 27, »L:a Gryderup» 4 : 22 och» Gryttinge Husmäns äng, Beten kallad», 4, summa 60 : 13. Ängarnas totalareal var således 614 : 23 $\frac{8}{16}$.

Samfälligheten var emellertid fortfarande stor och förblef så till enskiftet och de därmed följande utflyttningarna. Denna tid med sina genomgripande förändringar nalkades likväl nu med stora steg, ty ej fullt 10 år senare företogs enskiftet af Gryttinge by. Därigenom omstörtades i grund de gamla förhållandena för arrendatorerna. Jordbruket omskapades helt och hållet, i och med det att hvar och en fick sin egen gård att bruka, oberoende af de andra. De gamla liknöjda och okunniga åboarne lämnade också snart nog rum för en mera vaken och insiktsfull stam af arrendatorer. Genom enskiftet gjordes också början till det betungande hofveriets afskaffande.

2.

Från 1822 till närvarande tid.

Gryttinge by uppmättes af Åhrberg 1821 och enskiftades året därpå.

Landtmätarens protokoll af den 4 Juli 1822. Konungens Befallningshafvandes förordning var af d. 6:te Juni 1820. Gode män voro: J. Falkman och prosten J. Ahnfelt; såsom biträde vid enskiftesförrättningen var 1:ste landtm. J. Åkerblom närvarande. Jordägarens ombud var Trolleholms d. v. inspektor, P. Hellstrand, och Gryttinge by representerades af frälseåboarna Per Jönsson och Anders Mattisson. Förrättningsmannen Carl E. Åhrberg uppvisade af honom upprättade kartor å så väl Gryttinge som öfriga egendomens släbohemman, som skulle tjäna till rättelse vid alla å dessa byars och hemmans ägor förefallande en- och storskiftesdelningar. Taxering å ägorna hade förrättningsmannen jämte Åkerblom och de 2 nämnda åboarne verkställt, som en godkänd företedd beskrifning närmare angaf. Denna beskrifning skulle nu ligga till grund för ägornas beräkning och delande.

Gryttinge bys utmark utbröts ifrån samfälligheten med de andra hemmanen efter oförmedladt mantal, och härvid beräknades

Digitized by Google

alla de å utmarken gjorda intagor, som landtm. H. C. Klerck 1806 utmärkt, och hvilka i beskrifningen voro specificerade.

Alla de till Gryttinge by infredade och odlade ägorna öster om landsvägen ansågos som odlingsbara och ingingo i enskiftet, hvaremot lyckorna väster om samma väg jämte utmarken af magrare beskaffenhet blefvo särskildt skiftade och gagnade. Som det emellertid ansågs troligt, att åboarna efter de enskiftade inägornas bruk och förbättring skulle finna det fördelaktigare att utfodra kreaturen inom hus i stället för att använda ett aflägset och magert bete på utmarkerna, så skulle det vara dem tillåtet att å utmarkerna verkställa en passande fördelning eller ock gemensamt uppbygga och odla torplägenheter till vinnande af arbetsbiträde eller andra för hemmanens förbättring nyttiga inkomster.

Alla de öster om landsvägen på Gryttinge inägor belägna gatuhusen skulle utflyttas på hemmanens utmarkslotter, där odlingstillfällen förefunnos, och deras områden skulle genast utstakas till det uppskattade ägobelopp, som de hittills haft. Dessa nya odlingar borde husmännen efter utstakningen inom 6 år hafva verkställt. Under denna tid skulle de ej erlägga någon afgift, men därefter fullgöra samma skyldigheter, som de förut utgjort. Äfven skulle de under dessa 6 år, därest de sådant önskade, få behålla sina gamla ägor. I sådant fall måste de fortfarande därför utgöra sina utskylder som hittills. Frälseägaren skulle lämna nya byggnadsämnen, i den mån de gamla ej förslogo eller kunde begagnas.

Odlingsersättningen skulle vid blifvande öfversikt bestämmas efter enskiftesplanernas utstakning på marken och utgöras till hälften af dem, som fått gammal åker, och till hälften af frälseägaren. Ersättningen skulle betalas Thomasmessodagen, hälften 1:sta året efter enskiftenas emottagande, $\frac{1}{3}$ året därpå och $\frac{1}{6}$ det tredje året. Där marken var ovanligt stenbunden, skulle frälseägaren bekosta stenens uppbrytning och bortförande, i den mån odlingen skedde; denna förmån kom allenast de utflyttande till godo.

Åbyggnaderna å de enskiften, som utflyttades, skulle uppföras på ägarens bekostnad, hvilken förbehöll sig att efter godtfinnande använda de gamla byggnaderna.

Allmänna platser skulle afsättas, såsom skolhusplats, vattningsställe vid en af källorna å bygatan samt grustäkt på minst 2 ställen. Utom landsvägen och s. k. Torlösa-vägen skulle utläggas för enskiftestagarnes bekvämlighet nödiga vägar till 12 alnars bredd, dikesmån inberäknad.

En inom Gryttinge bys inägor belägen, Skräflinge kyrka tillhörande, jord skulle utbytas och förflyttas på östra sidan intill den till samma kyrka på Torlösa bys ägor förut belägna jordegendomen.

Af allmänna medel, som voro anslagna till hjälp vid enskiftes-

Digitized by Google

förrättningar, ansågs lämpligt anhålla om 1 rdr bco pr. tunnland för odlingsbara ägor.

Vid enskiftenas utläggande finge ej afseende fästas vid, att så många som möjligt finge kvarbo, utan allenast på formliga och bekväma enskiften. Dessa skulle därefter fortast möjligt utstakas och af åboarna tagas i bruk.

Emedan en del af de utflyttningsskyldiga husmännen hade ängar, som lågo i vägen för enskiftestagarnas odlingar, så fick Hellstrand i uppdrag att föreslå frälseägaren, att dessa husmän under de närmaste 6 åren skulle erhålla anvisning på dylika å säteriets mark.

Åboarna skulle underhålla hälften hvardera af stängslen emellan de enskiftade planerna och gemensamt byns andel af de yttre rågångarna. Grindarna på Torlösa-vägen och på vägen genom byn åt landsvägen ansågos motsvara 60 alnar af annat stängsel och skulle underhållas af dem, på hvars stängsellott de kommit. Allt nytt stängsel skulle upprättas af dubbel stengård och vara i fredgillt stånd före d. 1 Maj 1828. Till dess skulle hvar och en bestrida vakthållning af sina kreatur, vid risk att de eljest blefvo intagna och måste lösas med 32 sk. för en häst, 24 sk. för fä- eller svinkreatur, 16 sk. för ett får och 8 sk. för gås eller anka, allt i bco, hvarförutom skadan skulle ersättas; dock skulle ingen få misshandla eller fördärfva grannens djur.

Protokoll den 12 Aug. 1822. Gryttinge åboar voro samlade vid Trolleholm. Baron Trolle på Trollenäs var ombud för jordägaren, och dessutom närvoro ingeniör C. E. Åhrberg och inspektor G. A. Möller.

Beslöts: att de 4 åboar, som utflyttade längst bort från byn, skulle erhålla hjälp med gödselkörningen af de 4 kvarboende; att åboarna på de nya numren 15 och 7 skulle först få byggdt. Sedan lottades om planerna mellan de andra 8; dock hade jordägaren bestämt, att Per Jönsson skulle hafva nya farmen n:r 3, hvilken var den största och omfattade nära 100 tnld. De utflyttande skulle bebo sina hus i byn orubbade, till dess deras nya byggnader blefvo färdiga.

Protokoll den 20 Nov. s. å. Först bestämdes angående odlingshjälp, att de kvarboende ej skulle erhålla någon dylik, men de öfriga från ½ t:na till 4 tnr korn pr. tnld. Vidare granskades det arrendebelopp pr. tnld, som kunde komma att utgå, och växlade det från ett par kpr. till ½ t:na.

Angående en så viktig sak som det nu förestående enskiftet voro naturligtvis meningarna om bästa utförandet delade.

Dåvarande inspektoren på Trolleholm, P. Hellstrand, uppsatte ett project af den 18 Nov. 1822 på tillämpningen af enskiftes-

Digitized by Google

förrättningen. Han ansåg, att odlingshjälp endast skulle åtnjutas af 8 enskiftestagare och till grund för beräkningen läggas den areal, som hvar och en odlade, men äfven afseende fästas vid markens mer eller mindre oländiga beskaffenhet. Dock skulle därifrån afräknas dels de jordstycken af gammal åker, som förefunnos, och dels ytterst stenbunden mark, å hvilken f. n. åtminstone ej borde läggas någon odlingsskyldighet. Därefter skulle besiktning och uppmätning af odlingsfälten företagas, sedan marken burit en gröda, och föreslog han från 4 tnr till 1 t:na korn pr. tnld i odlingsersättning, beroende dock ytterst på huru arbetet blifvit utfördt. Stensprängningen ansåg han, att herrskapet borde bekosta och likaså efter värdering odlingen af de svåraste styckena, ifall de genast skulle upptagas. Slutligen föreslog han uppmuntran och ersättning för verkställdt stängsel med dubbla stengårdar, 1 $\frac{3}{4}$ aln breda i bottnen och 2 $\frac{1}{4}$ aln. höga.

Men därefter fortsatte han: »Arrendatorerna lära troligen icke vilja ingå på dessa af mig föreslagna villkor, ehuru desamma med fästadt afseende därpå, att arrendatorerna 1:o få sina planer kostnadsfritt bebyggda, 2:o) utan afgift få på herrskapets ägor skära torf på en för hvarje hemman utdelad mosse och 3:o) hafva förmånen af gräsbete för sina kreatur å allmänna fäladen, visserligen icke äro öfverdrifna, såvida arrendatorerna med de tillgångar, som de kunna äga, förena en kraftfull vilja.» Hvad beträffar arrendatorernas skyldigheter att för herrgårdens räkning underhålla vägar och stängsel, så anser han dessa saker föga betungande, då de icke medföra någon synnerlig tidsspillan, och för vedens framskaffande få de full ersättning, därigenom att de erhålla kvas och ris efter trädfällningen. Endast äckornas utgörande anser han som ett onus.

Slutligen uttalar han som sin mening, att, därest de arrenden han föreslagit (fr. 1 t:na till 12 kpr pr tnld) skulle anses för dryga, dessa dock icke böra ändras, utan mildring ske genom ökad odlingshjälp, hvilket skulle medföra för arrendatorerna den största vinsten, då därigenom planerna så mycket fortare skulle komma i ordning.

Äfven upprättades på förhand åtskilliga kostnadsförslag, hvaribland följande framhåller jordägarens tankar om utförandet.

På 16 åboar fördelades 864 : 21, hvaraf 840 tnld ansågos odlingsbara. Arrendet under 20 år beräknades uti korn till 8701 tnr 18 kpr, som efter 5 rdr pr t:na gjorde i penningar 43508 rdr 24 sk. Byggnadskostnaden för 11 farmer under 10 år beräknades till 33777 rdr och odlingshjälpen till 7500 rdr. Om de beräknade arrendena kunnat inflyta, så hade förrättningskostnaderna kunnat bestridas därmed och visat en behållning af c. 2230 rdr. Någon

Digitized by Google

annan inkomst af hela Gryttinge by hade nämligen ej från början afsetts under de första 20 åren efter enskiftet

Arrendeberäkningen, som förefaller hafva varit en ganska kinkig sak, då så många faktorer måste medtagas, var olika för hvarje farm och olika för odlingsbar och ej odlingsbar jord, från alldeles fritt till 18 kpr pr tnld under 3 år, 50 % förhöjning under de därpå följande 2 åren, o. s. v. i stigande progression för somliga, men för andra ingen förändring.

Dessa beräkningar såväl angående kostnaderna för enskiftet som arrendesättningen visade sig sedan ej möjliga att tillämpa, hvilket äfven af det följande framgår.

Landtmäteriförrättningen 1822.

Till allmänna platser afsattes: 2 st. grustag, hvardera 0 : 16; skolhusplats 0 : 16; allmän vattning 0 : 8; stora landsvägen 5 : 24; Torlösa-vägen 5 : 1; vägen genom byn 2 : 9; utfartsväg för hemmanet N:r 15 0 : 22,2; summa 15 : 16,2. Därtill upptog bäcken genom hemmanen N:r 3 och 11 en areal af 0 : 30. Summa afdrag före delningen 16 : 14,2. Inägor, som fördelades på 16 st. farmer, voro 864 : 29,5. Delningen verkställdes enligt följande tabell:

N:r	Hemmantal	Verklig areal		Uppskattning	
		tnld	kpld	tnld	kpld
1	1/16	50	2,6	35	20,213
2	1/16	47	18,1	35	20,213
3	1/16	95	4,4	71	8,426
4	1/16	44	25,2	35	20,213
5	1/16	47	4,6	35	20,213
6	1/16	51	30,7	35	20,213
7	1/16	47	12,3	35	20,213
8	1/16	54	20,1	35	20,213
9	1/16	63	17,5	35	20.213
10 A	1/16	32	9,5	17	26,106
10 B	1/16	33	12,7	17	26,107
11	1/16	48	31,8	35	20,213
12	1/16	59	16,2	35	20,213
13	1/16	46	12,9	35	20,213
14	1/16	50	14,8	35	20,213
15	1/16	91	20,1	35	20,213

Dessutom fanns det afrösningsjord eller utmark till en areal af 503 : 31,2 (inom skiftet belägna odalägor 14 : 26,3; torp 140 : 30,2; intagor 2 : 13,5; öppen utmark 336 : 22,3; vägar m. m. 9 : 2,9). Totala summan för Gryttinge bys ägor alltså 1385 : 10,9.

Digitized by Google

Efter en annan uppställning var ägofördelningen följande: trädgårdar, tomter, öppen åker och lindor 808 : 29,6; äng 55 : 31,9; s:ma inrösningsjord 864 : 29,5; afrösningsjord 339 : 3,8; andra ägor såsom torp m. m., 181 : 9,6. Totalsumman äfven efter denna beräkning blir 1385 : 10,9.

De dåvarande torpen voro: Gryttinge Soldattorp, Gryttingehus N:r 1—6, 9—11, 13, 14 o 15, 16 och 17, L:a Gryderup N:r 1 och 2, Bialitt N:r 1—4, Bodelstorp, Skoghus och Dammhus.

Som förut nämnts, bestod byn sedan gammalt af 11 nummer. Däraf voro N:r 2, 5, 7, 8 och 10 dubbla eller försedda med 2 åboar; de öfriga numren hade allenast 1 åbo. Tillsammans funnos således 16 arrendatorer. Kvarboende blefvo 3, nämligen:

Gamla N:r 1, Nils Månsson, som erhöll nya N:r 5,
„ N:r 3, Bonde Persson, som erhöll nya N:r 1,
„ N:r ½ 8, Pål Persson, som erhöll nya N:r 4.

De öfriga 13 utflyttade och erhöllo nya nummer. Emedan N:r 10 var deladt på 2 innehafvare, så kom Gryttinge att från denna tid bestå af 15 nummer med 16 åboar. Genom sammanslagning har dock detta senare ändrats, så att byn nu har 14 farmer med lika många arrendatorer, ehuru numren gå till 15.

Den 18 och 19 Nov. 1823 besiktigade Falkman de från Gryttinge by utflyttande åboars enskiftesplaner, och därvid fattades följande beslut:

1:o) I stället för den vid förra sammanträdet åboarna lofvade eftergift af ⅛ utaf det bestämda arrendet, så kommer till följd af den förliden sommar för odlingen missgynnande väderleken de utflyttande åboarna att för detta eller 1:sta arrendeåret ej erlägga något arrende alls, men för de 4 i byn kvarboende kommer föregående beslut att gälla.

2:o) Alla de vägar, som utgå antingen från själfva byn eller ock från förut varande allfarvägar, skola af åboarna gemensamt försättas i farbart skick för alla utflyttande enskiftestagare, hvarefter underhållsskyldigheten endast tillkommer dem, som däraf hafva nytta.

3:o) Vid lämnande af odlingshjälp fästes det uttryckliga villkor, att odlingarna företagas och fortsättas i den ordning, som föreskrifvits, så att odlingen i hvar och en af de vångar eller cirkulationsindelningar, som för åboarna blifvit utstakade, fullbordas, innan början med någon annan företages. Skulle någon bryta häremot, så blifver han i saknad af odlingshjälpen, till dess han fullbordat odlingen efter föreskrift.

Falkman lämnade arrendatorerna noggranna regler och bestämmelser huru de skulle odla och huru de skulle förhålla sig med skiftesindelning och växtföljd. Såsom exempel härå anföres följande:

Digitized by Google

För Bonde Persson å N:r 1 stadgades: »Förr än husmännen afflyttat, kan ingen cirkulation för denna farm föreskrifvas, och som arrendatorn erhåller mer spillning, än som för n. v. kan användas, så tillåtes honom under tiden beså åkern huru han bäst finner; men så snart farmen blir befriad från husmännens integar, åligger det honom att införa följande cirkulation uti 6 åkergärden: N:r 1 sommardrifning och gödning, N:r 2 råg, N:r 3 potatis och trindsäd, N:r 4 korn, N:r 5 vickerhafre, N:r 6 hafre; god naturlig äng. Trädgården skall 1:sta året gödas, därefter sås med korn och klöfver, planteras med träd och buskar i 3 år och på 6:te året vara färdig». Som Bonde Persson fick kvarbo, erhöll han det jämförelsevis bekvämt. Värre var det för dem, som utflyttade. De fingo gemenligen allenast äng, och om några odlade stycken funnos, så behöllos de af förre innehafvaren eller husmannen i ytterl. 3 år. Emellertid fick hvar och en sina instruktioner och råd. Det vore för vidlyftigt att genomgå hvarje nummer; allenast en utflyttare må anföras för att belysa huru han skulle ordna det åt sig. Per Persson junior erhöll följande förhållningsorder: Hans plan, 32 tnld, skulle fördelas i 9 skiften med 3 : 12 uti 6 skiften och 3 : 26 i de öfriga 3:ne. Allt var vid mottagandet äng ell. oodladt, utom ett skifte, som bar råg och blifvit gödsladt; detta skulle på hösten stenröjas och beredas för korn nästa år, likasom skiftet n:r 2 denna första sommar skulle odlas för att besås med råg på hösten; 3:dje skiftet skulle brännas och därefter bära råg; 4:de skiftet skulle betas och på de fem andra höstas gräs, och på så vis skulle fortsättas, till dess hvarje skifte var brändt. Efter kornet, som kom på rågen, skulle detta skifte ligga i gräs 3 à 4 år och därefter bära hafre, hvarefter det åter var i tur att trädas. År 1841 skulle de 9 skiftena vara förändrade till 7-årig cirkulation näml. träda, råg, potatis och trindsäd, korn, gräs och hafre. Följande råd lämnades: gräsfröet, som sås, skulle bestå af 10 sk. klöfverfrö och 20 sk. timotej pr tnld. Det gärde, som det kommande året skulle sommardrifvas (trädas), måste hösten förut uppköras i bölk. Likaledes ålåg det arrendatorn att med noggrannhet behandla sommardrifningen och väl utdika alla sidlända ställen samt sprida gödseln mycket jämnt. Rågen måste sås de första dagarna i September. När den tiden kom, att arrendatorerna fått sina gräs-gärden i ordning, skulle de sommarstallfodra alla kreaturen, ty endast fåren och ungboskapen begagnade den allmänna betesmarken. Den stridaste halmen användes till uppblandning med gräs, hvilken utfordring ansågs trefligare för kreaturen än blott och bart gräs.

Emellertid blefve dessa förhållningsorder angående växtföljden m. m. hvarken kontrollerade ej heller efterföljda. Denna försummelse anfördes sedan såsom en af orsakerna, hvarför arrendatorerna ej förmådde fullgöra stipulerade arrenden.

Digitized by Google

De efter enskiftet uppförda byggnaderna afsynades 1832. Hvarje farm hade erhållit 3 hus. Boningshuset, 30 alnar långt, 13 alnar bredt och 4 ½ alnar högt, uppfördes af ekekorsvirke med dels brändt, dels obrändt tegel i väggarna. De 2 uthusen voro hvardera 40 × 16 × 4 ½ alnar. De uppfördes dels med 2 alnars tjocka gråstensväggar och dels af korsvirke med lerväggar. Ett dylikt gråstenshus kostade 100 rdr rgs i uppförning och ett korsvirkshus 70 rdr. Dessutom bestods muraren eller byggmästaren 4 knr brännvin och ½ tna malt för hvarje hus. Priset på en kna brännvin var den tiden 32 sk. bco och på en tna malt 5 rdr. Transporter och körslor gjordes af godset. Furutimret togs från ett för detta ändamål inköpt hemman i Småland och hämtades därifrån med s. k. furuäckor, 75 dylika åtgingo för hvarje gård.

Under åren 1823—1826 uppfördes 12 boningshus, 12 stallängor och 13 loglängor. Kostnader 1:sta året ell. till 31 Aug. 1823 voro: uppbrytning och lossning af sten på Gryttinge ängar 3466 mansdagsverken, 1385 dagkörningar och 247 äckor samt 21 knr brännvin, vidare 6131 rdr i pengar, 28250 mursten, spannmål m. m.

Under år 1823 odlades 64 tnld 18 kpld, under åren 1826—1827 138 tnld 29 kpld o. s. v. Intill 1827 års slut hade odlingshjälp utbetalts för c. 300 tnld. Härvid är dock att märka, att odlingshjälp erhölls äfven för mark, som förut var åker.

Under samma år, 1823—1827, lämnades äfven ersättning för uppfördt stängsel. För 5250 famnar dubbel stengård ersattes hvar 20:de fmn med 1 ½ tna korn; för 760 fmnr enkel stengård hvar 36:te fmn med 1 tna och för 2040 fmnr dubbel jordvall med pilplantering hvar 72:dra fmn med 1 tna.

Totalkostnaden för enskiftesverket under dessa 4 år uppgick till 38115 rdr rgs.

Arrendet under de 30-åriga kontraktens tid var olika för de olika hemmanen, beroende på markens beskaffenhet, huru mycket, som var odladt, etc. Lägst var afgiften de första 5 åren, sedan ökades den två eller flera gånger. N:r 1, 2, 4 och 5 erlade arrendet efter 3 perioder, nämligen först 24 tnr i 5 år, sedan 30 tnr de följande 5 åren och slutligen 36 tnr de återstående 20 åren; N:r 3 hade 5 förhöjningar, nämligen först 30, sedan 36, 48, 60 och 72 tnr. N:r 6 betalade 15, 18, 24, 30 och 36 tnr; N:r 7: 12, 15, 18, 30 och 36 tnr; N:r 8, 9 och hela 10 hvardera 12, 15, 18, 21, 30 och 36 tnr; N:r 11, 12, 14 och 15 hvardera 12, 15, 18, 24, 30 och 36 tnr samt N:r 13: 15, 18, 21, 24, 30 och 36 tnr.

Dessa arrenden blefvo dock ej bestående under hela den kontrakterade tiden. På grund af 1843 års undersökning, hvarom

Digitized by Google

i inledningen nämnes, blefvo utskylderna från detta år i ganska väsentlig mån reducerade. Detta framgår af nedanstående, som äfven lämnar en ganska klar bild af farmernas d. v. beskaffenhet och deras utveckling från 1825.

»*Gryttinge N:r 1.* Per Bondesson; 50 : 2; uppskattn. 36; arrende 36 tnr. Största delen gammal jord; en mindre del ny, särdeles stenbunden. Ehuru man i allmänhet kan säga, att Gryttinge bys jord icke har den fruktbarhet som jorden i Torlösa och Östraby, torde likväl den större arealen, som till Gryttingehemmanen hörer, åtminstone på gamla jorden göra någon jämvikt, så att detta hemman må kunna bära lika afgift med de bättre Torlösa- och Östrabyhemmanen eller 30 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 2. Per Persson; 47 : 18; uppskattn. 36; arrende 36 tnr. Gammal jord till större delen, men någon ny och stenbunden. Jämförligt med n:r 1; taxeras lika.

Ibm N:r 3. Ola Persson; 95 : 4; uppskattn. 72; arrende 60 tnr (men afsedt höjas till 72 tnr). Jorden till största delen ny med sten i flera af vångarne samt svag och opålitlig. I anseende därtill kan ej taxeras högre än till 21 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 4. Pål Persson; 44 : 25; uppskattn. 36; arrende 36 tnr. Gammal och god jord, men något stenbunden. Värderas lika med n:r 1.

Ibm N:r 5. Per Nilsson; 47 : 4; uppskattn. 36; arrende 36 tnr. Af hemmanets jord är omkr. ¾ gammal, god och stenfri åker; ¼ ny med mycken sten. Värderas lika med n:r 1.

Ibm N:r 6. Ola Andersson; 51 : 31; uppskattn. 36; arrende 30 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Åkerplanen till detta hemman, c. 40 tnld, är så väl belägen och stenfri, att man kan hoppas, att det en gång, ehuru nyodling, bör kunna bära ett högre arrende, än det vi föreslå; men då jorden för närvarande visar sig mycket kraftlös och någon betydligare höskörd ej är att påräkna från den i afkastning aftagande ängen, så torde arrendatorn för återstående arrendetid icke böra åläggas högre arrende än 21 kpr pr. uppskattadt tnld.

Ibm N:r 7. Lars Andersson; 47 : 12; uppskattn. 36; arrende 18 tnr (men afsedt ökas till 36 tnr). Åkern ny och stenfri och läget vackert, men ännu mera svag och kraftlös än planen till n:r 6; saknar dessutom all annan resurs till förbättring och gödningens förstärkande än den, som frambringas på hemmanets åker. Om åbon på detta hemman skall kunna äga bestånd och sättas i tillfälle så använda åkern, att dess framtida förbättring är att vänta, måste en betydligare nedsättning här beviljas, och föreslås 18 kpr pr. uppskattadt tnld.

Ibm N:r 8. Pål Svensson; 54 : 20; uppskattn. 36; arrende 21 tnr (men afsedt ökas till 36 tnr). Åkern ny och af ojämn beskaffen-

Digitized by Google

het samt mycket stenig. På enstaka ställen god, men öfvervägande dålig. Värderas till 18 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 9. Per Christoffersson; 63; uppskattn. 36; arrende 21 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Jorden ny och på flera ställen besvärad med mycken sten och af svag beskaffenhet. Då oaktadt den betydliga arealen åbons sträfvande allt hittills knappast lämnat honom bärgning, kunna vi ej komma högre än till samma som n:r 8.

Ibm N:r 10. Per Persson; 65 : 21; uppskattn. 36; arrende 21 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Åkern ny och dålig samt mycken sten i flera af vångarna. Värderas till 18 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 11. Anders Svensson; 48 : 30; uppskattn. 36; arrende 24 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Jorden är i allmänhet mycket svag, och flera af vångarna äro svårt besvärade med sten. Åbons arbetsamhet har ännu icke kunnat ur den magra jorden frambringa någon god skörd. Värderas lika med föregående.

Ibm N:r 12. Lars Månsson; 59 : 16; uppskattn. 36; arrende 24 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Åkern är till större delen af ny beskaffenhet, och ehuru åbon med berömdvärd flit rengjort somliga vångar från sten och ännu i denna stund fortsätter sitt sträfvande, återstår dock betydligt med sten i några af åkerfallen. Till uppmuntran i hans arbete och understöd för fortsättningen däraf föreslå vi i arrende 21 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 13. Kjell Åkesson; 46 : 12; uppskattn. 36; arrende 24 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Planen är väl belägen och med undantag af 5 tnld bete bestående af åker, som genom arrendatorns arbetsamhet blifvit ren för sten och väl häfdad, så att den ehuru endast till $\frac{1}{3}$ bestående af gammal jord likväl torde kunna bära i arrende 27 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 14. Erik Månsson; 50 : 14; uppskattn. 36; arrende 24 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Planen är nästan öfverallt sidländ och både öfver och under jorden besvärad af sten. Ett och annat af fallen är nästan olämpligt till åker, och med afseende härpå som ock på den svaga jordmånen i öfrigt är detta hemman utan tvifvel det sämsta i hela byn. Värderas högst till 18 kpr pr uppskattadt tnld.

Ibm N:r 15. Jacob Bengtsson; 91 : 21; uppskattn. 36; arrende 24 tnr (men afsedt höjas till 36 tnr). Jorden är väl här och där besvärad af sten, men planen eljest vacker, och den betydliga arealen under ett bruk är äfven att anse till åbons fördel. Ehuru af ny beskaffenhet, anse vi den kunna bära ett arrende af 24 kpr pr uppskattadt tnld.»

Arrendena i Gryttinge, hvilka alla voro afsedda att före den 30-åriga arrendetidens slut uppgå till 1 tna ell. 36 kpr pr uppsk. tnld, blefvo således nu sänkta: för N:r 1, 2, 4 o. 5 till 30 kpr;

Digitized by Google

för N:r 13 till 27 kpr; för N:r 15 till 24 kpr; för N:r 3, 6 o. 12 till 21 kpr och för N:r 7, 8, 9, 10, 11 o. 14 till 18 kpr.

Vid 1853 års prolongation ändrades intet i fråga om arrendebeloppet, men det bestämdes, att ingen torfutvisning vidare skulle lämnas och att arrendatorerna skulle underhålla ett bestämdt vägstycke samt tillsammans förrätta gödselutkörningen vid herrgården.

Genom 1856 års prolongation nedsattes arrendena på följande sätt: för N:r 1 till 34 tnr, för N:r 2, 4 och 5 till 33 tnr, för N:r 3 till 46 tnr, för N:r 6 till 23 tnr, för N:r 7, 8, 9 och 14 till 18 tnr, för N:r 12 till 21 tnr, för N:r 13 till 27 och för N:r 15 till 24 tnr; det numera sammanslagna hemmanet 10 och 11 fick ett arrende af 33 tnr jämte skyldighet att lämna lera för tegelbrukets behof samt att uppföra vissa byggnader på N:r 10.

Genom de nya kontrakten af 1859 fingo N:r 1, 2, 4, 5 samt 10 och 11 arrendet höjdt till 36 tnr samt N:r 3 till 47 tnr 18 kpr. Alla de öfriga numren bibehöllo samma arrende som vid 1856 års prolongation.

Arrendebeloppen från 1871 synas af redogörelsen för de särskilda farmerna.

Arrendekontrakten i Gryttinge räcka alla till 1911, utom för N:r 3, 10 o. 11 samt 15, hvilka fått senare kontrakt än de andra. För N:r 3 utgår kontraktet 1922, för N:r 10 o. 11 år 1921 och för N:r 15 år 1915.

Alla de kontrakt, som utgå 1911, äro utfärdade 1891 på 20 år, utom för N:r 5, som 1890 fick kontrakt p. b. t. För alla dessa är således arrendet ännu satt i spannmål.

3.

De särskilda farmerna från 1822.

N:r 1 [gla N:r 3], $\frac{3}{16}$ mtl.

Bonde Persson, åbo redan 1816; kvarboende å gamla byplatsen. Han afled 1838 (46 år) och efterträddes af sonen, *Per Bondesson* [1]), som var arrendator i 40 år till sin död, 1878. Efter honom kom hans son *Nils Persson* [2]), n. v. innehafvaren.

[1]) Denne var gift 2 gånger: 1:o) m. Hanna Persdotter från Brödåkra († 1863) och 2:o) m. Elna Svensdotter, som lefver ännu och har undantag. Hon är dotter till Sven Ingemansson, bror till åbon Måns Ingemansson på n:r 12 Östraby.

[2]) Stället ligger mellan högre mark, hvarför det fått namnet »Hålan», och arrendatorn får därför i dagl. tal oftast heta »Nils Persson i Hålan». Han är född 1849 och änkling efter Anna Andersdotter, hvars föräldrar voro Anders Svensson och Hanna Kjellsdotter på n:r 13 Gryttinge. Hon afled 1888. Detta ställe har i minst 6 generationer gått från far till son (Se åbolängden).

Digitized by Google

Areal: tomt och trädgård 1 : 31.3; åker 47 : 24.6; impedim. 1 : 17.8; sma 51 : 9.7. Jordmånen är klapperstensblandad lermylla på lerbotten, medelgod.

Arrende. Före 1881 var arrendet pr tnld 12 kr. 5 ö.; 1881—1891 [48 à 14, sma 672 kr.] 300 kbf. Kontrakt 1901—1911; arrende 1891—1898 [47 ½ à 17, sma 807 kr. 50 ö.] 390 kbf.; 1898—1911 [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 928 kr. 62 ö.] 446 kbf. ell. 116,73 hl. För året 1903—4 utgjorde arrendet 842 kr. 79 ö.

Byggnaderna å detta nummer voro några alnar längre än på de utflyttade ställena. Jordägaren bekostade ej husen för de kvarboende, utan endast för de utflyttande. Ett af uthusen ombyggdes 1825 och boningshuset 1828. Detta senare dock ej bättre, än att ett nytt dylikt behöfde uppföras 1859, då arrendatorn därtill erhöll utom tegel och eketimmer 18 tnrs afdrag på arrendet. Dessa hus uppbrunno af okänd anledning d. 14 Okt. 1886, och året därpå blef hemmanet ånyo bebyggdt med 3 grundmurade hus, näml. boningshuset i norr, 42 × 13 × 5 aln., och 2 uthuslängor i väster och öster, hvardera 46 × 16 × 4 ½ alnar. 1901 uppfördes ett svinstall väster om gården, äfven grundmuradt, 16 × 8 × 3 ½ alnar, och s. å. förändrades stallinredningen till större plats för korna vid dubbelt foderbord.

Senaste brandförsäkring, 1901, är 9300 kr.

N:r 2 [gla N:r ½ 7], $\frac{3}{16}$ mtl.

Per Araldsson, åbo redan 1819, utflyttade; husen uppfördes 1826. Han afsade sig arrenderätten och efterträddes 1839 af sonen, *Per Persson*. Denne afled 1859 och änkan, *Bengta Svensdotter*, behöll kontraktet till 1871. Hon dog 1894. De hade 3 söner [1]), hvaraf den äldste, *Per Persson*, mottog detta hemman, Sven Wistofta n:r 3 och 4 samt Anders Långaröd n:r 1. Per Persson behöll arrendet till 1892, då han afsade sig kontraktet och ersattes med från Amerika hemkomne *Petter Pehrsson Herdenberg*.

Areal: tomt och trädgård 0 : 20; åker 46 : 12.9; impedim. 0 : 29.8; sma 47 : 30.7. Jordmånen är klapperstensblandad lermylla på dels ler- dels grusbotten; gammal åker, medelgod jord.

Arrende. Före 1881 pr tnld 12 kr. 50 ö. Från 1881—1891 [46 ½ à 14, sma 648 kr. 67 ö.] 290 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1902 [40 à 20, 6 à 12, sma 872 kr.] 419 kbf.; 1902—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 959 kr. 20 ö.] 461 kbf. ell. 120,65 hl. För året 1903—4 utgjorde arrendet 871 kr. 9 ö.

---

[1]) Dessutom en dotter Elna g. m. smed Olsson. Deras dotter Boel, sjuksköterska, vårdade min yngste son i Lund under en svår sjukdom.

Digitized by Google

Byggnaderna. Förutom de 3 hus, som bestodos vid utflyttningen, hade Per Persson uppfört en länga i norr, 30 × 13 aln., och boningshuset hade fått en tillbyggnad (undantagslägenhet) af 6 alnar. Dessa hus inlöste jordägaren 1892 med 400 kr. 1898 omreddes östra längan; de bidrag, som lämnades, voro tegel, eketimmer och 400 kr. Husen brandförsäkrade s. å. för 7000 kr.

Å planen har änkan Kjerstin Nilsson från Schönabäck fått uppföra ett litet hus med tillagda 3 kpld jord. Hon utgör i skatt därför 5 trädg:sdagsv:n. Huset kallas *Idatorp.* Församlingen har öfverenskommit med henne att, om så skulle påfordras, få använda det till kolerasjukhus.

N:r 3 [gla N:r 11], $\frac{13}{32}$ mtl.

Per Jönsson, åbo redan 1802, utflyttade och uppförde husen 1824. Som denna farm tilldelades största arealen [nära 100 tnld] och således blef den mest maktpåliggande samt excellensen särskildt bestämt densamma åt Per Jönsson, så måste man antaga, att han ansågs för mer än de andra. Åbyggnaderna (1 boningshus och 3 gråstenslängor) påkostades vida mer än å de andra gårdarna, och kostnaden öfversteg 6000 rdr. Öfriga omkostnader för stängsel och odling voro äfven stora. Emellertid afsade arrendatorn sig kontraktet 1834 († 1838; 66 år) och *Ola Persson* från Wistofta antogs. Han afstod 1851 hemmanet till sin måg, *Pål Månsson* från Torlösa. Denne († 1898, 73 år gml) borde emellertid ej blifvit antagen eller åtminstone ej fått kvarstanna i 30 år. I 1871 års syn stämplas han som slarfvig och liknöjd, husröta ådömdes till 683 rdr, och om trädgården nämnes, att densamma från en bland de prydligaste i Gryttinge nu var förfaren och saknade både fruktträd och bärbuskar. *Per Andersson* från Skräflinge, arrendator från 1881, var raka motsatsen till sin föregångare. Han var en ovanligt flitig och snäll man. Under hans sista 10-åriga arrendetid blef planen på jordägarens bekostnad fullständigt dränerad med ett skifte om året. När detta var genomfördt, afled Per Andersson $\frac{15}{4}$ 1901 (59 år gml) och fick således ej se frukterna af sitt mödosamma arbete. Nytt kontrakt att gälla från 1901 hade utfärdats för honom, änkan *Bengta Jönsdotter* behöll detsamma allenast ett år. Hon erhöll med afflyttningsskyldighet 100 kr. om året m. fl. förmåner, ty allt utrymme var af nöden för blifvande arrendatorn, som var mejerist. Denne, *Olander Andersson* från Lilla Hjortaröd, erhöll kontrakt från 1902 på 20 år.

Areal: tomt och trädgård 0 : 30.2; åker (hvaraf dock 1878 c. 9 tnld ej voro odlade) 91 : 6; impedim. 3 : 22.2; sma 95 : 26.4.

Arrende. Före 1881 var arrendet c. 8 kr. pr tnld. Från 1881—1891 [82 à 10, 9 à 8, sma 892 kr.] 398 kbf.; 1891—1901 [82 à 14, 9 à 8, sma 1220 kr.] 544 kbf. Kontrakt 1902—1922; arrende

Digitized by Google

1902—1912 1500 kr.; 1912—1922 1600 kr.; c. 17 kr. pr tnld för hela arrendetiden. Den nedlagda dräneringskostnaden blir härigenom både räntad och amorterad, men mera utrymme och bekvämligare hus gjordes anspråk på. Första året blef därföre boningshuset förändradt, så att mejeri där kunde inrymmas; s. å. uppfördes ett grundmuradt svinstall, 28 × 10 aln., efter alla nutidens fordringar, och åren 1903 o. 4 blefvo två af gråstenslängorna, som invändigt voro allenast 13 aln. breda samt mörka och tarfvade årlig reparation [1]), ersatta med 2 nya längor, dels af tegelgrundmur och dels af stolpvirke och bräder, hvardera 58 × 16 × 4 ½ aln. Husen brandförs. 1904 för 10800 kr. En vattenledning med vädur och järnrör från bäcken har äfven kommit till stånd.

Det myckna stängslet af dubbla och enkla stengårdar och dubbla jordvallar med pilplanteringar, som under åren 1823—28 kostade jordägaren öfver 100 tnr korn, vill man nu helst vara utaf med såsom onödigt, hinderligt och skadligt, därigenom att det åstadkommer snödrifvor, som förstöra grödan. Mångenstädes äro de äfven redan borta, och flera försvinna årligen. Stenen går till vägarna, och i jordvallen sättes en graf, hvarefter grannarna fördela jorden å ömse sidor.

N:r 4 [gla N:r ½ 8], $\frac{7}{8\frac{1}{2}}$ mtl.

Per Persson d. ä. nämnes som åbo vid skiftet, men kontraktet utfärdades på *Pål Persson* med kvarboenderätt. Han erhöll nästan uteslutande redan varande åker och ingen odlingshjälp. Då han 1852 afled, behöll hans änka, *Pernilla Jönsdotter*, kontraktet till nästa fardag, då dottern Sisselas man, *Jöns Nilsson*, erhöll detsamma i hemgift. Deras son *Nils Jönsson* är från 1881 arrendator.

Areal: tomt och trädgård 0 : 22.8; åker 41 : 22.9; äng 1 : 1.7; impedim. 1 : 17.8; sma 45 : 1.2.

Arrende. Före 1881 var arrendet 13 kr. pr tnld. Från 1881 —1891 [43 à 15.50, sma 666 kr. 50 ö.] 298 kbf. Kontrakt 1891 —1911; arrende 1891—1898 [43 à 17, sma 731 kr.] 351 kbf.; 1898 —1911 [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 840 kr. 65 ö.] 404 kbf. ell. 105,73 hl. För år 1903—4 var arrendet 763 kr. 37 ö.

Byggnaderna. Till följd af kvarboende erhöll Pål Persson inga nya hus, utan fick åtnöja sig med de gamla. Som dessa emellertid voro afsedda för 2 åboar, så voro de större än de nyuppförda, näml. boningshuset 53 × 9 × 4 aln. och uthusen hvardera 50 × 9 × 3 ½ aln. Vid synen 1841 yttrade emellertid förrättningsmännen, »att

[1]) De dyra gråstenslängorna voro uppförda utan tillräcklig undergrund; murarna, 3 fot tjocka, voro af kullersten och ej satta i murbruk; de rasade också lätt vid storm och källossning. Yttre förändringar med portar och fönsters upptagande var äfven en vansklig sak.

Digitized by Google

alla åbyggnaderna voro så gamla och dåliga, att det var lönlöst reparera dem, hur nödigt sådant än vore». Nybyggnad skedde 10 år därefter och insynades 1853, hvarvid den norra eller boningslängan befanns 34 × 12 ½ × 4 aln. samt uthusen i öster och väster hvardera 40 × 14 × 4 aln. År 1860 tillkom södra längan, 30 × 12 × 4 aln., och 1894 tillbyggdes västra längan till svinstall.

Brandförsäkring af 1895 är 6000 kr.

N:r 5 [gla N:r 1], $\frac{7}{32}$ mtl.

Nils Månsson, åbo redan 1802, kvarboende. 1826 sonen *Per Nilsson*, g. m. Pernilla och död 1888. Deras son *Nils Persson* [1]) från 1881. Han var mycket olämplig som arrendator och under de 9 år han innehade hemmansbruket lät han husen förfaras. Husrötan uppgick till öfver 1100 kr. Om åkerbruket yttrade sig synemännen 1890, att jordmånen var god, men kulturen dålig, ingen dränering och inga ordentliga skiften. 1890 antogs till arrendator *Ola Jönsson* från Karaby.

Areal: tomt och trädgård 0 : 10.9; åker 45 : 9.7; impedim. 1 : 16; sma 47 : 4.6.

Arrende. Före 1881 var arrendet 13 kr. pr tnld. För att lämna tillträdaren 1881 tid och tillfälle att upparbeta stället nedsattes arrendevillkoren under 5 år från 1881 till 1886. Kontrakt 1881—1891; arrende 1881—1886 [45 à 12, sma 540 kr.] 241 kbf.; 1886—1891 [45 à 14, sma 630 kr.] 281 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1901 [45 ½ à 15, sma 682 kr. 50 ö.] 366 kbf.; 1901—1911 [45 ½ à 18.50, sma 841 kr. 75 ö.] 451 kbf. ell. 118,04 hl. För år 1903—4 var arrendet 852 kr. 25 ö.

Byggnaderna. Här byggdes ej heller några nya hus vid skiftet 1823, så att utom östra längan, som var uppförd 1816, alla de öfriga husen voro mycket bristfälliga. 1826 nybyggdes västra längan, 1835 norra längan, 40 × 11 × 4 aln., och 1839 boningshus i söder, 40 × 12 × 4 ½ aln. Ola Jönsson har reparerat för husrötebeloppet (se här ofvan), som han mottagit i mån af fullgjordt arbete. Dessutom har jordägaren 1892 låtit ombygga östra längan, 44 × 16 × 5 aln., och föreståt inom kort samma sak med den västra. Brandförsäkringsvärdet af år 1892 är 5500 kr.

När en gård börjar gå tillbaka, så går det sedan fort. Det årliga underhållet är nödvändigt, men hemmansinnehafvaren, som märker, att det icke vill bära sig, blir missmodig och liknöjd. Att sedan godtgöra det försummade blir dyrbart. Har jordägaren därför tillfälle komma emellan, så bör han göra det fortast möjligt, därest

---

[1]) F. 1835; g. m. Cecilia Larsson.

Digitized by Google

arrendatorn förtjänar det och vill framåt, eljest är bäst så ordna, att gården utan tidsutdräkt kommer i bättre händer.

N:r 6 [gla N:r 4], $\frac{8}{16}$ mtl.

Anders Mattisson, åbo redan 1802, afled 1823, innan kontraktet hunnit utfärdas, hvarför detsamma är skrifvet på hans änka, *Anna Olsdotter*, som utflyttade. Hon lämnade gården 1829 till sin son, *Ola Andersson*, och denne sedan i sin tur 1872 till sonen *Pål Olsson*. Som han afled före 1881, öfvertogs hemmansbruket detta år af Håkan Pers änka från Östraby, *Boel Hansdotter*, som ännu har det.

Areal: tomt och trädgård 0 : 19.7; gammal åker 45 : 27.1; nyare (odlad efter 1881) 4 : 7.1; sma åker 50 : 2.2; impedim. 1 : 8.8; sma 51 : 30.7. Jordmånen är lerblandad sandmylla på grus och lerbotten, medelgod. Planen var 1878 dränerad, men detta var så illa utfördt, att det fullständigt måste omgöras, hvarmed början skedde 1891.

Arrende. Före år 1881 var arrendet 8 kr. 44 ö. pr tnld. Kontrakt 1881—1891; arrende [46 à 15, sma 690 kr.] 308 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1899 [50 à 18, sma 900 kr.] 433 kbf.; 1899—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 990 kr.] 476 kbf. ell. 124,58 hl. För år 1903—4 var arrendet 899 kr. 47 ö.

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1825. Före 1872 hade uthuslängorna tillbyggts med hvardera 10 alnar, som jordägaren inlöste 1891 med 350 kr. Här liksom på flera andra ställen äro gråstenslängorna dåliga och vilja ej stå. En del af loglängans södra sida utbyttes 1902 mot stolpvirke och bräder.

Husen äro brandförsäkrade för 6400 kr.

Stället skötes bra och har gått betydligt framåt på senare år.

N:r 7 [gla N:r 9], $\frac{8}{16}$ mtl.

Anders Jönsson; utflyttade, men erhöll nästan uteslutande förut varande åker. Sonen, *Lars Andersson*, mottog gården 1840, sedan fadren haft den i 24 år. Själf behöll han den i 32 år eller till 1872 († 1882), då han aflöstes af sin son, *Jöns Larsson*.

Areal: tomt och trädgård 0 : 21.7; åker 45 : 5.7; impedim. 1 : 16.9; sma 47 : 12.3.

Arrende. Före år 1881 var arrendet pr tnld 7 kr. 11 ö. Kontrakt 1881—1891; arrende [42 à 13, 3 à 10, sma 576 kr.] 257 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1899 [45 à 17, sma 765 kr.] 368 kbf.; 1899—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 841 kr. 50 ö.] 405 kbf. ell. 106 hl. För år 1903—4 var arrendet 765 kr. 32 ö.

Digitized by Google

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1823 och undergingo ingen annan förändring före 1900, än att boningshuset erhållit en tillbyggnad af 3 alnar. Detta år blef stallängan dels omredd och dels tillbyggd med 14 alnar, som blef häststall. Året därpå nedrefs den andra gråstenslängan, logån, och en ny, modern sådan af stolpvirke och bräder uppfördes, 54 × 16 × 5 aln.

Dessa förändringar kostade jordägaren nära 3000 kr., hvarför det ansågs billigt, att arrendatorn fick vidkännas ett årl. bidrag af 40 kr. under resterande arrendetid. Brandförsäkring af år 1900 är 8000 kr. Gården skötes bra och ser prydlig ut.

N:r 8 [gla N:r ½ 5], $\frac{3}{16}$ mtl.

Jöns Jönsson [1]), åbo redan 1819, utflyttade, erhöll ängsmark i söder utmed allfarvägen vid Tofta lycka med sträckning mot norr efter förra utfartsvägen från byn. 1840 blef *Pål Svensson* [2]) från Widtsköfle arrendator och 1876 dennes son, *Per Pålsson.*

Areal: tomt och trädgård 0 : 20; åker 51 : 16.3; impedim. 2 : 15.8; sma 54 : 20.1.

Arrende. Före år 1881 var arrendet pr tnld 6 kr. 30 ö. Kontrakt 1881—1891; arrende [50 à 10, sma 500 kr.] 223 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1899 [51 à 12, sma 612 kr.] 294 kbf.; 1899—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 673 kr. 20 ö.] 324 kbf. ell. 84,80 hl. För år 1903—4 var arrendet 612 kr. 26 ö.

Byggnaderna. Boningshuset uppfördes 1825 och de 2 andra husen året därpå. Boningshuset undergick en större reparation 1853, och 1876 tillbyggdes detsamma med 6 alnar till undantagslägenhet. Östra ell. loglängan tillbyggdes 1896 med 20 alnar, och på samma sätt tillökades 1904 den andra längan med svinstall och omreddes helt och hållet. I byggnadsränta erlägges till arrendetidens slut 50 kr. årl. Husen senast brandförsäkrade 1904 för 6000 kr.

Gården är i godt skick och i likhet med de flesta af Gryttingegårdarna dränerad mellan åren 1891—1899.

N:r 9 [gla N:r ½ 10], $\frac{3}{16}$ mtl.

Per Christoffersson [3]) efterträdde 1823 sin fader, Christoffer Andersson, som haft gården i 40 år. Själf kvarblef han vid hemmansbruket i nära 52 år, nämligen till sin död, 1874. Hans hustru,

---

[1]) Bror till Per Jönsson på N:r 2. A. Djurup, som var far till Pål Svenssons hustru, Maria Persson, som afled 1894.

[2]) Han afled 1892 (79 år), och hans far, Sven Andersson, änkling 1830, afled 1858.

[3]) Hans dotter Kjerstin g. m. Anders Larsson på N:r 12 Gryttinge, och Hanna g. m. skogvaktare Zetterholm.

Digitized by Google

Anna Jönsdotter, lefde till 1888. En följd af att han så länge behållit arrendet var, att hans son, *Anders Persson*, vid sitt tillträde redan var gammal och utsliten. Denne blef dock kvar till 1892, ehuru stället under hans tid ej gick framåt, utan tvärtom. Han och hans hustru erhöllo undantag och bostad vid Roslätt. Därefter antogs på 19 års kontrakt f. d. ladufogden från Ageröd, *Ola Bengtsson*, och efter 5 år transporterades kontraktet på *Joander Andersson* från Himmelsberga.

Areal: tomt och trädgård 0 : 25.1; åker 53 : 7.4; odlingsmark 7 : 19; impedim. 2 : 14; sma 64 : 1.5.

Arrende. Före 1881 var arrendet pr tnld 5 kr. 83 ö. Kontrakt 1881—1891; arrende [54 à 8 kr. 50 ö., sma 459 kr.] 205 kbf.; förnyades på ett år med oförändrade villkor. Kontrakt 1892—1911; arrende 1892—1901 [60 à 7, sma 420 kr.] 202 kbf.; 1901—1911 [60 à 12, sma 720 kr.] 346 kbf. ell. 90,56 hl. För år 1903—4 var arrendet 653 kr. 84 ö. Det låga arrendet mellan åren 1892—1901 var en följd af arrendatorns försummelser och gårdens dåliga skick.

När Ola Bengtsson mottog gården, var afträdaren oförmögen att svara för husrötan, hvarför jordägaren fick ikläda sig densamma. Gårdens vanhäfd synes bäst däraf, att då Ola Bengtsson efter få år förlorade modet och fick tillstånd att lämna den, hade han där nedlagt 3284 kr., hvilka ersattes honom dels af jordägaren för byggnadsomredningar, dels af tillträdaren för andra godkända förbättringar.

Byggnaderna. Vid skiftet 1823 hörde hemmanet till de utflyttande, men blef ej bebyggdt förrän 1826. Boningshuset var 1871 tillökadt med 6 aln., annars skedde ingen byggnadsförändring förrän 1892, då boningslängan undergick en grundlig reparation. 1895 tillbyggdes västra eller stallängan med 20 aln. till svinhus, och 1898, då östra gråstenslängan höll på att ramla, nedrefs den och ersattes med en ny loga af stolpvirke och bräder, 60×16 aln.

Husen äro 1898 brandförsäkrade för 7000 kr.

N:r 10 och 11 [N:r 10 är gla N:r ½ 7 och ½ 8; N:r 11 är gla N:r ½ 10], ⅝ mtl.

Å N:r 10 blefvo vid utflyttningen 1823 två åboar bibehållna: *Per Persson* på »*A*» och *Erik Jönsson* på »*B*». Dock byggdes 1824 allenast ett boningshus åt dem båda, men hvar sin uthuslänga.

Erik Jönsson afled 1835 (43 år), och hans änka gifte om sig året därpå med *Per Olsson* från Räfvetofta, som afled 1844 (65 år). Han var arrendator till 1839, då hela N:r 10 sammanslogs till en enda gård med förutnämnde *Per Persson* på »A» som åbo. Han bytte 1847 hemman med *Nils Jönsson* på N:r 5 Östraby, hvilken samma år äfven öfvertog Gryttinge N:r 11.

Digitized by Google

Till det nybildade N:r 11 hade 1823 *Sven Persson* utflyttat, och till honom byggdes s. å. Sonen, *Anders Svensson*, aflöste honom 1830, men kunde ej sköta sig, hvarför gården 1847 lämnades till ofvannämnde *Nils Jönsson* på N:r 10. Denne afled 1855 (51 år), och hans änka, *Bengta Pålsdotter*, behöll arrendet af bägge numren till 1859, då hennes son, *Nils Nilsson*, öfvertog det. Han afled 1881 och efterträddes af sin son, *Nils Nilsson*, n. v. innehafvaren.

Areal: tomt och trädgård 0 : 24.3; park 2 : 10.3, sma gårdsplats 3 : 2.6; åker 108 : 28.3 (hvaraf dock 5 tlnd ej voro odlade 1878); impedim. 2 : 31.1; sma 114 : 30.

Arrende. Före 1881 var arrendet pr tnld 6 kr. Kontrakt 1881—1901; arrende 1881—1891 [104 à 10, sma 1040 kr.] 464 kbf.; 1891—1901 [106 à 15, sma 1590 kr.] 709 kbf. Kontrakt 1901—1921; arrende 1901—1911 1600 kr.; 1911—1921 1920 kr. Under 3 år från 1901 var arrendet nedsatt för dräneringsskyldighet med 106 kr. Det nu utgående arrendet utgör 14 kr. 75 ö. pr tnld.

Byggnaderna. När hemmanen blefvo sammanslagna, dels raserades, dels flyttades byggnaderna på N:r 11 till N:r 10. 1901 tillbyggdes västra eller stallängan, så att den nu är 67 ½ × 16 aln., samt blef helt omredd. 1902 nedrefs den östra gråstenslängan, och ny loga uppfördes med lika dimensioner som stallängan. Södra längan, som ditflyttats från N:r 11, har äfven reparerats. Boningshuset skall ombyggas de närmaste åren, hvarefter gården kommer att se mycket prydlig ut med sin park och trädgård.

Husen brandförsäkrade 1902 för 8500 kr.

N:r 12 [gla N:r ½ 5], $\frac{3}{16}$ mtl.

Lars Månsson utflyttade. Till farmen anslogs ängsmarken i söder från Tofta lyckan till Strö bys rågång och i öster efter den af åbon till bete inhägnade marken. Han odlade 1:sta året 7 ½ tnld, året därpå 4 ½, 3:dje nära 7, 4:de intet, 5:te upptogs 6 ½ och 7:de [sista året, 1828, då allt, för hvilket ersättning erhölls, skulle vara odladt] 4, sål. omkring 29 tnld. Men denna odling bestod i bränning, nödtorftigt vändande på stenarna och borttagandet af så många, som åtgick till stengårdarna (stängslet). Till vägarna användes den tiden ej krossad sten. Dikningen var ytterst bristfällig: för en och annan surhåla gjordes aflopp, det var allt. Skördarna blefvo äfven därefter. Åbon afled 1849, och sonen, *Anders Larsson*, öfvertog arrendet och behöll det till sin död, 1891, hvarefter änkan, *Kjerstin Persdotter* († 1901), 1897 afstod det till sonen, *Nils Andersson*. I borgen för honom gingo hans båda farbröder, Pål Larsson på n:r 4 och Måns Larsson på n:r 5 Östraby.

Areal: tomt och trädgård 0 : 15.4; åker 53 : 30.4; svårodlade lindor 3 : 5.5; impedim. 1 : 28.9; sma 59 : 16.2.

Digitized by Google

Arrende. Före 1881 var arrendet pr tnld 6 kr. 65 ö. Kontrakt 1881—1891; arrende [54 à 10, sma 540 kr.] 241 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1899 [57 à 11, sma 627 kr.] 301 kbf.; 1899—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 689 kr. 70 ö.] 332 kbf. ell. 86,89 hl. För år 1903—4 var arrendet 627 kr. 34 ö.

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1825. År 1859 var boningslängan tillökad med 4 aln. (undantagslägenhet). För öfrigt ha inga förändringar vidtagits med husen förr än 1901, då östra längan tillbyggdes med 20 alnar. Brandförsäkring af samma år är 6500 kr.

N:r 13 [gla N:r ½ 2], $\frac{8}{176}$ mtl.

Kjell Åkesson utflyttade 1823 och erhöll en del af gamla åkerjorden i västra planen af Tofta lycka. Han odlade till 1828 c. 24 tnld. Med sin hustru, Agda Pålsdotter, hade Kjell en dotter, Hanna, som blef gift med *Anders Svensson.* Denne mottog gården 1851 och afled 1871, hvarefter änkan, *Hanna Kjellsdotter* († 1897), var arrendator till 1881, då sonen, *Per Andersson,* tog vid. Som han ej alls kunde sköta sig, kunde han icke komma i fråga att fortsätta arrendet 1891, utan kontraktet utlämnades först till en mejerist i Kågeröd, och sedan, då denne af någon anledning aldrig mottog stället, till *Herdenberg* på n:r 2. 1893 transporterades kontraktet på hans bror, *Anders Persson,* som sköter sig bra och har tur med hästuppfödning.

Areal: tomt och trädgård 0 : 16.6; åker 44 : 17.2; impedim. 1 : 11.1; sma 46 : 12.9.

Arrende. Före 1881 var arrendet pr tnld 9 kr. 93 ö. Kontrakt 1881—1891; arrende [22 ½ à 14, 22 ½ à 10, sma 540 kr.] 241 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1901 [45 à 14, sma 630 kr.] 303 kbf.; 1901—1911 [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 724 kr. 50 ö.] 348 kbf. ell. 91,08 hl. För år 1903—4 var arrendet 657 kr. 60 ö.

Byggnaderna. År 1899 blef östra ell. loglängan tillbyggd åt söder med 22 alnar. Stallängan har blifvit omredd.

Husen brandförsäkrade 1899 för 5900 kr.

N:r 14 [gla N:r ½ 2], $\frac{8}{176}$ mtl.

Sven Nilsson († 1839; 55 år) [1]) erhöll vid utflyttningen genom lottning denna farm, »Norra Rönsvångsplanen»; han odlade till 1828

[1]) Sven Nilssons dotter Petronella blef gift med skolläraren i Trelleborg, A. Dahlberg. Deras dotter Johanna är gift med kyrkoherden i Stenkvista och Ärila af Strengnäs stift, Per Johan Bæcklund. Deras dotter, Beatrice, har i språkligt hänseende biträdt mig med denna dels utarbetande.

Digitized by Google

23 ½ tnld. Till följd af »kroppsbräcklighet och snart annalkande ålderdom» afstod han från arrendet 1835. *Ola Jönsson* från Östraby efterträdde honom. Denne afled 1840, och då änkan ej ansåg sig kunna behålla hemmansbruket, blef kontraktet transporteradt på *Erik Månsson* [1]) från Wistofta († 1877). Han behöll arrendet blott i 11 år eller till 1851, då hans dotter Hannas man, *Pål Bondesson*, erhöll kontraktet transporteradt på sig. Denne, en snäll och godmodig man, var arrendator i jämt 40 år eller till 1891, då sonen, *Nils Pålsson*, öfvertog gården.

Areal: tomt och trädgård 0 : 20.5; åker 48 : 15.1; impedim. 1 : 20.1; sma 50 : 23.7.

Arrende. Före år 1881 var arrendet 6 kr. 56 ö. pr tnld. Kontrakt 1881—1891; arrende [16 à 17, 32 à 14, sma 720 kr.] 321 kbf. Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1898 [24 à 18, 24 ½ à 14, sma 775 kr.] 373 kbf.; 1898—1911 [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 891 kr. 25 ö.] 428 kbf. ell. 112,02 hl. För år 1903—4 var arrendet 808 kr. 78 ö.

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1823 och 1824. Ett mindre hus, som arrendatorn uppfört, inlöstes 1879 för 120 kr. År 1900 blef västra längan tillökad och inredd till loga. Husen på nytt brandförsäkrade s. å. för 8000 kr.

Trädgården utmed landsvägen är mycket vårdad, och husen se alltid fina och putsade ut.

N:r 15 [gla N:r 6], $\frac{8}{16}$ mtl.

Jacob Bengtsson erhöll vid utflyttningen södra planen af Rönsvången, och gården kallas ännu i dag för *Rönsbacka*. 1849 öfvertogs arrendet af mågen, *Måns Nilsson* från Wistofta. Han afled 1854, och änkan, *Bengta Jacobsdotter*, »som var sinnad ingå äktenskap med *Per Pålsson* från Strö», fick kontraktet transporteradt på honom. Han var död 1871, då Bengta underskref nytt kontrakt, som 1874 öfverflyttades på sonen, *Nils Månsson*. Denne var oduglig och lämnade stället 1886, då lämplig arrendator erhölls i *Nils Olsson* från Östraby (bror till Jöns Olsson i Östraby och Anders Olsson i Pårup).

Areal: tomt och trädgård 0 : 23.4; åker 80 : 6.3; dito (odladt efter 1886) 6 : 22.3; sma åker 86 : 28.6; impedim. 4 : 13.4; sma 92 : 1.4.

Arrende. Före år 1881 var arrendet 5 kr. 3 ö. pr tnld. Kontrakt 1881—1891; arrende [80 à 12.50, sma 1000 kr.] 446 kbf. Kontrakt 1891—1901; arrende [87 à 15, sma 1305 kr.] 582 kbf. Kontrakt 1901—1915; arrende 1901—1905 [88 à 15] 1320 kr.; 1905—1915 [88 à 18] 1584 kr.

---

[1]) Hans hustru Anna Andersdotter afled 1890.

Digitized by Google

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1823, men tilltogos ej större än för farmer med 50 tnld jord. De blefvo därför för små, när hemmanet blef fullständigt odladt och kom i växtkraft. 1886 omreddes och förändrades västra ell. stallängan, 1889 reparerades norra ell. boningshuset, 1892 uppfördes i söder en ny stor loglänga, och 1901 förlängdes östra och västra längorna, så att de blefvo sammanbyggda med den södra. Sistnämnda år blefvo husen på nytt brandförsäkrade för 11000 kr.

Gården har nu ett prydligt utseende.

4.

Torp på Gryttinge hemman.

År 1800 funnos invid Gryttinge by följande onumrerade gatuhus, hvilka kallades för *Gryttingehusen:* Muraren *Anders Lundberg* 1 hus; *Måns Jönsson* 1; *Måns Pålsson* (tegelbruksdräng), 1 med kålhage; *Mattis Pålsson* 1; *Johan Gudmundssons* hustru 1; Änkan *Karna* 1; *Hindrik* 1 (»hustrun gör dagsv:n»); *Sven Jacksson* 1 hus med hage (»gör 12 dagsv:n i trädgården»); Änkan *Marna* 1 hus med hage; *Ola Persson* 1 hus med hage (»skall göra 10 dagsv:n»); *Önner Kjellsson* 1 hus med hage (»skall göra 4 dagsv:n»). S:ma 12 hus. Dessutom inhyses: pigan Elna (»sjuklig»); soldaten Såcker med hustru; änkan Kjerstin; pigan Karna; pigan Elna; Gunnar med hustru; änkan Sissela (»blind»); Bengt Persson [»gör dagsv:n vid dammen» (fiskedammen?)].

Gryttingehus N:r 1 och 2 [gla gatuhuset n:r 12].

Dessa torps ägor blefvo vid enskiftet från Gryttinge by förlagda intill åbyggnaderna, som blefvo kvarliggande å sin gamla plats.

Af odalägorna afsattes till 1:an 5 : 9.9 och af utmarken 3 : 1.1, sma 8 : 11, och till 2:an 0 : 22.9 samt 8 : 25.7, sma 9 : 16.6.

N:r 1, äfven kalladt *Salthus,* erhöll *Per Tykesson* 1831 kontrakt på till 1861. Han hade i 27 år förut innehaft detsamma och var 1833 »gammal och svag», hvarför »åborättigheten» transporterades på hans svärson, *Nils Jönsson* från Gryttinge. Byggnaderna detta år voro: boningslänga, $32 \times 8\frac{1}{2}$ aln., och ett uthus, 15×8.

N:r 2, äfven kalladt *Kalfvehagshus,* erhöll *Bengt Larsson* 1831 på 30-års kontrakt. Han afled 1839, och torpet öfvertogs af *Tyke Jönsson* från Östraby. Å detta ställe funnos äfven 2 hus, boningslängan något mindre, men uthuset dubbelt så långt som på 1:an.

Efter kontraktstidens slut 1861 utfärdades ett gemensamt kontrakt på båda numren till *Pål Persson.* Två år förut hade det ena stället uppbrunnit, men återuppfördes, och anslogos därtill 100 rdr. 1870 hade torparen aflidit och efterträdts af *Ola Nilsson* från Carlsnäs.

Digitized by Google

1875 ombyggdes torpet och förlades på annan plats, och 1880 tillökades arealen med fälad från Wistofta.

Areal: tomt och trädg. 0 : 15.1; åker 16 : 29.5; lindor 1 : 1.7; odlingsmark 12 : 2.1; sma blifvande åker 30 : 1.2; impedim. 0 : 19.3; sma 31 : 3.6.

Arrende. Från 1878 löstes m:sdagsv:na med 168 kr. 70 ö., från 1880 med 250 kr., och från 1890 erlägges spannmålsarrende på 20 års kontrakt. Från 1890—1900 197 kbf. [18 à 15, 12 à 8, sma 366 kr.], från 1900—1910 226 kbf. ell. 59,15 hl. [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 420 kr. 90 ö.]. Ola Nilsson var mycket sjuklig i många år och afled 1893, då änkan, *Elsa Olsson*, öfvertog kontraktet.

Byggnaderna: 1 boningslänga, 34 × 12 aln., 1 stall- och 1 loglänga, hvardera 30 × 12, och 1900 tillkom mellan dessa 1 loglänga. Husen brandförsäkrade för 6500 kr.

Odlingarna ha varit steniga och besvärliga.

Gryttingehus N:r 3 erhöll vid skiftet 17 : 11.1. *Per Jönsson* utflyttade, uppodlade, inhägnade och uppbyggde 1825 detta torp, och hans son, *Jöns Persson*, erhöll 1831 kontrakt på 30 år. 1861 *Per Pålsson.*

Ibm N:r 4, äfven kalladt *Lehus*, erhöll 4 : 30.5. Åbo var vid skiftet *Mattis Jönsson.* Stället förstorades 1834 med gatuhuset N:r 9, 1 : 5.5, som i många år varit anslaget till donation åt f. ryktaren *Anders Bodelsson*, men detta år blifvit ledigt genom hans död. 1836 transporterades kontraktet för N:r 4 o. 9 på kusken *Anders Holmgren.*

Ibm N:r 5 erhöll 9 : 18.6. *Lars Persson* afstod för ålder stället till sin son, *Anders Larsson.* 1861 sammanslogs det med N:r 3, och bägge numren fingo till åbo förutnämnde *Per Pålsson.*

Ibm N:r 6 erhöll 7 : 23.2. Smeden *Ola Alin;* 1861 sonen *Anders Olsson Alin.* 1873 soldaten *Per Nilsson Lindgren.* Å planen uppfördes 1874 3 st. nya hus, ty meningen var att med stället införlifva ej blott N:r 4 och 9, utan äfven de hus, som beboddes af f. soldaten Lilja, Jöns Pers änka, Bäckström och Sven Mårtenssons änka. Men Lindgren var ej rätte mannen att upparbeta stället till ett större, så att någon sammanslagning ej blef af. Först 1885 lades till N:r 6 äfven 4 o. 9, och uthusen bortflyttades.

Ibm N:r 9 [1]. Se N:r 4.
Ibm N:r 10 erhöll 0 : 31.6.
Ibm N:r 11 „ 2 : 6.3.
Ibm N:r 13 „ 0 : 27.3.
Ibm N:r 14 och 15 „ 0 : 7.5.
Ibm N:r 16 „ 0 : 15.7.

[1]) Några nummer 7 och 8 funnos ej.

Digitized by Google

Ibm N:r 17 erhöll 0 : 9.5.
Ibm (utan N:r) „ 0 : 23.

Gryttingehus N:r 3 och 5, kallas äfven *Mahuset.* Sistnämnda namn af *mad,* sankäng. I närheten låg näml. den s. k. Tingshusdammen. Som förut nämnts, sammanslogos dessa n:r 1861. Åbo 1870 blef *Sven Larsson,* måg till Jöns Persson på Gryttingehus n:r 3. Arealen var då 26 : 29. Han kunde ej behålla stället längre än till 1884, då *Jeppa Pålsson* öfvertog det. Äfven han var mindre lämplig och gjorde slutl. konkurs, hvarefter torpet togs under eget bruk 1891 och följande år öfvertogs af *Nils Persson,* arrendator af Gryttingehemmanet n:r 1.

Areal: tomt och trädgård 0 : 6.6; åker 28 : 20.4; impedim. 1 : 21.9; sma 30 : 16.9. Stället hade näml. 1891 blifvit förstoradt genom tillägg af den stora n. m. obehöfliga vallgatan samt Gryttingehusen n:r 4. 6. 9. 11 o. 13, hvilket alltsammans, sedan Larstorp frånräknats, utgör 3 : 19.9. Kontrakt utfärdades att gälla till 1911 med ett arrende af 48,41 hl. [ell. 29 tnld à 12 kr. = 348 kr.].

Gryttingehusen N:r 4, 9 och 6 med flera.

N:r 4 och 9 utlämnades 1861 till *Nils Bäckström;* d. v. areal 6 : 3. Öfvertogs 1864 af *Pål Nilsson,* som idkade olofflig utskänkning och för öfrigt var slarfvig, hvarför det 1885 införlifvades med n:r 6. Arrendatorn af detta ställe, soldat Lindgren, afträdde från 4, 9 och 6 år 1892, då han var pensionsmessig. Till yrket för öfrigt skräddare, var han mindre driftig som jordbrukare, och jordägaren öfverlät åt honom 0 : 19 åker och lät uppföra ett hus, kalladt *Fridhem,* som han erhöll i donation. Den öfriga jorden tillades Mahus. Boningshuset vid n:r 6 kallas n. m. *Roslätt* och användes till bostad för pensionärer. Brandförsäkradt för 2200 kr.

Utan att vidare relatera alla de tillfälliga jordutlämningar och förändringar, som skedde till följd af dödsfall m. m., omnämnas här blott kvarvarande befintliga lägenheter.

Gryttinge 2 Soldattorp [Södra och Norra, N:r 17 och 18]. Areal 14 : 30 med 2 långa, från hvarandra skilda längor.

En stuga på N:r 17:s plan. Bebos af soldatänkan Ljungdal (nära 90 år); areal 0 : 24, som för 15 kr. arrenderas af ofvannämnde Lindgren.

Bäckströms hus invid landsvägen; bebos af f. d. husar Malmquist.

Vagnmakarens hus. Uppfördt 1902 af Nils Svensson från Skällarödshus. Areal 0 : 1.9 på gamla n:r 9:s plan. Eget hus med verkstad; betalar 10 kr. om året.

Per Torstens hus. Bebos af en snickare; huset är uppfördt på Mahusets plan, och betalas till arrendatorn af detta ställe 3 kr. pr år.

Digitized by Google

Christinetorp. Uppfördt 1892 af f. d. husar P. O. Ågren. Han erhöll s. å. från Mahuset 0 : 24.3 och erlägger till arrendatorn af detta ställe årl. 15 kr. 1898 tillökades arealen med 1 : 25.9, för hvilket han utgör dagsv:n i trädgården vid Trolleholm.

Gryttingehus N:r 24. Godsets hus med 1 tnld jord; bebos af Ola Olsson, som gör 5 trädgårdsdagsv:n. Huset brandförsäkradt för 600 kr.

Ett hus å samma plan. Bebos af 2 gamla män. Har ingen jord.

Ola Nilssons hus. Bebos af en gammal man. Godsets hus.

Handelsboden. Areal 0 : 10; arrende 10 kr. Handelsrörelse idkas där af systrarna Emma och Thilda Holmgren (döttrar till sadelmakare Holmgren i Bialitt) från år 1896, då f. innehafvaren af lägenheten, Per Svensson, afled. Huset med handelslager uppbrann 18 Juli 1904, s. d. som boningshuset vid Djurup drabbades af samma olycka. »Flickorna Holmgren» ha ånyo uppfört detsamma.

Gryttinge skolhus. I 2 hus inrymmas Folkskola (invigd $\frac{1}{9}$ 1862), Mellanskola och Småskola samt bostäder för läraren Nils Dahlquist och lärarinnorna Kerstin Kristensson och Hanna Bäckström. Till lekplats för barnen, utom den förut befintliga, har jordägaren från 1896 upplåtit 0 : 3.7.

Snickare Hans Bodels hus. Hans Bodel afled 1899, och bebos huset nu af hans måg, Nils Persson, f. d. arrendator af Hanslund.

Ett hus invid vägen till L:a Gryderup. Bebos af änkan Johanna Pettersson.

Carlstorp eller Skytte Jöns hus. Uppfördes åt Jöns Nilsson, då han upphörde att vara torpare i Äblatofta (Skyttehus).

Larstorp. Detta hus uppfördes 1892 åt Sven Larsson, f. d. torpare i Mahuset, hvilken erhöll det afgiftsfritt under sin lifstid. Af n. m. obehöfliga vallgatan tillades 1 : 3.3. Stället är beläget utmed landsvägen.

Således, utom skolbyggnaderna, 17 st. småhus och mindre lägenheter, alla belägna nära landsvägen och n. m. väl underhållna, i jämförelse med hvad de voro för ett 20-tal år sedan.

Gryttingetorp.

Detta ställe, beläget utmed den s. k. Skogsvägen, har tillkommit på följande sätt.

Soldaten *Johannes Flink* i Gryttinge erhöll i Aug. 1835 tillstånd att å allmänna fäladsmarken utmed Bialittstorpens inhägnader instänga, odla och bebygga c. 4 tnld samt gagna torpet under sin och sin hustrus lifstid. Därefter förblef det soldaternas donationsjord och innehades af soldatänkan *Alm* och möjligen af flera till 1870, då det utlämnades till *Per Johanssen* mot utgörande af 65 m:s och 18 kv:sdagsv:n. Arealen var då 8 : 20. Samme man nytt

Digitized by Google

kontrakt från 1881 med nedsatt arrende till 52 m:s och 15 kv:s-dagsv:n, för hvilka lösen sedan erlades med 87 kr. 80 ö. Från 1891 tillades stället 2 : 5.2 från Bialitt n:r 3, så att arealen blef 10 : 31.4, däraf 10 åker.

Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1901 [2 à 20, 8 à 14, sma 152 kr.] 73 kbf.; 1901—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 167 kr. 20 ö.] 80 kbf.

Per Johanssen afled 1899; änkan, Hanna Persdotter, behöll kontraktet ett år, hvarefter en nära släkting till henne, *Anders Olsson*, erhöll nytt kontrakt 1900 att gälla till 1911. Förut omnämnda mark från Bialitt n:r 3 afsöndrades åter och tillades Bialitt n:r 2. Däremot erhöll Anders Olsson i Juli 1902 c. 2 tnld af Bialitt och Bodelstorps fälad, fritt till odling i 5 år och därefter mot 20 kr. i arrende. I arrende för torpet erlägges till 1907 147 kr. och därefter till arrendetidens slut för hela *arealen*, 10 tnld, 167 kr

Byggnaderna. Dessa ansågos tillhöra änkan, som öfverlämnade dem till jordägaren, mot det att han bekostade reparationerna och lämnade henne ett årl. undantag. Ett nytt hus (tillbyggnad) uppfördes 1900. Husen därefter brandförsäkrade för 2000 kr.

Lilla Gryderupshus eller Gatuhuset Lilla Gryderup N:r 1.

Omnämnes i 1658 års jordebok såsom $\frac{1}{8}$ mtl, men var redan 1734 ej annat än ett gatuhus på Gryttinge hemmans mark.

Åboar: 1687 *Jörgen Matson;* 1697—1726 *Måns Trullsson;* 1727 *Tårste Bondesson;* 1739 *Per Nyman;* 1743—1759 *Jöns Kortsson;* 1764—1768 *Nils Jönsson;* 1806—1831 *Per Andersson.*

När Faxe 1816 uppmätte torpet, bestod detsamma af 2 : 14 åker och 7 : 24 $\frac{1}{2}$ äng (taxerad till 10 lass hö); sma areal således 10 : 6 $\frac{1}{2}$. Vid laga skiftet 1823 tilldelades stället ytterligare jord, så att detsamma blef 28 : 2. Marken var 1822 mycket stenbunden, och allenast omkring 6 tnld ansågos möjliga förvandla till åker. *Per Andersson* erhöll emellertid för hvarje tunnland han röjde och uppodlade 5 tnr korn och för hvar 20:de fmn dubbel stengärdesgård, som upplades, 2 tnr korn.

I byggnadshjälp för åbyggnaderna, som uppfördes 1826, erhöll han 50 rdr rgs, förutom gammalt, men godt timmer från Gryttinge gamla åbyggnader. 1830, sedan han på ett tillfredsställande sätt fullgjort sina skyldigheter, afstod han bruket, mot erhållande af undantag, till sin styfson, *Måns Nilsson*, som året därpå erhöll 30 års kontrakt till 1861 mot utgörande af 182 m:sdagsv:n och 14 dagskörslor. 1833 på hösten afsynades stället »för att utröna i hvad mån byggnads- och stängselskyldigheter blifvit uppfyllde och för att framdeles kunna komma i erfarenhet utaf i hvad skick allt

Digitized by Google

dylikt vidmakthålles». Norra längan, boningshus, bestod af 16 binningar [1]) på ½ aln hög gråstensgrund af ekekorsvirke med lerväggar under halmtak [2]). Västra längan, 16 binningar, var inredd från norr till logegolf 3 väggerum, loga 3 dito, logegolf 2, foderlada 2, stall 3 och portlider 2 väggerum. Brunn, gräfd och försedd med klynga, vägare och öfverlägg.

Måns Nilsson erhöll nytt kontrakt 1861 p. b. t., på oförändrade villkor, hvarefter det 1865 transporterades på sonen, *Nils Månsson*. Afträdaren erhöll vid synen 1861 det erkännande, att han »skött sig bra». Husen voro då oförändrade, men 1871 tillkom östra längan, numera inredd till loga. Året förut hade åbon erhållit nytt kontrakt äfven på uppsägning mot utgörande af 117 m:s och 22 kv:sdagsverken samt 11 dagskörslor; mansdagsverkena löstes från 1878 med 153 kronor. Kontrakt från 1880 på 10 år mot 280 kr. och från 1890 på 20 år. Dessförinnan uppmättes och arrendevärderades stället. *Areal:* tomt och trädg. 0 : 11.4; åker 27 : 28.7; impedim. 0 : 14; sma 28 : 22.1. 4 fall voro dränerade och cirkulation 7-årig. Arrende från 1890—1900 206 kbf. [18 à 15, 9 ½ à 12, sma 384 kr.], från 1900—1910 227 kbf. ell. 59,41 hl. [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 422 kr.].

En större flodgraf, som berör planen, har blifvit upptagen och bekostad till hälften af jordägaren med 61 kr. 40 ö.

Nils Månsson afstod arrendet 1902 till sin son, *Johannes Nilsson*, samt afled våren 1903 efter att helt kort tid ha bebott sin nybyggda, trefliga undantagslägenhet, där de gamla trifdes så bra. Nils Månsson var en ovanligt präktig och flitig man, som med hjälp af sin hustru utförde mycket besvärliga och svåra odlingar. Såsom ett erkännande åtnjöt han 15 % af arrendet; änkan lefver och har fortfarande halfva undantaget.

1895 uppfördes en ny, tegelgrundmurad stallänga, 34 × 14 × 4 aln., samt förlades i väster på den gamla (1826 uppförda) längans plats. Detta hus tillbyggdes 1901 med 14 × 8 × 4 alnar och inreddes till ofvannämnda undantagslägenhet. Brandförsäkringsvärdet för husen af år 1902 är 5000 kr.

Allt är odladt, dränerad och i godt stånd.

Lilla Gryderup N:r 2.

Då Gryttinge by enskiftades 1822, afsattes utaf den samfälda utmarken 4 : 1.5. Utaf odalägotrakter, som i forna tider räknades

[1]) En binning = 2 aln. 16 tum.

[2]) Inredningen af ett dylikt bättre hus var från öster 4 väggerum till undantagshjon, därefter förstuga och kök med spisel, bakugn och skorsten 2 väggerum; stuga 3 väggerum, härbärgshus 4 väggerum och fähus för undantagshjonen 2 väggerum; väggarna i stugan och undantagsstugan klädda med råstensmur; brädloft i alla boningsrummen.

Digitized by Google

till Allerups utmark, tillkom ytterligare mark, så att totalarealen till detta torp blef 5 : 20. År 1829, då Gryderup undergick skifte och utflyttning, öfvertogs hemmanet af den ena af de två dåvarande åboarna, och den andre, *Anders Svensson*, erhöll torpet L:a Gryderup n:r 2 till odling och bebyggande på 30-års kontrakt från 1831. Han erhöll arrendet nedsatt till 52 m:sdagsverken under sin och hustruns lifstid. I byggnadshjälp lämnades 50 rdr rgs och gammalt timmer från Allerupshemmanet. Han uppförde åren 1830—31 3 hus, näml. västra längan, boningshus, 18 × 8 aln., samt södra och norra längorna, hvardera äfven 18 × 8. Vid synen 1833 antecknades, att husen blifvit uppförda af sämre och klent timmer. Vid arrendetidens slut 1861 öfvertogs stället af *Jöns Persson* p. b. t. mot erläggande af det ursprungligen taxerade arrendet, 65 m:sdagsverken och 5 dagskörslor. Han ombyggde samma år södra längan till 20 × 8 aln. emot erhållande af tegel och eketimmer. Boningslängan var sig lik, men norra längan hade blifvit förminskad till 12 aln. Vid tillträdessynen antecknades, »att husen voro väl underhållna och jorden häfdades utmärkt väl». Kontraktet transporterades 1867 på sonen, *Per Jönsson*, »under villkor, att han i allt fullgör detsamma och förändrar sitt mindre väl kända uppförande till ett stilla, nyktert, fridsamt och redbart lefnadssätt». Som han redan 3 år därefter var borta från stället, så synes han ej kunnat fullgöra detta, och i hans ställe antogs *Per Larsson* från 1870 p. b. t. till åbo mot ett arrende af 43 m:s, 8 kv:sdagsverken och 3 dagskörslor. 1880 erhöll *samme man* kontrakt på 10 år mot ett årl. arrende af 100 kr., hvarifrån afgingo 20 kr. i undantag till gle Jöns Persson. Stället tillökades från 1887 med 9 : 9.8 af den något därifrån belägna s. k. Bialitt och Bodelstorps fälad, hvarå erhölls 10 frihetsår för odling.

Areal: tomt och trädgård 0 : 5.1; åker 14 : 22.9; impedim. 0 : 7.1; sma 15 : 3.1.

Kontrakt 1887—1900; arrende 1887—1897 100 kr.; 1897—1900 [gla arrendet och för odlingen 40 kr.] 140 kr. Kontrakt 1900—1910 [5 à 20 och 10 à 10] 200 kr.

Stället blef så godt som helt och hållet nybyggdt 1896 för inemot 2000 kr. Nytt boningshus i väster, 20 × 12 × 4 ½ aln., uthuslänga i söder, 40 × 11 × 3 ½ aln., däraf 20 alnar tillhörande det gamla huset, som nyinreddes och reparerades. Husen brandförsäkrades därefter s. å. för 2800 kr.

Bialitt N:r 1 och Bodelstorp.

Bialitt N:r 1 eller fordom »Kroghuset Hjärtansfröjd» uppfördes 1692 af kanslirådet Herluff Trolle.

Åboar: 1697 *Jöns Bengtsson;* s. å. finnes antecknadt, »att det består af Gryderups egendom»; 1726 *Anders Lund;* 1727 *Christen Müller;* 1739 *Lars*

Digitized by Google

Holm; 1768 o. 1779 *Sven Persson;* 1788 *Daniel Hansson;* 1802 *Nils Persson Sjöström.*

Stället var beläget där flera vägar korsade hvarandra och var från början afsedt till krog. Det betecknande namnet *Hjärtansfröjd* erhöll det på 1600-talet, och sedan det 1819 upphörde vara förtäringsställe, synes det dock inbjudit till rastställe, hvarför namnet förändrades till *Bialitt* [af bida eller vänta litet].

Ännu 1734 vid då skeende uppmätning upptogs det af Hjelmberg såsom liggande på Gryderups mark; men vid laga skiftet hänför Åhrberg det till Gryttinge hemman. Till detsamma afsattes då 8 : 24.5, och den förut nämnde *Sjöström* erhöll 30 års kontrakt från 1831. För »ålderdom och svaghet» afstod han torpet 1837 till sin svärson, kusken *Anders Holmgren.* I syn af 1833 nämnes, att detta hus tillförene varit ett taxeradt krogställe, men nu förvandlats till ett arbetstorp. Det bestod af 3 hus. Dessa nedrefvos 1861, och stället förenades med Bodelstorp och utarrenderades till f. d. åbon i Gryttinge, *Jöns Nilsson.* [Se vidare Bodelstorp.]

Kanslirådet Trolle lät 1697 genom sin befallningsman på Eriksholm, Søren Hanssen, instämma åbon Jöns Bengtsson för olofligt krögeri. Häröfver anförde kronans befallningsman besvär, emedan dylikt tilltal hörde till hans åligganden. Trollen blef äfven instämd af den anledning, att han låtit uppföra ifrågavarande hus utom rå och rör, hvarigenom intrång skett i kronans rättigheter, som där hade klöfgång. Stället räntade 1693 8 dlr smt., och då ej någon jord hörde till huset, så ansågs omöjligt för åbon betala detta, därest han ej fick idka krogrörelse.

Trollen har gjort afskrifter af processhandlingarna och relation om tvistens förlopp, hvilka här återgifvas.

Deduction öfwer Hr Cronones Befallnings Man Nills Bergmans Proces emot mig angående ett torp eller Gathuus, benämnd *Hiertansfröyd,* som iag för 6 åhr sedan effter hans mening på oskifft mark hafwer låtit upsättia, hvilket han påstår derföre at bör nedrijfvas och afskaffas.

1.) Min Inlaga här på	Littera	A.
2.) Extract Protocollj	„	B.
3.) Domben	„	C.
4.) Extractum Protocollj d. 22 Oct. 1697	„	D.
5.) Städje brefvet	„	E.
6.) Nämbdemännens Attest om Appelation	„	F.

Erichsholm d. 25 Aprillis 1698.

Jagh förmenar oförgrijpeligen häradshöfdingen såwäl som Cronones Befallningsmannen för denne utfärdadh domb borde wed Nämbden med min Fullmächtiges Communication låtit granska platzen, hwar detta bygda huus

Digitized by Google

står,' för att see om det står på oskifft mark. Runt om detta torp som in circul ligger mina byar, gårdar och torpare, med een dehl af min enskijlta skoug, måssar och dammar; at boskapen må gå på mulbete, det skeer mångestädes i Småland och andra platzer; at slijka mulbeten eller marker, hwar klöf går emot klöf, sträcker wäl 10, 12 eller fleere mijlar; men der föllgier der före icke på, at dee, som hafwa deras säterije der utinnan, ju må byggia på deras grundh, och fast ingen giärsgård ähr emellan för des långa wägh och den bekostning och widlöftigheet skull upsat ähr, ähr dock at presumera at på så många mijhla liggiandes Säterijers byar eller hemman hafwa deras Rennemärken eller skiähl som och mine omkring detta torp Hiertansfrögdh liggiande byar och hemman hafwer; elliest hade jag förleden Philipi Jacobj 1697 förbudit samma huusman at hålla öhlsahl och bemälde huusman oachtadt sådant mit förbudh, lät iag honom incitera till tinget, som häradshöfdingens resolution af d. 22 Octob. 1697 Littera D. wijdare mentionerar sampt Krögarens städsmåhlsbref af d. 4 Martij 1693 m. m. innehåller. Hvilken resolution, som intet kommer öfwerens medh Städiebrefwet, utan gifwer Bönderna mera anledning till upstudsighet emot härskapet, hwilken resolution iag welat appelerat, så förhindrade häradshöfdingen mig igenom det, at iag intet domben eller resolutionen i rättan tijdh fick uthlöst, som ährfaras kan af 4 nämbdemäns Attest Dat. d. 29 Novemb. 1697 Littera F. uthwisar. Hwilka prosudure hemställas Eders Excellence till gunstigdt omdömmande, om den är Ligitime eller icke. Effter denna saks beskaffenhet och Cronones befallningsmans föregifvande skulle detta huus Hiertansfrögdh nederrifwas i föllie af häradsrättens domb; ödmjukl. afwachtandes här utöfwer Eders Excellen:s resolution, om jag fortfara skall till Lagmanstinget med denna saak, eller Eders Excellence täcktes den der förinnan afhielpa, effter som Eders Excellence uppå Cronones wägnar der öfwer hafwer at Disponera, förblifwer Eders Excellences ödmjukaste och hörsampste tjenare

Herluff Trolle.

Littera A.

Edel och Wällwijse H:r Häradshöfdingh sampt den Låfl. Rätten.

Cronones Befallnings Man, Wälbetrodde Nills Bergman låtit mig incitera angående det torp eller Gathuus, benämnd Hiertansfrögdh, som befallningsmannen säger skall wara satt uppå oskifft mark med Kongl. May:sts och Cronans och derföre bör uthrifwas och afskaffas; alt derföre länder Hr häradshöfdingen och den låfl. Rätten uppå detta till underrättelse, at bem:de huus Hiertansfrögdh är satt uppå mine insochne bönders ägendomb och Rå Rörs sampt eij på Oskifft mark, ty på begge sijdor omkring huuset hafwer Allarp och Grydarpe åboer deras lyckor, der till med är och ett tembligen drygdt stycke åfwanför bem:de huus åthskillige fijskedammar upgrafne på min fäladsmark, som af ålder tillhört Erichsholm, som ligger också på min Råå Rör. Förmodandes hoos Hr häradshöfdingen sampt den låfl. Rätten, at befallningsmannen måtte bewijsa, at ofta bem:te hus Hiertansfrögdh står på oskifft mark, innan han får tillstånd at det uthrifwa och afskaffa; fast det går klöf om klöf, föllier icke derföre, at det är på oskifft mark; förblifwer Hr Häradshöfdingen sampt den Låfl. Rättens tienswillige tienare

Herluff Trolle.

Littera B.

Extract af Onsiö Härads Protocoll d. 1 Martij 1698.

Cronones Befallningsman . . . Nills Bergman hade låtit citera . . . Herloff Trolle på Erichsholm angående ett torp eller gatehuus, benämbd Hiertans-

Digitized by Google

frögd, hr cantzelijrådet för 6 åhr sedan skall hafwa låtit upsättia på oskifft mark med K. M:st och Cronan, hwilket befallningsman påstår bör nedrifwas och afskaffas.

Uppå hr cantzelijrådets wägnar war des fullmächtige, Befallningsmannen Steen Graan till wedermäle, insinuerades en af hr cantzelijrådet sielf underskrifwen inlaga uthan dato.

Cronones befalln:sman förmehnar, at emedan detta huus intet ligger innom hank och stöör, uthan på fäladsmark, hwarest Cronan tillijka hafwer klöfgång, kan det intet räknas för at wara innom råå och röör och altså påstår det måtte ifölge af stängordningen uthrijfwas.

Parterna hade intet mehr utj saaken at andraga. Actum ut Supra. In fidem Protocollj Magnus Paulin.

Littera C.

Tings Rättens i Onsiö Härad Sentens och domb emellan ... Nills Bergman på embetes wägnar, kärande, och ... Herloff Trolle på Erichsholm, swarande, angående ett torp ... Hiertansfrögdh Trolle för 6 åhr sedan skall hafwa låtit upsättia på oskifft mark med K. M:st och Cronan, hwilket befalln:smannen påstår böra nedrifwas och afskaffas. Afsagdt tingsplatsen Annelöf d. 2 Martij 1698.

Det har fuller Hr C. R. [1]) påstått, detta omtwistade huus wara satt uppå des insochne bönders ägendomb, emedan der omkring skall Allarp och Gryderups åboer hafwa deras lyckor och der åfwanföre vara upgrafne några fijskedammar, som af ålder skolat hört till Erichsholm; likwähl emedan den grund, hwar uppå Hr C. R. detta torp upsatt och torpstället dher till intaget, icke finnes, effter 11:te puncten utj 1694 åhrs skougordning, wara Hr. C. R:s enskijlte ägendomb eller med råå och laga gräntzor ifrån Cronan och andra grannar afwittrad, utan K. M:st till des omliggande hemman äger med Hr. C. R. dher utj dehl och klöfgång, torpet icke heller af uhrminnes tijdh uthan för 6 åhr sedan först blifwit upsatt; altså bör Hr C. R. i anledning af berörde skougordning 18:de sampt bygningsbalken i landslagen 32:dra uthrifwa detta omtwistade torp sampt den der till intagna lyckan; och emedan icke är bewist hwad skada jordäganderna genom denna åwärkan taget, blifwer Hr C. R. för ersättning deraf befrijad, men böter effter åfvanben:de 18:de puncten utj skougordningen 12 mark till 3 skifftes emellan Konungen, häradet och jordäganderna. Actum ut Supra. På tingsrätteus wägnar Magnus Paulin.

Emot denna domb har svaranden i rättan tijdh appelerat, åliggandes altså honom samma wadh wid nästa Lagmansting försättia sampt så tijdigt angifwa sin tahlan hos Högwälborne Hr Lagmønnen och stembning uthwärka, at den sex veckor för Comparitions dagen wid Lagmansrätten må blifwa wederparten förkunnad, så framt han appellationen vill till godo njuta. Annelöf d. 4 Martij 1698 Magnus Paulin.

Littera D.

Extract af Onsiö härads Protocoll d. 22 Octob. 1697.

Befalln:smannen ... Sören Hansson i Pårup hade låtit instämma Jöns Bengtsson i Hiertansfrögdh, angående dhet han emot förbudh skall hafwa hållit olagligt krögerij.

---

[1]) Canali-Rådet.

Digitized by Google

Jöns Bengtsson war till wedermähle och uppå kärandens wägnar wälbetrodde Nills Larsson, hwilken upwiste ett bref ifrån Hr. C. R. af d. 21 hujus, hwarutinnan Hr C. R. gifwer tillkienna Sten-Graan icke mehra wara utj des tienst, hwarföre han fullmächtigat des tienare Nills Larsson att uthföra dhe saker wid detta ting uppå Hr. C. R:s wägnar instämbde ähro.

Jöns Bengtsson insinuerade des städsmåhlsbref af d. 4 Martij 1693, hwarutinnan ibland annat förmäles, att Hr C. R. ville låta af Fäladen uthwisa något till åcker och engh och täppa till huuset sampt at wählbem:de huusbonde, i anseende till huusets desto snarare upkomst och bygnad, effter låtit Jöns Bengtsson huuset för åhret 1693 på äckepenningar och kroghyra i ett för allt 8 dlr smt, hwarför Jöns Bengtsson förmehnar sig intet hafwa försedt mot dhet han hållit något krögerij, emedan han åhrl. sedan betalt dhe 8 dlr smt och intet säger sig hafwa hållet något krog sedan sidst för leden wallborgsmessa, uthan farit till marknader och möten med något, och när han lembnat något, dher af såldt och hulpet någon, som trängt till at kiöpa een pott öhl af honom.

Cronones Befalln:sman ... Nills Bergman förmente, at Hr C. R. wore een obehörig anklagare i detta måhl och at dhet widkommer Befalln:smannen på Cronones wägnar till handhafwande af gästgifware ordningen at tahla härpå och icke stå utj Hr C. R:s macht gifwa någon tillstånd giästgifwerijet till præjudice emot 39 puncten utj 1664 åhrs krögare-ordning at hålla krog, hälst på detta stället, hwarest Hr C. R. intet skall wara allena ägare till huuset, emedan dhet är beläget uppå een oskifft mark, hwarest Konungen till åtskilliga byar och hemman äger muhlbete och klöfgångh, äfwen så wähl som Hr C. R., och detta huus, som intet kan swara till något hemmantahl, befinnes wara för 6 åhr sedan först wara upsatt och för den skull förbehåller sig till nästa ting i följe af skougordningen det at uthdela.

Parterna hade intet mehr utj saken at andraga.

Resolutio.

Emedan af Jöns Bengtssons undfångne städiebref förnimmes huset warit honom till kroghåll uplåtit och ingen ägendomb eller annat warit dher till, hwar af han des skatt och afgifter kunnat sig förwärfwa; ty blifwer Jöns Bengtsson för Hr C. R:s tilltahl i detta fall befrijat. Actum ut Supra

På Häradsrättens wägnar

Magnus Paulin.
(L. S.)

Littera E.

Städio-Bref.

Uppå min gunstige husbondes ... Hr C. R:s wägnar och effter des gunstiga godtfinnande warder här med drengen Jöns Bengtsson af Werslett städiat och uplåtet, som iag och i krafft detta här med städier och uplåter honom Hiertansfrögd huuset N:r 1, som sahl. Lars Bryggare för detta beboot och ifrån dog, hwilket huus honom tillåtes få niuta och behålla, så länge han det ordinarie landgillet efter Jordebooken och det der af gående arbette till härskapet i rättan tijdh erlegger och uthgiör, hållandes huuset wed laga häfd och bygningh, des härskap eller i des ställe hans laga Fullmächtige all wederbörlig hörsamheet och lydno bewijsar; och emedan ännu intet något till åker eller engh är huuset tillagdt, ty hafwer wälborne husbonden honom sådant belofwat at wela af fäladen honom låta uthwijsa på den ort, som beqwämligt finnes, hafwandes wälborne husbonden i anseende till huusets desto snarare upkomst och bygnadt effterlåtit Jöns Bengtsson för innewarande åhr 1693 huuset på eckepenningar och kroghyra i ett för

Digitized by Google

allt 8 dlr smt, skolandes i städio penningar till wälbem:te härskapet betahla 6 dlr smt. Wärslät d. 4 Maij A:o 1693.

Madz Nielson
Harlösa.

Littera F.

Attest om appellation.

Effter wälborne H:r Herloff Trolles tienare Nills Larssons begiäran på Erichsholm warder af oss undertechnadt effterföliande attesterat, angående några dommars inlösande wed sidsta Onsiö härads ting, som höltz i Anderlöf d. 18 Octob. 97 som bem:te Nills Larsson af Hr häradshöfdingen Magnus Paulin begierte, dhen tijden han hafwer warit framme för Rätten med sagerna, hwarest hr häradshöfdingen honom swarade at skulle wackta effter dommarne till om d. 30 ejusdem, effter som han intet kunne få lägenhet dem at renskrifwa förr än Rönnebergs härads tings slut, hwarest Nills Larsson förmenar sig icke at kunna wachta så länge, uthan när han hafft sagerna framme d. 22 Octob., som han på sin wälborne herres wägnar der hafde at aggera, förmenandes sigh oförgripelig effter H. K. M:sts allernådigste stadga och förordningh angående rättegångs prossens 5:te punct till att få dommarne i rättan tijdh renskrefne. I dhen meningh, at han der om kunne giöra sin wälborne herre behörigh rapport, at han sedan kunnat hafft i betänkiande, hwilken af dommarne han welat appelerat, dock frågade hr häradshöfdingen Nills Larsson till, om han wille påbörda honom något arbete, och det beskedh gick han den tijden sin wäg med. Denne puncten tillstår Bror Olsson, men doch hr häradshöfdingen steg från rätten om fredag afton, befalte han mig Bror Olsson i Witsköfle det iag skulle skicka budh till Nills Larsson, at han skulle komma in för häradshöfdingen om Lögedagsmorgon med carta sigillata tilljka med penningar att betala dommarne med, då dee skulle blifwa renskrifne och färdiga till om Måndag morgon, hwilket iag ock gjorde och badh så ryttaren Lars Löfgren i Witsköfle gåå neder till Nills Larssons qvarter och berätta honom hr häradshöfdingens ordre, som ock Nills Larsson hörsambligen effterlefwade och gick der hela Lögerdagen ut (och) wachtade och åtskillige gånger tillböd hr häradshöfdingen både carta sigillata och penningar, hwilka han dock icke mottaga wille. Detta således i sanning wara passerat bekräffta wij med wåra händers underskrifft

Datum Erichsholm d. 29 Novemb. 1697

Bror Olsson
i Witsköfle
Nämndeman

Per Nillsson
i Reslöf
Nämndeman

Hågan Nillsson
i Ågarp
Nämndeman

Nills Jönsson
i Wärslät
Nämndeman

Resolutio.

Hwad saken om torpet anbelangar, så emedan den egentligen hörer under lag och rätt, warandes och wid härads rätten afdömd, men . . . Hr Trolle under Lagmansrätten appellerat; fördenskull måste och appellationen fullföljas, så framt Hr Trolle någon ändring tänker at erhålla; men hvad den andra saken wedkommer, at Hr Trolle intet i rättan tid skall hafwa utfått domen, at han inte fatalia appelerat kunnat; så aldenstund det målet hörer under lofl. Hofrätten, kan iag mig där med intet befatta. Datum Malmö d. 26 April 1698.

Otto Vellingk.

Digitized by Google

Bodelstorp.

Bodel Andersson, efter hvilken stället erhållit namn, tilldelades vid skiftet 12 : 15 och 30 års kontrakt från 1831. Efterträddes 1861 af f. åbon *Jöns Nilsson* på n:r 4 Gryttinge, som från s. å. äfven arrenderade Bialitt n:r 1. Sedan dess ha dessa begge torp hört samman. 1886 tillades torpet 13 ½ tnld af närliggande fälad till odling.

Areal 1886: tomt och trädgård 0 : 6; åker och odlingsmark 40 : 2.6; impedim. 1 : 13; sma 41 : 21.6.

Kontrakt 1891—1911; arrende 1891—1896 [26 à 18] 468 kr.; 1896—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet och 14 à 10] 654 kr. 80 ö. Häri skedde dock en förändring. Jöns Nilsson upphörde med arrendet 1899, och *Jöns Jönsson* från Widtsköfle blef antagen till arrendator. Han erhöll kontrakt till 1913 och skulle i arrende erlägga 650 kr. Han tog itu med flit och ihärdighet, odlade och dränerade, men arbetet var för styft. Följande förändringar skedde. Kontraktet ställdes på uppsägning, odlingsmarken minskades med 2 tnld, som tillades Gryttingetorp, och arrendet nedsattes till 450 kr. [38 à 11 kr. 85 ö.].

Arealen är nu 39 : 21.6.

Byggnaderna. Det n. v. boningshuset uppfördes 1875 af ekekorsvirke och tegel, 34 × 12 aln.; norra och södra längorna äro hvardera 30 × 13, och den västra, 30 × 14 × 6, uppfördes 1896.

Om man medräknar undantag till Jöns Nilsson och senare års byggnadskostnad, blifver nettobehållningen af detta ställe för n. v. ganska liten. Men som den gamla jorden är god, finnes anledning tro, att förhållandena framdeles blifva annorlunda.

Husen äro brandförsäkrade 1896 för 5400 kr.

Bialitt N:r 2.

Erhöll vid skiftet 2 : 22.5, och *Nils Jönsson* fick 1831 kontrakt, som han dock för sjuklighet ej behöll längre än 2 år, då *Anders Christoffersson* från Widtsköfle blef torpare; han afled 1841, då *Anders Holmgren* på n:r 1 äfven erhöll detta ställe. Därefter från 1861 *Nils Bengtsson* d. y., som 1869 tillbyggde längan med 6 aln. Stället tillökades 1890 med 6 : 5.5 fälad, hvaraf det mesta var odladt, samt ytterligare året därpå med den fäladslott 5 : 28.1, som hittills innehafts af n:r 3, och 1 tnld från Gryttingetorp, hvarefter *arealen* blef: tomt 0 : 2.9; åker 13 : 30.9; impedim. 0 : 22.3; sma 14 : 24.1. Nils Bengtsson var gammal, och kontrakt lämnades 1898 till hans dotterson, *Nils Andersson*, som från 1901 har kontrakt på 14 år mot 170 kr. (pr tnld 11,30). Husen reparerades och tillbyggdes: 1897 östra längan, så att den nu är 22 × 11 aln., och 1899 södra eller boningshuset, 46 × 8. Brandförsäkring af samma år 1600 kr.

Digitized by Google

Bialitt N:r 3.

Erhöll vid skiftet 2 : 11.4, och till torpare antogs 1831 *Per Fisk;* vid kontraktstidens slut 1861 *Nils Bengtsson d. ä.*, som för ålderdom upphörde 1891, hvarefter stället införlifvades med Bialitt n:r 2.

Bialitt N:r 4.

Erhöll vid skiftet 4 : 29.

Äldre papper om detta ställe finnas ej i behåll. Sadelmakare *Pål Holmgren* fick kontrakt 1881 på halfva stället; han hade dock innehaft det långt förut. På andra hälften *Jöns Pålsson.* Denne är ännu kvar och utgör 60 st. trädgårdsdagsverken. Huset ånyo uppfördt 1896. Holmgren dog 1897, och änkan, *Kjerstin Holmgren,* afstod därefter till *Per Andersson* från n:r 9 Gryttinge, som erhöll kontrakt 1900 p. b. t. mot erläggande af 50 kr. och 10 kr. för kobete på fäladen. Huset brandförsäkradt för 500 kr.

Dammhus.

Stället är uppkalladt efter läget vid en damm, kallad *Björkesdammen,* och har säkerligen tillkommit som bostad för en tillsyningsman öfver fisket.

Å L. Faxes karta af 1816 är hela stället äfven betecknadt med en blåmålad stor vattendamm i form af ett hjärta, och där bredvid finns en gul prick, som skall betyda hustomt och lycka, 0 : 15; bebodt af *Ola Nilsson.*

Vid skiftet tillades stället 6 : 23.5, och kontrakt lämnades *Anders Olsson* 1831, som behöll detsamma ända till 1864, då sonen, *Ola Andersson,* efterträdde honom. Han afled 1866, och *Andreas Månsson* antogs samt är ännu kvar. 1887 tillades af fäladen till odling på 10 år 6 tnld. *Areal:* tomt och trädg. 0 : 3.4; åker, gml och nyare, 15 : 14.8; impedim. 0 : 20.3; sma 16 : 6.5. *Arrende* till 1911 7,85 hl. spannmål och 160 kr.; utgjorde 1903—4 216 kr. 67 ö. [14 kr. pr tnld].

1861 fanns till detta ställe blott »en gammal och dålig länga», 35 × 8 aln. Denna länga, delvis tillbyggd och förändrad, inrymmer nu ekonomien, och ett nytt boningshus i norr, 19 × 12 × 4 aln., uppfördes 1893. Husen äro brandförsäkrade för 1800 kr. Utfartsvägen genom furudungen har blifvit rätad och satt i skick. Fäladen norr om stället går alldeles intill detsamma och gagnas fortfarande till bete, men kommer, så snart det medhinnes, att granplanteras. Lämpligt vore att af densamma dessförinnan afsätta några tnld till ställets förstoring och i samband därmed ombygga uthuslängan, som däraf är i stort behof; men arrendatorn, som är gammal och sjuklig, tränger ej därefter.

Digitized by Google

Skoghusen.

Utmed den s. k. Skogsvägen lågo till för helt kort tid sedan flera små hus med några tunnland jord till hvardera, som alla kallades Skoghusen, men mest benämndes med namnen på de där boende personerna. Dessa hus voro gamla och skröpliga, uppförda af fattiga människor, som ej haft råd använda annat än de tarfligaste materialier. Utom 2 hus äro de nu borta, som bättre är, emedan de gjorde ett intryck af nöd och elände samt förutsatte, att de människor, som bodde där, måste lämna all tanke på ringaste bekvämlighet och trefnad helt åsido. Ett undantag därifrån är emellertid

Skoghus N:r 1.

Ola Knutsson erhöll vid skiftet 4 : 25 och kontrakt från 1831 på 30 år. Efter 4 frihetsår utgjordes 52 m:sdagsv:n. Han efterföljdes 1861 af *Anders Persson* med samma utskylder. Denne hyste tattare, varnades, men utan bättring och afgick 1866, då n. v. arrendatorn, *Nils Andersson*, antogs. Kunnig och intresserad trädgårdsmästare, har han äfven vårdat sig om torpet, och följden däraf har blifvit, att de andra små husen vid olika tillfällen, såsom efter eldsvåda, dödsfall m. m., blifvit införlifvade med detta, som blifvit försedt med nya hus och tillbyggnader. Nils Andersson erhöll nytt kontrakt 1870 p. b. t. mot utgörande af 35 m:s- och 20 kv:sdagsv:n. Därefter tillökades stället med mera jord och lämnades honom från 1881 på 10 års kontrakt mot 39 m:s- och 10 kv:sdagsv:n [8 à 9, sma 72 kr.]. Den d. v. arealen var: tomt och trädgård 0 : 9.2; åker 7 : 22.5; odlingsmark 6 : 6.1; impedim. 0 : 17.5; sma 14 : 23.8. År 1891 kontrakt på 20 år; *arrende* 1891—1901 [8 à 15, 7 à 12, sma 204 kr.] 98 kbf.; 1901—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet, 224 kr. 40 ö.] 108 kbf. ell. 31,40 hl. Nu mera är *arealen* 30 : 12.2, och betalas utom spannmålsarrendet allenast 78 kr. för tillagd jord. Det blir ej mera än 10 kr. pr tnld, som är för litet, då byggnadskostnaden varit betydlig, men med nytt kontrakt 1911, då allt är odladt och dräneradt, bör högre arrende kunna erhållas.

Byggnaderna utgjordes 1861 af ett boningshus, 17 × 8 aln., och en uthuslänga, 19 × 7. Dessa tillbyggdes 1868, det förra med 4 aln. och det senare med 15. Härför erhöll torparen ersättning genom årl. afdrag å arrendet 1891—1901. Därefter tillökades boningshuset 1892 åt väster med en uthuslänga, 12 aln. Jordägarens bidrag 100 kr. Samma tillbyggnad förlängdes ytterl. 1897 med 15 aln. Jordägarens bidrag timmer och 50 kr. År 1904 uppfördes på jordägarens bekostnad en ny stallänga på den gamla uthuslängans plats, 36 × 16 × 4 aln., i vinkel med den kvarvarande. Kostnaden 2500 kr. Brandförsäkringsvärdet är 3700 kr. för torpets alla hus.

Digitized by Google

Hanslund.

Detta ställe tillkom våren 1892 genom utbrytning af 8 tnld oodlad jord från Mahuset och har sedermera tillökats med en fäladsdrift 3 tnld. Uppkalladt efter *Hans Bodel* (se Gryttinge småhus), som först erhöll kontrakt och sedan fick det transporteradt på sin svärson, *Nils Persson*, på 19 år. Denne blef lagligen vräkt (enda gången sådant skett under de sista 30 åren), och kontrakt lämnades *Andreas Hansson* från Kallthus 1896—1911. Stället förstorades 1901 med ett af de gamla Skoghusen, kalladt »*Hanes hus*» efter *Anders Larsson Hane*, som haft det i donation. När han dog 1891, beboddes det af dottern, g. m. taktäckaren Petter Blomquist, hvarefter det fick heta »Blomquistska stället». Innan det erhöll dessa namn, hade det kallats »undantaget från Gryttingehus n:r 5». För att blifva utaf med Blomquist och särskildt hustrun betalade jordägaren dem 200 kr., hvarefter stugan genast nedrefs och jorden 2 : 5.5 tilllades Hanslund från 24 Oktob. 1901 mot ett årl. arrende af 30 kr. *Areal* n. m.: 13 : 5.5. Arrendet, som delvis utgår i spannmålslösen, utgjorde 1903—4 för hela arealen 167 kr. eller nära 13 kr. pr tnld. Arrendatorn har skyldighet dränera samt fullständigt uppodla och skifteslägga all jorden.

Byggnaderna hafva tillkommit på så vis, att från Gryttingehus n:r 6 (Lindgrenska stället) flyttades 1892 ena uthuslängan, 36 × 12 aln., och inreddes till bonings- och ekonomihus; men utrymmet var för litet, hvarför loglängan från Skoltorp (se detta ställe) ditflyttades 1903. Detta hus 16 × 12 × 4 ½ aln. Husen brandförsäkrade samma år för 1500 kr.

Å Gryttinge s. k. *Stora* eller *Husarefälad* ha från 1881 anlagts följande 5 arrendegårdar.

Gustafsfarm.

Bebyggdes 1881—1883. *Areal:* tomt och trädgård 0 : 19.1; åker 50 : 6.8; impedim. 0 : 27.2; sma 51 : 21.1. Till arrendator antogs f. åbon i Brödåkra *Ola Andersson*, som ej stannade längre än till 1888, då han efterträddes af *Per Månsson* från Wistofta, hvilken ej heller var lämplig. Från 1902 på 18 års kontrakt soldaten *August Brandt;* arrende 1902—1910 [30 à 12, 15 à 10, 5 à 8] 550 kr. med dräneringsskyldighet under denna arrendeperiod; 1910—1918 [30 à 15, 15 à 12, 5 à 10] 700 kr.

1902 upptogs en 225 fmnr lång graf till 3 fots djup på jordägarens bekostnad emellan farmen och de på andra sidan liggande, skogbeväxta Albjersbackarna.

Digitized by Google

Byggnaderna bestå af västra eller boningslängan, 24 × 12 × 4 aln., samt norra och södra längorna, hvardera 31 × 15 × 4.
Brandförsäkrade 1902 för 5000 kr.

Carlsfarm.

Areal: 60 : 13.6; mottogs af *Bonde Pålsson* från Gryttinge 1887 på 20 år till odling. Jorden har varit mycket stenig och besvärlig att odla, men arrendatorn har legat flitigt i. Följande byggnader äro uppförda: 1887 stallänga, 40 × 14 × 4 aln.; i denna inreddes till att börja med äfven boningslägenhet, där Bonde med stor familj bodde ända till 1893; 1889 tillkom loglängan, med samma dimensioner som den föregående, och 1893 boningshus i söder, 31 × 13 ½ × 4. Arrendatorn hade icke så brådt att få husen uppförda, emedan hans enda arrendeutskyld, utom betesafgift för 20 tnld, var under 1:sta perioden 5 % å *kontanta* byggnadskostnaden. Denna ränta belöpte sig intill 1894 till c. 100 kr. och därefter till c. 200 kr. till år 1897, då ränteberäkningen upphörde och ett arrende af 46,85 hl. vidtog, hvilket 1903—4 gjorde 338 kr. 26 ö. Samtidigt därmed upphörde betesafgiften för de ofvannämnda 20 tnld, hvilken jord tillföljd af inträdd odlingsskyldighet lämnades afgiftsfri. Husen brandförsäkrade 1903 för 6000 kr.

Märtatorp.

Areal: 16 : 15.6; kontrakt till soldaten *Olof Ekdahl* i Gryttinge 1887—1907. Bebyggdes 1890 med ett vinkelhus: boningshus 20 × 12 × 4 aln. och uthuslänga 27 × 14 × 4; räntan däråfrån 1891 till 1897 bestämdes till 90 kr. 58 ö. Brandförsäkring 1903 2500 kr. Efter 1:sta perioden upphörde 1897 ränteberäkningen, och det förut kontrakterade arrendet började utgå med 18,06 hl., som för året 1903—4 gjorde 130 kr. 39 ö. Ekdahl bytte 1891 kontrakt med *Per Persson* i Kallthuset, som var en yngre man och sål. kunde taga bättre odlingstag. Men han afled af lungsot 1898 (33 år). Änkan, *Johanna Pettersson* från Räfvatofta, behöll arrendet och gifte om sig året därpå med *Axel Persson* från Hårstenslöf, som därmed antogs till arrendator.

Fredriksborg.

Husaren *Per Lindström* från Trulsahus tilldelades 1887 21 : 5.4 till odling på 20 års kontrakt; fritt i 10 år med odlingsskyldighet och 5 % ränta å kontanta byggnadskostnaden. 1887 uppfördes boningslänga, 20 × 12 aln., och stallänga, 40 × 14; ränta 104 kr. 68 ö. Kontanta kostnaden gick till 2093 kr. Arrende från 1897,

Digitized by Google

då ränteberäkningen upphörde, 23,29 hl.; lösen därför år 1903—4 168 kr. 15 ö. Pr tnld sål. 8 kr.

Stället förstorades 1892 med intill liggande torpet *Höjelyckehus* på Wistofta hemmans ägor. Arealen var följande: tomt och trädg. 0 : 7.5; fornlämning (en stensättning på backen) 0 : 17.1; åker 13 : 0.1; odlingsmark 9 : 29.5; impedim. 1 : 1.3; sma 24 : 23.5. Däraf afsattes till granplantering och för att skydda fornminnet 2 tnld; rest till arrendatorns disposition 22, så att Fredriksborgs n. v. *areal* är: 42 : 23.5. Husen vid Höjelycke voro mycket åldriga och ytterst förfarna samt lågo alldeles under den höga backen, hvarför det blef nödvändigt att tillöka husen vid Fredriksborg. Af denna anledning uppfördes 1895 en loglänga i söder, 36 × 14 aln., och 1898 omreddes norra eller stallängan för plats till flera djur samt tillbyggdes med 12 aln. Husen brandförsäkrades 1903 för 5300 kr. I arrende för Höjelyckehus erlades till 1902 120 kr., och nu utgår det med 200 kr. till arrendetidens slut, 1907. Jordmånen är god på märgelbotten; arrende pr tnld 9 kr. Arrendet för båda ställena kan synas billigt, då ju $\frac{2}{3}$:delar är gammal jord; men mannen, som brukar gården, har haft fullt upp att göra med odlingar, dräneringar och skiftesomläggningar. Dräneringsrören läggas öfverallt 8 kvarter djupt, och har jordägaren äfven till dessa ställen bidragit med 4 öre pr fmn. Att stenarbete icke saknats, därom vittna de breda stenmurar, som garnera den långa, raka, nyanlagda vägen från landsvägen ända upp till Gustafsfarms ägor. Dynamit har äfven lämnats till flera af dessa nyodlare.

Det omnämnda Höjelyckehus' förhistoria hör visserligen till Wistofta hemmans beskrifning, på hvars mark det ligger, men må nu här med några ord vidröras.

Omkring Höjelycke, en hög, n. m. granbeklädd backe på 7 $\frac{1}{2}$ tnld, ha trollen fordom mycket grasserat, och finnas många sägner därom. En del af dessa har Eva Wigström (Ave) återgifvit i Skånska visor, sagor och sägner (Lund 1880), och äfven annorstädes kan man läsa därom.

Emellertid synes åbon på gamla n:r 7 i Östraby, *Gudmund Hansson*, icke varit ängslig att slå sig ned där. Han erhöll 1831 i donation 7 tnld till odling och bebyggande på 7 år och därefter mot utgörande af 1 dagsverke i veckan under hans och hans hustrus lifstid. Ett litet torftigt hus fanns alldeles vid backens fot. Efter honom kom 1861 en man vid namn *Måns Olsson*, som 1876 afstod till sin svärson, *Anders Jonsson*, som fick betala »utrymning» med 500 kr. Denne stannade till 1890, då han blef statkarl vid Trolleholm, och stället lämnades till *Nils Jönsson* från Räfvatofta; men efter 2 år hade han fått nog, sålde gröda och kreatur och gaf sig utaf på hösten utan vidare. Därefter raserades husen, och jorden införlifvades med Fredriksborg, som ligger mera midt i planen.

Digitized by Google

Lisatorp.

Areal: 17 : 26.7; soldaten *Jöns Alm* i Wistofta kontrakt 1887 på 20 år; 11 år fritt till odling, men 5 %:s byggnadsränta. Byggnaden, ett vinkelhus, uppfördes 1893; boningshuset, 20 × 12 aln., i öster och uthuslängan i norr, 38 × 14. Årl. räntan från 1894—98 gjorde omkr. 100 kr.; därefter arrende från sistnämnda år 19,10 hl.; lösen därför gick 1903—4 till 137 kr. 90 ö. [sål. c. 8 kr. pr tnld]. Arrendatorn föredrog själf få ombestyra byggnadsarbetet enl. ritning och materialförslag för att nedpressa kontanta kostnaden, som ändå uppgick till 2060 kr.; men förmånligare är, att jordägaren låter verkställa dylikt, emedan då bättre kontroll kan utöfvas och bygget blifver mera solidt. Brandförsäkring 1903 2200 kr.

En fråga, som man helt naturligt kan uppställa, är: Hur ställa sig nu dessa stora odlings- och byggnadsarbeten för n. v. jordägaren? Har han handlat klokt, och har han dragit vinst däraf? Byggnadskostnaden med tegel, eketimmer m. m. (hvarvid det låga brandförsäkringsvärdet kan lämna någon ledning) kan ej upptagas lägre än till 130 kr. pr tnld; därtill kommer dräneringsrörens värde m. fl. saker och bidrag. Härå har han under de snart gångna 20 åren haft en obetydlig ränta, men ingen amortering och icke ett öre för jorden, som dock förut lämnade någon inkomst i betesafgift, samt ökade onera till följd af vederbörandes välvilja att stegra taxeringsvärdet. Hade dessa trakter däremot blifvit skogsplanterade, så hade kapitalen varit inbesparda och inkomst redan nu kunnat påräknas i gallringar och dylikt. Detta hade varit det bekvämaste och äfven mest tilltalande. Men därtill ansågs jordmånen för god, »präktig lera på märgelbotten» hette det vid undersökningarna, folk fanns att tillgå den tiden, och så blef beslut fattadt om de nya torpens anläggande.

Svaret på frågan blifver således, att n. v. jordägaren antagligen ej hinner få skörda några fördelar däraf, men en blifvande generation så mycket mera, ty efter ytterl. en 20-årig arrendeperiod äro säkerligen dessa fält jämnbördiga med all annan bättre jord på slätten. Dock ägnas säkert då ingen tanke hvarken åt det nedlagda kapitalet eller odlarens svett och möda.

Digitized by Google

Gryttinge hemmans n. v. arealfördelning.

		Tomt och trädgård		Åker		Impedim.		Summa	
		Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.
Gryttinge	1	1	31.3	47	24.6	1	17.3	51	9.7
Ibm	2	—	20.–	46	12.9	—	29.3	47	30.7
Ibm	3	—	30.2	91	6.–	3	22.2	95	26.4
Ibm	4	—	22.3	42	24.6	1	17.3	45	1.2
Ibm	5	—	10.9	45	9.7	1	16.–	47	4.6
Ibm	6	—	19.7	50	2.2	1	8.3	51	30.7
Ibm	7	—	21.7	45	5.7	1	16.9	47	12.3
Ibm	8	—	20.–	51	16.3	2	15.3	54	20.1
Ibm	9	—	25.1	60	26.4	2	14.–	64	1.5
Ibm	10 o. 11	3	2.6	108	28.3	2	31.1	114	30.–
Ibm	12	—	15.4	57	3.9	1	28.9	59	16.2
Ibm	13	—	16.6	44	17.2	1	11.1	46	12.9
Ibm	14	—	20.5	48	15.1	1	20.1	50	23.7
Ibm	15	—	23.4	86	28.6	4	13.4	92	1.4
Gryttingehus	1 o. 2	—	15.1	30	1.2	—	19.3	31	3.6
Ibm	3 o. 5	—	6.6	28	20.4	1	21.9	30	16.9
Larstorp	—	—	3.3	1	—	—	—	1	3.3
Småhus	—	—	29.9	4	—	—	—	4	29.9
2 Soldattorp	—	—	30.–	14	—	—	—	14	30.–
Gryttingetorp	—	—	2.9	10	16.5	—	12.–	10	31.4
Lilla Gryderup	1	—	11.4	27	28.7	—	14.–	28	22.1
Ibm	2	—	5.1	14	22.9	—	7.1	15	3.1
Bialitt och Bodelstorp	1	—	6.–	38	2.6	1	13.–	39	21.6
Ibm	2	—	2.9	13	30.9	–	22.3	14	24.1
Ibm	4	—	9.–	4	20.–	—	—	4	29.–
Dammhus	—	—	3.4	15	14.3	—	20.3	16	6.5
Skoghus	—	—	9.2	29	17.5	—	17.5	30	12.2
Hanslund	—	—	5.5	13	—	—	—	13	5.5
Gustafsfarm	—	—	19.1	50	6.3	—	27.2	51	21.1
Carlsfarm	—	—	13.6	60	—	—	—	60	13.6
Märtatorp	—	—	15.6	16	—	—	—	16	15.6
Fredriksborg	—	—	23.5	42	—	—	—	42	23.5
Lisatorp	—	—	26.7	17	—	—	—	17	26.7
Summa		20	7.–	1257	19.3	36	22.3	1314	17.1

Digitized by Google

II.

TORLÖSA.

Digitized by Google

Areal: 1384 : 27.7.

Digitized by Google

Torlösa By.

9 ¼ mtl, N:r II—XVI, förmedlade $\frac{17}{10}$ 1786 till 3 mtl, så att hvarje hemmansnummer blef ⅛ mtl.

Namnet Torlösa kommer af förnamnet *Tor* och *lösa*, som härledes från »*læsu*», »*leese*», hvilket betyder äng, betesmark. Torlösa socken och by omnämnas redan 1285, då namnet skrefs *Thorlöse*, 1344 *Thorslösæ*, 1398 *Thorlösæ*, 1573 *Thorzlösze*, 1624 *Terlöse* och 1649 *Thorrlösa*.

1.

Från äldsta tider till 1825.

Tage Thott, Eriksholms ägare, hade redan före 1553 genom arf efter sin fader bekommit 9 gårdar i Torlösa. Hans son, Otto Thott, tillbytte sig 1583 af sin svåger Brahe en äng därstädes, kallad »Krogaggers äng». Eriksholms nästa ägare, Tage Ottessen Thott, son till föregående, tillade genom byte med danske konungen 1611 en gård. Hans äldste son, Otto Tagesson Thott till Näs, som dog före fadren och således ej kom i besittning af Eriksholm, tillbytte sig emellertid 1653 från danske konungen 2 gårdar i Torlösa och 1656 af Lunds Capitelgods 4 gårdar. Vid Tage Thotts frånfälle 1658 tillföll Eriksholm förenämnde Otto Thotts yngste son, Tage Ottessen Thott d. y., och blefvo då alla Torlösa-hemmanen förenade i en hand under Eriksholms ägare. Då godset 1687 försåldes, medföljde byns alla frälsehemman köpet.

Hjelmbergs förrättning 1738.

Torlösa by uppmättes på 1730-talet af A. Cöpinger och efter hans död af Joh. Hjelmberg. Förrättningen afslutades 1738. Vid detta tillfälle beskrifves byn på följande sätt:

Digitized by Google

»*Åkerjorden* är indelad i 3:ne vångar, hvaraf en årligen hvilar. Jordmånen är mestadelen en styf och skarp spiklera, att den intet tål hvarken torka eller väta, utan åboarna måste noga och med stor aktsamhet bruka densamma samt hvart 4:de eller 5:te år göda åkerjorden, om han skall bära någon säd. Här cultiveras åkerjorden med 6 par dragare för hvart helt hemman och 4 par för ½ gård. Vore intet deras ängar, som någorlunda kan ersätta deras skada, så vore åkern alldeles ringa. Åkerjorden är uträknad à 14000 kvadratalnar på tunnelandet, hvarefter delningen i alla jordägandernas närvaro och öfverenskommande deltes, att hvar fick sin rätta andel, som han borde, hvarmed de voro alla eniga, blifvandes all åkerjorden så delt, som efterföljande uträkning visar.

Ängarna uti ängsvången höstas årligen, hvaruti är tilldelt alla frälsehemmanen lika breda stycken, men som ängstegarna icke äro lika långa, ty har man uti reserv haft andra ängar, hvarutaf de bekommit hvad som resterat, innan de fått lika summor med hvarandra. Ängevallen består af god hårdvall, dels af mossig samt någon stagg, dels skarpen hårdvall. item mavall; alla förenämnda ängsvallar äro efter deras fruktbarhet i medelmåttig årsväxt samt gräsvallarnas noga bepröfvande och efter vanliga palmmåttets efterrättelse taxerade, som uti ängе-columnerna för hvart hemman utvisas hvad på tunnelandet af alla dessa slags ängsvallar kan bekommas i medelmåttig årsväxt, enär lassen äro af den storlek, att 1 ½ lass gör en palm af 27 kubikalnar, äfvensom åkerjorden är och all ängen enligt Kongl. förordning uträknad till tunne- och kappeland, som grunden är till hvart slags ängsvall taxerade. Varandes ock någon äng uti Östre vång af god mavall vid åkrokarna, den ock i görligaste måtto blifvit åboarna emellan tilldelt och mest bekommit därstädes utför sina åkerändar, där så var bekvämt, hvilka ängar hvart 3:dje år hvila, som vid skattläggningen bör afdragas. Äfvenväl är någon äng uti de 2 öfriga, Norre och Västre vångar, som vid delningen icke kunde delas, emedan de voro af ringa värde af bäckerännilar och vattufloder och eljest odugliga parker, af moss och ljung öfverväxta, hvilka ängar åboarna själfva sins emellan sig påtagit att dela, hvilket jämväl efter uträkningen finnes annoteradt och infördt. Somliga trakter äro bekväma till kalfhage, hvilka ej till åker eller äng äro särdeles tjänliga, och hvilka Välborne Hr. Öfverstelöjtnanten ock beviljat till kalfhage, som åboarna få intäppa tillika med N:r 1 kronohemmanet och prästgården N:r 22, som ock hafva liten del däruti, hvilket ock i gamla tider varit intäppt, där af gamla diken ännu synes. En liten äng är belägen uti Östraby ängar, som tillkommer denne bys frälsehemman, uti hvilken äng åboarna på N:r 6, 12, 13 och 15 bekommit hvar sin ängsteg.

Således äro ängarna fördelta hemmanen emellan, att såväl solskifte och belägenhet som kvalitet och kvantitet i möjligaste måtto

Digitized by Google

blifvit observerade, att hemmanen hädanefter skola hafva lika höbärgning som ock lika utsäde, hvarom åboarna också med hvarandra kommit öfverens och hvar bekommit sin rikliga andel i ljuft och ledt, såväl uti de bästa som värsta ängarna. — — — — — —

Muhlbetet och *utmarken* till denna by är fäladsmarken, som är commun för alla nästgränsande byars och hemmans kreatur, undantagandes Widtsköfle by. På denna utmarken kunna åboarnas kreatur hafva nödtorftigt mulbete. — — — — — — — — — — — —

Eljest finnes till denna by inga andra beteshagar, utom hvad kåhlhagar dessa hemman äga. Humlehagar, kvarn eller fiskeri finnes intet till denna by. Byggningstimmer, bränneved och täpperis måste af herrskapet förrunnas och afhämtas från andra orter. Förmedelst det myckna hofveri och den långa vägen af $\frac{3}{4}$ mil, som de måste färdas till herrgården, och andra incommoditeter är här i byen mycket förarmade och fattiga åboar.

Till skatternas afbetalning användes boskap. Spannmålen hafva åboarna till sin förnödenhet uti hushållet, men intet till salu.

Denna bys ägor i åker och äng står intet att utvidga eller förbättra mera, än nu i bruk finnes och kartan utvisar.

Staden Landscrona är 1 $\frac{3}{4}$ mil väster ut härifrån belägen, Lund 2 mil söderut och Malmö 3 $\frac{1}{2}$ mil sydväst härifrån.»

3 vångar funnos, nämligen *Östre*, *Wästre* och *Norre* vång, hvaruti alla hemmanen hade del. Namn på åkrarna voro bl. a.: »Mölleåker», »Pilåker», »Breingen», »Bäckåker», »Tornåker», »Ullbäcksåker», »Tinghögsåker», »Ståbergsåker», »Grisakärrsåker», »Spörshögsåker», »Blacken», »Svalöfsåkern», »Korsåker», »Kroppan», »Törnebergsåkern», »Toften», »Yxan», »Gåsabiten», »Morsåker», »Jöns Sifvers åker», »Ladufyllan», »Ryggen», »Bönestycket», »Hästekärrsåker», »Hundshögsåker», »Strupeåker», »Damåker», »Östraby-åker», »Skiealyckan» m. fl.

Hvarje af byns 16 n:r erhöll 17 : 30 $\frac{7}{16}$ åker, hvilken areal var fördelad i många små tegar uti de 3 vångarna. Tegarnas storlek växlade från öfver 1 $\frac{1}{2}$ tnld till blott något öfver 1 kpld.

Med afseende på jordmånen är åkerjorden beskrifven och fördelad enligt följande slag: 1) lermylla, råg- och kornjord, 2) sidländt lermylla, korn- och hafrejord, 3) lerjord, hafrejord, 4) dels skarp, dels sidländt ringare hafrejord, 5) lerjord, korn- och hafrejord, 6) lerjord, skarp och ringa hafrejord, 7) ler med liten mullblandning, korn- och hafrejord, 8) ringare lerjord, hafrejord, 9) sidländt lermylla och lerjord, korn- och hafrejord. Hvarje hemmansnummer fick 3—5 af dessa olika slags jord.

Ängarna hade äfven olika namn, t. ex. »Pilabacken», »Pilakärr», »Ottahålan», »Kolareängen», »Gråkärrsängen», »Buskesängen», »Ingelstorpsängen», »Bramsängen», »Stora Broängen», »Hässletången»,

Digitized by Google

»Möllängen», »Koängen», »Damängen», »Älleshögängen», »Maderna» m. fl.

Hvarje hemmansnummer hade nära 30 olika ängsskiften med en uppskattning af 15 $\frac{3}{1\,3\,5}$—15 $\frac{3\,0}{1\,3\,5}$ lass hö.

Kålhagarna voro sålunda fördelade:

N:r 2 innehade 2 st. kålhagar, en af mulljord vid gården och en vid n:r 10:s kålhage.

N:r 3 hade likaledes 2 st. kålhagar, en s. k. gatuhage vid bäcken och en s. k. damhage.

N:r 4 hade 3 st. kålhagar, en väster om gården, en på gatan och en vid södra längan.

N:r 5 hade 2 st. kålhagar, en väster om gården intill n:r 1 och en vid gatan öster om gården.

N:r 6 endast en kålhage af lermylla, belägen vid gården.

N:r 7 hade 2 st., en af mulljord väster om gården och en på gatan.

N:r 8 äfven 2 st., en väster och en öster om gården.

N:r 9 hade endast sin gårdstomt med behörig hageplats.

N:r 10 hade 3 st., nämligen »lyckan vid gården, ett hampeland», en kålhage och en gammal damm med någon gräsvall omkring.

N:r 11 åter 2 st., en på gatan och en väster om gården.

N:r 12 hade 2 st. kålhagar, en vid gården af ler- och grutmylla och en öster vid östra längan, liten.

N:r 13, 14, 15 och 16 hade hvardera blott en kålhage.

Till *Gatuhusen N:r 17, 18, 19, 20* och *24* i *Torlösa* hade »efter herrskapets begäran» anslagits åkerstycken i alla 3 vångarna till en areal af 10 skeppeland eller 1 $\frac{3}{8}$ tunneland i hvar vång. Såsom äng till dessa gatuhus hade anslagits skoglyckan på fäladen, bestående af mossig sidvall à 1 $\frac{3}{4}$ lass på tunnelandet, som förut tillhört hemmanet N:r 11 i Torlösa, hvarest skulle, efter berättelse, i medelmåttig årsväxt kunna bekommas 10 lass hö. Bemälta skogslycka innehöll 6 : 9 $\frac{1}{2}$, hvaraf efter 1 $\frac{3}{4}$ taxa gjorde 11 $\frac{1}{6\,4}$ lass, så att hvarje gatuhus fick 2 $\frac{1\,3}{6\,4}$ lass hö årligen.

Förutom allt detta fanns en trakt i Norrevång, som i forna tider varit kalfhage, såsom gamla diken ännu utvisade. Denna trakt hade af herrskapet beviljats till kalfhage, emedan dessutom ingen sådan fanns och bemälte trakt var oduglig till äng »förmedelst stenigt med tufvor och dels surt och sidländt samt vattenkärr». Uti denna trakt var såväl hemmanet N:r 1 som prästgården »intresserat».

Vidare fanns den s. k. Allmänningen, som ej tjänade till äng, utan hvarest åboarna brukade skära torf till att rygga sina tak med.

I Norre vång var äfven en »ringa ängsvall af vattufloder, hvilket därmedelst syntes onödigt uträkna och dela, helst efter åborna höstade dessa ängsvallar tillsammans och sedan delade höet, hvilket var ganska ringa».

Digitized by Google

I Västre vång var den s. k. Tingshusfloen oduglig till äng, utan brukades att tjudra och beta kreaturen på.

Tvistigheter hade varit och funnos ännu mellan Torlösa och Högestorps byar angående några ängar. Vid Hjelmbergs förrättning bestämdes hvilka stycken hvarje by skulle hafva, och bäcken genom Maängarna skulle utgöra gräns.

Vid denna förrättning uppsattes i yttre rågångshörnen stora tillhuggna stenar med bokstäfverna *E H* (Eriksholm), hvilka ännu till en del finnas i behåll.

Samtidigt uppmättes af samma landtmätare alla i Torlösa socken varande fäladsmarker, hvilkas rågångar uppgingos och stadfästes enligt följande protocoll af åren 1737 och 1739.

»*Protocoll* och *Beskrifning* öfver *Rågången* utj Fäladsmarcken å ena sidan emellan en dehl insockne Frälse hemman och Byar till Eriksholm, nemblg. Torlösa by, Östraby, Wisståffta by, Gryttinge och några enstakade hemman, såsom Brödåkra, Gryderup och Allerup, 2:ne hemman Pårup, enstakade hemmanen Wibenröd och Skiällaröd, alla belägne utj Torlösa Sockn, Onsiö härad, hertigdömmet Skåhne och Malmöhus lähn, å andra sidan cronohemmanen Sonarp i Ask Sockn, utsockne frälsehemmanen till Eriksholm Norra och Södra Jurup, dito Rödslöf och cronohemmanet Biärnarp, alla utj Konga Sockn, samt cronohemmanen Räfvetoffta i Torlösa Sockn och förbenemde härad, jämväl Norra och Södra Svalöfs byar i Svalöf Sockn och Rönneberga härad, som förmedelst rätta råskillnaders erhållande utj berörde Fäladsmarck desse förenemde byar emellan vorden Geographice affattat, i ödmiukt föllje af Högvälborne Hr. Baron General Lieutenanten, landshöfdingen och Öfvercommendanten Johan Cronmans ordres, till ofvan bemelte Eriksholms gods' afmätning, gifven Malmö d. 15 Febr. 1734; hvilken Rågångs förnyande Possessoren Öfverste Lieutenanten, Wälborne Hr. Friedrik Trolle till Eriksholm, hvarunder merbemelte insockne byar och hemman i Torlösa Sockn lyda, sökt till att igenom förlikning och laga Confirmation medelst gambla mäns vittnen vinna den dehl utj Fäladsmarcken, som med rätta Eriksholms insockne gods utj Torlösa Sockn tillkomma bör, jämbväl förbemelte utsockne hemman under Eriksholm, Jurup och Rödslöf, efterkommanderne till desto större säkerhet och reda om rågångarna ofvan bemelte byar emellan utj Fäladsmarcken, hvilken geographiska mätning dels af frambledne ordinarie Ingenieuren Sahl. Anton Cöpinger förrättades åhr 1734, som vidare finnes omrördt, och dels af undertecknad, hvarvid å ömse sidor varit tillstädes vederbörande, likmätigt instructionen, och afgiort, som följer.

Digitized by Google

Sedan af Ingenieuren Sahl. Anton Cöpinger uti jordägandernas öfvervaro å begge sidor mätningen ifrån Sonarps ängar utmed giärdesgårdarne förbi Norra och Södra Jurup, Täckarehuset och Rödslöf sluten vardt, och ingen disput ved des påstående fants, företogs med rågångarnes uppgående emellan Biärnarps och Torlösa Sockns byars och enstakade hemmans fäladsmarcker vid ett giärdesgårds hörne, som Rödslöfs Frälse och Rusthåldshemmanet Biärnarp vånga giärde stöta tillsamman, hvarest Rödslöfs ägor slipper vid Litt. A. Continuerades derifrån Linea recta uti väster 495 alnar öfver Rödslöfs dam till en sten Litt. B., benemd *Räfvasten*, är spetsig ofvantill med rundfot 1 $\frac{5}{6}$ al. hög och 5 alnar rundt omkring vid jorden, lutar litet mot öster med spetsen, belägen på en backe. Vidare nästan samma linea 970 alnar ifrån den förra till en stoor sten Litt. C, benemd *Ormasten*, 12 al. rundt omkring, 4 $\frac{1}{8}$ al. lång, 3 $\frac{7}{8}$ al. bred och 2 $\frac{1}{1\frac{2}{3}}$ al. hög, lutar med öfversta kanten mot öster. Förfogade sedan mätningen i V. S. V. 1390 alnar från bemelte Ormasten öfver kiärret till en annan, benemd *Kiättesten*, som är hörneskiäl för Biärnarp och Torlösa Sockns In- och Utsockne Byars och enstakade hemmans Fälader; men sidoskiäl för Räfvetofta är Rygget ofvan uppå och vetter mot öster och väster med Ryggen, vid jorden 10 alnar rundt omkring, 3 $\frac{5}{6}$ al. långs åt Ryggen, 3 $\frac{5}{1\frac{2}{3}}$ al. bred och 2 $\frac{3}{4}$ al. hög. Härvid slutades Biärnarps ägor, förnimmandes vid denna Rågången ingen disput på någondera sidan. Beträffande Rågången emellan cronohemmanen Räfvetofta och Torlösa by med de flere insockne frälsehemmanen under Eriksholm uti Torlösa Sockn, hvilken Rågångs afmätande åhr 1734 d. 22 April företogs af bemelte Ingenieur Sal. Cöpinger, hvarvid voro tillstädes vid bem:te Rågångs förnyande uppå Cronans vägnar Crono befallningsmannen Välbetrodde Hr. Edward Helman, uppå Regements vägnar Ryttmästaren Välborne Hr. Rutger Barnekow, uppå Eriksholms frällse bönders vägnar Öfverste Lieutenanten Välborne Hr. Friedrik Trolle, jämbte Crono bönderna å den ena och Frälse bönderna å den andra sidan i egna personer.

Tagandes Rågången sin början vid ofvanbemelte Kiättesten Litt. D uti Räfvetofta vångebröte, avangerandes derifrån i söder et strek til väster förbi giärdesgården och vidare 1470 alnar öfver fyra st. i linien lagda stenar till 3:ne stenar vid Konga kiöpstads väg uti en ådra via Litt. E., hvarifrån Rålinien kröker i S. v. ett strek till söder 1280 aln. öfver 3:ne i denna linien lagda stenar til Norm och början om lilla Allbergsbacken uti en liten sten vid Litt. F.; derifrån i V. s. v. 1950 al. och förbi norvästra ändan af Allbergsdammen öfver fyra stycken i linien lagda stenar till Kiälleskogs bergsbacken uti ett stenrör vid Litt. G. Vidare härifrån i väster ett strek till Norden 1545 alnar öfver fyra stycken i linien lagda stenar till Prästedamsdemmet uti en stor kantig jordfast sten, lutar till norden,

Digitized by Google

2 alnar hög, utvisar vid Litt. H., följjandes sedan dämmet östan om i N. n. v. 895 al. till en stor och ofvanpå Rygget sten, liggande på stup öfver andre små kullriga stenar, lutar med sin öfversta ända söder ut och vid södre änden ett stenrör lagt, varandes 2 ¾ al. lång ofvan jord efter dess rygg och 1 ¼ al. hög på södra sidan, belägen sunnan intill Räfvetofftas kiöpstads väg, mitt för södra ändan af *Trolle ådra*, är märkesten för Norra Svalöf, Räfvetoffta och Torlösa, som utvisas vid Litt. J. Om hvilken förenemde rågång allt ifrån Kiättesten vid Litt. D. och hijt till Litt. J. är parterna å alla sidor eniga och igennem en förliknings skrift, upprättadt in loco, som af närvarande herrar å crono och frälse vägnar underskrefven och bekräftat är, samt sedan af Tingsrätten inprotocollerat, verificerat och confirmerat d. 15 Okt. 1735.

Emedan ved samma tillfälle, som näst ofvan berörde Rågångar afgiordes, icke kunde afslutas den öfriga delen emellan Norra och Södra Svalöf samt Torlösa byar, medelst en del vederböranders frånvaro jämte förmärckta disputer, ty stannades härmed till åhr 1737 d. 31 Augusti, då undertecknad (som ofta bemelte Hr. Ingenieur hade befullmäktigat att utj dess siukliga tillstånd afsluta den af honom föruth påbegynta förrättning ved Eriksholms insockne gods, såsom åker- och ängedelningar med mera) med detta öfriga företog att sluta och således föruth lembnade communication till alla vederbörande å crono, frälse, regements och consistorie vägnar. Uppå hvilken termin infant sig å Consistorie vägnar Magistern, Höglärde Hr. N. Hiort i Qwisstofta för 2:ne stycken kyrkio-hemman uti Norra Svalöf sampt prästgårdarna i Svalöf och Torlösa; för frällsehemmanen till säteriet Axellvold infant sig i egen person Majoren Välborne Hr. Olof von Linde, för ett frällse hemman utj Norra Svalöf, lydande under säteriet Rönneholm, var befullmäktigad ladufogden, beskiedelig Pär Jonsson, från Svalöf Pastor loci Hr. Hans Dröscher, från Torlösa Pastor loci Hr. Frants Leche sambt å Välborne Hr. Öfverste Lieutenanten Friedrik Trolles vägnar för frällse hemmanen i Torlösa var befullmäktigad dess frällse Inspector, Välbetrodde Hr. Arvid Tullberg, och med sig hafvande 2:ne gamble män, Håkan Andersson i Torlösa, 70 åhr gml, och Torkell Larsson, 66 åhr gml, hvilka om denna Rågång emellan Norra Svalöf och Torlösa by förmente sig äga säker kundskap medelst sina förfäder. Och ehuruväl cronobefallningsmannen, Välbetrodde Hr. Nills Malmgrehn och Ryttmästaren Välborne Hr. Rutger Barnekow för cronohemmanen erhölt förut tijdig communication om terminen, så likväl förmedelst andra dess förhinder i embetsmål voro de frånvarande. Företogs likväl så vida med förrättningen uppå bemelte Hr. Inspectoren Tullbergs påstående och uti alla vederbörande jordägares närvahro således, som följjer.

Vid sammanträdandet vid Litt. J. i Chartan, därest Sal. Ingenieuren Cöpinger åhr 1734 d. 22 April slutade medelst disput, till-

Digitized by Google

frågades först af undertecknadt Majoren . . . Olof von Linde på Axellvold, hvarest han förmente Rågången emellan Norra Svalöf och Torlösa skulle taga sin begynnelse och ända. Svar: »Jag förmenar den skall gå ifrån bemelte prästedam linea recta till Bollshus östra norra vånge hörne i Chartan Litt. L.», men sade vidare ej kunna veta hvilken ända af dammen, utan mitt för Prästedammen, hvarest det egentel. skulle stöta till, emot hvilket påstående Hr. Inspectoren Arvid Tullberg protesterade och förmente sig kunna med gamble män intyga en annan Rågång från bemelte hörne Litt. L. i N. n. v. till en sten, benemd *Täppesten* i Chartan Litt. K., varandes en stoor och ofvanpå kullrig, men på sidorna ungefärligen trekantig sten, 2 alnar ofvan jord, 3 aln. bred på östra sidan, 2 ½ dito på norrvästra sidan och västan intill Räfvetoffta kiöpsta väg, på västra sidan belägen, der intill 2:ne smärre stenar ungefähr utj en triangel 8 och 5 ½ aln. dem emellan, och 74 alnar ifrån dessa förenemda ligger en stor sten i linien mellan bem:te Bollshus östra norra vånge hörne af Täppesten, är 4-hörnig och flat, på jorden liggandes 1 ½ al. bred och 2 ½ dito lång, och vidare att prästedammen altid hört till Torlösa prästegård, hvilket första vittnet, bem:te Håkan Andersson i Torlösa, 70 åhr gml och född i Torlösa by, som Inspectoren hade med sig, kunde edeligen vittna, att Prästedam altid lydt till Torlösa, och vidare att för 70 åhr sedan bodt en kyrkioherde i Torlösa, vid namn Lars Pålsson, hafft merbemelte dam indämd och deruti insatt fisk, uti hvilken dam han med sina söner ofta fiskat. Sammaledes Hr. Pastoren Frants Leche intygade ofta hört för sig sägas. Vidare framkallades andra vittnet, Torkell Larsson i Östraby, 66 åhr gml och född i Norra Svalöfs by. Tillfrågades honom hvad han detta måhl angående visste att berätta. Svar: att dess styffaders fahr bodt uti gambla Bollshus, hvilket den tiden varit en liten backestuga; under tiden begynte härskapen på Eriksholm och Axellvåld qvestionnera med hvarandra på hvilkens ägor merbemelte Bollshus skulle ligga; då befants, som öfvertygades, att samma backestuga vid L. M. låg i markeskiälet mellan Axellvolds och Eriksholms ägor i Fäladen, blef fördenskull slutat, at den åboen, som då bebodde bemelte huus, hvilken var bemelte Torkell Larssons styffaders far, måste flyttia omrörde dess backestuga hijt Bollhus nu står eller inpå Axellvolds fälads mark, hvartill sedermera tijd efter annan af fäladen intagits ägendom rundt omkring, tills omsider det skattlagdt blifvit till ⅛ hemmantal och frällsehemman under Axellvolld. Samma vittnet berättade vidare, att dess styffader honom i dess ungdom vist den föromrörde Täppesten Litt. K., till hvilken Torlösa bys fäladsmarck skulle stöta, och derifrån till Bollshus östra Norra vånge hörne Litt. L. och vidare följa giärdet effter neder till den så kallade *Smörmåseddran* ved Litt. N., hvarest Södra Svalöfs fälad tager ved. Mehra hade intet bemelte Torkell Larsson att berätta.

Digitized by Google

Sedan som således afhördt vardt hvad bemelte 2:ne vittnen i sanning visste att berätta, begaf man sig till mätningen från bemelte sten i Chartan Litterat med J. till ofta nemde Täppesten Litt. K. och vidare till Bollshus östra norra vånge hörne Litt. L., affattandes på Chartan giärdes gården neder till ofvanbem:te Smörmåseådra Litt. N., derest Södra Svalöfs Fälad möter. Då vidare tillfrågades . . . von Linde om han hade någon annan Rågång att uppvisa, så skulle den ock på Chartan aftagas, hvarpå Hr. Majoren svarade ej hafva några vittnen om rågången, men hört sägas, att hans mark skulle sträcka sig från Prästedam till Bollshus östra Norre vånge hörne ved Litt. L. Och som å Hr. Majorens sida ingen annan rågång kunde utvisas, ej heller med något skiäl och vittnen annat betygas kunde, än förbemelt är. Ty slutades mätningen härmed ved Smörmåse ådra.

Beträffande marckeskiälet eller rågången emellan Södra Svalöf och Torlösa Byar, så kunde den för denna gången icke uppgås eller afgiöras, medelst åboernas frånvahro å Södra Svalöfs sida, ehuruväl de hafft tijdig communication nog om terminen. Fördenskull uppskiöts förrättningen tills en annan gång, nemligen d. 10 Okt. 1739, då uti alla vederbörandes närvaro uppgicks dess Rågång, hvilken effter gla häfden nu parterne emellan effter deras uprättade och med egen namns undersättiande förenings skrift af ofvannemde dato förnyades och med stenars upsättiande dels på de gambla ställen och dels i linie lagda stenkulor till mehra efterrättelse; ved hvilken Rågång ingen tvist förnams, utan som det uti uhrminnes tijder altid varit. Begyntes således att mätas från Östra södra hörnet af Bollshus vång ved Litt. N. 468 aln. utmed Smörmåse ådran (till hvilken Södra Svalöfs fälad går, men intet deröfver) till ett gammalt dämme öfver måsen, hvarved på Södvästra sidan uplagdes af åboarne å begge sidor och af inspektor Tullberg en stoor stenkula ved Litt. O. Derifrån 200 alnar i S. V. up uti en hög backe, benemd *Sellaberg*, derest gambla Råmärcket ved Litt. P. omrösjades och med sönderstött tägel och kohl förseddes, ifrån hvilken steenrösia rågången går i samma väderstreck linie recta 1220 alnar till den så kallade *Håkans lycka hörne*, som är västra Norra hörnet af Torlösa Norre vång, hvilken gräntsar i hop med Södra Svalöfs vång ved Litt. Q. Till hvilken förnyade Rågångs bestyrkiande är den parterne emellan uprättade föreningsskrift, underskrifven af . . . Barnekow å Regements vägnar samt å Torlösa Byes vägnar . . . Friedrik Trolle samma dag d. 10 Okt., och ett lika lydande exemplar hvardera parten behållit.

Qwaliteten af hela fäladsmarcken angående, så består den af ganska skrint mulbete, mycket stenig, tufvig liungemarck samt med enebuskar öfverlupen, hvilket alt det litsla greset förhindrar, jembväl höga liungbackar, hvarest årligen är magert och skrint bete, så att

Digitized by Google

dessa många insockne hemmans och byars kreatur hafva mager och liten föda, tills vångarna upgifvas.

Att således, som förmält är, förrättningen emellan Eriksholms insockne frälse hemman uti Torlösa Sockn och Sonarp, Norra och Södra Jurup och Rödslöf samt Biärnarp och Räfvetoffta af frambledne ordinarie Ingenieuren Sahl. Anton Cöpinger uti vederbörandes närvahro afgiordt, men af undertecknad, som förmält är, om Rågången emellan Torlösa, Norra och Södra Svalöf förrättadt, betygas af

Slusåhs d. 28 Augusti 1740

Johan Hielmberg.»

Äfven upprättades enskilda rågångsföreningar grannarna emellan, såsom synes af följande protokoll.

Förening om Rågången mellan Torlösa samt Norra och Södra Swaluf 1739 åboarna emellan.

Anno 1739 den 10 *october* hafwa wij samtelige *Södra Swalöf* och *Torlösa* byemänner trädt tillsammans wid marckeskiälet på Fäladen mellan wåra byar att förnya de gambla Råå-märken oss emellan, hwarwid nu ingen twist finnes, uthan som det utj urminneetijder alltijd warit, nu äfwenledes förblifwa skall; Nembl. ifrån den så kallad *Håkans Lyckehörne*, som är wäster norra hörnet af Torlösa Norra Wång, som gränsar intill Södra Swalöfs Wång, därifrån linja reckte öfwer stora stenrösiet eller stenkullen, som är belägen midt på *Sellaberg*, hwarest nu är lagt skähl och tegell, där ifrån neder om backen till den så kallade *Smörmåse ådran*, wäster intill det gambla demmet, hwar wid nu och är lagt en stenkulle, där wid Södra Swalöfs mark stadnar norr ut. Sedan följer Södra Swalöfs bys fählads skiähl längs åth Smörmåse-ådran wäster uth intill *Bulshus* (Bollhus) öster-söder wång hörnet, hwilka rååmärken hädanefter som tillförne af oss oryggeligen hållas och wedertagas skohla, hwarför till desto större säkerhet wij ödmjukel. ombudit å Södra Swalöfs sijda wår höga förman wällborne herr ryttmästare *Rutg. Barnekow* ... att underskrifwa, jembwähl hafwa wij af Torlösa By ombudit ... hr öfv. lieuten. *Trolle* å Torlösa bys wägnar detta att underskrifwa ..., som skedde på platsen *ut Supra.*

(Bomärken.)

Förening om råmärken på Torlösa fälad 1743.

Jag *Otto Adrian Berg von Linde,* Öfwerste och Riddare, och Jag *Friedric Trolle,* Öfverste *Lieutenant* och Riddare, hafwa sålunda wänligen såsom grannar och naboer öfwerenskommit, det jag *Berg von Linde* widgår de råmärken, som uti den åhr 1737 d. 31 *Augusti* upprättade *Cartha* och beskrifning finnas öfwer rågången emellan *Torlösa* och *Norra Swalöf* med *Bolshus* ägor; nembl. ifrån *Smörmåse ådrans* dämme *Litt:* O. til *Bolshus* östra södra wånga hörne *Litt:* N., därifrån utmed giärdes gården öster till, till wångens östra norra wånga-hörne *Litt:* L., sedan *Linea* rechta nord-nordwäst till stenen, benämnd »*Täppesten*», i *Chartan* utmärkt med *Litt:* K., och widare därifrån sunnan om *Räfwatofta* kiöpsta wäg till en stor sten wid södra ändan af »*Trolle-ådra*», i *Chartan* utmärkt *Litt:* J., hwilka *specificerade* märken såsom rätter rå-gång emellan *Torlösa, Norra Swalöf* och *Bolshus* ägor Jag *Berg von Linde* alldeles gillar och antager, men som jag med hr öfverste *Lieutenant*

Digitized by Google

Trolle wänligen öfwerenskommit, att därest han eller hans efterkommande skulle hädanefter blifwa sinnade att afstånga denna fäladsmark efter förenämde rå-gång, så har jag mig förbehållit emot herr öfverste *Lieutenanten Trolle*, att icke får stängas ifrån *Litt:* L. till *Litt:* K. eller »*Täppesten*», utan *Linea rechta* från *Litt:* L. till *Litt:* I wid »*Trolle ådra*». Häremot att så wida Jag *Friedric Trolle* eller mina efterkommare skulle bli sinnade giöra skillnad på denna fäladsmark med giärdesgård emellan förberörda rå-märken *Litt:* L. och *Litt:* I., förbehåller jag mig *Friedric Trolle*, att *Bolshus* åboer samt *Norra Svalöfs* icke får hugga eller äga den ringaste risla af ene eller skog till des täppes widmakthållande öster om och till *Bolshus* wånga giärde *Litt:* L.; men sedan stängsel eller giärdesgård skulle blifwa sätt, tillåtes *Bolshus* åboen få hugga nödigt giärdsle ris af ene nu och framdeles på den *Terrain* af *Torlösa* fälad, som blir wäster om giärdesgården och liknar på *Chartan* ungefärligen en *Triangel* emellan *Litt:* L, K. o. I., dock med förbehåll, att denna *Terrain* eller *Triangel* egentligen tilhörer *Torlösa* bys frälse ägor, så att de, därest någon giärdesgård skulle bli af mig *Fredr. Trolle* eller mina efterkommare uprättadt, att *Torlösa* by då framdeles alltid skola hafwa frihet och utan klander hafwa antingen af sina ungkreatur eller dragare, så många som *proportionaliter* efter denna *Torlösa* bys ägor wäster om giärdesgården skiäligen swara kan; hwaremot jag *Berg von Linde* äfwen förbehållit mig, att *Torlösa* by eller dess härskap icke få på wästra sidan om denna giärdsgård giöra någon dikning eller gropning till wattuaflopp eller annat, utan endast besittja äganderätten däraf och frihet till mul-bete, på sätt som ofwan före nämnt är.

Härmed finna wij oss å båda sidor för oss och wåra efterkommare aldeles nöjda och obrottsligen hållas skall med alla de wilkor, som ofwantill anförda finnas, hwilket äfwen af oss är öfwerenskommit att blifwa wid lofliga *Onsiö* häradsting stadfästad; och hafwa wij thetta till desto mera styrckjo och säkerhet hwardera ett *Exemplair* till oss tagit och med wåra namn och anborne *signeter* bekräftadt, som skiedde på *Nääs* den 12 *Julij* 1743

O. A. B. v. Linde (Sigill) — *F. Trolle* (Sigill)

1758 inköpte Fredr. Trolle ett af änkepastorskan Giertrud Regina Norbeck, f. von Braun, uppfördt litet gatuhus, beläget i Torlösa by. Köpebrefvet hade följande lydelse:

Undertecknade tillstå härmed att hafwa till öfv. lieuten. F. Trolle försält och afstått det huset, som vår moder och svärmoder Giertrud Regina von Braun [1]) sielfwer låtit upbygga med därtill hörig liten hage uti Torlösa by, nedan för ett öfv. lieut:s bondehemman utmed gatan beläget, och hafwer därföre bekommit 130 dlr smt, hwarföre wi ödmjukel. tacka, och däremot afsäija oss all rätt och prætention nu och framdeles utj bem:te hus och hage, så att öfv. lieuten. äger mackt och rätt att giöra därmed huru honom behagar, dock med förbehåll, att vår ogifta syster och svägerska Anna Sophia Hartelia får bebo detsamma till nästkommande fardag 1759 . . . Torlösa d. 18 Dec. 1758.

Johanna Grundeitz — Greta Lome — I. Nordbeck
B. Falckengrehn — × — Sibila Falkengran

---

[1]) Dotter till stadsmajoren Niklas von Braun i Malmö och änka 1728 efter pastor Lars Norbeck i Torlösa.

Digitized by Google

Storskiftesdelning åren 1770—72 af landtmätaren Hans Christoffer Klerck.

Ur handlingarna göras följande utdrag.

»Denna by består af 23 nummer, hvaraf N:r 1, ½ mtl, är krono-skatte, indeldt till trumpetare hästhemman och äges af änkepastorskan Leche, fru Maria Elisabet Hoffberg; N:r 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15 och 16 äro insockne frälsehemman, hvardera efter förmedling ½ mantal, lydande till Trolleholms sätesgård; N:r 17. 18. 19 och 20 äro gatuhus, insockne frälse under förenämnde sätesgård; N:r 21 gatuhus med några ägor, Torlösa kyrka tillhörigt, och räntar därtill årligen 1 dlr 16 ö. smt; N:r 22 är krono, till prästgården anslaget, och N:r 23 gatuhus med några ägor är klockarebohl.

Byen är väl tillförne år 1734 afmätt och förmedling därefter å frälsehemmanen, som efter oförmedladt hemmantal utgöra tillhopa 9 ¼ mantal, förrättad samt då gjorda lika, så till hemmantal som ägor, men som vid denna jämkning uti åkervångarna icke några rediga fall och häfder blifvit utsatta eller ordentlig delning gjord, utan allenast tagits ifrån de större och lagts till de mindre hemmanen, hvarigenom blifvit flera små stycke-remsor och spjäll än tillförne varit, hafva en del åboar tyckt sig vara lidande, så mycket mera som inga diken till vattnets afledande, hvarmed en del ägor besväras, kunnat uppkastas, hvarför deras herrskap gjort vederbörlig ansökning om målning och storskiftesdelning; hvilken att verkställa undertecknad landtmätare genom resolution, gifven Malmö d. 23 mars 1770, blifvit förordnad.

Att tillfölje häraf denna förrättning företaga blef utsatt termin d. 20 april 1770 . . . Närvarande å kronans vägnar befallningsmannen Birger Hammar, herrskapets fullmäktige, inspektor Arvid Tullberg, samt vederbörande jordbrukare och hemmansåboar, hvaremot consistorie ombud ej tillstädeskom.

Nytt sammanträde d. 4 maj, då häradsprosten C. Weibull äfven infann sig. Beslöts, att hvar och en kronolägenhet skulle blifva bibehållen vid sin innehafvande rymd samt sammandragas och efter lottning förläggas uti »Wästervång». Vidare att till utvidgande af denna vång, som är liten, bör instängas och tilläggas ifrån s. k. Pila-ledet på prästevägen till hörnet af Södra Svalöfs ängar.

Vid nytt sammanträde d. 14 Juni 1771 afhandlades om »Östervång» och ängarnas delning och d. 3 Juni 1772 om delning af »Norrevång».

Frälsehemmanens ägor fördelades sålunda, att i hvarje fall uträknades 15 lika delar efter hemmansnumrens antal, hvarefter »åboarne satt den bättre lotten uti ena fallet emot den sämre uti ett

Digitized by Google

annat och sedan därom tagit lott, utan afseende på hemmanens ordning efter nummer eller belägenhet uti byen».

Ägorna äro skoglösa och uti 4 vångar afstängde, hvaraf äro 3 åkervångar och 1 ängevång; af åkervångarne äro 2 årligen uti bruk och besådda, men den 3:dje efter omskiftande ligger uti träda.

Åkerjorden består af lera, mer och mindre med mull blandad, till en del sidländ, dels styfvare och ringare lerjord samt är till större delen svårbrukad. Den tål hvarken torka eller väta, utan måste noga och med aktsamhet brukas. Kornjorden hvart 6:te år gödas, om den skall bära någon säd, samt gifver då i medelmåttig årsväxt den bättre 6:te à 7:de kornet och den sämre 3:je à 4:de kornet. Till åkerns drifvande fordras 3 à 4 par dragare för en plog och 2 à 3 par för ett årder.

Ängarna uti ängevången höstas årligen och bestå utom några madkrokar vid ån af sämre och bättre hårdvall, merendels måslupen, dels tufvig samt något staggvall, gifvande i medelmåttig årsväxt så många lass à 27 kub.aln., hvartill åtgår 1 ½ sådana lass, som ordinärt hemköres, som för hvarje ängsfall finnes särskildt antecknadt.

Uti åkervångarna är dessutom någon äng, hvilken hvart tredje år med åkern hvilar och är vid delningen merendels tagen i fall med åkern eller därmed hållen lika, varandes uti Östervång större delen god madvall, men uti de andre vångarna antingen kärr och sidvall, eller ock skarpare måsig och ljungväxt, hvilken senare så väl som en del sidvall, sedan den blifvit utdikad, så mycket möjligt är och efter hvar åbos idoghet och förmåga, uppköres till åker och hafrejord.

Mulbete har byen till nödtorft, utom på trädesvången, äfven uppå fäladsmarken, hvilken äfven är skoglös och ligger öppet eller samfäldt med de flera nästgränsande byars fälad.

Humblehagar äro inga till denna by, icke heller något fiske. Kvarnar till husbehof äro ett par stycken, hvar förutan ett eller annat kvarnställe kunde gifvas till sådana »sqvalter».

Till utskyldernas afbetalning användes boskap och något spannmål, såsom isynnerhet hvete, ärter, men därutöfver är icke något till salu att aflåta.

Staden Landscrona är 1 ¾ mil väster ut härifrån belägen, Lund 2 mil söder ut och Malmö 3 ½ mil sydväst härifrån.»

Fördelning:

Norrevång (Kornjord). Frälset erhöll 71 : 12,5 och hvarje nummer 4 : 24,3. Namn på åkrarna voro: »Krokarne», »Stenhögsfallet», »Söder Nyvångsåkrar», »Gräskärrsåkrar», »Små Blackarne», »Spörshogsfallet» samt »Toften» efter väderstreck. Denna vång tillsammans med kronolägenheternas andel 95 : 9.

Ibm (Hafrejordsfall). Frälset erhöll pr nummer 9 : 10. Namn:

Digitized by Google

»Svalöfsåkrarne», »Stora Blackarne», »Hågenalycka», »Hundshögsfallet» m. fl. Hela vångens areal 175 : 13.5, däraf frälset 139 : 22.

Ibm (Äng). Frälset 9 : 4.5; pr nummer 0 : 19.5. Hela arealen 11 : 22.2. Afkastning 1 lass hö pr tnld.

Dessutom hörde till denna vång mindre stycken, som frälseåboarna själfva fördelade sinsemellan såsom vederlag för sämre lotter, samt vägar, gropar och bäcken, tillsammans 4 : 27.6.

Wästervång (Kornjordsfall). Frälset erhöll 80 : 9.5; pr nummer 5 : 11.3. Hela arealen 96 : 22. Namn på åkrarna: »Pilåkersfallet», »Tingshögsfallet», »Ståbjärrsfallet» m. fl. Mindre stycken, som åboarne själfva fördelade sinsemellan, 6 : 16.3.

Östervång (Kornjordsfall). Hela arealen 134 : 16.3; däraf erhöll frälset 105 : 10.5 och hvarje nummer 7 : 0.7. Namn på åkrarna: »Kroppsbacken», »Korsåkrarna», »Härrskjärsåkrarna», »Skeavångskroken», »Torn- och Ullbäcksåkrarna», »Tjörnebjär» m. fl.

Ibm (Hafrejordsfall). Hvarje frälsenummer erhöll 9 : 10.9. Hela vångens areal 179 : 20.3; däraf på frälset 140 : 3.5. Namn: »Holhögsfallet», »Södra Lång- och Södra Tornåkrarna».

Ibm (Äng). Hela arealen 2 : 30; på frälset 2 : 17; pr nummer 0 : 5.4.

Dessutom hörde till denna vång *Hvellingedalen*, stenig hårdvall till $\frac{1}{3}$ lass pr tnld och allenast delt uti 3 lika delar 1 : 1.3, och *Spångängarna*, uti Östraby ängar belägna, hårdvall till $\frac{2}{3}$ lass pr tnld, likaledes delt uti 3 lika delar 2 : 28.4.

Emedan Hvellingedalen var mycket stenig och dels sid, att den icke kunde tagas i fallet med Södra Tornåkrarna, hvari den var belägen, och dessutom för litet att dela till alla, hade åboarna öfverenskommit att dela den såväl som Spångängarne, som äfven var för litet till alla och dessutom för långt bort för några, uti 3 lika delar, då 5 hemman blefvo om hvardera tredjedelen, som fingo bruka den till gräsown, eller huru de åsämjas kunde. Efter lottning tillföll N:ris 6. 10. 12. 13 o. 15 västra delen uti Spångängarne och norra uti Hvellingedalen[1]) och N:ris 2. 3. 4. 7 o. 8 östra delen uti Spångängen och mellersta uti Hvellingedalen samt N:ris 5. 14. 16. 9 och 11 mellersta delen uti Spångängen och södra uti Hvellingedalen.

Dessutom mindre bitar där och hvar med en husbehofskvarn till N:r 14, 2:ne fiskedammar af rudor uti Korsåkern, prästgården tillhöriga, en brytstuga för flera åboar, landsvägen 12 aln. bred och Bastevägen 10 aln. bred samt husmansjorden till gatuhusen N:ris 17. 18. 19. 20, som lämnades orörd 2 : 7; tillsammans 6 : 13.5.

Ängarna. Hela arealen 382 : 11.5; lassantal 234 $\frac{211}{255}$; till frälset alltsammans och till hvarje nummer 25 : 15.7 och beräknadt i lassantal 15 $\frac{185}{255}$ à 27 kub.aln. Kronolägenheterna erhöllo 105 : 16.1 och

[1]) Stafvas äfven Wällingedalen.

Digitized by Google

i lassantal 63 $\frac{185}{211}$. I ängsområdet låg dessutom en äng, kallad Fruarelyckan, tillhörig N:r 18 Nebbelöf 2 : 0.2; en dito tillhörig kyrkohuset i Skreflinge 4 : 20.5; en dito tillhörig Felestads kyrka 3 : 0.5. I ängsskiftet funnos dessutom prästvägen, 10 aln. bred, och 2 byvägar, tillsammans 2 : 10; ån igenom Kohlare- och Mölleängarna samt Fruelyckan 1 : 13 samt »Teppestan» vid Pilakärrs- och Tingshögsfallen, 5 aln. bred, 0 : 18.

Gatuhuset N:r 17 hade 0 : 7.2, N:r 18 0 : 7.8, N:r 19 0 : 5, N:r 20 0 : 13.5. Ett onumreradt gatuhus 0 : 2, ett dito 0 : 3.8 och »Herdehus», uppbyggdt af byamännen till en fäherde, som hade en liten kåltäppa, 0 : 0.7 samt slutligen ett litet hus, uppbyggdt på N:r 13:s grund och i dess hustomt inberäknadt. Vidare ett onumreradt hus, några år förut med kyrkoherdens tillåtelse uppbyggdt, invid dess åker och i »Teppestan». En husbehofskvarn till N:r 1. En brytstuga till en del hemman uti byn. Fattigstugan. Kyrkogården med muren och stödjemur vid östra sidan 0 : 24.

Sammandrag: Norrevång 191 : 31.4; Wästervång 103 : 6.3; Östervång 190 : 1.2; Ängarne 501 : 28.8; Gatuhusen på gatan belägne 1 : 8; Spångängarne uti Östraby ängar belägne 2 : 28.4; Kyrkogården 0 : 24; Summa 902.

År 1806 på hösten uppmätte samme landtmätare ånyo byns ägor, emedan innehafvaren af prästgården begärt enskiftesutbrytning. Redogörelse för denna förrättning följer här.

Den 26 Aug. 1806 infann sig i Torlösa landtmätaren Hans Christoffer Klerck för att uppmäta byns ägor och verkställa utbrytning af prästgården, som då innehades af hofpredikanten och prosten Olof Hellichius, samt skattehemmanet N:r 1 Torlösa, som innehades af Änkefru pastorskan Leche, född Hoffberg. Utom Klerck voro vid denna förrättning närvarande Kronolänsman Fr. J. Holm, Kyrkoherde Wittloff i Bosarp, Inspektor Sven H. Möller vid Trolleholm, Prosten Hellichius, nämndemännen Pehr och Trued Erlandssöner samt åboar från de i utbrytningen deltagande hemmanen och byarna.

Prästgården och skattehemmanet N:r 1 Torlösa lågo då »uti oskift samhällighet» icke allenast med frälsehemmanen uti Torlösa, utan äfven med flera byar och hemman, nämligen Östraby, Wistofta, Brödåkra, Gryttinge, Wipenröd, Skällaröd, Pårup, Allerup, Gryderup, Röslöf, Norra och Södra Djurup. Det bestämdes, att fäladsmarken skulle uppmätas och kartläggas. Vid delningen af fäladsmarken skulle äfven Klockarebostället, Torlösa kyrkohus samt frälsegatuhusen N:r 17, 18, 19 och 20 erhålla lotter i fäladen, eftersom alla dessa hade uråldrig rättighet till fritt mulbete för sina kreatur.

Den 14 November s. å. var uppmätningen gjord, och delning företogs. Därvid beräknades alla fäladsmarker, intagor, fiskedammar

Digitized by Google

och gator för jämngoda, »eftersom öfverallt befinnes såväl sidder som backar och stenig mark, så att delning dem emellan sker på arealvidden».

Den fäladsmark med fiskedammar, inkräktningar och gator, som fördelades, utgjorde 2527 : 1.6. Fäladslagets gamla mantal var 41 $\frac{1}{32}$, hvarför på hvarje helt mantal eller hemman kom en areal af 61 : 6,4, och så i proportion på större eller mindre hemman.

Det var endast för Torlösa by, som delning begärts, hvarför dess del frånskildes det öfriga fäladslaget. Byns hemmantal var 10$\frac{1}{16}$, och dess del bestod af: bygatan med onumrerade hus 5 : 29; uppodlingar och intagor 12 : 8.5; dammar [Bläshusdamm, Sven Anders damm, Massadam och Nydamm] 11 : 28.2; Smörmåsen 1 : 28.6; skoglös fäladsmark 615 : 23.9; summa 647 : 22.4. Om fäladsmarken nämnes, att den var sid och hårdvall med små vattenflöden, dels skoglös, dels beväxt med al och björk samt gamla, merendels topplösa ekar, äfvensom med en och annan bok; marken var mer eller mindre stenig och backig.

Enskiftesutbrytningen påbörjades den 23 Juni 1806 och afslutades den 14 sept. 1807. Kostnaden för densamma var enl. Klercks räkning 42 rdr 40 sk. specie, hvilken summa fördelades mellan de i förrättningen deltagande gårdarna. På Trolleholm kom sålunda en summa af 33 rdr 24 sk. 1 runst. specie.

För uppmätningen af fäladsmarken, som företagits mellan den 25 Aug. och den 23 December 1806, uppgick Klercks arfvode till 63 rdr 33 sk. specie, hvaraf på frälset [Trolleholm] kommo 61 rdr 30 sk. 3 $\frac{1}{2}$ runst. specie.

Därefter företog Klerck 1807 *Tegeskiftesdelning*. Först delades ägorna uti skiften, och delningslinierna utstakades och utmärktes såväl på marken som på den af Klerck upprättade kartan öfver byn. Därefter sammanförde åboarna själfva bättre och sämre skiften till lika stora delar och kastade lott om hvad hvardera af dem skulle få. Tegarnas antal var af inägorna 704, och som i byn funnos 16 nummer, fick hvarje gård förutom tomt och trädgård 44 tegar inägor, hvilkas storlek var olika, varierande mellan 2 tnld. och några få kpld. Hvarje nummers inägor voro 50 : 18.6. Inägornas namn voro[1]): *Norre Vång:* »Hundsåker», »Fäladslyckan», »Ängsstycket» och »Driftastycket»; *Wäster Vång:* »Toften», »Äng-åker», »Mellanstycket» och »Pila-kärrsfallet»; *Öster Vång:* »Toften» och »Synaderbäcks-åker»; af ängarne i denna vång: »Skiftet», »Kolare-fallet» och »Pila-backen». Äng uti östervång: »Gärdes-höstnad» och »Kolare-mad». *Ängarna:* »Lilla Bro-äng», »Långebjers-äng», »Gråkärrs-äng», Skreflinge äng»,

[1]) Här uppräknas ej på nytt vånganamnen, omnämnda i beskrifningen af 1772.

Digitized by Google

»Bro-äng», »Bramsäng», »Bro-mad», »Mölle-äng», »Kolare-mad», Möllemad», »Långäng», »Långängs-mad», »Hessle-tångs-skiften» och Gellershöls-mad».

Gatuhusen N:r 17, 18, 19 och 20 erhöllo hvardera tomt, kåltäppa och lycka. Uti inägorna funnos en del intagor, likaså uti fäladen. Den hustomt, trädgård och något toft, som före utbrytningen 1806 tillhört skattehemmanet N:r 1, utarrenderades nu på 20 år till denna gård. Uti Kolare-fallet fanns en kärr-sidd, som af åboarna ansågs otjänlig till åker, hvarför den ej medtagits vid tegeskiftningen. En odelt plan fanns vid smedjan; skolhus och fattigstuga, brytstuga, några onumrerade gatuhus med små kåltäppor och kyrkogård i Västre Vång hade ej heller medtagits vid skiftet.

Tegeskiftes-delningen började den 16 Juni 1807 och afslöts den 6 Oktober s. å. Klercks arfvode för denna förrättning belöpte sig till 40 rdr 40 sk. specie.

Åbolängd 1687—1825.

Före 1687 kunna nämnas: 1611 *Nils Pedersson;* 1653 *Gudmund Jönsson* och *Per Andersson;* 1656 *Michel Jenssen, Hans Gulmansson* och *Sören Enevåldsson.*

N:r 2 (n. v. n:r 8) [1])

1687 *Peder Andersson;* 1697 o. 1727 *Håkan Andersson;* 1736 o. 1764 *Pål Håkansson* (son till föreg.?); 1768 o. 1806 *Håkan Pålsson* (son till föreg.?); 1819 o. 1825 *Pål Håkansson* (den förres son?).

N:r 3 (n. v. n:r 11)

1687 *Mogen Jönsson;* 1697 *Tåsten Andersson;* 1717 *Pål Jönsson;* 1726 samme man och *Nils Jönsson;* 1736 *Pål Jönsson* och *Nils Persson;* 1743 den förstnämnde kvar; 1754 *Måns Svensson;* 1759 samme man och *Ola Jönsson;* 1764 o. 1788 den senare; 1802 o. 1806 *Nils Andersson;* 1819 *Ola Anderssons* änka; 1823 o. 1825 *Per Andersson.*

N:r 4 (n. v. n:r 16)

1687 *Tulle Olsson* och *Oluf Giöng;* 1697 *Ingvar Jönsson;* 1717 öde; 1721 o. 1727 *Per Nilsson;* 1736 samme man och *Per Pålsson;* 1739 o. 1754 den sistnämnde och *Måns Knutsson;* 1759 *Per Pålsson* och *Sören Trudsson;* 1764 o. 1788 den senare och *Sven Jönsson;* 1802 *Per Persson;* 1806 o. 1824 densamme och *Ola Hansson;* 1825 *Pål Andersson* (Per Perssons måg) och *Johan Hansson.*

N:r 5 (n. v. n:r 3)

1687 *Nils Hulle;* 1697 *Pål Mattisson;* 1717 o. 1721 öde; 1726 *Hans Persson;* 1736 o. 1743 *Åke Kjellsson;* 1754 änkan; 1759 o. 1788 *Måns Anders-*

---

[1]) N:r 1 är krono och hör ej till godset.

Digitized by Google

son; 1802 o. 1819 *Per Månsson* († 1838; 73 år; son till föreg.?); 1825 *Måns Persson* (son till föreg.?).

N:r 6 (n. v. n:r 15)

1687 *Jeppe Mattsson;* 1697 *Erik Rasmusson;* 1717 o. 1727 *Nils Olsson;* 1736 o. 1743 *Nils Jönsson;* 1754 *Nils Persson;* 1759 o. 1779 *Per Michelsson;* 1788 änkan; 1802 o. 1806 *Pål Persson* (son?); 1819 Magister *Mathias Hellichius;* 1820 o. 1825 *Måns Mattisson.*

N:r 7 (n. v. n:r 6)

1687 *Christen Jönsson;* 1697 *Anders Christensson* (son till föreg.?); 1717 *Arund Persson;* 1721 *Trued Persson;* 1726 o. 1740 *Måns Truedsson* (son?); 1743 *Åke Månsson* (son?); 1754 änkan; 1759 *Torbör Nilsson;* 1764 o. 1768 *Anders Carlsson;* 1779 o. 1806 *Per Svensson;* 1819 o. 1825 *Per Persson* (son till föreg.?).

N:r 8 (n. v n:r 4)

1687 *Mats Börrisson;* 1697 *Oluf Matsson* (son?); 1717 öde; 1721 o. 1727 *Nils Jönsson;* 1736 o. 1743 *Truls Jönsson;* 1754 o. 1768 *Ola Tostesson;* 1779 o. 1806 *Per Hansson;* 1819 o. 1825 *Per Bondesson.*

N:r 9 (n. v. n:r 14)

1687 *Gudmun Hulle;* 1697 *Ola Jönsson;* 1717 *Knud Andersson;* sedan klockaren i Torlösa (hade denna befattning redan 1695), *Willum Andersson,* som afled ¼ 1724, 64 år gml; hans änka lefde ännu 1728; efter honom nya klockaren, *Hindrick Holst,* som 1724 gifte sig med Ingeborg, dotter till föregångaren; han afled 1728 ⅘, och hans änka dog 1747 ¼ efter några års sängliggande, 40 år gml.; efter Holsts död pastorn i församlingen, *Anders Leche;* 1755 blef han ordinarie pastor och synes redan förut ha afstått från hemmansbruket; 1743 *Kjäll Hansson;* 1754 *Nils Gunnarsson;* 1759 ö. 1779 *Per Andersson* och *Per Jönsson;* 1788 *Per* och *Nils;* 1802 o. 1806 *Lars Andersson;* 1819 o. 1824 *Ola Torstensson;* 1825 hans son, *Torsten Olsson.*

N:r 10 (n. v. n:r 12)

1717 klockaren *Willum Andersson;* 1721 *Bengt Olsson;* 1727 o. 1740 *Kirsten Bengtsson;* 1743 *Nils Jönsson;* 1754 *Jöns Åkesson;* 1759 o. 1788 *Hans Larsson;* 1802 o. 1806 *Bengt Hansson* (son till föreg.?); 1819 *Nils Pålsson;* 1825 *Per Olsson.*

N:r 11 (n. v. n:r 13)

1687 »Anna, sal. herr Lars Påfvelssons», hvarmed menas *Anna Pallesdotter,* änka 1671 efter pastorn i Torlösa, Laurids Paulsson; 1697 »Hr. Abraham Lars», d. v. s. afsatte pastorn i Torlösa, *Abraham Larsson* (Rosenlund), son till Laurids Paulsson, och sedermera intagen på Christianstads hospital, där han ännu lefde i Nov. 1710. En dotter till honom blef gift med skräddaren Salling i Engelholm. 1717 o. 1729 hette åbon *Nils Nilsson;* 1736 *Jöns Nilsson* (son till föreg.?); 1739 o. 1779 *Per Hansson;* 1788 o. 1806 *Knut Persson* (son?); 1819 o. 1825 hans son, *Ola Knutsson.*

N:r 12 (n. v. n:r 9)

1687 *Peder Nyman;* 1697 *Sven Adtersson;* 1717 o. 1721 *Adger Svensson;* 1727 o. 1729 öde och afbrändt; 1736 o. 1740 *Jöns Bondesson;* 1754 *Anders Andersson;* 1759 *Per Nilsson;* 1764 o. 1768 *Johan Hansson;* 1779 o. 1806 *Per*

Digitized by Google

Pålsson; 1819 o. 1825 *Ola Olsson*, som afled sistnämnda år, hvarefter hans änka öfvertog gården.

N:r 13 (n. v. n:r 2)

1687 *Gudman Jensson;* 1697 *Per Mattisson;* 1717 *Per Nilsson;* 1721 o. 1729 *Knut Andersson;* 1736 o. 1768 *Per Knutsson* (son till föreg.?); 1779 o. 1788 *Per Olsson;* 1802 o. 1825 *Sven Persson* (son?).

N:r 14 (n. v. n:r 10)

1687 *Bengt Månsson;* 1697 *Per Andersson;* 1717 *Lars Persson* (son?); 1721 o. 1727 *Nils Åkesson;* 1736 o. 1754 *Per Nilsson* (son?); 1759 o. 1788 *Ola Ebbasson;* 1802 o. 1806 *Nils Johansson;* 1819 *Bengt Jacobsson;* 1820 o. 1825 *Olof Pettersson* (äfven arrendator af Ingelstorp).

N:r 15 (n. v. n:r 5)

1687 *Söfven Enevåldsson;* 1697 *Tiller Persson;* 1717 o. 1727 *Hans Smed;* 1736 *Per Jacobsson;* 1739 o. 1748 *Nils Persson;* 1754 o. 1759 *Per Nilsson* (son?); 1764 o. 1788 *Anders Pålsson;* 1802 o. 1806 *Jöns Andersson* (son?); 1819 o. 1825 *Bengt Jacobsson.*

N:r 16 (n. v. n:r 7)

1687 *Jöns Bengtsson;* 1697 *Lars Jönsson* (son?); 1717 o. 1721 *Jöns Andersson;* 1726 öde; 1736 o. 1748 smeden *Sven Månsson;* 1754 *Per Persson;* 1759 *Ola Andersson;* 1764 o. 1788 *Aral Asmundsson;* 1802 o. 1825 *Ola Månsson.*

Gatuhus.

Såsom sådana upptagas från n:r 17 till och med n:r 24.

På hemmanet n:r 4:s mark tillkom 1687 ett gatuhus, som först var bebodt af Anders Sigwartsson, hvarefter det försvinner ur längderna. N:r 20 upptages 1687 till ½ mtl och hade till åbo Peder Regnersson Degen (klockare). Mellan åren 1717—1721 voro de flesta gatuhusen öde. 1748 uppförde Anders Michelssen på Torlösa bys frälsemark 1 hus, som fick n:r 23, »har ingen egendom i bruk». Blef sedan bebodt af Johan Billsten, Johan Brundberg, borgare († 1773), Sven Berg och 1788 af smeden »ährebornе» Christian Kalmer († 1788); denne var gift med Greta Johanna Elmerin († 1785); en syster till henne var fru Helena Brundberg. De voro släktingar och bekanta till prästfamiljen Kemner, klockarefamiljen Norrman och trumpetarne Grunditz på bostället i Widtsköfle.

De flesta gatuhusen tillkommo såsom bostäder åt handtverkare. Sålunda nämnas Jöns och Ivar skräddare, Lars snickare, Lars skomakare, Jöns Tönner, Mickel Hyre, Åke Cronvall, Johan Lafversson, Christen Borkersson m. fl. namn, som låta förmoda, att de varit yrkesmän. År 1800 voro Torlösa gatuhus 10 st. Smeden Högström 1 hus med 1 hage; Nils Persson 1 hus, 2 skeppeland åker och 1 kålhage; Bonde Jönsson 1 hus med 1 hage; snickaren Nils Persson 1 hus, 3 skeppeland åker; skomakaren Sven Persson 1 hus och 1 hage; Kirsten 1 hus; Nils Nilsson 1 hus; Anna Ola Ingels 1 hus; Per Jönsson 1 hus. Dessutom inhyses 7 personer.

Digitized by Google

2.

Från 1825 till nuvarande tid.

Enskiftesförrättningen i Torlösa by skedde först 1825. Från delningen afdrogs: landsvägen genom ägorna 2 : 23.3; prästvägen 3 : 25.8; utfartsväg för hemmanen n:r 15 o. 16 1 : 8.5; dito för hemmanet n:r 10 0 : 27.6; väg från Nöbbelöfs ägor åt Ingelstorp 0 : 12.7; fägatan 3 : 12; grustaget 1 : 3.5; väg till grustaget 0 : 10.7; skolehusplats 0 : 12; väg till denna 0 : 4; smedjeplats 0 : 16; utfartsväg för Svalöf 0 : 29 och rinnande vatten eller ån 6 : 8.4; sma 22 : 1.5. Inägor 796 : 28.6, som fördelades i farmer med nummerföljd från 2 till 16 (n:r 1 är krono och hör ej till fideikommisset). N:r 3 och 11 blefvo kvarboende i byn; de öfriga utflyttade. Hvarje nummer fick en uppskattad areal af 50 tnld; den verkliga arealen var något större, hvilket inhämtas längre fram. Såsom afrösningsjord eller samfäld utmark afsattes: inom skiftet belägna odalägor 12 : 6.5; torp 298 : 17.2; intagor 85 : 20.9; öppen utmark 166 : 29.5; vägar 2 : 19.5 [1]), sma afrösningsjord 565 : 29.6; hemmanens totalareal 1384 : 27.7 [2]).

Torpen voro:

Månstorp 78 : 29.5; men som en gammal odallycka, af ålder hörande under frälsehemmanen uti Torlösa by, blifvit tillagd detta ställe, så var torpets rätta areal 86 : 6.5. 4 torp med 4 åboar.

Rostorp 17 : 12.1.

Erikstorp 33 : 11.9.

Damstorp 39 : 14.6.

Pålstorp 31 : 10.5; men som en gammal odallycka, tillhörande Östraby hemman, blifvit tillagd detta ställe, så var dess rätta areal 33 : 29.5.

Bläshus N:r 1. 20 : 21.3.

Ibm N:r 2. 32 : 18.4.

Kjellskogshus N:r 1. 6 : 14.4; men som en gammal odallycka, hörande till Östraby, blifvit införlifvad med detta ställe, så var rätta arealen 8 : 24.9.

Ibm N:r 2. 28 : 4.5.

Torlösa Soldat-torp 10 : 8; 2 stycken.

Albjershusen N:r 1 o. 2; dessa torp äro till hela sitt innehåll upptagne uti Östraby utmarks beskrifning; den del af dem, som är belägen inom Torlösa bys utmarks skifte, utgör för n:r 1 en areal af 0 : 14 och 5 : 3 för n:r 2; sma 5 : 17.

---

[1]) Dessa voro: Räfvetofta bys kyrkoväg 1 : 18.2, Torlösa soldattorps utfartsväg 0 : 6.4, Östraby soldattorps utfartsväg 0 : 3.2 samt dylik från Månstorp m. fl. torp 0 : 23.1.

[2]) Samtidigt anslog jordägaren till »skolmästarens aflöning och uppehälle» 2 jordar, hvardera om 12 kplds rymd, den ena i Torlösa och den andra i Östraby.

Digitized by Google

Efter denna fördelning skulle Torlösa totala och rätta utmarkssiffra blifva 564 : 30.9 [1]).

Sedan enskiftesdelningen på förenämnda sätt blifvit afslutad och vunnit laga kraft, uppstod tvist om rätta rågången mellan innehafvaren af frälsehemmanen och ägaren af kronohemmanet n:r 1. Denna tvist löstes genom träffad förening, på så vis att utfartsvägen till Svalöf, beräknad till 12 aln:s bredd med groparna, uttogs af frälsehemmanet n:r 4:s mark och lades intill den förut antagna rågången mot n:r 1. Härigenom blef n:r 4:s enskifte förminskadt med 0 : 29 fullgod jord; men lofvade landtmätaren att vid blifvande fördelning af fäladsmarken hålla hemmanet n:r 4 skadeslöst.

Hemmanet n:r 5 blef genast fördeladt med hälften hvar på n:r 4 och 6, och n:r 16 delades i 2 gårdar. N:r 10 (gla n:r 14), som alltsedan 1819 varit införlifvadt med Ingelstorp, blef ej bebyggdt, utan tillhör fortfarande denna gård. Därefter hafva följande förändringar skett: n:r 8 har blifvit deladt på n:r 7 och 9; likaså n:r 13 på 12 och 14, och n:r 16 har blifvit en enda gård.

Tabell öfver Torlösa Bys hemman år 1825.

N:r	Hemmantal	Verklig areal		Uppskattning	
		tnld	kpld	tnld	kpld
2	½	57	16,15	49	31,357
3	½	50	25,35	49	31,391
4 o. ½ 5	1/16	77	22,35	74	2,008
½ 5 o. 6	1/16	79	21,65	74	31,—
7	½	50	14,35	49	31,350
8	½	52	17,30	49	31,358
9	½	52	19,60	49	31,359
10	½	49	31,35	49	31,350
11	½	50	26,50	49	31,349
12	½	53	30,60	49	31,350
13	½	56	8,—	49	31,349
14	½	51	6,40	49	31,341
15	½	52	13,30	49	31,341
16 A.	1/16	29	3,30	24	31,688
16 B.	1/16	31	26,40	24	31,674

Alla arrendatorerna erhöllo från d. 25 Mars 1826 kontrakt på 30 år. Såsom af ofvanstående tabell synes, var den uppskattade arealen för hvarje enkelt nummer ej fullt 50 tnld; men vid kon-

[1]) I sammandraget och vid uträknandet af totalarealen har Åhrberg begagnat den föregående högre arealsumman för utmarken. (Skillnaden 0 : 30.9.)

Digitized by Google

traktens utfärdande beräknades för jämnhetens skull 50 tnld på hvartdera af n:r 2, 3 samt 7—15, vidare 75 tnld på n:r 4 o. ½ 5 samt n:r ½ 5 o. 6 och 25 tnld på de halfva numren 16 A. och 16 B.

Kontrakten voro indelade i perioder. Sista perioden var 10, 15 eller 20 år lång, och under den var arrendet lika många tunnor korn, som gården hade uppskattade tunnland. Ingen af Torlösa åboar hade erhållit några frihetsår, såsom fallet varit bland många i Östraby. Emellertid voro arrendena i allmänhet för högt tilltagna efter den första 5-årsperiodens slut, och afskrifningar på en del belopp måste ständigt ske. Af denna anledning verkställdes 1843 den i inledningen och under Gryttinge förut omnämnda undersökningen och arrendenedsättningen, hvilken för Torlösa-hemmanen utföll på följande vis:

»*Torlösa N:r 2.* Bonde Andersson; 56 : 26; uppskattn. 50; arrende 50 tnr (ell. 36 kpr pr uppsk. tnld). Allt uppodladt, hälften gammal och hälften ny jord af bättre och sämre beskaffenhet. Jorden väl brukad. För ett tunnland fullgod, gammal åkerjord på denna slättbygden kan man ej skäligen begära erhålla i arrende mera än en tunna korn, synnerligast då arrendatorn skall betala alla publika onera. Då nu jordmånens beskaffenhet på detta hemman företer flera omständigheter, som göra afkastningen däraf i missgynnande väderlek mindre pålitlig, och då de arbetsutskylder, som vidlåda detsamma, ej kunna värdesättas lägre än minst ½ mot spannmålsarrendet, så kunna vi ej komma till högre spannmålsafgift än 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 3. Måns Persson; 52 : 24; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Största delen af åkern gammal jord, väl brukad och af jämn samt god beskaffenhet. Planen väl belägen. Detta hemman synes väl kunna draga det åsatta spannmålsarrendet, om några vidare utskylder ej medföljde, men såsom besväradt med arbetsskyldigheter, på sätt vid n:r 2 blifvit anmärkt, torde detsamma på lika grunder vinna nedsättning till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 4 och ½ 5. Per Bondesson; 78 : 19; uppskattn. 75; arrende 75 tnr. Alltsammans gammal åker. Planen väl belägen och i god häfd. Värderas till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r ½ 5 och 6. Per Persson; 79 : 29; uppskattn. 75; arrende 75 tnr. Gammal, välbelägen, god åker i särdeles god häfd. Torde få åtnjuta enahanda nedsättning som n:r 4 o. ½ 5.

Ibm N:r 7. Anders Olsson; 50 : 14; uppskattn. 50; arrende 41 tnr 24 kpr (men afsedt att ökas till 50 tnr). Alltsammans åker. Planen vacker och välbelägen, men största delen ny jord, hvilken, ehuru till en del af god beskaffenhet, dock tydligen af växtligheten därå synes ännu vara långt ifrån den grad af kraft, som visade sig på den gamla åkerjorden. Värderas till 24 kpr pr uppsk. tnld.

Digitized by Google

Ibm N:r 8. Pål Håkansson; 52; uppskattn. 50; arrende 41 tnr 24 kpr (men afsedt att ökas till 50 tnr). Alltsammans ny åker; för närvarande af kraftlös och svag beskaffenhet. Största delen af planen sidländ och lös jordmån, hvars menliga inverkan på sädesväxten var synbar. Att sätta denna egendom i full häfd och till den godhet, som man vid förra beskattningen antagit, fordras äfven med resurser större än n. v. åbons en mängd af år och att brukningssättet ställes mera på afkastning för framtiden än för tillfället, hvarför vi ej våga föreslå mer än 21 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 9. Anders Andersson; 52 : 19; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Läge och beskaffenhet lika med n:r 8, och enär vid detta hemman samma omständigheter förekomma som vid det nyss nämnda, så taxeras det lika eller till 21 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 11. Per Andersson; 52 : 3; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Alltsammans gammal, välbelägen jord i god häfd. Taxeras till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 12. Per Olsson; 54 : 11; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Någorlunda vacker plan, omkring hälften ny och hälften gammal jord. I god häfd, men jorden på sina ställen mindre pålitlig. Värderas till 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 13. Ola Knutsson; 56 : 13; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Vacker plan. Jorden i allmänhet af skäligen god beskaffenhet, men, såsom öfverallt ny, mindre säker och kraftig. Kan icke, därest n. v. arrendatorn skall bestå, sättas högre än till 24 kpr pr uppsk. tnld. För öfrigt hänvisas till yttrandet om n:r 7.

Ibm N:r 14. Torsten Olsson; 51 : 31; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Planen utmärkt väl belägen. Åkern af god beskaffenhet, men något kraftlös. Med den tillgång på hö, som kan vinnas från de till detta hemman hörande 7 à 8 tnld madängar, skulle utan tvifvel icke så lång tid åtgå, innan hemmanet i en med förlag och drift försedd brukares händer kunde betydligt förbättras. Men för tillfället tilltro vi oss icke kunna komma högre än till 24 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 15. Mattis Månsson; 53 : 4; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Planen vacker och af god beskaffenhet, men ny och kraftlös. Till hemmanet hörer en del madängar. Värderas lika med n:r 14 eller till 24 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 16. Johan Hansson; 61 : 17; uppskattn. 50; arrende 50 tnr. Planen är vacker, och goda mader finnas till egendomen. Åkerjorden, ehuru ny, synes kraftigare än på föregående plan, hvarföre i den n. v. driftige brukarens händer egendomen snart nog bör vinna i förbättring. Men emedan han blott för 2 år sedan från annan åbo och i vanskött skick mottagit halfva planen och således vid regleringen af sitt åkerbruk på de 2 förut olika gagnade andelarne lider allt det men, som alltid är förenadt med dylikt före-

Digitized by Google

tag, så få vi tillstyrka ett arrende under återstående kontraktstid af 24 kpr pr uppsk. tnld. Dock under förbehåll, att den förut skedda nedsättningen af 4 tnr 6 kpr å halfva egendomen förfaller.»

Nedsättningen i Torlösa blef således: för n:r 3, 4 o. ½ 5, ½ 5 o. 6 samt 11 till 30 kpr; för n:r 2 och 12 till 27 kpr; för n:r 7, 13, 14, 15 och 16 till 24 kpr samt för n:r 8 och 9 till 21 kpr. I denna by synes nedsättningen varit mindre behöflig, och bättre hade varit, om jordägaren deltagit i kostnaden för de sanka trakternas urdikning och låtit en gång bestämda arrendet, 1 tunna pr uppsk. tnld, gälla. Nu blef grundpriset, 30 kpr pr dylikt tnld, som ej fick öfverskridas, fastslaget och fortfor att äga bestånd, långt efter sedan orsakerna till nedsättningen år 1843 voro aflägsnade. Ej heller uppgick med arbetsutskyldernas afskaffande det penningarrende, som då tillkom och som var afsedt utgöra lösen för dessa, till ⅛ af spannmålsarrendets penningvärde, hvilket vid 1843 års förrättning bestämts som utgångspunkt.

De 30-åriga kontrakten utgingo år 1856, just under sterbhusåren efter aflidne excellensen, grefve Trolle Bonde, och då förlängdes samtliga Torlösa kontrakt till 1859. I denna prolongation nedsattes uttryckligen arrendeafgifterna, så att de i allmänhet blefvo desamma som under första 5-årsperioden efter enskiftet. På samma gång bestämdes, att arrendetunnan skulle utgå med råg, korn och hafre, ⅓ af hvartdera slaget.

Alla åboar, som utflyttade 1825 — och det var i Torlösa allesammans utom N:r 3 och 11 — voro skyldiga att ha sina åbyggnader färdiga till 1831. De erhöllo af jordägaren byggnadshjälp, nämligen s. k. undertimmer, mursten, furutimmer och furuskogsäckor, 750 rdr kontant och disposition öfver de gamla byggnaderna. De dubbla numren, 4 o. ½ 5 samt ½ 5 o. 6, erhöllo kontant 1000 kr. hvardera; 16 A. och 16 B. fingo tillsammans 800 kr., och N:r 7 fick endast 700 kr.

År 1859 utfärdades nya kontrakt på 12 år, således till 1871, och sedan nya på 10 år eller till 1881. Innan nya kontrakt utlämnades 1881, hvilka likaledes omfattade 10 år, uppmättes jorden af jägmästare Aug. Eurén 1878, och alldeles ny omtaxering skedde. Från 1891 utfärdades åter nya kontrakt på 10 år. Å 4 gårdar i Torlösa by, nämligen n:r 3, 11, 12 o. ½ 13 samt ½ 13 o. 14, anlades år 1892 ängsvattning. Som arrendatorerna själfva bekostade denna, förutom ängsmästaren N. Thurings planer och afvägningar, hvilken utgift bestriddes af jordägaren, fingo de behålla sina gamla kontrakt oförändrade till år 1904, i stället för att de i annat fall redan från 1901 skulle fått förhöjdt arrende. För alla öfriga nummer i byn utfärdades nya kontrakt på 10 år från 1901, men för de nyss uppräknade således först från 1904.

Digitized by Google

Den odling, som enl. de 30-åriga kontrakten med 1856 års ingång skulle varit verkställd, var flerstädes ej afslutad. Sedan dess har, särskildt från och med 1881 med de då utfärdade nya kontrakten, arbetet och utvecklingen bestått i dränering, nya skiftesomläggningar, förändrade växtföljder och ökadt behof af husutrymme.

Nutidens landtmän, med större insikter än sina fäder, äro helt visst i allmänhet äfven flitigare och mera uthålliga än de gamla, och kostnaderna äro icke heller mindre, oaktadt den första odlingen eller grofhyflingen, om jag så vågar kalla det, är gjord.

3.

De särskilda farmerna från 1825.

N:r 2 [gla N:r 13], 1 mtl, förmedl. till $\frac{1}{8}$ mtl.

Per Svensson erhöll vid skiftet åker 55 : 9.65, äng 2 : 6.5, summa 57 : 16.15 Arrendet under de första 5 åren 25 tnr, därefter i 5 år 33 tnr 12 kpr, i 5 år 41 tnr 24 kpr och de sista 15 åren 50 tnr. *Bonde Andersson* från Östraby öfvertog hemmansbruket 1827. Han aflöstes 1865 af sin son, *Anders Bondesson* († 1888), som innehade arrendet till 1879, då *Lars Tykesson* öfvertog detsamma.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 12 kr. 40 ö., sma 756 kr. 26 ö.] 229 kbf. 2 $\frac{1}{4}$ knr jämte 62 kr. (sedan 50) i arbetslösen. 1881—91 betalades [61 à 16, sma 976 kr.] 436 kbf. Från 1891—1901 för hemmanet och tillagda torpet Rostorp [40 à 22, 26 à 16, 16 à 13, sma 1504 kr.] 723 kbf. Från 1901—1911 [20 à 24, 20 à 22, 26 à 16, 16 à 13] 1554 kr., som gör pr tnld 18 kr. 83 ö. Från detta belopp afgå dock dryga undantag till 2 änkor.

Areal med Rostorp: tomt och trädgård 0 : 26.8; åker 82 : 0.9; lindor 0 : 5.7; impedimenta 2 : 1.7; summa 85 : 3.1.

Torpet Rostorp. Från 1887 öfvertog Lars Tykesson äfven detta torp, som gränsar intill hemmanet. Torparen, Lars Andersson, var gammal och oförmögen, och husen voro förfarna. Detta ställes förhistoria är följande. Vid skiftet afsattes utaf utmarken 17 : 12.1. Denna trakt innehöll det s. k. »Olyckskärret»; förmodligen hade kreatur sänkt sig där, hvaraf namnet kommit. Förste bebyggaren var *Sven Johansson Ros.* I likhet med andra erhöll han 30 års kontrakt från 1831 med 4 frihetsår till byggnad och odling och därefter i utskyld 182 m:sdagsv:n och 14 dagskörslor. Han efterträddes 1861 af förenämnde *Lars Andersson,* som från 1870 erhöll nedsättning i utskylderna till 117 m:s och 22 kv:sdagsv:n samt 11 dagskörslor. Från 1881 penningarrende 200 kr. Ett boningshus kvarstår.

Digitized by Google

Byggnaderna å hemmanet. Dessa uppfördes 1829 af arrendatorn. Tre längor, näml. boningshuset, 36 × 13 × 3 ½ aln., samt två uthuslängor, hvardera 40 × 13 × 3 ½ aln. Enl. flera syner tyckas dessa hus ha underhållits i allmänhet väl. År 1881 inköpte jordägaren för 150 kr. 75 ö. ett arrendatorn tillhörigt undantagshus, 11 × 13 aln. År 1884 tillbyggdes västra och östra längorna med hvardera 16 alnar, hvarjämte mellan dem uppfördes en fjärde länga, 36 × 16 aln., inredd till fähus och stall.

År 1892 anlades en hvälfd bro å utfartsvägen från hemmanet. Jordägarens bidrag 50 kr.

Senaste brandförsäkring, 1895, är 10900 kr.

N:r 3 [gla N:r 5], 1 mtl, förmedl. till ½ mtl.

Detta hemman har från 1759 gått från far till son. Vid enskiftet erhöll *Måns Persson* åker 46 : 26.85, äng 3 : 30.5, summa 50 : 25.35. Arrendet under de första 5 åren var 33 tnr 12 kpr, i ytterl. 5 år 41 tnr 24 kpr och under de sista 20 åren 50 tnr. Sonen *Per Månsson* († 1893, 61 år gml.) arrendator från 1859, därefter änkan, *Hanna Kjellsdotter*, som 1895 lämnade kontraktet till sonen *Nils Persson*.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 17 kr. 63 ö., sma 917 kr. 4 ö.] 368 kbf. 5 ½ knr jämte 62 kr. (sedan 50) i arbetslösen. 1881—91 betalades [38 à 22, 10 à 18, 4 à 15, sma 1076 kr.] 480 kbf. Från 1891—1904 [50 ½ à 24, sma 1212 kr.] 583 kbf. Det ursprungliga 10-åriga kontraktet förlängdes näml. från 1901—1904, emedan arrendatorn bekostade ängsvattnings anläggande för en kostnad af 430 kr. Från 1904—1914 [47 ½ à 24 o. 3 à 45] 1275 kr. Arrendet är dock under de första 2 åren för dräneringsskyldighet nedsatt till 1100 kr.

Areal: tomt och trädgård 0 : 21.7; åker 47 : 5.5; äng omkring bäcken 3 : 24; allmänna platser (smedjetomt 0 : 24.9, fattighus 0 : 3.4, kyrkogård 0 : 20.6, skolträdgård 0 : 16) 2 : 0.9; impedimenta 1 : 18.2; summa 55 : 6.3.

Byggnaderna. Vid enskiftet blef detta hemman kvarliggande å gamla byplatsen. Åbyggnaderna befunno sig då i ett ytterst dåligt skick. Arrendatorn inköpte därför 1828 några hus, som tillhört och bebotts af löjtnantskan Schmitt. Dessa reparerades, och intill dem byggdes några nya hus, så att på det sättet blef Torlösa n:r 3 förflyttadt 30 alnar åt väster från sitt gamla läge. 1833 hade gården 4 byggnader, af hvilka 2 uthuslängor voro nya, men boningshuset och en uthuslänga gamla. Boningshuset nybyggdes 1847, 43 × 12 × 4 alnar, och samma år blefvo östra och västra uthuslängorna tillbyggda och reparerade. 1872 ombyggdes norra längan, 30 × 14 × 4 alnar, och sommaren 1903 inreddes på jordägarens bekostnad svin-

Digitized by Google

stall i västra längan. Hemmanets byggnader äro 1903 brandförsäkrade för 8050 kr.

På Torlösa N:r 3:s mark har en arbetare, Olof Olsson, år 1897 uppfört ett boningshus. Därtill hör 0 : 1.3 jord; utskyld 5 höstdagsverken ell. 10 kr. Ett litet hörn af samma hemmans jord, 14 kpld, är sedan 1883 utarrenderadt till handlanden N. J. Bolander, som där uppfört boningshus. (Huslega 20 kr. till jordägaren.) Dessutom följande lägenheter:

Ett vinkelhus, bebodt af Anders Jöns änka. Hennes göromål är att hafva tillsyn öfver grafvarna, och då jordägaren vid ett besök frågade henne hvad hon lifnärde sig af, fick han till svar: »Jag sköter om grefvens plats» (grafplats). I samma hus bor äfven en arbetare, Per Jönsson.

Smedja med bostad, som äges af smeden Holmquist.

Vagnmakaren Jöns Månssons hus.

Fattigstuga, ett fyrkantigt stenhus, uppfördt 1777 af Wiveka Trolle. Användes till sjukstuga, sedan den nya fattiggården kommit till stånd.

N:r 4 och ½ 5 [gla N:r 8], 1 ½ mtl, förm. till $\frac{8}{16}$ mtl.

Pehr Bondesson, åbo redan 1819, erhöll vid skiftet 77 : 22.85 åker. Arrendet var under den första 5-års perioden 50 tnr, de följande 5 åren 62 tnr 18 kpr och de sista 20 åren 75 tnr. Kontraktet transporterades 1845 på *Per Persson* från Billinge [† $\frac{8}{9}$ 1898, 81 år gml.], som brukade gården till 1881, då den öfvertogs af hans son, *Daniel Persson*. Arrendet från 1859 till 1881 var [pr tnld 16 kr. 42 ö., sma 1379 kr. 21 ö.] 554 kbf. 4 knr spannmål och 87 kr., hvilket kontanta belopp 1871 nedsattes till 75 kr. Daniel Persson erhöll nytt kontrakt 1881 på 16 år, men då han 1891 gjorde konkurs, blef nytt kontrakt på 10 år utskrifvet för hans hustru, *Boel Persson*. 1881—91 var arrendet i spannmål 717 kbf. [38 à 23, 34 à 18, 4 à 13, 8 ½ à 8, sma 1606 kr.]. Från 1891—1901 erlades 909 kbf.

Gården öfvertogs 1901 på 10 års *arrende* af *Nils Westersson* från Felestad, som erlägger 2100 kr.

Areal: tomt och trädgård 1 : 10.3; åker i skiften 71 : 12.7; dito utom cirkulation 3 : 26.9; fäladsodling (från år 1881) 8 : 9.4; sma åker 83 : 17; impedim. 2 : 1.9; dito till fäladsodlingen 0 : 14.6; sma impedim. 2 : 16.5; summa 87 : 11.3.

Byggnaderna uppfördes 1828 af arrendatorn. Boningslänga, 45 × 13 × 4 aln., och 3 uthuslängor, den ena 45 och de andra hvardera 40 aln. långa. 1840 uppfördes en tillbyggnad till boningshuset, 12 aln.. och inreddes till undantagslägenhet. 1860 tillkom ett hus, 48 × 14 × 4 aln., öster om gården, grundmuradt, hvartill 13000

Digitized by Google

mursten erhöllos af jordägaren. 1879 inlöste jordägaren af arrendatorn för 232 kr. 50 ö. en stallänga, 12 × 11 aln., och 2 små tillbyggnader, hvardera 6 aln., å östra och västra uthuslängorna.

Husen brandförsäkrade 1896 för 12050 kr.

N:r ½ 5 och 6 [gla N:r 7], 1 ¼ mtl., förmedl. till $\frac{8}{10}$ mtl.

Per Persson, g. m. Anna Tygesdotter, åbo sedan 1819, erhöll vid skiftet åker 74 : 25.85, äng 4 : 27.8, summa 79 : 21.65. Arrendet under de första 5 åren var 41 tnr 24 kpr, de följande 5 åren 54 tnr 6 kpr, därefter i 5 år 66 tnr 24 kpr och de sista 15 åren 75 tnr. Per Persson innehade åren 1846—49 äfven Torlösa n:r 7. Han lämnade båda gårdarna 1849 till sin son, *Tyge Persson*. Denne, som är född 1824, afstod 1857 från n:r 7, men behöll ½ 5 o. 6, som han nu (1905) innehaft i 56 år. Han har varit kommunalnämndsordförande i många år och sköter fortfarande sitt jordbruk med kraft och insikt.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 17 kr. 68 ö., sma 1379 kr. 21 ö.] 554,4 kbf. jämte 87 kr. (sedan 75) i arbetslösen. 1881—91 betalades [59 à 24, 19 à 20, sma 1796 kr.] 894 kbf. 1891—1901 [77 ½ à 24, sma 1860 kr.] 894 kbf. Från 1901—1911 betalas i arrende 1860 kr., som dock är nedsatt med 150 kr., så länge Tyge Persson själf behåller kontraktet, såsom ett erkännande från jordägarens sida.

Areal: tomt och trädgård 0 : 26.2; åker 77 : 15; impedimenta 1 : 12.5; summa 79 : 21.7.

Å planen finnes en backe med kritmärgel, som 1879 analyserades af A. W. Cronquist och befanns innehålla 76,8 % kalk.

Byggnaderna uppfördes 1828 af arrendatorn. Boningshuset, 42 × 13 × 4 aln., och 3 uthuslängor, den ena 42, de andra 40 alnar långa. Boningshuset tillbyggdes 1840 med en undantagslägenhet, 12 aln. Östra uthuslängan tillbyggdes 1845 med 7 ½ aln. Likaså s. å. den västra.

Brandförsäkringsvärdet från 1895 är 9500 kr.

N:r 7 [gla N:r 16], ½ mtl, förmedl. till ½ mtl.
Från 1856 *N:r 7 och ½ 8*, $\frac{8}{10}$ mtl.

Ola Månsson, åbo från 1800, erhöll vid skiftet 50 : 14.85 åker. Arrendet var först under 5 år 16 tnr 24 kpr, sedan i 5 år 25 tnr, i ytterl. 5 år 33 tnr 12 kpr och i 5 år 41 tnr 24 kpr samt de sista 5 åren 50 tnr. Sonen, *Anders Olsson*, öfvertog hemmanet 1831, men lämnade det redan 1847 till *Per Persson*, arrendator af ½ 5 o. 6. Anders Olssons änka, Hanna Pålsdotter, åtnjöt undantag till sin död, 1890. *Tyge Persson*, son till förenämnde Per Persson, arrenderade

Digitized by Google

sedan hemmanet från 1849 till 1857, då n:r 7 öfvertogs af *Per Jönsson* å Torlösa n:r 8, hvilket sistnämnda nummer då delades. Per Jönsson öfvertog 1887 äfven n:r ½ 8 o. 9 Torlösa. Han afled ½ 1891, hvarefter hemmanet n:r 7 o. ½ 8 brukades af hans änka, *Marna Pålsdotter*, till 1901, då det öfvertogs af sonen *Nils Persson*. Denne innehar sedan 1891 äfven ½ 8 o. 9.

Arrendet för 7 o. ½ 8 för åren 1859—81 var [pr tnld 13 kr. 50 ö., sma 984 kr. 58 ö.] 384,8 kbf. samt 87 kr. (sedan 75) i arbetslösen. 1881—91 [55 à 24, 18 à 20, sma 1680 kr.] 750 kbf. Från 1891—1901 [60 à 24, 13 à 20, sma 1700 kr.] 817 kbf. Från 1901—1911 [73 à 24] 1752 kr.

Areal: tomt och trädgård 0 : 22.8; åker 72 : 26.8; impèdimenta 1 : 11.8; summa 74 : 28.4.

Byggnaderna uppfördes 1828. Boningshuset, 30 × 13 × 4 aln., samt 2 uthuslängor, hvardera 40 × 13 × 4. År 1856, då ½ n:r 8 tillkom och husen där flyttades, tillbyggdes boningshuset vid n:r 7 med 6 aln., och inreddes denna tillbyggnad till 2 rum. Likaså flyttades en loglänga från n:r 8 och utgör nu »Norra längan» vid n:r 7, 57 × 14 alnar. 1879 försåldes af arrendatorn till jordägaren för 90 kr. ett svinhus, 20 × 10 alnar. Åren 1901 och 1902 omreddes och tillbyggdes stallängan med 10 alnar åt norr, så att plats nu finnes för 20 kor.

Senaste brandförsäkring, 1895, 9100 kr.

N:r 8 [gla N:r 2], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Pål Håkansson († 1846; 65 år), åbo från 1806. Vid enskiftet erhöll han en areal af 52 : 17,8. Arrendet var från 1826 till 1831 16 ⅔ tnr. De följande 5 åren 25 tnr och de 5 därpå följande 33 ⅓ tnr, sedan 41 ⅔ tnr i 5 år och under de sista 10 åren 50 tnr. År 1844 öfvertogs arrendet af *Per Jönsson* från Östraby, måg till Pål Håkansson, och han innehade ensam n:r 8 till 30-åriga kontraktets slut, 1856. Då öfvertog Per Jönsson äfven Torlösa n:r 7, hvaremot han afstod halfva n:r 8 till *Anders Andersson*, åbo på n:r 9 Torlösa. Sedan dess har n:r 8 varit deladt på n:r 7 och 9.

Byggnaderna å n:r 8 nedtogos 1857 och flyttades, hälften till n:r 7 och hälften till n:r 9.

N:r 9 [gla N:r 12], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.
Från 1856 *N:r ½ 8 och 9*, ⅘ mtl.

Ola Olsson, åbo sedan 1819 på gamla n:r 12. 1826 års kontrakt är utfärdadt på honom, men som han afled redan 1825, mottogs vid enskiftet hemmanet af hans änka, *Anna Persdotter*, som erhöll 52 : 19.6 åker. Arrendet under de första 5 åren var 25 tnr,

Digitized by Google

de 5 följande 33 tnr 12 kpr, i ytterl. 5 år 41 tnr 24 kpr samt de sista 15 åren 50 tnr. Hon gifte om sig 1827 med *Jöns Andersson* från Widtsköflegård. 1833 transporterades kontraktet på *Anders Andersson* från Högestorp. Hans son, *Anders Andersson*, öfvertog gården 1874, men kunde ej sköta den, utan kontraktet öfverlämnades 1887 till *Per Jönsson*, förut arrendator af n:r 7 o. ½ 8. Från 1891 sonen *Nils Persson*. Undantag utgick till And. Andersson d. ä:s änka, Kjerstin Persdotter, till hennes död, 1898, och till And. Andersson d. y. till 1902, då han afled.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 10 kr. 61 ö., sma 838 kr. 42 ö.] 321,8 kbf. samt 87 kr. (sedan 75) i arbetslösen. 1881—91 betalades [50 à 22, 29 à 17, sma 1593 kr.] 711 kbf. Från 1891 till 1901 [59 à 24, 20 à 18, sma 1776 kr.] 854 kbf. Från 1901 är kontraktet ställdt på behaglig tid och arrendet [79 à 25] 1975 kr.

Areal: tomt och trädgård 0 : 25.4; åker 79 : 7.3; impedimenta 1 : 18.8; summa 81 : 19.5.

Byggnaderna uppfördes 1826. Boningshus, 30 × 13 × 4 alnar, och 2 uthuslängor, hvardera 40 × 13 × 4 alnar. 1852 påsynades hel ombyggnad af husen, hvilket dock ej skedde, utan 1859 voro en del reparationer utförda; boningshuset på n:r 8, som ditflyttats, tillbyggdes med 6 aln., och en ny loglänga i norr uppfördes, 57 × 14 aln. 1874 tillökades boningshuset åt väster med 14 aln., och östra längan fick en tillbyggnad på 6 alnar.

Brandförsäkringsvärde af 1895 är 9500 kr.

N:r 10 [gla N:r 14], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl, erhöll vid skiftet 49 : 31.35 och sammanslogs med Ingelstorp.

N:r 11 [gla N:r 3], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Per Andersson, nämndeman, åbo sedan 1823, erhöll vid skiftet åker 45 : 27.8, äng 4 : 30.7, summa 50 : 26.5. Arrendet var först i 5 år 41 tnr 24 kpr samt sedan i 25 år 50 tnr. Per Andersson afgick 1862 mot erhållande af 1500 rdr, och kontraktet transporterades på änkefru prostinnan *Louise Krok*, f. Palm. Hon efterträddes 1877 af *Per Nilsson*, n. v. arrendatorn.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 18 kr. 34 ö., sma 917 kr. 4 ö.] 368 kbf. 5 ½ knr jämte 62 kr. (sedan 50) i arbetslösen. 1881—1891 betalades [35 à 22, 10 à 18, 5 à 15, sma 1025 kr.] 458 kbf. Från 1891—1904 [45 à 25, 5 (äng) à 25, sma 1250 kr.] 601 kbf. Det ursprungliga 10-åriga kontraktet förlängdes nämligen från 1901 till 1904, emedan arrendatorn bekostade ängsvattning å c. 5 tnld med 550 kr. Från 1904—1914 utgår arrendet med [45 à 25 o. 5 à 45] 1350 kr.

Areal: tomt och trädgård 0 : 22.3; allmänna platser (garfveri-

Digitized by Google

tomt 0 : 2.9, undantagslägenhet 0 : 9.2) 0 : 12.1; åker 44 : 21.7; äng omkring bäcken 5 : 8; impedimenta 1 : 3.4; summa 52 : 3.5. En tomt är sedan 1880 utarrenderad till handlanden Ola Olsson, förut arrendator af n:r 15 Östraby. I utskyld utgöres till hemmansarrendatorn 15 kr. F. d. garfveriet består af en större vinkelbyggnad med tillhörande trädgård, som bebos af drängen Jöns Nilsson, skomakaren Zetterholm, hvars hustru Olu är kyrkvakterska, samt maskinisten Nils Persson. Husen tillhöra dem, som bo där, och erlägges allenast en huslega (15 kr.) till hemmansarrendatorn. I undantagshuset bor en sömmerska, Elna Andersson, och en äldre kvinna. Sammanbyggdt med detta senare är ett hus, som bebos af ringaren Anders Månsson; betalar 5 kr.

Hemmanets åbyggnader, som kvarlågo vid enskiftet, voro gamla, hvarför de nedrefvos, och nya uppfördes 1829. Arrendatorn erhöll hjälp med timmer, mursten, äckor och fri disposition öfver de gamla husen, utom östra längan, som flyttades till annat ställe. Boningshus, 40 × 13 × 4 aln., och på 12 aln:s afstånd 2 uthuslängor, hvardera 59 alnar lång. 1844 uppfördes ännu ett uthus, det södra, 37 × 11 aln. I synen af 1852 omnämnes väster om boningshuset ett svinhus, 8 × 4 aln., samt undantagshus utmed gatan, 30 × 11 aln. Till följd af åskeld, som uppbrände uthusen, nybyggdes 1880 en grundmurad stallänga och en loglänga af korsvirke med brädbeklädnad, hvardera 15 × 16 aln.

Brandförsäkring af 1895 är 8700 kr.

N:r 12 [gla N:r 10], $\frac{1}{2}$ mtl, förmedl. till $\frac{1}{8}$ mtl.

Från 1881 *N:r 12 och* $\frac{1}{2}$ *13*, $\frac{3}{10}$ mtl.

Per Olsson, åbo redan 1825, mottog vid enskiftet åker 46 : 7.7 och äng 7 : 22.9, summa 53 : 30.6. Arrendet enligt 30-års kontraktet: de första 5 åren 33 tnr 12 kpr, därpå i 5 år 41 tnr 24 kpr, och så i 20 år 50 tnr. Efter prolongationen 1859 nytt kontrakt för sonen *Nils Persson*; men denne afled före tillträdet, hvarför fadren fortsatte med hemmansbruket till sin död, 1860. Änkan, Agda Nilsdotter, ville ej ha stället kvar, utan det lämnades 1861 till f. d. skolläraren *H. P. Linderoth*. Arrendet 1859—1871 var 318 kbf. 1 $\frac{1}{2}$ knr samt 62 kr. Nytt kontrakt för samme man 1871—1881 på oförändrade villkor (pr tnld 15 kr. 30 öre, summa 800 kr. 11 öre), utom att kontanta beloppet nedsattes till 50 kr. 1881 sammanslogs med detta hemman halfva n:r 13. 1888 öfvertogs det af sonen *Axel Linderoth*, gift med en dotter till Anders Nilsson i Brödåkra. Arrendet 1881—1891 var 720 kbf. [värdering 1612 kr. 80 öre]. Nytt kontrakt på 10 år från 1891, som till följd af ängsvattnings anläggande (kostnad 580 kr.) förlängdes till 1904, med en afgäld af [79 à 24, sma 1896 kr.] 912 kbf. Från 1904—1914 ut-

Digitized by Google

går arrendet med [73 ½ à 24 och 5 ½ à 45] 2000 kr. Undantag utgår till Hanna Persdotter, änka efter Ola Torstensson på n:r 14.

Areal: tomt och trädgård 1 : 7.1; åker 73 : 16; äng 5 : 28.4; vägar 1 : 5.4; märgelgrafvar och bäck 0 : 28.7; stenmurar m. m. 0 : 21.3; sma impedim. 2 : 23.4. Arealsumma 83 : 10.9.

Byggnaderna å n:r 12 uppfördes 1828. Tre längor, nämligen boningshus, 30 × 13 × 4 aln., och två uthuslängor, hvardera 40 × 13 × 4 aln. År 1879 sålde arrendatorn för ett pris af 450 kr. två af honom själf uppförda hus, nämligen en loglänga, 30 × 14 alnar, och ett svinhus, 28 × 9 ½ alnar, till jordägaren, och höra nu dessa två hus till hemmanets åbyggnader. Såväl boningshuset som de två först uppförda uthuslängorna hafva tillbyggts med hvardera 8 alnar. År 1885 flyttades från n:r 13 en loglänga, 57 × 15 alnar till n:r 12. Det år 1879 inköpta svinhuset har 1894 omredts och förstorats.

Senaste brandförsäkringssumma, 1895, är 12550 kr.

N:r 13 [gla N:r 11], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Ola Knutsson, åbo redan 1819, erhöll 1826 åker 55 : 27.6 samt äng 0 : 12.4, summa 56 : 8. Arrendet enligt 30-årskontraktet var först i 5 år 25 tnr, sedan i 5 år 33 tnr 12 kpr, de följande 5 åren 41 tnr 24 kpr och under de sista 15 åren 50 tnr. Sonen *Per Olsson* öfvertog hemmanet 1849 och fick nytt kontrakt 1859 med ett arrende af 245,7 kbf. samt 62 kr. kontant. Han dog 1871, och det nya kontraktet af detta år öfvertogs af hans änka, *Anna Bondesdotter* († 1886), på 10 år. Under denna tid samma afgift i spannmål och 50 kr. kontant (pr tnld 11 kr. 49 öre, summa 632 kr.). 1881 delades hemmanet mellan n:r 12 och n:r 14.

Af byggnaderna, 3 längor, som uppfördes år 1828, kvarstår nu endast boningshuset, som användes till undantagslägenhet. Det underhålles af n:r 12 och 14 gemensamt och är (1895) brandförsäkradt för 2100 kr.

N:r 14 [gla N:r 9], ½ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Från 1881 *N:r ½ 13 och 14*, $\frac{3}{10}$ mtl.

Torsten Olsson, åbo 1825, erhöll vid skiftet åker 41 : 2.8 och äng 10 : 3.6, summa 51 : 6.4. Arrendet i 5 år 33 tnr 12 kpr, sedan i 5 år 41 tnr 24 kpr och de sista 20 åren 50 tnr. Han hade dåliga affärer, kunde ej betala sitt arrende och gjorde 1843 lösöreköp med jordägaren. Hans skuld var då närmare 1000 rdr. Förteckningen på hans försålda bohag upptager 6 hästar, 3 kor, svin, kalfvar, 1 tjur m. m. Han fick då kvarstanna vid hemmansbruket, men måste ställa borgen för arrendets erläggande. När han dog, 1858, brukades gården ett år för sterbhusets räkning, och 1859 fick

Digitized by Google

sonen, *Ola Torstensson* († 1898), nytt kontrakt först till 1871 mot ett arrende af 245,7 kbf. och 62 kr. samt sedan till 1881 med samma afgift i spannmål och 50 kr. kontant (pr tnld 12 kr. 64 öre, summa 632 kr.). Som han vanvårdade stället, lämnades det 1881 till *Pål Persson*, son till Anna Bondesdotter på n:r 13. Samtidigt öfvertog denne äfven ena hälften af sistnämnda nummer. Arrendet under 10-årsperioden 1881—1891 var 673 kbf. [värdering 1507 kr. 50 ö.]. Pål Persson kunde ej sköta sig, utan gjorde konkurs år 1887, hvarefter stället öfvertogs af *Tyge Persson* på n:r ½ 5 och 6 till kontraktstidens slut, då nytt kontrakt utfärdades 1891 på 10 år för hans son, *Anders Tykesson*, kommunalnämndsordförande efter fadren. Dennes första 10-åriga kontrakt förlängdes till 1904 på grund af ängsvattnings anläggning (kostnad 660 kr.). Arrende under denna period: [60 à 24, 14 à 20, 2 à 15 och 1 ½ à 24, sma 1792 kr.] 862 kbf. Från 1904 är arrendet i 10 år [72 ½ à 25 och 5 ½ à 45, sma 1943 kr. 75 ö.] 1900 kr. Undantag utgår till Ola Torstenssons änka, Hanna Persdotter.

Areal: tomt och trädgård 0 : 17.4; åker 72 : 11; äng 5 : 16; impedim. 1 : 26.6; summa 80 : 7.

Byggnaderna å n:r 14 uppfördes 1826 af arrendatorn. Tre längor, hvaraf boningshuset 30 × 13 × 4 alnar och hvardera af uthuslängorna 40 × 13 × 4 alnar. 1881 var detta hemman den enda bland arrendegårdarna, som hade lerväggar å boningshuset, och därför erhölls från herrgården fritt 500 tegel. Sedan dess ha byggnaderna å n:r 14 undergått betydande reparationer, och flera nybyggnader ha gjorts. 1882 tillbyggdes de två uthuslängorna med hvardera 20 alnar, och en länga flyttades samma år från n:r 13 samt inreddes till fähus och stall; denna länga är 30 × 14 × 4 alnar. Sommaren 1891 tillbyggdes boningshuset med 8 alnar på västra gafveln till ett pris af 500 kr., som betalats af jordägaren.

Senaste brandförsäkringsvärde, 1895, är 9700 kr.

N:r 15 [gla N:r 6], ¼ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Måns Mattisson († 1841; 59 år), åbo 1820, erhöll vid skiftet åker 45 : 1.5, äng 7 : 12.3, summa 52 : 13.8. Arrendet under de första 5 åren 33 tnr 12 kpr, därpå i 5 år 41 tnr 24 kpr och de sista 20 åren 50 tnr. Till följd af svag hälsa och ålderdom lämnade han 1833 gården till sin son, *Mattis Månsson*, som innehade den till 1871. Sedan denne i många år åtnjutit undantag, afled han ⅛ 1904, 93 ½ år gammal. Han efterträddes 1871 af sin son, *Per Mattisson*, som behöll arrendet till 1901.

Arrendet 1859—81 var [pr tnld 12 kr. 39 ö., sma 632 kr. 2 ö.] 245,7 kbf. samt 62 kr. (sedan 50) i arbetslösen. 1881—91 betalades [26 à 21, 20 à 14, 5 à 12, sma 886 kr.] 396 kbf. 1891—1901

Digitized by Google

[43 à 23, 3 à 20, 5 à 15, sma 1124 kr.] 540 kbf. Som han emellertid förbundit sig till ett ovanligt drygt undantag till föräldrarna och själf hade stor familj, så erhöll han från 1891 en nedsättning i arrendet af 114 kbf. År 1901 öfvertogs gården på 30 års arrende af *Torlösa församling*. Där har nu inredts en väl ordnad fattiggård, hvars föreståndare är Trued Olsson. Under kontraktets 15 första år erlägges i arrende 1275 kr. Som bidrag till fattiggården anslog jordägaren 8000 kr., som betalas med 800 kr. årl. i 10 år. Dessutom lämnas årl. från Trolleholms skogar 25 risbunkar.

Areal: tomt och trädgård 0 : 14.3; åker 45 : 26.2; äng omkring bäcken 5 : 9.7; impedimenta 2 : 1.1; summa 53 : 19.3.

Byggnaderna uppfördes 1826. Tre längor, hvaraf boningshuset 30 och de två andra 40 alnar långa. 1869 tillbyggdes boningshuset å västra ändan med 12 aln. till undantagslägenhet. 1881 försåldes för 250 kr. till jordägaren af arrendatorn en af honom uppförd loglänga, 30 × 14 aln. Dessa hus voro 1898 brandförsäkrade för 7200 kr.

Boningshuset skänktes 1901 till församlingen, som därå nedlagt betydliga kostnader i och för fattiggårdens inrättande. Det gamla fattighuset, s. k. Kasernen, nedrefs s. å.

Brandförsäkringsvärdet för alla fattiggårdens hus är nu 14300 kr.

N:r 16 [gla N:r 4], ¼ mtl, förmedl. till ⅛ mtl.

Vid enskiftet fördelades detta hemman på 2 åboar, *Pål Andersson* och *Johan Hansson*, hvilka redan förut tillsammans brukade gården. Den förstnämnde erhöll åker 25 : 26.8 och äng 3 : 8.5, summa 29 : 3.3. Den senares del var något större, nämligen åker 27 : 3 2 och äng 4 : 23.2, summa 31 : 26.4. Bägge utflyttade. Arrendet enligt 30-års kontraktet var för båda hälfterna lika, nämligen först i 5 år 12 tnr 18 kpr, därefter i 5 år 16 tnr 24 kpr, sedan under 5 år 20 tnr 30 kpr och de sista 15 åren 25 tnr. Pål Andersson afsade sig arrenderätten 1841 till följd af stor fattigdom, hvarefter Johan Hansson öfvertog äfven hans hälft. 1855 transporterades kontraktet för hela hemmanet på *Hans Jönsson* († 1900), måg till Johan Hansson. Han förblef arrendator till 1897, då kontraktet transporterades på sonen, *Jöns Hansson*, som 1901 efterträddes af *Anders Pettersson* från Pålstorp, n. v. innehafvaren.

Arrendet 1859—1871 var 245,7 kbf. samt 62 kr. kontant och 1871—1881 samma spannmålsafgift och 50 kr. kontant [pr tnld 10 kr. 90 öre, summa 632 kr. 2 öre]. 1881—1891 utgick arrendet med [23 à 23, 28 à 13, 3 à 10, 4 à 12, sma 971 kr.] 433 kbf. och 1891—1901 med [46 à 23, 6 à 20, 3 à 24, 1 à 15, 3 à 12, sma 1278 kr.] 615 kbf. Enligt det n. v. kontraktet, 1901—1911, är arrendet [59 à 22] 1290 kr.

Digitized by Google

Areal: tomt och trädgård 0 : 23.4; impedimenta [stenmur 0 : 18.9, väg 0 : 28.6, märgelgrop 0 : 10.8, bäcken 0 : 12.6] 2 : 6.4; åker 54 : 14.1; äng 4 : 6.8; sma 61 : 18.2.

Byggnaderna uppfördes 1826. Tre längor, hvardera 40 × 13 × 4 alnar. Den ena längan var inredd till boningshus åt bägge arrendatorerna, och af uthuslängorna använde de en hvar. 1841, då hälfterna sammanslogos, voro blott mindre reparationer af husen nödiga. 1881 försåldes af arrendatorn till jordägaren en loglänga, 40 × 14 aln., för 286 kr. 1897 tillbyggdes boningslängan 4 ½ alnar åt norr. Sommaren 1903 omreddes kostallet och svinhuset, hvartill jordägaren lämnade materialierna och arrendatorn utförde arbetet.

Brandförsäkringsvärdet af 1903 är 6950 kr.

4.

Torp på Torlösa hemman.

Till Torlösa hörde redan på 1600-talet flera gatuhus och torpet *Blåshus* på byns utmarker. Som förut nämnts, hade vid utbrytningen af Torlösa fäladsmark. 1806 flera gatuhus fått andel i fäladen. Vid enskiftet 1825 afsattes af byns utmarker jord till ej mindre än 12 torp. Flera af dessa mottogos af husmännen i Torlösa, som uppodlade de utvisade ägorna. På senare tider har tillkommit torpet *Evadal.* Åtskilliga af de ursprungliga torpen hafva sammanslagits, såsom af följande redogörelse kommer att visas. Förutom de nämnda 12, senare 13, torpen funnos å Torlösa marker 2 st. soldattorp.

De första kontrakten för torpen utfärdades 1831 och gällde för 30 år. Arrendet var beräknadt efter 26 mansdagsverken och 2 dagskörslor för hvarje sexgradigt geometriskt tunnland. Dessutom skulle hvarje torpare i tur och ordning utgöra 1 rid- och 1 ox-äcka samt spånad. Hofveriskyldigheten kvarstod ännu, men blott vid potatisodlingen. Torpen erhöllo eldbrand, och alla utom de 4 numren Månstorp hade fritt bete på fäladsmarken för sina vinterfödda kreatur. För Månstorp anslogs i stället en del af ägorna till betesmark. Många bland torpen hade 5 eller flera frihetsår.

Liksom för Gryttinge, Östraby m. fl. hemmans torp nedsattes utskylderna från 1871 med ungefär 25 %, och en del mansdagsverken utbyttes mot kvinnsdagsverken. Från 1878 löstes dagsverkena med penningar, och torpen utvecklades till större och bättre gårdar. De äro således nu ej längre dagsverkstorp utan arrendegårdar.

Digitized by Google

Erikstorp.

Till detta torp afsattes vid skiftet 33 : 11.9. Det odlades från 1826 af *Erik Persson*, husman i Torlösa, mot 7 frihetsår. Enligt 1831 års kontrakt utgick hans arrende med 182 m:sdagsv:n och 14 dagskörslor. Redan samma år, 1831, transporterades kontraktet på styfsonen, *Bengt Nilsson*. Men då denne 1838 mottog Månstorp N:r 3, lämnades Erikstorp 1840 till brodern, *Ingeman Nilsson*. Han innehade det till 1872, då han afstod det till sin son, *Per Ingemansson*, n. v. innehafvaren. Han hade först kontrakt på 20 år, 1880—1900, och nu från 1900—1914.

Arealen är: tomt och trädgård 0 : 11.1; åker, äldre och nyare, 47 : 29; impedim. 1 : 30.5; summa 50 : 6.6.

Arrendet före 1880 var 212 kr. 75 öre. 1880—90 179 kbf. [eller 400 kr.]. Från 1890—1900 253 kbf. [eller 566 kr.]. Från 1900 är arrendet 731 kr. [31 à 17 och 17 à 12].

Byggnaderna uppfördes 1829 af gammalt timmer från Östraby. Torparen erhöll ingen annan byggnadshjälp än 7 frihetsår. Boningslänga, 30 × 8 alnar, och en uthuslänga, 40 × 8 alnar. Till en del af uthuslängan anskaffade torparen själf nytt timmer. 1860 byggdes af Ingeman Nilsson ännu en uthuslänga, 21 × 9 alnar. 1866 reparerades boningshuset, och uthusen tillbyggdes. År 1902 uppbyggdes af jordägaren en alldeles ny, stor och väl inredd ladugårdsbyggnad, 67 × 16 × 4 aln., som äfven förseddes med vattenledning. Denna byggnads värde uppgår till 4400 kr. Däremot nedrefs den västra af de gamla uthuslängorna.

Senaste brandförsäkring, 1902, är 6700 kr.

Månstorp.

Måns Truedsson, husman i Gryttingehus, odlade på 1820-talet en del af detta torp, som blef uppkalladt efter honom. Han dog 1827, och hans änka, Kerstin Persdotter, gifte om sig med *Ola Carlsson*. Denne fick med henne Månstorp N:r 2, och på honom utfärdades 1831 kontrakt på detta nummer.

Den areal, 86 : 6.5, som vid enskiftet 1825 tillades Månstorp, delades på 4 nummer med 4 åboar. Enligt den förut nämnda beräkningen utgjorde hvart och ett af dessa torp under den 30-åriga arrendeperioden 156 m:sdagsv:n och 12 dagskörslor.

N:r 1 tillföll 1831 *Nils Hansson*, som förut varit husman i Torlösa och från 1826 odlat i Månstorp. Han öfverlämnade kontraktet 1838 till nämndemannen i Torlösa *Per Andersson* och fick undantag; men redan året därpå afsade sig denne torpet, och *Nils Hansson* återtog det. 1846 öfvertogs det af *Bengt Nilsson*, som var torpare å N:r 3. Tillsammans med detta n:r innehades det från

Digitized by Google

1851 af *Sven Persson Lindquist* till 1861, då N:r 1 slogs tillsammans med N:r 2 och N:r 4 med *Nils Månsson* som torpare.

N:r 2 hade, som ofvan nämnts, lämnats till *Ola Carlsson*, som behöll det till 1851, då hans styfson, *Trued Månsson*, fick det. 1861 utbytte han detta n:r mot N:r 3, och N:r 2 sammanslogs med 1 och 4.

N:r 3 mottogs 1831 af *Per Andersson*, förut husman i Torlösa och sedan 1827 bosatt vid Månstorp. Åbyggnaderna nedbrunno 1836, och då måste Per Andersson lämna torpet till *Per Persson*, som 1839 afstod det till *Bengt Nilsson*. Denne hade förut varit torpare i Erikstorp, men lämnade detta 1840. Han brukade, som ofvan nämnts, både N:r 1 och N:r 3 åren 1846—51. Sedan förutnämnde Lindquist innehaft dessa nummer till 1861, lämnades N:r 3 till *Trued Månsson*, förut på N:r 2. Dennes kontrakt transporterades 1868 på *Carl Rosengren*, som förut innehade de andra tre numren. Från denna tid har hela Månstorp haft endast en brukare.

N:r 4. Kontraktet 1831 utfärdades för *Påhl Svensson*, förut husman i Torlösa. Äfven detta ställe nedbrann 1836, men Påhl Svensson återuppbyggde det och behöll stället till 1861, då det sammanslogs med N:r 1 och 2 under *Nils Månsson* som arrendator.

Från 1868 öfvertog sedan *Carl Rosengren* alla 4 numren. Hans första kontrakt på hela Månstorp är af 1870 på behaglig tid med en skatt af 416 m:sdagsv:n, 72 kv:sdagsv:n och 32 körslor. Dagsverkena och körslorna löstes från 1878 med en kontant summa af 754 kr. 60 öre. Hans son, *Peter Rosengren*, från 1880—1890. Därefter öfvertogs stället af *Tyge Persson* på N:r $\frac{1}{2}$5 och 6 Torlösa. Han fick först kontrakt på 1 år, sedan på 10 till 1901 och så ytterligare detta förlängdt på 5 år.

Areal: tomt och trädgård 0 : 17.5; åker 69 : 21.9; lindor och fälad 11 : 29.1; sma åker 81 : 19; impedim. 4 : 4; summa 86 : 8.5.

Arrendet var före 1880 c. 760 kr. Från 1880—1890 var det 840 kr. jämte spånad och vägunderhåll. Från 1891 utgår det med 349 kbf. ell. 91,84 hl., som för 1903—4 utgjorde i penningar 659 kr. 47 ö.

Byggnaderna uppfördes å alla numren 1826 af gammalt timmer, som togs från Gryttinge gamla hemman. Hvarje torpare fick en byggnadshjälp af 50 rdr. Å hvarje nummer byggdes 2 längor, en boningslänga, som på N:r 1 var 27 × 8 alnar, men på öfriga nummer 24 × 8 alnar, och en uthuslänga, 30 × 8 alnar. Dessutom uppfördes år 1834 å hvarje nummer en tillbyggnad till uthuslängan, i vinkel med denna, och därtill erhölls gammalt timmer. N:r 3 och N:r 4 hade före eldsvådan 1836 sina åbyggnader sammanbyggda; men därefter utflyttades N:r 3, och å båda numren uppfördes 2 nya längor. Sedan alla numren sammanslagits, finnas 3 längor: en boningslänga, 42 × 8 alnar, och två uthus, det ena 51 × 16 alnar,

Digitized by Google

uppfördt 1877, det andra 30 × 12 alnar. Dessutom finnes väster om gården en undantagsstuga af dålig beskaffenhet.

Senaste brandförsäkring, 1895, var 5300 kr.

Pålstorp.

Pål Persson erhöll 1831 detta torp, hvars areal då var 31 : 10.5. De första 5 åren af kontraktstiden voro fria, och sedan erlade han i arrende 182 m:sdagsv:n och 14 dagskörslor. Sedan Pål Persson 1856 aflidit, behölls kontraktet af hans änka, *Sissa Johansdotter*. 1863 blef sonen, *Torsten Pålsson*, arrendator. 1867 *Petter Andersson*, en duglig och driftig man, som helt och hållet omskapat det lilla dagsverkstorpet till en välskött och betydande arrendegård. Från 1882 brukade han äfven Damstorp. 1903 lämnade han ställena till sina söner, och Pålstorp innehafves nu af *Nils Pettersson*, som har kontrakt till 1910. Petter Andersson afled, 68 år gml, $\frac{18}{6}$ 1904.

Areal: tomt och trädgård 0 : 14.5; åker 34 : 12.8; lindor 0 : 20.3; impedimenta 1 : 12.9; odlingsmark 13 : 07; sma 50 : 3.5. År 1890 ökades arealen med den s. k. Kjelleskogshus fälad, 25 tnld, hvilka nu äro odlade. Arealen för Pålstorp är nu 75 : 3.5, däraf 73 åker.

Arrendet före 1880, beräknadt i penningar, var 220 kr. 50 öre. Från 1880—90 kontant 440 kr. Från 1890—1900 331 kbf. [35 à 16 och 13 à 10, sma 690 kr.]. Från 1903—1910 är arrendet 780 kr.

Byggnaderna [1]) voro 1861 tre längor, boningshuset 28 × 8 alnar, östra längan 36 × 8 ½ alnar, samt västra längan 20 × 9 alnar. De bägge förstnämnda voro då gamla och odugliga; men den sistnämnda var ganska ny, uppförd af Pål Persson 1854. Östra längan ombyggdes 1872 och blef 40 × 13 alnar. 1890 omreddes denna länga. År 1891 ombyggdes västra eller loglängan och blef 50 × 16 × 4 alnar. Samtidigt tillbyggdes östra längan med en luta, 16 × 6 × 3 alnar. Boningshuset var gammalt och dåligt, när Petter Andersson mottog stället. 1894 byggdes på jordägarens bekostnad nytt, grundmuradt, prydligt boningshus, 34 × 16 × 4 ½ alnar.

Senaste brandförsäkring, 1894, är 7200 kr.

Kjelleskogshus N:r 1 och Damstorp.

Vid skiftet 1825 afsattes till *Kjelleskogshus N:r 1* en areal af 8 : 24.9. Torpet anslogs till donation åt förre åbon på Östraby N:r 12, *Christen Persson*, och hans hustru, Elna Mattisdotter, under deras lifstid. Hans 30-åriga kontrakt 1831 anger först 7 frihetsår, sedan mot 1 dagsverke i veckan. Han dog 1836, och då hustrun

[1]) Syn af 1833 saknas.

Digitized by Google

ej kunde sköta torpet, öfvertogs det af mågen, *Lars Svensson*. Denne innehade det till 1861, då det sammanslogs med Damstorp.

Byggnaderna vid Kjelleskogshus N:r 1 hade uppförts 1832 af gammalt timmer från Östraby gamla hemman. Torparen fick byggnadshjälp, 50 rdr. Två längor och ett undantagshus funnos, men hafva nedrifvits, sedan stället sammanslagits med Damstorp.

Damstorp fick vid skiftet 39 : 14.6. Från 1831 *Nils Bengtsson*, som 1861 äfven öfvertog Kjelleskogshus N:r 1. Från 1866 brukades torpet af sonen *Lars Nilsson* († 1895). Han hade kontrakt till 1890, men skötte stället illa, hvarför det 1882 lämnades till arrendatorn af Pålstorp, *Petter Andersson*. Denne fick nytt kontrakt till 1910, men afstod 1903 Damstorp till sonen *Alfred Pettersson*.

Areal: tomt och trädgård 0 : 18.9; åker 25 : 28.3; n. m. odlad mark 13 : 31; sma åker 39 : 27.3; impedimenta 1 : 26.9; sma 42 : 9.1.

Arrendet var före 1880, sedan dagsverkena utgingo i penningar, 315 kr.; från 1880—90 kontant 202 kr. med odlingsskyldighet; från 1890—1900 [26 à 12 och 14 à 10] 452 kr.; från 1900 till 1903 [26 à 4 o. 14 à 12, sma 532 kr.] 286 kbf. Från 1903—1910 utgår arrendet med 540 kr.

Byggnaderna vid Damstorp uppfördes 1829 af gammalt, men godt timmer från Östraby, utom en del nytt, som torparen själf inköpte, mot det att han åtnjöt 7 frihetsår. Två längor, boningslängan 31 × 8 alnar och uthuslängan 33 × 8 alnar. 1861 hade tillkommit ännu en uthuslänga, 27 × 8 ½ alnar, och nytt boningshus hade uppförts 1859. År 1865 tillbyggdes loglängan 12 alnar. En ny loglänga, den norra, uppfördes 1886, 29 × 14 alnar. Ännu en uthuslänga, den östra, nybyggdes 1894, 30 × 10 × 3 ½ alnar. Alltså finnas, då två af de gamla uthusen nedrifvits, vid Damstorp 4 längor, 1 boningshus och 3 uthus.

Senaste brandförsäkring, 1895, är 5000 kr.

Kjelleskogshus N:r 2.

Arealen för detta torp 1825 var 28 : 4.5. Första kontraktet utfärdades för *Sven Åkesson*. Han fick 7 frihetsår med skyldighet odla, bebygga och instänga marken (öppen utmark); därefter i skatt 234 dagsverken samt 18 dagskörslor. Till följd af sin och sin hustrus höga ålder afsade han sig arrenderätten 1835, och *Nils Jönsson* från Bläshus mottog torpet. Denne fick 1861 nytt kontrakt, men lämnade stället 1863 till sonen, *Såne Nilsson*, som åter 1894 lämnade det till sin son, *Bengt Sånesson*. 1897 afträdde denne det till *Jöns Tufvesson* från Halmstad socken. Denne har kontrakt från 1900 till 1913. Stället förstorades betydligt 1880 genom tillägg af mark, såväl odlad som oodlad, från den närliggande fäladen.

Digitized by Google

Areal: Tomt och trädgård 0 : 12.6; impedimenta 3 : 20.9; åker 57 : 29.1; odlingsmark 10 : 25.1; sma åker 68 : 22.2; totalsumma 72 : 23.7.

Arrendet var före 1880, då arealen var 28 tnld, 280 kronor i dagsverkslösen. Från 1880—1890 i spannmål 220 kbf. [26 à 12, 12 à 7, 19 ½ à 5 och c. 11 tnld fritt till odling sma 492 kr.] 1890—1900 270 kbf. [gla arrendet 492, genom 2 kr:s förhöjning å 19 ½ tnld 38 kr. 36 ö. samt för odlingsmarken 10 tnld 25 kpld à 7 kr. 74 kr. 34 ö.; sma 605 kr.]. Från 1900—1903 blef arrendet nedsatt, till följd af den föregående arrendatorns vanskötsel af stället, till 135 kbf. och 240 kr. kontant. Från 1903 är det 191 kbf. ell. 50 hl. och 340 kr., hvilket för året 1903 – 4 utgjorde 701 kr.

Byggnaderna uppfördes 1833 af Sven Åkesson. 2 längor, norra ell. boningslängan, 16 väggerum ell. 17 binningar lång och 8 aln. bred, af gammalt ekekorsvirke från Torlösa gamla byggnader och västra längan, 7 väggerum, af gammalt eke från Widtsköflehusen. Redan 1861 voro de då ej 30 år gamla husen alldeles förfallna och i så dåligt skick, »att all reparation var både onyttig och utan ändamål». 1880 funnos 4 längor: boningshuset, 30 × 12 alnar, och 3 uthuslängor, hvardera 30 × 12 alnar. Den östra uthuslängan var dålig, hvarför den nedrefs 1881 och nyuppfördes, 36 × 14 alnar. Samma år tillbyggdes boningshuset i väster 8 × 12 alnar. 1899 tillbyggdes och omreddes den västra längan, hvarjämte jordägaren inköpte en med denna länga sammanbyggd luta, 6 × 7 alnar. Boningshuset reparerades 1903 på jordägarens bekostnad. Senaste brandförsäkring 1903 är 6100 kr.

Bläshusen N:r 1 och 2.

Gamla Bläshus omnämnes första gången uti 1743 års rusttjänstlängd, då *Anders Michelsson* angifves hafva gjort ett nybygge på Torlösa fäladsmark. Han var kvar 1754, men 1759 hette husmannen *Jeppa Andersson*. 1764 o. 1768 *Ola Christiansson*. 1779 o. 1788 *Hans Nilsson*. 1802 *Håkan Hansson*. Torpet uppmättes af Faxe 1816, då det hade en areal af 2 : 5 åker och 4 : 8 äng (9 lass hö); sma 6 : 13. Håkan Hansson kvar ännu 1825, då han efterträddes af sin son, *Bengt Håkansson*. Vid enskiftet afsattes till detta torp, som då kallades *Bläshus N:r 1*, en areal af 20 : 21.3. Vidare tillkom *Nya Bläshus eller N:r 2* med en areal areal af 32 : 18.4.

N:r 1 erhölls 1831 af *Bengt Håkansson*, som redan nämnts. Hans 156 mansdagsverken och 12 dagskörslor samt äckor löstes med penningar från 1835. Han innehade äfven torp i Månstorp från 1840.

N:r 2 lämnades 1831 till *Nils Jönsson*, som skulle göra 208 mansdagsverken och 16 körslor, sedan de 5 frihetsåren gått. Men

Digitized by Google

redan 1834 utbytte han detta torp mot Kjelleskogshus N:r 2, och *Måns Larsson* från Widtsköfle brukade Nya Bläshus till 1839, då det fråntogs honom »för husets vanhäfd och därigenom iråkadt obestånd». Torpare blef då förre åbon i Bosarp, *Sven Ingemansson*, till 1861.

Som husen å Bläshus-ställena voro mycket förfallna, antogos inga nya torpare år 1861, utan marken utarrenderades till bete. Först innehades den af *åboarne å Torlösa farmer* till 1884. Från 1884—91 var kontrakt om betesrätt utfärdadt för *H. P. Lindroth* och *Tyge Persson* i Torlösa samt från 1891 för endast *Tyge Persson*. Från 1905 öfvertogs Bläshus af *Anders Tykesson*.

Areal: Bläshus N:r 1: Fälad 19 : 24.2; gla tomter 0 : 9.1; stenmur 0 : 20.0; sma 20 : 21.3. *Bläshus N:r 2:* Fälad 32 : 8.7 stenmur 0 : 9.7; sma 32 : 18,4. Tillsammans 53 : 7.7. Hela arealen är nu obebyggd och oodlad.

Arealen minskades 1882 med 13 : 13.6, som odlades och kallades Evadal. År 1891 togs ytterligare 32 tnld och lades till Evadal. Från detta år är således arealen för Bläshus endast 7 : 26.1 Men till denna betesmark har lagts den s. k. Hästhagen af Torlösa fäladsmark, så att den under namnet Bläshus utarrenderade betesmarken omfattar en areal af 118 tnld.

Arrendet var till 1884 439 kr. 50 öre; från 1884—91 360 kr. och 1891 till 1905 236 kr. Från 1905 betalas i arrende 500 kronor.

Evadal.

Som förut nämnts, uppstod detta torp genom odling af Bläshus-fäladen. Det var soldaten *Petter Wernberg*, som 1882 fick 13 : 13.6 till odling mot 10 frihetsår och sedan från 1892—1902 mot 100 kr. i årligt arrende. 1892 erhöll Wernberg ännu 32 tnld till odling och betalade härför under 10 år 64 kr. Hans *areal* från 1892 således 45 : 13.6 och hans arrende till 1902 var 164 kr. Hans son, *Alexander Wernberg*, öfvertog torpet 1895 och har fått nytt kontrakt 1902 p. b. t. mot ett arrende af 360 kr. till 1912 samt därefter till 1922, under förutsättning att kontraktet fortfar, 540 kr. Dock afgå betydande afdrag för odling, stängsel, undantag m. m.

Byggnaderna, som uppförts af Petter Wernberg, inköptes af jordägaren 1896 mot ett pris af 1,247 kr. 30 öre. Tre hus, nämligen boningshuset, 25 × 8 × 3 ½ alnar, loglänga, 40 × 12 × 4 alnar, samt stallänga, 40 × 10 × 3 ½ alnar. Dessa hus äro tarfliga och illa uppförda. Särskildt torde boningshuset ej lång tid framåt kunna uppfylla sitt ändamål.

Husen brandförsäkrades 1896 för 2250 kr.

Digitized by Google

Torlösa soldattorp.

Vid skiftet afsattes till båda soldatnumren 10 och 11 en areal af 10 : 8, hvaraf det ena erhöll 5 : 6 och det andra 5 : 2. För N:r 10 tjänar fortfarande soldaten *Skog;* och arealen är 4 : 27.5. N:r 11 är sedan 1903 vakant och arrenderas af f. d. soldaten *Per Borgström* mot 50 kr. Det kallas äfven för *Ramstorpstorp* och har en areal af 5 : 5.

Torlösa hemmans n. v. arealfördelning.

		Tomt och trädgård		Åker o. äng.		Impedim.		Summa	
		Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.
Torlösa	2	—	26.8	82	6.6	2	1.7	85	3.1
Ibm	3	—	21.7	50	29.5	3	19.1	55	6.3
Ibm	4 o. ½ 5	1	10.8	83	17.–	2	16.5	87	11.8
Ibm	½ 5 o. 6	—	26.2	77	15.–	1	12.5	79	21.7
Ibm	7 o. ½ 8	—	22.3	72	26.8	1	11.3	74	28.4
Ibm	½ 8 o. 9	—	25.4	79	7.3	1	18.8	81	19.5
Ibm	11	—	22.3	49	29.7	1	15.5	52	3.5
Ibm	12 o. ½ 13	1	7.1	79	12.4	2	23.4	83	10.9
Ibm	½ 13 o. 14	—	17.4	77	27.–	1	26.6	80	7.–
Ibm	15	—	14.3	51	3.9	2	1.1	53	19.3
Ibm	16	—	23.4	58	20.4	2	6.4	61	18.2
Erikstorp		—	11.1	47	29.–	1	30.5	50	6.6
Månstorp		—	17.5	81	19.–	4	4.–	86	8.5
Pålstorp.		—	14.5	73	8.1	1	12.9	75	3.5
Damstorp		—	18.9	39	27.3	1	26.9	42	9.1
Kjelleskogshus . .		—	12.6	68	22.2	3	20.9	72	23.7
Soldattorp	10	—	5.–	4	22.5			4	27.5
Ibm	11	—	5.–	5	—			5	5.–
Evadal		—	13.6	45	—			45	13.6
Summa		11	27.4	1129	3.7	35	24.1	1176	23.2

Digitized by Google

III.

ÖSTRABY.

Digitized by Google

Areal: 1406 : 21.4.

Digitized by Google

Östraby By.

10 ½ mtl insockne frälse, N:r I—XV., förmedlade $\frac{17}{10}$ 1786 till 4 $\frac{11}{16}$ mtl, så att hvarje hemmansnummer blef $\frac{5}{16}$ mtl.

1.

Från äldsta tider till 1831.

Eriksholms ägare Tage Thott förvärfvade 1611 genom byte med danske konungen 1 gård i Östraby och 1616 likaledes 2 stycken. Otto Thott 1653 på samma vis en gård. När Herluff Trolle 1687 köpte Eriksholms gods, hörde dit 13 gårdar i Östraby: N:r 1—8, 10—13 samt 15, tillsammans 9 ½ mtl. Tio år senare var hela byn införlifvad, 15 gårdar om 10 ½ mtl samt gatuhusen N:r 16 och 17.

Enligt åbolängderna, hvilka kunna följas till 1687, var den tiden och till början af 1700-talet allenast en åbo å hvarje hemmansnummer; därefter ofta två.

Beskrifning öfver Östraby by år 1734 af Cöpinger.

Byn bestod då af 15 nummer, hvaraf 1—6 voro hela mantal och 7—15 halfva, samt 2 st. gatuhus, N:r 16 och 17.

N:r 1. Åboar: *Johan Lafvesson* och *Fränne Lafvesson.* Kålhage med några plommonträd, 2 äppleträd och 1 päronträd af ringa värde, några alar och pilar; vidare en liten kålhage med pilar och alar. Åkerjorden belägen i vången och delad i 32 tegar. Afkastningen uppskattad till 12 tnr 27 $\frac{1}{16}$ kpr. Ängarna i 23 skiften.

N:r 2. Åbo: *Pär Olsson.* En kålhage af grutmylla och en liten hage öster om gården, humle till 30 stgr, några få plommon-

Digitized by Google

träd och en surapel. Åkerjorden belägen dels i gatulyckan, dels i vången och delad i 27 tegar. Afkastningen uppskattad till 13 tnr 13 $\frac{1}{16}$ kpr. 35 ängsskiften.

N:r 3. Åboar: *Pär Nilsson* och *Pär Larsson*. 2 st. kålhagar, hvaraf den ena belägen på gatan. Åkerjorden i vången med 37 tegar. Uppskattningen 15 tnr 26 $\frac{7}{16}$ kpr. 31 ängsskiften.

N:r 4. Åbo: *Sven Andersson*. 2 st. kålhagar, en humlehage af 40 stänger, en liten hage med askar uti, brygghushage med vedeplats och beteshage för små kreatur. 31 åkertegar i vången med uppskattning af 14 tnr 18 $\frac{1}{16}$ kpr. 30 ängsskiften.

N:r 5. Åboar: *Erik Andersson* och *Sigfrid Jonsson*. 2 st. kålhagar, den västra beväxt med några gamla aplar, ask och pilar, den östra endast med kål. Vidare fanns en damm till att vattna kreaturen uti, och däromkring var tjänlig plats att bleka väfvar. 31 åkertegar med uppskattning af 14 tnr 19 $\frac{5}{8}$ kpr. 29 ängsskiften.

N:r 6. Åboar: *Torkel Larsson* och *Anders Rasmusson*. Ingången var från gatan. Blott en kålhage, men äfven en lycka, som besåddes med hampfrö och var beväxt med några stora äppleträd och några nyplanterade af ringa värde. Åkerjorden uti vången med 36 tegar, uppskattade till 24 tnr 6 $\frac{1}{8}$ kpr. 43 ängsskiften.

N:r 7. Åbo: *Anders Pärsson*. 1 kålhage. Åkerjorden i 23 tegar och uppskattad till 7 tnr 31 $\frac{3}{16}$ kpr. 21 ängsskiften.

N:r 8. Åbo: *Pär Jönsson*. 1 kålhage och 1 lycka »östan för gården», besådd med hampefrö. Åkerjorden i vången, 24 tegar med uppskattning af 8 tnr 26 $\frac{1}{16}$ kpr. 24 ängsskiften.

N:r 9. Åbo: *Jöns Olsson*. 1 kålhage och 22 åkertegar, uppskattade till 8 tnr 9 $\frac{5}{16}$ kpr. 25 ängsskiften.

N:r 10. Åbo: *Måns Jönsson*. 1 kålhage på gatan och 1 liten lycka på gatan. Åkerjorden i vången med 23 tegar och en uppskattning af 10 tnr 5 $\frac{7}{8}$ kpr. 18 ängsskiften.

N:r 11. Åbo: *Pär Eljasson*. 2 st. kålhagar. 19 åkertegar med uppskattning af 7 tnr 23 $\frac{1}{2}$ kpr. 16 ängsskiften.

N:r 12. Åbo: *Pär Gudmundsson*. 1 kålhage och 22 åkertegar, uppskattade till 8 tnr 31 $\frac{7}{16}$ kpr. 18 ängsskiften.

N:r 13. Åbo: *Anders Pärsson*. 1 kålhage och 17 åkertegar, uppskattade till 8 tnr 17 $\frac{5}{16}$ kpr. 19 ängsskiften.

N:r 14. Åboar: *Anders Svensson* och *Måns Nilsson*. 1 kålhage, en hage med några plommonträd och en damm, bete för gäss och grisar. 18 åkertegar, uppskattade till 9 tnr 25 $\frac{3}{16}$ kpr. 11 ängsskiften.

N:r 15. Åbo: *Pär Månsson*. 1 kålhage på gatan, 1 liten humlehage af 30 stänger med 3 äppleträd, 1 kål- och blekhage med några aspar samt en liten damm utan fisk. 21 åkertegar, uppskattade till 8 tnr 6 $\frac{7}{8}$ kpr. 25 ängsskiften.

Digitized by Google

Gatuhuset N:r 16. Åbo: *Hans Knutsson.* 1 kålhage och en åkerlycka vid huset. Åkerjorden var belägen vid Brödåkra vång och bestod af 4 tegar, uppskattade till 2 tnr 4 $\frac{5}{16}$ kpr. Ängen låg i 3 skiften vid Brödåkra markaskäl.

Gatuhuset N:r 17. Åbo: *Isak Johnsson.* 1 kålhage på gatan och 1 lycka vid huset. 2 åkertegar intill huset, uppskattade till 4 tnr 25 $\frac{1}{8}$ kpr.

Sedan Cöpinger aflidit, fortsatte Hjelmberg att mäta, skattlägga och mellan åboarna lika fördela Östraby by, hvilken förrättning han afslutade 1738.

Åkerjorden var belägen uti en samfäld innevång med ängarna, förutom några åkerlyckor på gatan och utmarken. Dessa åkerlyckor med däruti varande äng blefvo för bekvämlighets skull tilldelade de hemman, som dem förr nyttjat och brukat. Byns största åkervång låg i ensäde [1]), tillika med ängarna innesluten af ett stängsel. Efter jordmånens beskaffenhet indelades jorden i 5 grupper, nämligen: 1:o ler- och grusmylla, ensäde, besåddes med råg och korn; 2:do mindre god grusmylla, råg- och kornjord; 3:tio sidländ lermylla, som användes till korn och hafre; 4:to lerjord, som brukades 1 år och hvilade 6 år, besåddes med hafre; 5:to sämre lerjord, besåddes 1 år med hafre och hvilade sedan i 10 år [2]). Åkerjorden måste åboarna åtminstone hvart 3:dje eller 4:de år göda, om någon säd skulle kunna påräknas. Då kunde bekommas i medelmåttig årsväxt tredje eller fjärde korns äring af den bästa jorden. Hafrejorden behöfde ej gödas, utan den fick i stället, för dess ringhets skull, hvila 6 à 10 år, och när den sålunda hvilade, brukades den endast till bete. Åboarna brukade sin jord med minst 4 par dragare för ett helt hemman och med 2 par för ett halft.

Alla *impedimenta*, som funnos i somliga åkrar, uträknades, uppskattades och frångrogos åkerns rätta areal. Sedan beräknades all åkerjorden efter 14000 kvadratalnar på tunnlandet, hvart slags jordmån reducerades till tunnor och kappar, och därefter företogs delningen i alla åboarnas närvaro, Hvart hemman tilldelades utaf hvarje slags jordmån i lika myckenhet och i görligaste mått efter solskifte, så att hemmanen sålunda nu blefvo lika stora uti åker och äng.

---

[1]) Med ensäde menades, att åkern besåddes och skördades hvarje år. I södra Sverige medgaf detta äfven användandet af vinterråg, hvars sena sådd i slutet af Oktober lämnade tid att därtill bereda en del af den under sommaren skördade kornåkern.

[2]) Hvarefter den förmodligen åter brändes.

Digitized by Google

Ängarna lågo uti ofvannämnda vång och höstades årligen. De bestodo af god sid- och mavall, god hård- och sidvall, mossig hårdvall, samt sämre, med ljung och mossa tätt beväxt hårdvall, som stundom var nästan oduglig att hösta. Ängsvallarna taxerades noga efter bördigheten i medelmåttig årsväxt, och därvid beräknades, att 1 ½ lass motsvarade 27 kubikalnar.

Ängarna fördelades hemmanen emellan, så att såväl solskifte och belägenhet som deras godhet i möjligaste måtto observerades. Hemmanen fingo alltså lika höbärgning, och åboarna kommo öfverens, så att hvar och en fick sin rikliga andel i »ljuft och ledt», såväl uti de bästa som de sämsta ängarna. De största ängsskiftena delades i 15 lika breda tegar, men ej af lika längd, ty man hade andra reservängar, hvaraf det resterande togs. Uti Wistofta ängar lågo två små ängar, som höstades till Östraby, och likaså en äng uti Gryttinge mark.

Mulbetet på utmarken till denna by var fäladsmarken, hvilken var gemensam för alla näst angränsande byar och hemman uti Torlösa socken, med undantag af Widtsköfle by. På fäladsmarken fanns nödigt bete för åboarnas kreatur. Norrut från byn låg en kalfhage, där åboarna kunde hafva nödigt bete för 8 à 9 st. kalfvar. Nämnda kalfhage bestod af stenig och tufvig mark, beväxt med små albuskar, och däri en rinnande bäck. Intill samma hage gränsade ett kobete, hvarest åboarna kunde underhålla 4 à 5 kor någon tid på året, tills ängarna och vången blefvo uppgifna. Denna hage eller park bestod af mycket stenig. tufvig ljung af mossig hårdvall samt var öfverväxt med björkar och videbuskar.

Kvarnar eller fiskeri fanns det ej till denna by.

Byggnadstimmer, bränsle och käppris, måste af herrskapet förunnas från andra orter. Till skatternas afbetalning användes boskap. Af spannmål hade åboarna somliga år till husbehof, men intet till salu, utan stundom måste de köpa till hushållet.

Till Malmö 3 ½, till Lund 2, till Landskrona 2 och till Herrgården ½ mil.

Genom Hjelmbergs fördelning blefvo alla hemmanen lika stora. På hvart och ett kom 11 tld. 25 ⅝ kpld åkerjord samt äng till 15 $\frac{52}{1728}$ lass.

Åkerskiftena hade olika namn, såsom »Toften», »Högastensåkern», »Stora dalsåkern», »Härskärrsåkern», »Skieavångsåkern», »Breingen», »Öhråkern», »Maglakärrsåkern», »Bröthögsåkern», »Mölletoften», »Stentoften», »Bängtsåkern», »Fyrhörningen», »Toftahufvudet», »Grimmesnutan», »Yxan», »Trättesåkern», »Rakan», »Grytsåkern», »Lunnabröt» m. fl.

Bland ängarnas namn kunna följande nämnas: »Rörkällsängen», »Räfvabergsängen», »Fortareängen», »Döran», »Kroklyckan», »Damlyckan», »Ramsängen» m. fl.

Digitized by Google

Till hvarje hemman hörde dessutom en eller flera kålhagar. Somliga af dessa voro små trädgårdstäppor med fruktträd uti, andra voro beteshagar för mindre kreatur, och andra brukades för humleodling. Till hvardera af n:r 5, 14 och 15 hörde dessutom en liten damm, där kreaturen vattnades och hvaromkring kvinnorna blekte sina väfvar. Fisk fanns ej i dessa dammar

Förutom kalfhagen och kobetet, som nämnts i sammanhang med mulbetet, hörde till Östraby ännu två från de öfriga ägorna afskilda stycken, nämligen den s. k. *Torhusåkern* och ett ganska stort kärr, kalladt *Maglakärret*. Den förra låg i Widtsköfle vång, och inkomsten däraf gafs åt Torlösa kyrka; åkern bestod af lera, hafrejord, som blott tillät 1 års säde mot 6 års träde. Maglakärret var beväxt med videbuskar och utgjordes af höga tufvor. Det var omöjligt att hösta; men den rörvass, som växte där, användes af åboarna till att rygga sina tak med.

Ehuru alla åboarna vid delningens afslutande förklarat sig fullkomligt nöjda, uppstod dock följande året bland några af dem missnöje med ängarnas fördelning. Man ansåg nämligen, att N:r 4 och 5 isynnerhet samt äfven n:r 3 och 10 hade erhållit några ängstegar af bördigare vall än de öfriga. På en gemensam sammankomst af alla byamännen öfverenskoms därför, att hemmanen N:r 4 och 5 afstodo hela sin andel i det nämnda gemensamma kobetet samt N:r 3 och 10 halfva sin andel i detsamma. Samtliga åboarna voro härmed eniga och nöjda, och ingen vidare dispyt uppstod om delningen.

I uträkningen kom oförvarandes att införas N:r 14 i stället för N:r 15 såsom delägare i den s. k. *Härskärrsfloen*. Som det föll sig svårt att ändra hela uträkningen för ett så litet fels skull, och densamma var då redan renskrifven, så beslöts af samtliga byamännen, att N:r 14 skulle få behålla denna del i Härskärrsfloen, ty N:r 14 fick därigenom intet utöfver sin summa. Däremot afstod N:r 14 till N:r 15 sin anpart i Torhusängen, i hvilken äng N:r 15 alltså sedan innehade 2 delar.

På begäran af åboarna i Östraby företog landtmätare Hjelmberg år 1743 en ny förrättning därstädes. Byamännen hade nämligen mycket besvärat sig öfver vissa förhållanden i delningen af åkrarna år 1738. Man påstod nämligen, att somliga hemman erhållit på en gång längre bort belägna och till jordbeskaffenheten sämre åkrar, under det de, som fått sina åkrar närmare byn belägna, äfven erhållit den fruktbaraste jorden.

Vid denna förrättning var å jordägarens vägnar närvarande frälseinspektoren Arvid Tullberg.

Digitized by Google

Ett omfattande byte skedde nu af åkrarna, hvarigenom ingen åbo förlorade något, men de missnöjda erhöllo jord, som var bättre belägen för deras gårdar. Alla byamännen voro vid detta byte närvarande. Samtliga förklarade sig fullkomligt nöjda med den nya fördelningen och hafva undertecknat den handling, som öfver bytet upprättades, och hvilken handling bär namnet »Bytesinstrument öfver Östraby hemmans åkerbyten».

Storskiftesdelning 1764—1765 af H. C. Klerck.

På begäran af Öfverstelöjtnant Fr. Trolle företog landtmätare H. C. Klerck år 1764 uppmätning och storskiftesdelning af Östraby. Om anledningen till denna förrättning skrifver Klerck:

Hemmanen äro väl tillförene genom delning uti ägorne giorde lika stora, men som vid samma delning jorden icke blifvit sammankastad, utan allenast den, som haft mera, gifvit ifrån sig till den, som haft mindre, har intet alla hemmanen antingen haft något eller icke haft lika mycket på alla trackter, hvarigenom och som jorden icke varit indelt i vissa vångar, utan allenast i et gärde, har åboerne haft mycken olägenhet vid instängandet af den jord, som skulle med vintersäd besås; hvarföre och att få åkeren indelt i vissa vångar, så att ena delen kunde läggas i träde, samt uti redigare och större fall och skiften lagd, har Respektive Frälseägaren på sina landtboars begäran och vägnar utvärckat vederbörligt förordnande till undertecknad Landtmätare att sådan delning förrätta».

Endast åkerjorden delades vid denna förrättning. Ängarna hade förut blifvit delta. Ängsmark och små åkrar, som icke kunde indelas i några fall och voro belägna emellan den indelta åkerjorden, fingo åboarna själfva dela sins emellan.

Genom Klercks förrättning blef åkerjorden delad på 3 stora vångar: Östre vång, Mellanvång och Västre vång.

Till den förstnämnda hörde följande fall: »Östre och västre Grimmesunderne», »Matofterne», »Södre och norre Maglakjärsåkrarne,» »Rörkilleåkrarne», »Trälatorn» och »Lammalyckan». Denna vång var väl liten, men där fanns godt tillfälle till mera åkers upptagande af ängsmarken. Till »teppesta för skillnad-teppe» mellan denna och andra vången var den s. k. Lunnavägen afsatt, och ny väg hade lagts till ängarna västan till detta teppe.

Till Mellanvången hörde »Tofterne N:r 1, 6 o. 2 undantagne», »Trekanten», »Grytsåkrarne», »Norre och södre Sandkullarne,» »Dösvången» och alla »Lyckorne», utom den vid N:r 6. Till teppesta emellan denna och den tredje vången var den s. k. Skreppevägen ifrån landsvägarna och till ängarna afsatt. Dock fanns där väg till

Digitized by Google

ängarna. Ifrån landsvägen till skälet mellan N:o 1:s och 4:s hagar voro 3 alnar afsatta.

Den tredje eller Västre vången bestod af: »Tofterne N:r 1, 6 och 2», »Dalsåkrarne», »Härskärrsåkern», »Lerkull- och Mölletofterne», »Hyljeåkrarne», »Skeavången» och »Krokarne».

Nödvändiga gropar och vägar voro afsatta.

Hvart och ett af byns 15 nummer erhöll vid denna delning en åkerareal af 13 : 6,8.

Dessutom afsattes hustomter och lyckor för gatuhusen n:r 16 och 17, plats för väderkvarnen och lycka till den, smedja och brytstuga samt dyngställen.

En ny fördelning af Östrabys bys utängar skedde genom ingeniör G. von Hackwitz' landtmäteriförrättning därstädes år 1810.

De s. k. *Södre Ängar*, nämligen »Spånga fallet», »Ellakers fall», »Wärkulls fallet», Långekjerr», »Räfvabier», »Ystens ängarna», »Västra skiftet», »Ystens mad», »Ramms ängen», »Räfva och Ystens mader», utgjorde tillsammans en areal af 206 : 26 $\frac{1}{4}$, och däraf erhöll hvarje hemmansnummer 13 : 24 $\frac{11}{20}$. De *Norre Ängar*, som lågo i 5 fall, upptogo en areal af 95 : 1 $\frac{1}{4}$, och däraf kom på hvarje hemman 6 : 10 $\frac{3}{4}$.

År 1812 nppmättes och storskiftades Östraby af ingeniör L. Faxe. Förutom de 15 hemmanen och 2 gatuhusen N:r 16 och 17, funnos därstädes då en vädermölla och 10 st. onumrerade gatuhus med hustomt och hage, hvilkas areal växlade mellan 1 : 18 $\frac{1}{2}$ och 2 kpld. Vädermöllan innehades af bokhållare Lundqvist, som bodde i gatuhuset N:r 17.

Som enskiftesverket i Östraby ej kunde medhinnas förrän år 1830, utlämnades 1826 ett gemensamt arrendekontrakt på obestämd tid till de 18 åboar, som då innehade byns 15 hemmansnummer. Arrendeafgiften blef genom detta kontrakt den samma som under de närmast föregående åren, nämligen 10 tnr korn och 8 tnr hafre för hvarje helt hemmansnummer, utom för N:r 6, som blott lämnade 9 tnr korn och 7 tnr hafre. Det stod dock arrendatorn fritt att lösa arrendesäden enligt gällande markegångstaxa.

Digitized by Google

Åbolängd från 1687—1830.

Före 1687 kunna nämnas *Peder Ibsson*, åbo vid den gård, som 1611 förvärfvades af Eriksholms ägare, samt 1616 *Torsten Rasmusson* och *Påfvel Andersson* och 1653 *Peder Olsson*.

N:r 1 (n. v. n:r 9).

1687 *Jöns Gudmundsson;* 1697 *Pål Jöransson;* 1717 o. 1727 *Per Pålsson* (möjl. son till föreg.); 1734 *Johan Lafvesson* och *Frände Lafvesson;* 1739 o. 1740 den sistnämnde och *Pål Knutsson;* 1743 o. 1754 den 1:ste kvar, den 2:dre ersatt med *Nils Knutsson;* 1759 o. 1764 den sistnämnde kvar och den 1 ste ersatt med *Lars Frändesson* (trol. son); 1768 Nils Knutsson fortfarande och *Ola Persson;* 1779 den sistnämnde och *Lars Nilsson;* 1788 Lars kvar och *Anders;* 1802 o. 6 Lars fortfarande och *Petter Pettersson;* 1819 o. 30 *Pål Kjellson.*

N:r 2 (n. v. n:r 5).

1687 *Nils Giödsson;* 1697 *Olof Persson;* 1717 o. 1743 *Per Olsson* (möjl. son till föreg.); 1754 *Bodel Nilsson;* 1759, 1764 o. 1788 *Ola Jönsson;* 1802 o. 1822 *Jöns Olsson* (son till föreg.?) 1825 *Jöns Olssons änka;* 1830 *Nils Jönsson* (son till föreg.?)

N:r 3 (n. v. n:r 1).

1687 *Truls Nilsson;* 1697 *Oluf* och *Christian Jöransson;* 1717 *Jon Olsson* och *Per Nilsson;* 1721 o. 27 den sistnämnde kvar och *Bengt Bengtsson;* 1734 Per Nilsson kvar och *Per Larsson;* 1740 fortfarande Per Nilsson och *Anders Larsson;* 1743 samme Anders; 1754 *Hans Nilsson* (son?) och *Jöns Larsson;* 1759 o. 1764 den förstnämnde kvar och *Anders Olsson;* 1768 de samma; 1779 *Nils Bengtsson* och *Måns Persson:* 1788 den förstnämnde och *Ola Kjellsson;* 1802 o. 6 den sistnämnde och *Ola Mårtensson;* 1819 o. 22 samme Ola och *Per Pålsson;* 1825 den sistnämnde och *Bengt Hansson;* 1830 Per Pålsson ensam.

N:r 4 (n. v. n:r 10).

1687 *Lars Andersson;* 1697 *Anders Persson;* 1717 . 1754 *Sven Andersson* (son?); 1759 o. 1764 . 1768 *Anders Svensson* (son?), 1779 o. 1788 *Bonde Persson;* 1802 . 1822 *Nils Michelsson* († 1835, 63 år); 1824 *Bonde Nilsson* (son?); 1827 . 1830 *Hans Persson.*

N:r 5 (n. v. n:r 4)

1687 *Jöns Sigurdsson;* 1697 *Nils Jönsson* (son?); 1717 . 1727 *Jöns Nilsson* (son?) och *Erik Andersson;* 1736 den sistnämnde och *Sigfrid Jonsson;* 1739 o. 1743 Erik Andersson kvar och *Per Rasmusson;* 1754 . 1768 Per Rasmusson ensam; 1779 *Ola Persson* (son?); 1788 . 1802 *Anders Jacobsson;* 1806 *Per Andersson* (son?); 1819 . 1822 *Sven Torbjörnsson* († 1845, 74 år); 1825 . 1830 *Hans Nilsson.*

Digitized by Google

N:r 6 (n. v. n:r 12)

1687 *Peder Ohlsson;* 1697 *Nils Svensson;* 1717 *Torkel Larsson;* 1721 samme man och *Anders Rasmusson*; 1727.1740 de samme kvar; 1743 den senare och *Sven Tostesson;* 1754 den sistnämnde och *Per Jönsson;* 1759 o. 1764.1768 samme Sven och *Nils Matsson;* 1779.1788 samme Nils och *Jon Sånasson;* 1802 samme Jon och *Pål Nilsson* (son?); 1806 samme Pål och *Såne Jonasson* (son?); 1812 samme Såne och *Lars Persson;* 1819.1822 *Torsten Eskilsson;* 1825.1830 *Måns Ingemansson.*

N:r 7 (n. v n:r 6)

1687 *Åke Ebbesson;* 1697 *Jeppe Andersson;* 1717 o. 1721 *Hans Knutsson;* 1727 *Måns Andersson;* 1734 *Anders Persson;* 1739 o. 1743 *Pål Andersson* och *Jöns Andersson;* 1754 o. 1764 samme Jöns och *Sven Hindriksson;* 1768 den senare och *Per Larsson;* 1779 *Kjell Åkesson* och *Pål Månsson;* 1788 *Måns* och *Per;* 1802 o. 1806 *Ola Jönsson* och *Per Bengtsson;* 1819 o. 1822 den förre och *Gudmund Hansson;* 1824 den senare och *Bonde Andersson;* 1827 o. 1830 *Bengt Hansson.*

N:r 8 (n. v. n:r 2)

1687 *Nils Olsson;* 1697 *Nils Månsson;* 1717 o. 1734 *Per Jönsson;* 1739 o. 1768 *Per Larsson;* 1779 samme Per och *Per Persson* (son?); 1788 *Michel Nilsson;* 1802 o. 1806 *Åke Mårtensson;* 1812 *Per Persson;* 1819 o. 1822 *Måns Ingemansson;* 1824 *Torsten Eskilsson;* 1830 *Per Persson.*

N:r 9 (n. v. n:r 13)

1697 *Måns Olsson;* 1717 o. 1727 *Jöns Persson;* 1734 o. 1740 *Jöns Olsson;* 1743 samme Jöns och *Per Andersson;* 1754 *Nils Persson* och *Lars Knutsson;* 1759 o. 1764 samme Nils och *Anders Bengtsson;* 1768 o. 1788 samme Anders och *Sven Jönsson;* 1802 o. 1806 *Anders Persson* och *Jöns Andersson* (son?); 1819 o. 1826 *Nils Persson;* 1827 o. 1830 *Måns Ingemansson.*

N:r 10 (n. v. n:r 11)

1687 *Nils Pedersson;* 1697 *Per Nilsson* (son?); 1717 o. 1734 *Måns Jönsson;* 1739 o. 1764 *Per Jönsson;* 1768 o. 1806 *Pål Persson* (son?); 1819 o. 1830 *Jöns Pålsson* (son?).

N:r 11 (n. v. n:r 15)

1687 *Sivert Ebbesson;* 1697 *Nils Matsson;* 1717 öde; 1721 o. 1727 unge *Per Jönsson* och *Anders Persson;* 1734 *Per Eljasson;* 1739 o. 1740 *Nils Andersson* och *Isak Pålsson;* 1743 o. 1768 *Sven Olsson;* 1779 o. 1788 *Måns Hansson;* 1802 o. 1822 *Måns Bengtsson;* 1826 den förres änka, *Anna Bengtsdotter;* 1828 o. 1830 *Ola Nilsson.*

N:r 12 (n. v. n:r 7).

1687 *Jöns Olofsson;* 1697 *Anders Gagnesson;* 1717 o. 1727 *Gudmund Persson;* 1734 o. 1740 bröderna *Per* och *Nils Gudmundsson* (den förres söner?); 1754 den förstnämnde och *Anders Nilsson* (son till den sistnämnde?); 1759 o. 1764 den senare och *Gudmund Svensson;* 1768 *Per Nilsson* och *Kjell*

Digitized by Google

Hansson; 1779 o. 1788 *Ola Persson* son till den förstnämnde?) och *Nils Svensson;* 1802 o. 1806 den förstnämnde och *Per Persson;* 1812 *Nils Olsson* (son?) och *Anders Månsson;* 1819 o. 1830 den sistnämnde och *Christen Persson.*

N:r 13 (n. v. n:r 14).

1687 *Bengt Åkesson;* 1697 *Per Jönsson;* 1717 *Carl Persson* (son?); 1721 o. 1727 gamle *Per Jönsson;* 1734 o. 1743 *Anders Persson* (son?); 1754 o. 1768 *Anders Larsson;* 1779 o. 1806 *Anders Persson;* 1819 *Anders Olsson;* 1822 o. 1830 *Måns Andersson* (son till den föreg.?).

N:r 14 (n. v. n:r 8).

1697 *Per Gunnarsson;* 1717 o. 1726 *Lars Hansson*; 1727 *Anders Persson;* 1734 o. 1743 *Måns Nilsson* och *Anders Svensson*; 1754 den förstnämnde och *Måns Ingemansson;* 1759 den senare och *Håkan Bengtsson;* 1764 o. 1768 den senare och *Ola Andersson;* 1779 o. 1788 *Ola Månsson* och *Nils Jönsson;* 1802 o. 1806 *Sven Andersson* och *Anders Månsson;* 1819 o. 1826 den förre ensam kvar: 1830 mjölnaren *Anders Johansson.*

N:r 15 (n. v. n:r 3).

1687 *Anders Nilsson;* 1697 *Anders Jönsson;* 1717 o. 1734 *Per Månsson;* 1739 o. 1764 bröderna *Måns* och *Per Persson* (söner?); 1768 o. 1779 den förstnämnde och *Anders Persson;* 1788 *Per* och *Anders* (den senare?); 1802 o. 1806 *Sven Nilsson* och *Per Andersson* (samme Per som förut?); 1819 o. 1826 *Lars Pålsson;* 1827 o. 1830 *Ola Andersson,* den förres måg.

Gatuhuset N:r 16.

1697 *Lars Jönsson;* 1721 *Nils Månsson;* 1727 *Lars Jönsson; Hans Knutsson;* 1739 o. 1759 *Per Knutsson;* 1764 *Nils Klausson;* 1768 *Nils Pålsson;* 1779 o. 1788 *Anders Jönsson;* 1802 *Carl Andersson* (son?); 1819 o. 1828 *Jöns Jönsson.*

Gatuhuset N:r 17.

1697 *Ivar Skräddare;* 1721 *Anders Dreyere;* 1727 *Ivar Skräddare;* 1734 o. 1740 *Isak Johansson;* 1743 *Per Elisson;* 1754 o. 1759 *Pål Knutsson;* 1764 *Jöns Kjerstesson;* 1768 *Nils Jacobsson;* 1779 *Per Larsson;* 1788 *Knut Larsson;* 1802 *Per Lundquist;* 1817 o. 1830 *Anders Johansson.*

Förutom dessa 2 numrerade gatuhus funnos år 1806 följande utan nummer: *Bengt Håkansson* med 1 hus och 1 kålhage; *Anders Karlsson* dito; *Lars Persson* allenast 1 hus; *Jöns Jacobsson* dito; *Ola Månsson* 1 hus och kålhage; *Nils Bengtsson* dito; *Lars Persson* dito; *Anders Tufvedsson* dito; *Smeden* dito. Inhyses: Per Bodelsson med hustru, Anna Bodels (»utgammal»), Anders Danielsson, Karna Per Lars (»skröplig»).

Digitized by Google

2.

Från 1831 till nuvarande tid.

Byn enskiftades år 1831 af ingeniör Carl E. Åhrberg.

Summan af all inrösningsjorden var 795 : 1. Före delningen frånd rogs dock en del mark för allmänna ändamål. Till malthus afsattes 0 : 3, till brytstugeplatser 0 : 6, till lertag 1 : 0.96, till smedjeplats 0 : 12 och till skolhusplats 0 : 12. Vägen åt Räfvetofta utgjorde 0 : 29.9; vägen från Vidtsköfle till Torlösa 1 : 19.5; vägen till N:r 16 Torlösa 2 : 26.4; Bialittvägen 3 : 17 och Trolleholmsvägen 1 : 20.5. För tre bäckar afdrogs 2 : 20 samt för afloppsdiken 1 : 12. Summan af den frånd ragna marken 16 : 19.26. Vidare bibehölls Gatuhuset N:r 17, hvars areal var 5 : 20.67, så att till delning slutligen återstod en areal af 772 : 25.07, uppskattad till 570 : 0.004. Dessa inägor fördelades på 15 hemmansnummer, hvilka kommo att innehålla 38 tld uppskattad jord hvartdera. Utmark till Östraby var: Inom skiftet belägna odalägor 0 : 30.5; torp 127 : 14.4; intagor 4 : 23.5; öppen utmark 462 : 12.2; vägar m. m. 16 : 3.8; summa 611 : 20.4. Totalsumman för Östraby 1406 : 21.4.

När delningen skett, bestämdes genom lottning mellan samtliga åboarna, hvilken farmplan hvardera af dem skulle erhålla. Före lottningen träffades åtskilliga öfverenskommelser åboarna emellan: 1:o) Den s. k. Nya Sandåkravången, som året 1830 låg i träde, skulle få gagnas till bete af de åboar, som erhöllo i lottningen N:r 1, 2, 3, 6, 7, 8, 9 och 10, men en del däraf besås med trindsäd af dem, som erhöllo farmerna N:r 4, 5 och 11—15; 2:do) Tillätos samtliga åboarna att sig emellan utbyta en sjundedel af sina farmers areal »till sommardrifning och gödning»; undantag gjordes för N:r 13, 14 och 15, hvilka skulle äga rätt att göra sådant utbyte för hafreutsäde följande vår, samt för N:r 4 och 5, som skulle hafva rätt att utan utbyte plöja och bränna till vintersäd så mycket af sin egen areal, som de kunde medhinna; 3:tio) Till följande höst, då hvarje åbo skulle tillträda den farm honom genom lottningen tillföll, skulle afradsbetet få begagnas af plan-innehafvaren, och hvar och en skulle vid vårsådden 1830 få utså klöfver i sitt korn; 4:to) Stängslet emellan fäladsmarken å ena sidan samt planerna N:r 1, 2, 3 och 4 å andra sidan samt likaså stängslet emellan byn och Högestorps bys ägor skulle af åboarna gemensamt uppföras följande vår.

N:r 2, 3 och 8 fingo kvarbo. De öfriga utflyttade. N:r 13 delades lika mellan N:r 12 och 14. Enligt hvad förut nämnts, utgjorde hvarje nummer $\frac{5}{16}$ mtl. N:r 12 och 14 kommo nu att utgöra $\frac{15}{32}$ mtl.

Digitized by Google

Af Östraby förutvarande 15 gårdar arrenderades nya N:r 7 af ingeniör G. von Hackwitz å Widtsköflefarm och har sedan tillhört denna gård.

Byn bestod således år 1831 af 13 hemman med N:r 1—6, 8—11, 12 o. ½ 13, ½ 13 o. 14, samt 15. Hvarje af dessa nummer innehades af 1 åbo. Sma 13 åboar. Kvarboende blefvo tre st., nämligen:

gla n:r 8 Per Persson, som erhöll nya n:r 2;
gla n:r 15 Ola Andersson, som erhöll nya n:r 3;
gla n:r 14 Mjölnaren And. Johansson, som fick nya n:r 8.
De öfriga 10 utflyttade och erhöllo nya nummer.

Tabell öfver Östraby hemman år 1831.

N:r	Hemmantal	Verklig areal		Uppskattning	
		tnld	kpld	tnld	kpld
1	1/16	47	22,16	38	—
2	1/16	51	11,47	38	—
3	1/16	56	29,87	38	—
4	1/16	121	30,07	38	—
5	1/16	55	19,99	38	—
6	1/16	42	9,24	38	—
8	1/16	38	22,99	38	—
9	1/16	43	10,26	38	—
10	1/16	40	3,84	38	—
11	1/16	46	28,7	38	—
12 o. ½ 13	1/32	71	20,42	57	—
½ 13 o. 14	1/32	69	0,81	57	0,004
15	1/16	42	21,5	38	—

År 1839 arrenderade innehafvaren af Östraby N:r 8 och väderkvarnen äfven N:r 3, och sedan dess hafva båda dessa nummer utgjort ett hemman, hvarför byn sedan 1839 ej har mera än 12 nummer.

Alla arrendatorerna erhöllo år 1831 kontrakt på 30 år. Arrendet erlades i spannmål, allenast korn, och förhöjdes småningom efter vissa år, så att hvarje hemman under dessa kontrakts senare år skulle betala den fulla uppskattningen af jorden, d. v. s. 38 tunnor korn för 5/16 mantal och 57 tunnor för 1 5/8 mantal. Flera af hemmanen fingo efter utflyttningen 5 frihetsår.

Två år före 30-års kontraktens utgång eller år 1859 öfverenskoms mellan jordägaren och åboarna i Östraby, att vissa hofverieskyldigheter [1:o) nyanläggning och underhåll af stängsel för säteriets enskilda ägor, 2:o) s. k. äckor och resor samt 3:tio) upphuggning,

Digitized by Google

framforsling, sågning och stackläggning af vissa famnar ved] skulle upphöra och i stället ersättas med penningar. Handlingen af d. 25 maj 1859 angående denna öfverenskommelse finnes i behåll och är undertecknad af 8 åboar i Östraby, nämligen:

Måns Jeppsson å N:r 1, Håkan Persson N:r 2, Ola Jönsson N:r 3 och 8, Påhl Åkesson N:r 4 o. 5, Bengt Hansson N:r 6, Kjell Påhlsson N:r 9, Hans Persson N:r 10, ½ 13 o. 14, Ola Nilsson å N:r 12 o. ½ 13 samt Ola Nilsson å N:r 11 och 15.

Alla de åboar, som utflyttade 1831, voro skyldiga att till 1835 ha färdiga nödiga åbyggnader på sina nya farmplatser. De fingo byggnadshjälp af jordägaren, nämligen s. k. undertimmer och mursten, furutimmer och furuskogsäckor samt 750 rdr för hvarje enkelt hemman. De dubbla gårdarna, 12 o. ½ 13 samt ½ 13 o. 14, erhöllo mera timmer än de öfriga samt 1,000 rdr hvardera.

Å hvarje farm uppfördes 3 byggnadslängor: ett boningshus, en ladugårdslänga och en uthuslänga för grödan.

Boningshuset uppfördes af ekekorsvirke på gråstensgrund; längd 40 eller 30 aln., bredd 13 aln. och höjd 4 eller 4½ alnar. Det innehöll kök, daglig stuga, 3 till 5 kammare, förstuga, brygghus etc.

Uthuslängorna, hvardera 40 ell. 30 alnar i längd, 13 aln. i bredd och 3 eller 4—4½ aln i höjd, byggdes af ekekorsvirke med lerväggar samt delvis tjocka gråstensväggar.

I likhet med Gryttinge och Torlösa åboar erhöllo äfven Östraby hemmansbrukare 1843 nedsatta arrendevillkor.

Syneprotokollet har följande lydelse:

»*Östraby N:r 1.* Måns Jeppsson; 47 : 27; uppskattn. 38; arrende 31 tnr 24 kpr. (men afsedt höjas till 38 tnr). Åkern består till hälften af gammal och till hälften af ny jord. Den förra till större delen stark lera; den nya jorden svag, sank och grusig. Värderas till 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 2. Håkan Persson; 51 : 11; uppskattn. 38; arrende 31 tnr (men afsedt höjas till 38 tnr). Hälften gammal och hälften ny jord; delvis stenbunden. En del af jorden, särdeles den nya, svag och något grusig. Med förbindelse för åbon att inom arrendetiden hafva planen öfverallt fri från sten föreslås i arrende 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm. N:r 3. Ola Jönsson; 56 : 29; uppskattn. 38; arrende 19 tnr (men afsedt höjas till 38 tnr). Omkring 20 tnld gammal och god jord, men resten är ny och uppfylld af stenrör och gamla stengärden samt mycket ojämn. Allenast genom den oförtrutna möda och betydliga kostnad, som nuvarande arrendatorn använder för stenens bortrensande, kan man vänta att en gång få se den i odladt

Digitized by Google

skick. Vid detta förhållande och med fästadt afseende på det arbete och den kostnad, som arrendatorn nedlägger, samt under villkor, att han sålunda fortfar, föreslås, att spannmålsarrendet nedsättes till 15 tnr korn till och med 1845, därefter till och med 1850 bestämmes till 25 tnr och för återstående arrendetid till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 4. Pål Åkesson; 121 : 31; uppskattn. 38; arrende 19 tnr (men afsedt höjas till 38 tnr.). All jorden ny af den mest olika beskaffenhet och på de flesta ställen mycket stenbunden. Arrendatorn, som med sällsynt drift och ihärdighet arbetar på att efter hand borttaga stenen ur åkrarna, kan likväl knappast hoppas att under sin arrendetid medhinna hvad som i detta afseende erfordras och han själf synes önska; och då jordägaren genom nedsättning af arrendet skulle än mer lifva arrendatorns berömvärda sträfvande, anse vi oss med skäl kunna föreslå, att arrendatorn oafsedt planens stora areal åtnjuter enahanda nedsättning som brukaren af N:r 3.

Ibm N:r 5. Nils Jönsson; 55 : 19; uppskattn. 38; arrende 28 tnr 18 kpr (men afsedt att höjas till 38 tnr). Största delen ny jord; på flera ställen stenig, ojämn och sidländ. Som i denna plan ingått en del af det s. k. Maglekärr, hvilket är otjänligt till odling och hvarå den förut frodiga gräsväxten år från år betydligt aftagit, lärer nedsättningen på detta hemman blifva efter ett arrende af 24 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 6. Bengt Hansson; 42 : 9; uppskattn. 38; arrende 31 tnr 24 kpr (men afsedt att höjas till 38 tnr). Ehuru en stor del af åkern är af gammal och god beskaffenhet, har likväl, med hög taxering och numera dålig höafkastning, i ägorymden ingått en del af det förut omnämnda Maglekärr, hvilket icke utan en behandling, till kostnad och omsorg sträckande sig utöfver arrendatorns villkor, kan göras fruktbart; och vid sådant förhållande tilltro vi oss icke kunna sätta arrendet högre än till 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 7. G. von Hackwitz; 44 : 17; uppskattn. 38; arrende 38 tnr. Planen vacker och största delen gammal jord; värderas till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 8. Ola Jönsson; 38 : 22; uppskattn. 38; arrende 38 tnr. Gammal, god jord. Planen väl belägen och väl brukad. Den allmänna nedsättning, som föreslagits för dylika hemman eller till 30 kpr pr uppskattadt tnld, torde äfven komma arrendatorn af N:r 8 tillgodo.

Ibm N:r 9. Kjell Pålsson; 43 : 10; uppskattn. 38; arrende 38 tnr. Större delen af åkern ny jord, men af god beskaffenhet. Planen i allmänhet vacker. Värderas till 30 kpr pr uppsk. tuld.

Ibm N:r 10. Hańs Persson; 40; uppskattn. 38; arrende 38

Digitized by Google

tnr. Planen vacker och väl belägen. Största delen gammal och god jord, Värderas till 30 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 11. Ola Nilsson; 46 : 26; uppskattn. 38; arrende 25 tnr 12 kpr (men afsedt att höjas till 38 tnr). Hela egendomen består af ny jord, i allmänhet svag, och oaktadt den kostnad, som på planens utdikning blifvit använd, är den dock på en ej obetydlig del sank och vattensjuk samt blir efter starka regn vår och höst öfversvämmad. Dessa missgynnande förhållanden gifva oss anledning föreslå en betydligare nedsättning eller till 21 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 12 och ½ *13. Måns Ingemansson;* 71 : 20; uppskattn. 57; arrende 42 tnr 27 kpr (men afsedt att höjas till 57 tnr). Planen skäligen väl belägen, men all jorden ny och å flera ställen sank och svag. Såsom icke besvärad med de olägenheter, som planen N:r 11 är underkastad, ehuru i öfrigt af enahanda beskaffenhet, kan denna egendom värderas till 24 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm. N:r ½ 13 och 14. G. von Hackwitz; 69; uppskattn. 57; arrende 45 tnr 33 kpr (men afsedt att höjas till 57 tnr). Planen vacker; all jorden ny, men något svag och utsugen. Då likväl till egendomen hörer vackra madängar, från hvilka näring till åkerns förbättrande kan erhållas, anse vi arrendevärdet vara 27 kpr pr uppsk. tnld.

Ibm N:r 15. Ola Nilsson; 42 : 22; uppskattn. 38; arrende 31 tnr 24 kpr (men afsedt ökas till 38 tnr.). Planen är vacker nog, men jorden ny och i följd däraf ej så pålitlig. 4 à 5 tnld madängar gifva dock något stöd åt åkerjorden. Värderas till 27 kpr pr uppsk. tnld.»

Alla arrendena i Östraby voro afsedda att före den 30-åriga kontraktstidens utgång eller 1861 hafva uppkommit till 1 tna ell. 36 kpr pr uppskattadt tnld. Till följd af förrättningen 1843 skedde emellertid ofvan relaterade nedsättningar eller för N:r 3, 4, 7, 8, 9 och 10 till 30 kpr; för N:r 1, 2, 5, 6, ½ 13 o. 14 samt 15 till 27 kpr; för N:r 12 o. ½ 13 till 24 kpr och för N:r 11 till 21 kpr.

År 1861 fingo alla åboarna nya kontrakt på 10 år. I allmänhet höjdes då arrendet med 3, 4 eller 4 ½ tnr, så att N:r 1, 2, 4, 6, 9 och 10 betalade 42 tnr, 3 & 8 tillsammans 85 tnr och N:r 5 endast 41 tnr. För N:r 15 blef arrendet det samma som under närmast föregående period. N:r 11 däremot fick sitt arrende sänkt från 38 till 32 tnr, och för 12 o. ½ 13 samt ½ 13 o. 14 sänktes likaledes från 57 till 54 tnr. Arbetslösen var 50 kr. för hvartdera af de enkla numren, för 3—8 däremot 100 kr. och för de två öfriga dubbelnumren 75 kr. på hvarje. Från 1871 utfär-

Digitized by Google

dades nya kontrakt på 10 år med alldeles oförändrade villkor. Efter 1878 års uppmätning och omtaxering utlämnades nya kontrakt från 1881 på 10 år, utom för N:r 3 & 8, som fick 16-årig period till 1897.

Från 1891 åter nya kontrakt på 10 år och från 1901 de nu gällande, som utgå 1911. Endast N:r 4 erhöll 1891 20-årigt kontrakt, men fick dock nytt 1903, gällande till 1911. N:r 3 & 8, som afslutade en period 1897, fick detta år nytt kontrakt på 10 år, och detta är således det enda i Östraby, som ej utgår 1911, utan 1907.

3.

De särskilda farmerna från 1831.

N:r 1 (gla n:r 3), $\frac{5}{16}$ mtl.

Per Pålsson, åbo sedan 1819; afled 1833 (52 år), och som hans änka ej kunde behålla hemmansbruket, så blef *Måns Jeppsson* från Wistofta antagen till åbo enl. öfverlåtelse af 28 septemb. s. å. Han utflyttade och behöll arrendet kontraktstiden ut och mottog 1861 nytt, 10-årigt kontrakt mot 264 kbf. och 50 rdr, hvilket sedan förnyades på 10 år till 1881 på oförändrade villkor. Arrendet pr tnld gjorde 14 : 69. Sonen *Ola Månsson*, arrendator från 1879, erhöll kontrakt till 1891 mot 352 kbf. (26 à 18 och 20 à 16, sma 788 kr.). De gamla fingo vanligt undantag, 124 kr.; de afledo, kvinnan i Januari och mannen i Nov. 1888. Som emellertid Ola Månsson ej var duglig och gården vansköttes, öfvertogs densamma från 14 Mars 1886 af *Måns Tykesson*, som året förut öfvertagit det på andra sidan landsvägen liggande N:r 10. Samme man nytt kontrakt från 1891 till 1901 mot 454 kbf [25 à 24 och 21 $\frac{1}{2}$ à 16. sma 944 kr.]. Därefter gemensamt kontrakt för N:r 1 o. 10. Se N:r 10.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 13.7; impedimenta 1 : 7.8; åker 46 : 15.6; sma 48 : 05.1.

Åbyggnaderna uppfördes 1835, 3 st:; till undantagslägenhet för Måns Jeppson tillbyggdes södra ell. boningslängan 1879. Stallängan antändes af åskan 24 Maj 1893 och nedbrann, hvarvid 1 tjur, 6 kor och många gäss innebrändes. Densamma uppfördes ej åter, utan husförändringar verkställdes på n:r 10, som bebos af arrendatorn. Brandförsäkring af 1895 är 3500 kr:

N:r 2 (gla n:r 8), $\frac{5}{16}$ mtl.

Per Persson, åbo 1830; kvarboende å gamla byplatsen. Afled 1831, då hemmanet öfvertogs af *Håkan Persson*, som gifte sig 1832

Digitized by Google

med f. åbons änka, *Elna Jönsdotter*. 1861 nytt kontrakt på 10 år på samma villkor som n:r 1; förnyadt till 1881 (pr tnl. 15 : 36). Vid detta tillfälle var Håkan ställd under förmynderskap af Hans Persson, som på hans vägnar underskref kontraktet. *Boel Hansdotter*, dotter till förmyndaren, var Håkans 2:dra hustru. Efter mannens död, ⅔ 1874, behöll hon hemmansbruket till kontraktstidens slut 1881. Därefter uppstod tvist inom släkten om arrenderätten, som slutade så, att Håkan Perssons son i 1:sta giftet, *Jöns Håkansson*, antogs till arrendator. Änkan erhöll i stället n:r 6 Gryttinge. Arrende från 1881 till 1891 (22 à 22, 11 à 15 och 11 à 10, sma 759 kr:) 340 kbf; från 1891—1901 (25 à 23, 24 ¾ à 12, sma 871 kr.) 419 kbf. Därefter på 10 års kontrakt till 1911 (36 à 24 och 13 ¾ à 16) 1084 kr.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 16.9; impedimenta 1 : 8.2; åker 44 : 12; n. m. odlad mark 5 : 15.8; sma åker 49 : 27.8; sma 51 : 20.9.

En grustäkt finnes på ägorna, för hvilken arrendatorn har afdrag med 24 kr. om året. Måns Tykesson har tillsyn öfver densamma. När Östraby mölla uppfördes, hämtades gruset därstädes.

Åbyggnaderna. År 1832 uppfördes ny loglänga, 1852 boningshus 42 × 12 × 4 aln. och 1861 stallänga. I byggnadshjälp 22 tnr spannmål, fria äckor och de gamla husen. Sedan dess har stallängan blifvit omredd och 1903 norra ell. loglängan betydligt förbättrad samt svinhus inredt i östra gafveln af detta hus. Brandförsäkring af 1903 är 8000 kr.

N:r 3 och 8 (gla n:r 15 o. 14) samt gatuhuset n:r 17 med väderkvarnen, ⅛ mtl.

N:r 3.

1827 blef *Ola Andersson* åbo efter sin svärfar å gamla n:r 15 (n. v. n:r 3) samt erhöll i likhet med de andra 30 års kontrakt från 1831, men var lättjefull och kunde ej sköta sig, hvarför kontraktet 1839 transporterades på *Ola Jönsson*, som förut innehade n:r 8 och vädermöllan. Sedan dess hafva n:r 3 o. 8 varit förenade i en gård. Ola Jönsson fick 2 dryga undantag att utgifva, näml. till Ola Andersson med familj och till dennes svärfar, Lars Pålsson, förutvarande åbo.

N:r 8.

Å detta nummer utfärdades 1831 kontrakt på mjölnaren *Anders Johansson* på 30 år, men tillföljd af sjuklighet afstod han redan 1835 arrendet till sin svärson, *Ola Jönsson* från Felestad, samme man som här ofvan; i undantag förbehöll Anders Johansson sig 10 tnr; dessutom utgingo 6 tnr till f. åbon, Sven Andersson (död 1858, 88 år gml.), som hade hemmanet före Anders Johansson.

Digitized by Google

Alla dessa undantag blefvo för betungande för Ola Jönsson, hvarför jordägaren kom emellan och gaf lindring i arrendet.

Gatuhuset med väderkvarnen.

Omnämnes redan på 1600-talet, bebodt af en skräddare. Vid slutet af 1700-talet fanns där en vädermölla, som innehades af mjölnaren *Knut Larsson*. Ett konceptkontrakt utan årtal innehåller, att han aflidit och att jordägaren upplät möllan på arrende till sin bokhållare på Borreby, *Per Lundquist*, mot 25 rdr specie. Denne Lundquist efterträddes af ofvannämnde Johansson, »borgare och mjölnare från Landscrona norra värn», 1817 på 30-års kontrakt med ett arrende af 12 tnr råg och 18 tnr korn.

Från 1839 sål. Ola Jönsson arrendator af 3 o. 8 samt väderkvarnen. Kvarnkontraktet förlängdes därefter på oförändrade villkor till 1861, den tid då hemmanskontrakten gingo till ända. Därefter nytt 10-års kontrakt på alla 3 ställena, och med detta upphörde äfven Ola Jönsson 1871 att vara både landtbrukare och mjölnare samt blef husgubbe. Han var en fryntlig, språksam gammal man, som mindes långt tillbaka och gärna berättade. Han lefde ända till $\frac{2}{2}\frac{0}{}$ 1892 och var änkling sedan 1883.

Sonen *Jöns Olsson* öfvertog bruket, först på 10 års kontrakt till 1881 mot 535 kbf och 100 rdr samt 700 rdr för kvarnen; därefter på 16 års kontrakt till 1897; arrende under de första 10 åren 754 kbf och under de 6 sista 829 kbf och för kvarnen 800 kr. Ytterligare nytt kontrakt från 1897 till 1907 med 543 kbf ell. 142.11 hl. och 966 kr., hvilket för året 1903—4 gjorde 1992 kr. 4 ö., och för kvarnen, så länge Jöns Olsson lefde, under kontraktstiden gamla arrendet, 800 kr.

Jöns Olsson afled $\frac{9}{11}$ 1901 [1]), och hans svärson, *Paul Håkansson* i Högestorp, erhöll kontraktet transporteradt på sig, men fick för kvarnen betala 1000 kr.

Areal: Tomter och trädgård 0 : 26.8; impedimenta 3 : 9.8; utlämnadt till sågskäraren Per Pålsson 0 : 16; mark, som ej med fördel kan odlas, 2 : 11.6; åker 95 : 6.2; allmänna platser, afsatta vid skiftet, m. m. 1 : 24.9; sma 103 : 31.3.

Arrendeberäkningar. Arrendet pr tnld från 1861 till 1881 gjorde 15 kr. 18 ö.; 1881—1897 års kontrakt var baseradt på följande värdering: 44 à 25, 16 à 18 och 30 à 10, sma 1688 kr. för 90 tnld ell. 18 kr. 75 ö. pr tnld under de 1:sta 10 åren, och därefter 10 % förhöjning under de sista 6 åren ell. 1856 kr. 80 ö.; pr tnld 20 kr. 62 ö. Kontraktet 1897—1907 efter 65 ½ à 24 och 30 à 12, sma 1932 kr. för 95 ½ tnld; pr tnld något öfver 20 kr.

[1]) Hans hustru, Anna Lisa Månsdotter, dog 1883.

Digitized by Google

När 1897 års kontrakt utlämnades, förelåg redan tanken på att så småningom gå ifrån spannmålsarrendena med markegångslösen. Steget togs dock då icke fullt ut, utan hälften af beloppet valverades i spannmål efter 1 kr. 78 ö. pr kbf, hvilket blef 543 kbf ell. 142.11 hl., ocb resten behölls i penningar ell. 966 kr. Enl. 1903—4 års uppbörd blef spannmålsarrendet högre än den andra hälften; det öfversköt penningearrendet med 60 kr. 4 ö. Orsaken härtill var, att valvationspriset 1 : 78 [medeltalet af de 10 sista årens medelmarkegångspris] var lägre än de förut efter samma beräkningsgrund använda prisen 2 : 24, 2 : 8 o. s. v. Ett helt annat resultat hade dessförinnan alltid visat sig,

Åbyggnaderna: Hemmanet N:r 3, som blef kvarliggande å gamla byplatsen, hade år 1831 mycket dåliga åbyggnader, hvarför arrendatorn erhöll 5 frihetsår och allt s. k. undertimmer, för att han skulle sätta dem i stånd. Vid synen 1832 befunnos såväl boningshuset som den södra af de tre uthuslängorna så dåliga, att ombyggnad därå påsynades jämte grundlig reparation å de öfriga längorna. När gården år 1839 sammanslogs med N:r 8 uti Ola Jönssons hand, synes ombyggnaden ej ha varit gjord, hvarför åbyggnaderna på N:r 3 nedtogos, förutom ett par mindre lägenheter, som användes till undantagshus.

Väderkvarnen afsynades 1817, när den öfvertogs af Anders Johansson. Boningslängan dömdes att ombyggas, många reparationer å öfriga 3 längor voro nödvändiga, och för kvarnen påsynades: 1 st. »Väder-Björn», 5 st. »Bjelckar», 1 »Spille-Bjelcke» och 1 »Åhlträd». Ombyggnaden skedde först 1830, då kvarnen fick gemensamma åbyggnader med n:r 8. Kvarnen däremot fick länge stå kvar, som den var, ehuru den var illa medfaren och ofta tarfvade reparation. I 1832 års syn nämnes den som en s. k. »Stubbakvarn» med 1 par 12 spanns stenar, och säges vara någorlunda väl underhållen. På 1830- o. 40-talen var möllan mycket skröplig. Så nämnes i syn af 1835, att ofördröjligen måste inläggas nya »Lättebjelkar», »Pannebjelkar» och »Prässbjelkar». 1851 undergick den en grundlig reparation. Tio år senare, 1861, uppfördes en ny väderkvarn efter holländsk konstruktion. Byggmästare var N. Andersson från Fosieborg. Kvarnen kostade nära 12,000 kronor, men är särdeles väl byggd. Den innehåller 3 par stenar, hvaraf ett par för grofmäld, ett par för sikt och ett par för grynsortering och skalning. I synen 1861 fick kvarnen mycket beröm.

På hemmanet N:r 8 uppfördes alldeles nya åbyggnader år 1830. Kostnaden bestreds af åbon, som dock af jordägaren erhöll till byggnadshjälp kontant 429 rdr 12 sk., allt undertimmer och mursten, 50 furuskogsäckor och fri disposition af gamla åbyggnader till såväl hemmanet som kvarnen. De nyuppförda längorna, 1 boningshus

Digitized by Google

och 3 uthus, voro särdeles rymliga och väl byggda redan från början. De ha sedermera genomgått endast mindre förändringar.

Husen och väderkvarnen brandförsäkrade år 1898 för 20,400 kr.

Från dessa hemman, N:r 3 o. 8, är undantaget sedan år 1897 ½ tnld, som är utarrenderadt till snickaren Per Pålsson för 20 kr.

Smedjan på allmänna platsen innehafves af Per Norlander, som äfven af förenämnde Per Pålsson arrenderar dennes såg.

Jonas Holmberg, kammartjänare och taffeltäckare i många år hos Riksrådinnan Bonde, inackorderade sig, när han blef pensionerad, hos d. v. innehafvaren af Östraby Mölla, bokhållaren Pehr Lundquist. Jonas Holmberg hade samlat en i hans ställning och efter den tidens förhållanden ej obetydlig förmögenhet, som han förstorade genom att mot 6 % ränta utlåna mindre summor.

Mellan Holmberg och Lundquist ingicks år 1795 den öfverenskommelsen, att den förre hela sin återstående lifstid skulle få bostad, underhåll och skötsel hos Lundquist, som till gengäld fick först och främst hela kammartjänarens pension från slottet — 3 kpr råg, 3 kpr korn, 6 kpr malt månatligen — samt äfven en fordran på 200 kr., som Holmberg hade på Hofpredikanten Hellichius i Torlösa.

Holmberg afled redan följande år, d. 23 Nov. 1796, och hans efterlämnade förmögenhet tillföll enligt hans förordnande hans båda systrar. Arfvet delades dock ej lika, utan den ena systern, Christina, som var bosatt i Norrköping och sedan många år lefvat i stor fattigdom, fick ¼, under det den andra systern, Anna Stina, bosatt i Stora Mellösa invid Örebro, endast fick ¼

Bouppteckning företogs efter Holmberg i Dec. 1796, och sedan försåldes på auktion alla hans tillhörigheter. Auktionen uppgick till en summa af 825 rdr 22 sk. Därtill kommo flera reverser på utlånade penningar, som tillsammans utgjorde en summa af 281 rdr 24 sk. Hela summan af bouppteckningen efter Jonas Holmberg visar således 1,106 rdr 46 sk.

Af Holmbergs gäldenärer synas alla utom tre ha inlöst sina reverser. Bland dem hade komminister Pehr Brandtberg i Vestra Vram den mest betydande skulden; men synes han på grund af stora skulder och fattigdom ej ha kunnat klarera summan. Utredningsman i boet var Inspektor H. Möller.

N:r 4 (gla n:r 5), $\frac{5}{16}$ mtl.

Hans Nilsson, åbo redan 1825; utflyttade 1831; afled 1833 (37 år). Efter honom kom *Pål Åkesson* från Gryttinge; vid arrendetidens slut 1861 nytt kontrakt på 10 år med en förhöjning från 38 tnr till 42 och i lösen för arbetsutskylderna 50 rdr. Han afled emellertid 1868, och *Pål Larsson* [1]) vidtog, hvilken fick nytt, 20-årigt kontrakt till 1891; under 1:sta 10-åriga perioden förestodo stora odlingar (se arealuträkningen här nedan). hvarför arrendet under denna tid blef oförändradt, därefter 536 kft. Från 1891 samme man åter nytt 20-årigt kontrakt. Då Pål Larsson mottog gården, funnos där

[1]) Pål Larsson var systerson till Pål Åkesson och gifte sig med dennes änka, Kerstin Bengtsdotter, en fryntlig och duktig kvinna. Pål Åkesson hade förut varit gift, och hans dotter i detta äktenskap, Bengta Pålsdotter, är gift med sin kusin, Måns Larsson på n:r 5 Östraby, bror till Pål Larsson.

Digitized by Google

c. 80 tnld åker; då han upphörde med arrendet c. 112; sål. har han varit en flitig odlare och dessutom dränerat det mesta. Efter sin hustrus död ($^{2}/_{5}$ 1899) var Pål Larsson emellertid en bruten man och afstod arrendet 1902 till sin styfson, *Ola Paulsson*, son till förenämnde Pål Åkesson och förut handlande i Kågeröd.

Arealfördelning 1891: Tomt 0 : 14.3; trädgård 0 : 7.4; sma 0 : 21.7; vägar 1 : 2.3; märgelgrafvar o. bäck 0 : 19.1: stenmurar m. m. 1 : 29.4; sma impedimenta 3 : 18.8; gml åker 80 : 8.7; odladt efter 1881, 12 : 8.9; dito till 1901, 19 : 16.8; sma åker 112 : 2.4; sma areal 116 : 10.9. Till skogsmark är afsatt 10 : 30.

Arrende till 1881 pr tnld 8 : 45; från 1881—91 (80 à 15, sma 1200 kr.) 536 kbf; från 1891—1901 (92 ½ à 15, sma 1387 kr. 50 ö., och 20 tnl. fritt till odling) 667 kbf; från 1901—1911 (gla arrendet m. 10 % förhöjning samt 20 tnl. nyodling à 10, sma 1726 kr. 25 ö.) 830 kbf ell. 217,28 hl., som för arrendeåret 1903—4 gjorde 1568 kr. 40 ö. ell. pr tnl. åkerjord c. 14 kr.

Åbyggnaderna uppfördes 1832; 3 längor af vanlig storlek, material och inredning. Af arrendatorn sedan på egen bekostnad uppförda hus tillöste sig jordägaren med 1881 års kontrakt en logbyggnad, 40×15 aln., för 423 kr. och 2 tillbyggnader till östra och västra längorna, hvardera 24 aln., för 364 kr. År 1882 erhöll boningshuset en källare på östra gafveln, och 1903 tillökades kostallet med plats för 6 djur och inreddes svinhus m. m. för en kostnad af 675 kr. 83 ö.

Brandförsäkring af år 1903 är 9,750 kr.

N:r 5 (gla n:r 2), $^{5}/_{16}$ mtl.

Nils Jönsson, åbo 1830; utflyttade. Hans förfäder hade, att döma af åbolängden, trol. haft hemmanet på arrende allt sedan medio af 1700talet. Bytte hemman 1847 med *Per Persson* på Gryttinge n:r 10. Denne afsade sig arrenderätten 1851, och *Pål Åkesson* från Gryttinge antogs till arrendator. Han erhöll 1861 kontrakt på 10 år mot 258 kbf. 3 knr och 50 rdr. Han afstod arrendet till sin måg, *Måns Larsson* 1868, som fick nytt, 10-årigt kontrakt 1871 på gamla villkoren [pr tnld 12,25]. 1881 åter nytt kontrakt på 10 år (24 à 18 och 30 à 15, sma 882) 394 kbf; från 1891 till 1901 (54 à 18,50 ell. jämt 1000 kr.) 481 kbf. Från 1901—1911 sonen *Nils Månsson*; arrende 1166 kr. (53 à 22).

Areal: Tomt och trädgård 0 : 18,6; impedimenta 1 : 21.1; åker 53 : 19.5; sma 55 : 27.2.

Åbyggnaderna uppfördes 1834, 3 längor, men från början för små. 1839 tillkom ytterligare en loglänga, uppförd af åbon och inlöst af jordägaren med 170 kr. enl. 1881 års kontrakt, och 1876 tillbyggdes boningshuset med 9 aln. till undantagslägenhet. Det-

Digitized by Google

samma, därefter 39 aln. långt, var emellertid för litet, då Måns Larsson upphörde med arrendet, hvarför det 1902 tillökades med ytterl. 6 aln. till undantagslägenhet. Samtidigt undergick resten af huset en behöflig förbättring. Alla de öfriga husen såsom för smala och i alla afseenden omöjliga nedrefvos 1903, och uppfördes i stället 2 nya, moderna hus i T-form, näml. en loglänga 56 × 18 × 7 aln. af stolpvirke och bräder samt en grundmurad stallänga, 46 × 16 × 5 aln., som äfven inrymmer spannmålsmagasin. Då hemmanets åbyggnader därefter skulle brandförsäkras på nytt, anmäldes de till ett värde af 9600 kr., hvilket af kommittén nedsattes till 8600 kr.

N:r 6 (gla n:r 7), $\frac{5}{16}$ mtl.

Bengt Hansson var från år 1825 åbo på gamla n:r 3, hvars andra hälft brukades af Per Pålsson (redan 1819), men mottog 1827 gamla n:r 7, som han behöll vid enskiftet och utflyttade. Bengt Hansson var gift med Pernilla Olsdotter († eft. 1881); deras dotter Hanna blef gift med *Per Persson*, som 1861 efterträdde svärfadren; samma arrendevillkor som n:r 1 intill 1881 [pr tnld 16.90]; från 1881 till 1891 332 kbf. (29 à 20 och 11 à 15, sma 745 kr.); från 1891 till 1901 (16 % förhöjning, sma 864 kr. 20 ö.) 418 kbf.; från 1901—1911 920 kr. (40 à 23). Per Perssons hustru afled $\frac{11}{10}$ 1902. Från 1901 sonen *Bengt Persson* arrendator.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 17.2; impedimenta 1 : 17.4; åker 40 : 12.7; sma 42 : 15.3.

Åbyggnaderna uppfördes 1834. Med 1881 års kontrakt tillöste jordägaren sig de byggnader arrendatorn på egen bekostnad uppfört för 350 kr. Dessa voro en loglänga i norr, 30 × 15 aln. och 2 tillbyggnader, hvardera 6 aln, till östra och västra längorna. 1902 tillkom undantagslägenhet för Per Persson med 6 aln:s tillbyggnad af boningshuset. Brandförsäkring af 1902 är 6100 kr.

N:r 7, se Widtsköfle farm.

N:r 8 se nr 3 Östraby.

N:r 9 (gla N:r 1), $\frac{5}{16}$ mtl.

Pål Kjellsson, åbo redan 1819, utflyttade; efterträddes 1840 af sin son, *Kjell Pålsson* [1]), som afled 1876, hvarefter änkan, *Marna Månsdotter*, 2 år därefter afstod arrendet till sonen *Pål Kjellsson*. Vid 30-åriga kontraktstidens slut 1861 blef arrendet 264 kbf 6 knr och 50 rdr [pr tnld 16 kr. 9 ö.]; kontraktet förnyades 1871 på ytterligare 10 år med oförändrade villkor; 1881 blef arrendet till

[1]) Kjell Pålsson hade många barn; af dem var Hanna gift med Per Månsson på n:r 3 Torlösa och Bengta med Anders Andersson på n:r 9.

Digitized by Google

1891 [28 à 22, 14 à 17, sma 854 kr.] 382 kbf.; 1891—1901 [16 % förhöjning å gla arrendet, sma 990 kr. 64 ö.; pr tnld 28 kr. 72 ö.] 450 kbf. Kontrakt 1901—1911 [30 à 24, 12 à 20 960 kr.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 16.9; impedimenta 0 : 31.5; åker 41 : 30.7; sma 43 : 15.1. En del af åkern är nästan omöjlig torrlägga, hvarför afseende därvid blifvit fäst vid arrendets bestämmande. Pål Kjellson har erhållit stora och dyrbara pris vid utställningar för vackert maltkorn.

Byggnaderna uppfördes 1835 af arrendatorn med vanligt understöd, men utan frihetsår. Tre längor af vanlig storlek. Med undantag af att boningshuset tillökades 1877 för ofvannämnda Marnas räkning (död 1890) skedde ingen förändring med husen förr än 1899, då en ny loglänga, 30 × 14 × 5 ½ aln. uppfördes och stallängan omreddes för ett större antal djur. Brandförsäkring af 1899 är 7550 kr.

Nr 10 (gla n:r 4), $\frac{5}{16}$ mtl.

Hans Persson, åbo sedan 1827, utflyttade. Behöll arrendet icke blott under det 30-åriga kontraktet, utan ända till 1871. Arrendeafgift från 1861—71 264 kbf 6 knr och 50 rdr (pr tnl. 17.33). Därefter öfvertogs hemmanet af mågen, *Per Jönsson* från Strö, som fick kontrakt till 1881 på gamla villkoren. Näste man blef *Tyge Persson* på ½ 5 och 6 Torlösa med 10-årigt kontrakt till 1891 mot 383 kbf (39 à 22, sma 858 kr.). Han afstod 1885 arrenderätten till sin son, *Måns Tykesson*, som 1891 erhöll nytt 10-årigt kontrakt mot 450 kbf (39 à 25, sma 975 kr.). Efter kontraktstidens slut sammanslogs hemmanet med n:r 1.

Areal: tomt och trädgård 0 : 17.5; impedimenta 0 : 24.6; åker 38 : 26.8; sma 40 : 4.9 Tillsammans äro båda hemmanen n:r 1 och 10 88 : 10 och häraf 85 åker.

Måns Tykesson erhöll 1901 10-årigt kontrakt på båda gårdarna mot 1994 kr. 50 ö., [38 ½ à 25 för n:r 10 och för n:r 1 32 ½ à 24 o. 14 à 18; pr tnl. 23 kr. 45 ö.]. Härifrån afgå för huslösen m. m. 200 kr. pr år.

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1834; 4 längor, alla lika stora ell. 30 × 13 × 4 aln. 1852 hade södra ell. boningslängan fått en tillbyggnad af 6 aln., ett s. k. sommarrum; förstorades ytterl. 1871 med 12 aln. till lägenhet för Hans Persson. Till följd af eldsvådan på n:r 1 uppfördes 1893 på n:r 10 en loglänga väster om gården, 36 × 18 × 5 aln., och i den gamla stallängans ställe uppfördes ett nytt, grundmuradt hus, 57 × 16 × 4 aln. Kostnaden uppgick till 3875 kr. Alla åbyggnadernas brandförsäkringsvärde på n:r 10 af år 1895 är 10100 kr.

Digitized by Google

Nr 11 (gla n:r 10), $\frac{5}{16}$ mtl, och Nr 15 (gla n:r 11) $\frac{5}{16}$ mtl.

Jöns Pålsson, åbo redan 1819 på gamla n:r 10; utflyttade. Sjuklig och gammal, afstod han 1835 till sonen *Pål Jönsson*, som ej kunde sköta sig, hvarför jordägaren 1838 under ett år nödgades hafva hemmanet under eget bruk. *Anders Olsson* från Stora Traneryd försökte därpå sin lycka; men efter 2 år afstod han 1841 till en man från Räfvetofta, *Jeppa Andersson*, som i sin tur 1844 afstod till *Ola Nilsson* på n:r 15 Östraby. Båda numren voro sedan i samme arrendators hand till 1861. Af dessa täta ombyten af åboar på n:r 11 har man all anledning förmoda, att gården varit vanvårdad och kommit i lägervall. Det framgår äfven, däraf att i det kontrakt, som utfärdades efter den 30-åriga kontraktstidens slut 1861, villkoren voro lägre än förut, eller allenast 32 tnr [förut 38], då under normala förhållanden en ökning däremot kunnat väntas. Ola Nilsson afled 1866 och hans hustru, Hanna Olsdotter, 1887. Deras son, *Nils Olsson*, gift med Ingar Nilsson, öfvertog N:r 11 med nytt arrende 1861 och fick detsamma förnyadt 1871 på oförändrade villkor till 1881. Detta år upphörde brodern Ola Olsson med sitt arrende på n:r 15, och gårdarna blefvo åter sammanslagna. 20-årigt kontrakt på båda gårdarna lämnades Nils Olsson från 1881—1901; under de första 10 åren [23 à 22, 23 à 17 för n:r 11 och 30 à 22 och 11 à 16 för n:r 15, sma 1733 kr.] 773 kbf; och för sista arrendeperioden [16 % förhöjning, sma 2010 kr. 28 ö.) 833 kbf. I början af Oktober 1900 slog åskan ned och förstörde alla husen, utom boningshuset. De flesta kreaturen blefvo äfven innebrända. Samma månad d. 28:de afled arrendatorn efter ett dygns sjukdom (maginflammation). Sonen, *Erik Nilsson*, fick då taga vid och erhöll 10 års kontrakt till 1911 med ett arrende af (87 à 23) 2000 kr. [1]), och husen återuppfördes, hvilket af nedanstående kommer att framgå.

Dessförinnan bör något nämnas om n:r 15 före sammanslagningen. *Ola Nilsson* var före skiftet åbo där sedan 1828. Utflyttade, och de nya husen uppfördes 1831. Af dessa kvarstår nu mera allenast boningshuset, hvars ena hälft blifvit upplåten till f. d. soldaten Lundström, och i den andra hälften bor Ingar Olsdotter (70 år), dotter till Ola Andersson, åbo 1827 på n:r 3 Östraby. De andra husen nedrefvos, då Ola Nilssons son, *Ola Olsson*, som varit arrendator från fadrens död 1866, upphörde med jordbruket 1881

---

[1]) Af förestående skulle man möjligen kunna draga den slutsatsen, att arrendet blef lägre än förut, åtminstone att någon höjning ej ägde rum. Förhållandet är emellertid, att till följd af markegångspriset arrendet höll sig till omkr. 1500 kr. under perioden 1891—1901.

Digitized by Google

och blef handlande i Torlösa. Hans hustru, fru Karin Olsson, är den allmänt aktade f. d. barnmorskan i Torlösa.

Areal: Till n:r 11: Tomt och trädgård 0 : 20; impedimenta 0 : 26.8; åker 45 : 21.2; sma 47 : 3.5. Till n:r 15: Tomt och trädgård 0 : 16.5; impedimenta 1 : 14.2; åker 40 : 30.8; sma 42 : 29.5. Båda gårdarna tillsammans 90 : 1 med en åkerareal af 86 : 20.

Byggnaderna å N:r 11. Dessa uppfördes 1831; 3 vanliga längor; en tillbyggnad till boningshuset fanns 1871, och 1879 tillökades detsamma ytterligare å östra ändan. Sistnämnda tillbyggnad jämte en mindre loglänga inlöstes af jordägaren med 1881 års kontrakt för 350 kr. Efter åskelden uppfördes 1901 två hus i T-form: en grundmurad stallänga, 45 ½ × 16 × 4 ½ aln., och en loglänga, 65 × 20 × 6 aln. Dessutom ett grundmuradt svinhus, 15 × 8 × 3 ½ aln. Kostnaden uppgick till 6,337 kr., och äro samtliga byggnaderna nu försäkrade till 11700 kr. De nedbrända husens försäkringsvärde var 5350 kr.

N:r 12 (gla n:r 6) och ½ 13 (gla n:r ½ 9), $\frac{15}{32}$ mtl.

Måns Ingemansson, åbo redan 1825; utflyttade. Han afstod arrendet 1850 till sin måg, *Ola Nilsson*, som kallades »den yngre» för att skilja honom från Ola Nilsson på n:r 15, hvilken kallades »den äldre». Ola Nilsson d. y. var nämndeman, och kallades gården för »nämndemansgården i Östraby». Han var en aktad person och fick i 1871 års syn följande vitsord: »Det visar sig såväl utom som inom hus, att ett ovanligt ordningssinne gjort sig gällande och att ingen kostnad eller möda är sparad för att förete allt i ordning». Han afstod arrendet till sin son, *Nils Olsson*, 1878. Denne blef 1889 äfven arrendator af den tillgränsande stora Widtsköfle gård och ditflyttade, hvarefter den gamla nämndemansgården, bebodd af en fördräng. ej längre förtjänade ofvan angifna omdöme. Nils Olsson, äfven i sin tur nämndeman, afled plötsligt af hjärnblödning ⅛ 1902 allenast 48 år, och änkan, *Kjerstin Olsson*, öfvertog gården.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 24; impedimenta 2 : 4.2; åker 69 : 4.6; sma 72 : 0.8.

Arrende: från 1861 54 tnr och 75 rdr., oförändradt under två 10-åriga kontrakt till 1881 [pr tnld 12 : 60]; från 1881—1901 kontrakt med två 10-åriga perioder; till 1891 [47 à 24 och 23 à 16, s:ma 1496 kr:] 668 kbf och till 1901 [10 % förhöjning, sma 1645 kr. 60 ö.] 720 kbf. Därefter till 1911 [47 à 24 och 23 à 18] 1542 kr. Äfven här skulle man kunna draga den slutsatsen, att arrendet med 1901 blef lägre än förut, men så var icke förhållandet. Till följd af markegången utgjorde arrendet för t. ex. 1900—1901 allenast 1344 kr. 13 ö.

Digitized by Google

Byggnaderna uppfördes 1831; 4 st. längor.
Brandförsäkringsvärde af 1895 är 7550 kr.

N:r ½ 13 (gla n:r ½ 9) och 14 (gla n:r 13), ½½ mtl.

Måns Andersson, åbo redan 1822; utflyttade. Han kom på obestånd och afsade sig arrendet 1836, som då lämnades till landtmätaren *Frans von Hackwitz;* denne behöll gården blott i 3 år, då hans äldre broder, äfven landtmätare, *Gustaf von Hackwitz* blef arrendator från 1839. Men äfven denne synes ej haft förmån däraf, emedan han försökte få kontraktet öfverflyttadt på Bonde Nilsson från Gillastig och slutligen fick det 1846 transporteradt på *Hans Persson* å n:r 10 i byn. Denne afled först 1887, men tog ej nytt kontrakt vid arrendetidens utgång 1861, utan hans måg, *Måns Nilsson* från Gillastig, blef skrifven för hemmanet. Erlade 340 kbf., 2 knr och 75 rdr på 10-årigt kontrakt, förlängdt på oförändrade villkor till 1881. Emellertid hade Måns Nilsson aflidit 1872, och änkan, *Elna Hansdotter*, behöll gården samt gifte om sig 1875 med *Åke Bengtsson*, som blef antagen till arrendator. Denne erhöll nytt kontrakt på 20 år från 1881. Till följd af att gården dessförinnan varit illa skött, måste 1:sta 10-åriga perioden delas, näml. under 5 år [33 à 18 och 33 à 13, sma 1023 kr.] 457 kbf. och därefter i 5 år [33 à 22 och 33 à 17, sma 1287 kr.] 574 kft. Under sista 10-åriga perioden erlades [10 % förhöjning, sma 1415 kr. 70 ö.] 678 kbf. Åke Bengtsson var en ovanligt driftig och duglig man, som snart satte hemmanet i förbättradt skick. Han medhann att fullständigt dränera gården. Sorgligt nog, afled han i lunginflammation ¼½ 1895. Från 1892 arrenderade han äfven Albjershus n:r 1 o. 2, som hans broder icke kunnat sköta. Det blef nu ingen annan råd, än att änkan ånyo fick öfvertaga hemmansbruket, som hon behöll kontraktstiden ut. Från 1901 hennes son i 1:sta giftet, *Anders Månsson*, arrendator på 10 års kontrakt mot 1530 kr. (66 ½ à 23).

Areal: Tomt och trädgård 0 : 23.1; impedimenta 2 : 2.9; åker 65 : 14.2; lindor 1 : 8.1; sma 69 : 16.3.

Byggnaderna uppfördes 1831, 4 st. längor. År 1871 tillökades östra och västra längorna med hvardera 8 aln. åt söder. Brandförsäkring af 1895 är 7300 kr.

N:r 15 se n:r 11 Östraby.

Digitized by Google

Öfverblick.

Med några undantag, såsom för n:r 4, voro de mesta odlingarna å hemmanen afslutade 1861, då de 30-åriga kontrakten gingo till ända. Under de därpå följande 20 åren med oförändrade utskylder synas inga vidare framsteg skett, men så mycket tydligare falla de i ögonen från 1881. Sedan dess har näml. all åkerjord undergått 3 viktiga slags förbättringar: 1) Dränering, 2) Ny skiftesomläggning, 3) Ny växtföljd.

Dräneringen har varit omsorgsfull, och rören ha efter afvägning och karta blifvit nedlagda till 4 fots djup.

Skiftesomläggningen har haft till ändamål att göra skiftena, vanligen 7 à 8 till antalet, så jämnstora som möjligt och förlägga dem, så att de genom vägar blifvit åtkomliga från gården.

Växtföljden har kunnat förändras till en mera intensiv, allt sedan dräneringen blifvit afslutad och rotfruktsodlingen kommit mera allmänt i bruk. Den vanliga är: 1) träda, 2) vintersäd, 3) korn, 4 o. 5) klöfver, 6 o. 7) vårsäd samt rotfrukter på $\frac{1}{2}$ skifte, där det passar. Några få särskilda ställen må nämnas. *Å N:r 9:* 1) träda, 2) vintersäd, 3) betor, potatis och baljväxter, 4) korn, 5 o. 6) gräs, 7) korn, 8) hafre och blandsäd. Å trädan får sås grönhöstnad. *Å n:r 10:* 1) vintersäd, 2) korn, 3) sockerbetor, 4) blandsäd, 5) hafre, 6 o. 7) klöfver, som sista året betas, gödslas och trädas.

4.

Torp på Östraby hemman.

Före enskiftet 1831 synas, förutom de omnämnda gatuhusen N:r 16 och 17, endast tre smärre ställen ha tillhört Östraby ägovidder, nämligen *Östraby Soldattorp*, gatuhuset *Albjershus* och *Olstorp*.

Genom enskiftet kommo 7 torp att odlas på Östraby utmarker.

1) *Albjershus N:r 1 och 2.* Dessa torp hade båda en obetydlig del af sina ägor belägna inom Torlösa bys utmarker. Albjershus N:r 2 var det gamla Allbertshus.

2) *Allbjershus N:r 3 och 4.*

3) *Olstorp* (upptaget under Schönabäck).

4) *Anderstorp.*

5) *Östraby Soldattorp.*

Smärre delar af Östraby utmarker tillhörde äfven torpen *Åhus* [1]), beläget till största delen på Wistofta marker, och *Knafvershus* [1]), tillhörande Brödåkra.

---

[1]) Beskrifningen på Åhus återfinnes under Schönabäck och den på Knafvershus under Brödåkra.

Digitized by Google

Efter 1831 hafva ännu tre torp på Östraby mark odlats, nämligen:

6) *Friskenshus,*
7) *Fäladshus* och
8) *Rosdahl.*

1831 erhöllo alla de d. v. torpen 30-åriga kontrakt. Arrendet skulle utgå efter en beräkning af 26 m:sdagsv:n och 2 dagskörslor för hvarje geometriskt sexgradigt tnld. Dessutom skulle hvarje torpare i tur och ordning årligen göra 1 rid- och 1 ox-äcka samt spånad. Mansdagsverkena utgingo till större delen under sommartiden. Hofveriskyldigheten upphörde för några torp helt och hållet, för andra utom vid potatisodlingen. Torpen erhöllo eldbrand samt bete för så många kreatur, som de kunde föda om vintern.

Utskylderna för torpen nedsattes år 1870 med ungefär 25 %, och en del af mansdagsverkena utbyttes mot kvinnsdagsverken, hvarjämte de förstnämnda löstes med 75 öre pr st. Detta lösningspris höjdes 1878 till 1 kr. 25 ö.

Under tiden 1881—91 sattes arrendet för alla dessa torp i penningar eller spannmål efter markegång, så att numera äro dessa ställen ej längre torp i vanlig mening, utan mindre arrendegårdar.

Gamla Albjershus och Albjersdammen.

Fiskedammar hörde fordom till ett gods' »härligheter». Dylika anlades icke blott i närheten af sätesgården och hemmanen, utan äfven långt bort på utmarkerna. Förteckning å dem förvarades på gårdskontoret, och där fördes äfven en dagbok öfver dem, hvari noterades då de uppdämdes, när fiskyngel till antal och slag insläpptes i dem och när de skattades. De voro indelta till underhåll på godsets hofverier.

Ur en förteckning på Trolleholms fiskedammar, öfver 20 till antalet, af 1799 i Oktober med fortsatta anteckningar anföres följande om Albjersdammarna:

»*1 Allbergsdammen.* Denna damm skola alla insockneåboarne samt Djurup hålla dämd, utom Torlösa åboar, som hafva ingen del däri. Uppdämd med rudor och 11 st. karpar den 3 November 1797. 1802 den 20 September fiskades och blef genast uppdämd. 1806 den 28 Juni och den 2 Juli fiskades och ficks 270 st. rudor, 24 st. gäddor och 6 st. ålar. Dammen blef genast uppdämd. År 1808 insläpptes den 24 Augusti 236 st. rudor till yngel. År 1815 den 28 Augusti uppfiskades 100 st. stora rudor och en mängd gäddor genom uttappning, och blef dammen genast uppdämd.

Nya Allbergsdammen. Detta dämme lagas med karledagsverken ifrån Östraby. Uppdämd med rudor den 8 September 1799. Fiska-

Digitized by Google

des den 10 Oktober 1804 och fingos 160 st. rudor och 3 st. sutare. Blef genast uppdämd. 1809 den 17 Juli ficks 20 st. rudor och 3 gäddor, blef genast uppdämd. 1810 fiskades den 23 Juli, ficks 48 st. rudor, en stor sutare och en stor del yngre rudor, som släpptes ut i Stora Albergsdammen, och Lilla Albergsdammen blef då utlagd. Blef ånyo uppdämd den 21 Juli 1810 med rudor och sutare. År 1815 den 29 Juli insläpptes rudor och sutare, som togos uti Rishagadammen.

För tillsyn af fiskedammarna, då dessa lågo på fälads- ell. utmarkerna, uppfördes bostäder för vaktare. Fiskedammarna förföllo och användes ej mera. Enl. förut åberopade förteckning är 1817 sista gången, som något blifvit antecknadt om fiske. De äro n. m. urtappade och odlade. Omkring vaktarestugorna uppstod småningom odling, och några stycken af Trolleholms n. v. torp, såsom Albjershus, Bläshus, Mahus och Dammhus, kunna med säkerhet leda sitt ursprung från dem.

Första gången Albjershus förekommer i längderna är 1754, då det skrefs *Allberhus*, beläget på Brödåkra hemman och bebodt af *Lars Olsson*. Vidare 1759 *Allbergshus*, åbo *Rasmus Jönsson;* 1764 *Allbershus* med samme åbo, som var kvar 1768, då torpet skrefs *Albergshus;* 1779 *Albjershus*, åbo *Nils Åkesson;* 1788 omnämnes det ej, men 1802—6 var det bebodt af *Ola Nilsson* och 1816 af *Anders Ifversson*. (Se vidare Albjershus n:r 2).

År 1861 utlämnades dammen till odling åt torparne *Bengt Åkesson* på n:r 1 och 2 Albjershus samt *Sven Jönsson* på n:r 3 o. 4. Arealen var 15 : 4 och arrendet till 1871 i spannmål 63 kbf.

1871 utfärdades nytt, gemensamt kontrakt på 10 år till d. v. torparne i förenämnda hus; arrendebeloppet förblef det samma. Med nytt kontrakt 1881—91 ökades arrendet till 84 kbf., hvaraf torparen på n:r 1 o. 2 för 5 ½ tnld erlade 36 kbf. och grannen på n:r 3 o. 4 för resten [c. 9 tnld] 48 kbf. Med nästa kontrakt 1891 delades dammen dem emellan och ingick i torpens areal, så att något särskildt kontrakt på dammen ej vidare ifrågakom.

Albjershus N:r 1 och 2.

Vid enskiftet utlades dessa torp på Torlösa och Östraby hemmans utmarker. För n:r 1 afsattes af Torlösa 0 : 14 och af Östraby 14 : 13.8, sma 14 : 27.8. För n:r 2 af Torlösa 5 : 3 och af Östraby 22 : 1.5, sma 27 : 4.5

N:r 1 lämnades till *Nils Olsson* från 1831 på 30 år. Han erlade efter 5 frihetsår i årl. skatt 130 m:s-dagsv:n och 2 körslor.

N:r 2 eller det gamla Albjershuset var från 1800-talets början bebodt af *Anders Ifversson*. År 1816, då Faxe uppmätte alla småhusen på Trolleholms ägor, hade detta torp en areal af 8 : 22 ¾, hvaraf 2 : 18 ¾ voro åker och resten 6 : 4 äng, som var taxerad till

Digitized by Google

11 lass hö. Torpet, som allenast hade ett hus, låg söder om dammen, och norr om densamma låg ängen. Ifversson erhöll 1831 kontrakt på den tillagda arealen på 30 år. Utskylderna bestämdes till 208 m:sdagsv:n, men åbon befriades under sin lifstid från att utgöra mera än 78 stycken. Däremot blef han ålagd att uppföra stängsel emellan sina ägor och n:r 1 Albjershus. Kontraktet transporterades emellertid samma år på *Bengt Åkesson* från Östraby.

Vid kontraktstidens slut 1861 öfvertog denne båda ställena, tillsammans 42 : 0.8 Vid detta tillfälle fanns enl. samma års syn en nyuppförd boningslänga (byggd 1856), 34 × 12 × 4 aln; denna låg i söder, och väster därom var loglängan, 27 × 9, uppförd af gammalt ekekorsvirke med lerväggar. Norra ell. stallängan, 34 × 9, liknande den förra i ålder och utseende. Den östra, äfven inredd till loga var 27 × 9 aln. och äfven gammal. Åbon afled 1869, och sonen *Anders Bengtsson* mottog torpet, som han behöll till 1892, då han ej längre orkade. Hans yngre och mera driftige broder, *Åke Bengtsson*, innehafvare af ½ 13 o. 14 Östraby, blef då antagen till arrendator jämväl af detta torp. Efter dennes död, 1895, blef kontraktet transporteradt på hans änka, *Elna Hansdotter*.

Arealen, som 1861 var 42 : 0.8, hade vid nymätningen 1878 följande fördelning och storlek. Tomt och trädgård 0 : 16.5; åker 48 : 3.7; lindor och odlingsmark 11 : 12.9; impedimenta 3 : 26.5; sma 63 : 27.6. Sål. en tillökning af 21 : 27.3. Denna mark tillades 1869 af närbelägen fälad, sedan gränsen mot Kjelleskogshus blifvit rätad och mark afsatt till väg för Östraby soldater till deras fäladslotter. Därefter hafva följande förändringar skett: Albjersdammen (5 : 11) har blifvit tillagd; däremot har jord afgått till Friskenshus (8 : 31.5), så att arealen nu är i sammandrag följande: Tomt och trädgård 0 : 16.5; impedim. 3 : 26.5; åker (därest allt är uppodladt) 55 : 28.4; sma 60 : 7.4.

Arrendet från 1861—70 var 338 m:sdagsv:n och 26 dagskörslor; från 1870—81 utgjorde det 221 m:s, 39 kv:s-dagsv:n och 19 dagskörslor. Mansdagsverkena löstes från 1870—76 med 165 rdr och därefter till arrendetidens slut med 276 kr. 25 ö. Från 1881 kontrakt på 20 år, fördeladt i 2 st. 10-åriga perioder, eller från 1881—91 (för 48 tnld åker) 546 kr., från 1891—1901 (gla arrendet jämte 15 % förhöjning och för 11 tnld nyodling 8 kr. pr tnld) 715 kr. 90 ö. Emellertid kunde torparen ej behålla stället mer än ett år af sistnämnda period (se ofvan), och nytt kontrakt utskrefs 1892 att gälla till 1911, äfven detta fördeladt i 2 perioder; till 1900 utgick arrendet med 600 kr. i penningar och därefter till 1911 med 344 kft ell. 90 hl. Under första arrendeperioden var arrendatorn ålagd lägga planen i skiften och dränera ett fall om året. Arrendet pr tnld utgjorde under denna tid 11 kr. och utgår

Digitized by Google

nu med c. 12 kr., beroende af markegången. Arrendet 1903—4 utgjorde 649 kr. 80 ö. (sål. pr tnld för detta år c. 11,80).

Boningshuset tillbyggdes 1868 för Bengt Åkessons räkning (till undantagslägenhet) 4 aln., och 1893 för Anders Bengtsson ytterl. 6 aln. Samma år nybyggdes för en kostnad af 1980 kr. västra längan, 55 × 16 × 4 aln. och inreddes till stall, fårhus, loga, magasin m. m. Norra längan blef svinhus. Den östra, som arrendatorn skulle förbättra, blåste en tid därefter ikull och blef åter upprest, men behöfver ombyggas med första. Husen brandförsäkrade 1895 för 5600 kr.

Albjershus N:r 3 och 4.

Vid enskiftet 1831 utlades dessa torp på Östraby heinmans utmarker. För N:r 3 afsattes en areal af 14 : 19.5 och för N:r 4 en areal af 28 : 3.5. Sma areal för båda 42 : 13.

N:r 3 erhöll *Per Nilsson* på 30 års kontrakt. Fritt till odling och byggnaders uppförande i 5 år, därefter 117 m:s-dagsv:n och 9 dagskörslor.

N:r 4 tilldelades *Jöns Persson*, som efter frihetsåren utgjorde 193 m:sdagsv:n samt 15 körslor. Han blef utfattig, och f. åbon från Strö *Ola Pettersson* öfvertog stället 1838.

Båda ställena sammanslogos 1861, och *Sven Jönsson* blef torpare samt utgjorde 312 m:sdagsv:n och 24 körslor. Han efterträddes 1866 af sonen *Sven Svensson*, som 1869 afstod till *Måns Olsson* från Höjelyckehus. Denne fick året därpå nytt kontrakt med nedsatta villkor ell. 208 m:s, 36 kv:sdagsv:n och 16 dagskörslor. Mansdagsv:na fingo emellertid lösas med 156 rdr till 1876, hvarefter lösen utgick eft. 1,25 pr st. ell. 260 kr. Samme man fick nytt kontrakt fr. 1881 på 10 år med [odlade jorden à 12 kr pr tnld, fäladen fri till odling med 2 tnl. om året, hvarefter den ansågs värd 8 kr. pr tnl.] 312 kr. Måns Olsson († 1893) var fattig, hans hustru sjuklig, och då hon 1883 tog lifvet af sig, så kunde mannen ej längre behålla arrendet, utan ny arrendator antogs, *Nils Pettersson* från Räfvetofta. Denne erhöll nytt kontrakt från 1891—1900. Villkoren: gamla arrendet 312 kr., 15 proc:s förhöjning 46.80 samt för 19 tnl. nyodling 152; sma 510 : 80. Samme man nytt kontrakt på 11 år från 1900—1911 mot 376 kbf à 2 kr. 8 ö. = 782 kr.] ell. 98.41 hl. Nils Pettersson har varit flitig och dränerat, af hvilken orsak jordägaren bestått honom kalk till gödning och efterskänkt stora arrendebelopp. Eljest hade han för längesedan varit från torpet.

Arealförändringar: Från början var arealen 42 : 13. En del däraf var mycket olämplig till odling, och sedan den blifvit bränd ett par gånger, gaf den icke mera någon skörd. Af denna anledning frånskildes 1881 de nu med gran planterade ytorna och tillades

Digitized by Google

tjänligare, orörd fälad 18 : 31.2 till odling. Arealfördelningen detta år var: tomt och trädgård 0 : 14.2; gml åker 26 : 6; andel i Albjersdammen (fördelad 1891) 9 : 6.3; impedim. 2 : 22.5; fäladslott och lindor 18 : 31.2; sma 57 : 16.2. Fördelning 1891: tomt och trädgård 0 : 14.2; åker 54 : 11.5; impedim. 2 : 22.5: sma 57 : 16.2.

De 1831 uppförda husen bestodo af 4 små och smala längor. 1869 uppbyggdes torpet på nytt och består af boningshus, 32 × 12 aln., och 2 uthuslängor, hvardera 32 × 14. Boningshuset och stallet, som arrendatorn icke mäktat underhålla, undergingo 1903 en grundlig reparation. Brandförsäkring af 1903 är 4700 kr. En större flodgraf upptogs 1892 på jordägarens bekostnad.

Anderstorp.

Utlades 1831 på den samfällda utmarken. Bildades af en gammal odallycka och fälad 16 : 3.6; uppskattadt till 2 : 31.717. Erhöll namnet efter sin första bebyggare, *Anders Månsson*, som samma år erhöll kontrakt på 30 år. Han hade förut varit åbo på Östraby N:r 12, fick taga timmer från byggnader i sitt gamla hemman och erhöll 7 frihetsår och 50 rdr med skyldighet att uppföra torpets åbyggnader. Vid därefter förrättad syn 1833 funnos följande hus: Norra längan, boningshus, 9 binningar [1]) eller 24 × 8 aln. af gammalt, men godt ekekorsvirke med lerväggar och östra längan af samma material och storlek, stall och loga. Stort mera medhann icke mannen, förr än han tre år därefter afled i Mars, efter att ½ år ha varit sängliggande. Utom den gamla odalåkern, 1 ¼ tnld, hade han blott medhunnit odling af 2 ½ tnld och lägga 350 fmr enkel stengård. I huset fanns ännu hvarken loft eller bakugn, och väggarna voro i betydlig mån nedregnade. Änkan förklarade sig icke »kunna med torpets bruk förfåra», och antogs till åbo *Lars Olsson* från Östraby. Den ej odlade marken bestod af ljungtufvor, »hvarå ej något gräs kunde växa», och något vårfoder fanns ej tillgång till. Detta var så mycket bekymmersammare, som frihetsåren utgingo två år därefter och dagsverksgången till den aflägset belägna herrgården då skulle börja. Före kontraktstidens slut 1861 hade emellertid en annan man, *Olof Persson*, hunnit innehafva stället och äfven aflida (1859, 50 år), och änkan, *Bengta Nilsdotter*, erhöll kontrakt på behaglig tid. Vid detta tillfälle hölls syn på husen, då det antecknades, att de ännu icke 30 år gamla husen voro till bjälklag och sparrar alldeles ruttna och odugliga att reparera [2]). Jorden var äfven i hög grad vanvårdad

---

[1]) 1 Binning = 2 aln. 16 tum.

[2]) Huru mycket bättre hade det icke varit, om jordägaren låtit uppföra husen från början, i stället för en fattig man, som hvarken hade medel eller insikt.

Digitized by Google

och försummad. Änkan fick äfven nog af stället efter 1 ½ år, och kontraktet transporterades 1 Dec. 1863 på åbon *Måns Jeppsson* i Östraby N:r 1. Denne erhöll nytt kontrakt 1870 och behöll det i 8 år, då hans måg, *Lars Nilsson*, blef arrendator. Han var glasmästare, och kallades stället därefter lika ofta »*Glasmästaretorpet*». Nu blef det från 1878 slut på den långa dagsverksgården; de 12 tnld, som voro odlade, åsattes ett arrende af 8 pr tnld eller 96 kr. En del halfodlad, från torpet aflägsen fälad frånskildes mot ersättning af odlingskostnaden och 15 : 26, närmare belägen odlingsmark, tillades stället, så att det blef 31 : 29.6. Glasmästaren dog 1886 och änkan [1]) hade stället i 2 år, hvarefter sonen, *Nils Larsson*, 1888 erhöll kontrakt till 1905. Å odlingsmarken lämnades 10 frihetsår, och arrendet blef 270 kr. Nils Larsson är flitig, marken är dränerad och odlad (31 : åker); boningshuset repareradt (1879), trädgården förstorad och prydlig; en stor, ny loglänga har tillkommit 1893, 30 × 14 × 4 aln., och med nytt kontrakt förestår en ny stallbyggnad. Husen brandförsäkrade för 2450 kr. Anderstorp är sål. ett ställe, som är stadt i tilltagande kultur och som i utseende och häfd snart torde kunna mäta sig med ett hemmansnummer i byn. Från 1905 nytt kontrakt för Nils Larsson på 20 år; under 1:sta 10-åriga arrendeperioden erlägges 370 kr. (12 à 15 och 19 à 10) och därefter 15 % förhöjning, som gör 425 : 50.

N. v. arealfördelning: Tomt och trädgård 0 : 6.3; åker, äldre och nyare, 31 : 0.1; impedimenta 0 : 23.2; sma 31 : 29.6.

Östraby Soldattorp.

Vid skiftet afsattes till 2 soldattorp, n:r 14 och 15, 9 : 4, hvaraf det ena erhöll 5 : 10 och det andra 3 : 26. För n. v. innehar förstnämnda torp 4 : 16 och det senare 4 : 4. I stället för bete har n:r 14 fått instänga 4 : 4.6, och n:r 15 har fått 3 : 7. Sma areal till båda sål. 15 : 31.6.

Båda torpen äro fortfarande soldattorp. N:r 15 bebos af soldaten *Finnberg*, men n:r 14 är arrenderadt till f. d. husaren *Nils Persson Knut*, som betalar soldaten 100 kr.

Friskenshus.

F. d. soldaten för Östraby *Per Frisk* erhöll 1832 medgifvande att få instänga och odla c. 2 tnld af Östraby fälad. Därefter erhöll d. v. soldaten för hemmanen, *Bengt Lundgren*, tillstånd 1868 att få

---

[1]) Afled 1895 ¼ efter att från 1890 åtnjutit 10 % af arrendet i undantag.

Digitized by Google

inhägna och uppodla på 5 frihetsår c. 12 tnld af Östraby fälad »utmed sin svärmoder, änkan Frisks, undantagsplan». Följande år tillkom ytterl. fäladsodling 4 : 30.5. Vid uppmätningen 1878 befanns planen bestå af: tomt 0 : 2.8; impedimenta 0 : 13.5; åker och odlingsmark 18 : 2.6; sma 18 : 18.4. Gubben Lundgren erhöll 1881 kontrakt på dessa 18 tnld. mot 70 kr:s arrende. Förut hade betalats 90 kr. 1883 erhöll Lundgrens son, soldaten för Östraby, *Bengt Dahlgren*, skriftligt löfte att när fadren ej längre orkade behålla stället få öfvertaga detsamma samt att 1891 erhålla nytt kontrakt. Från 1887 arrenderade han på 20 års kontrakt 11 : 29.6 af tillstötande fäladsmark under namn »*Friskenshus 2*». Under 10 år fritt till odling och därefter 51 kbf. Samtidigt blef öfverenskommet, att 1889 därstädes skulle uppföras en logbyggnad, 40 × 16 aln., som äfven skulle inrymma plats för 4 hästar och 7 kor. Kostnaden c. 1100 kr. 1891 erhöll Dahlgren, som avancerat till korpral och n. m. äfven är fjärdingsman, 16 års kontrakt på hela arealen, 54 : 16.4.

Till 1897 var arrendet 173 kbf [27 tnld à 12 kr. och ränta å byggnadslån 36 kr. 15 ö., sma 360 : 15] och betesafgift för 14 ½ tnld 14 : 50; från 1897—1907 207 kbf [för gla jorden 156 kbf och för fäladsodlingen 51 kbf]. Arealfördelning 1891: tomt och trädgård 0 : 2.8; åker, tillkommen före 1881, 9 : 30 8, odling mellan 1881—91 24 : 19.1, mellan åren 1891—97 4 : 13.6 och mellan 1897—1907 14 : 20.1, sma åker 53 : 19.6; impedimenta 0 : 26.5; sma 54 : 16.4.

Kontraktet för åren 1897—1907 upphäfdes 1900, och nytt kontrakt utskrefs till 1910; arrendesumman bestämdes till 420 kr. samt odlingsskyldighet af resterande areal.

Angående byggnaderna märkes följande:

1892 insynades den år 1889 uppförda södra längan, inredd till stall m. m. 1893 tillbyggdes södra ändan af gamla boningshuset, som tillhörde arrendatorn, med 16 × 11 × 3 ½ aln. Sommaren 1900 omreddes delvis södra längan och uppfördes en ny loglänga, den västra, 40 × 16 aln., i stället för en gammal, arrendatorn tillhörig, som hade blåst omkull. Denna länga, som äfven inrymmer svinhus m. m, blef mycket dyrbarare, än ämnadt var, hvarför arrendatorn fick vidkännas en årl. ränteberäkning af 24 kr. Denna ränta betalas dock ej årl., utan vid kontraktets slut 1910 afdrages 240 kr. å det belopp af 600 kr., som jordägaren åtagit sig att vid detta tillfälle erlägga för Dahlgrens andel i boningshuset.

Husen brandförsäkrade år 1900 för 5700 kr.

Fäladshus.

Detta ställe förtjänar knappt omnämnas, emedan det redan försvunnit. Dess historia är emellertid följande. En triangellik-

Digitized by Google

nande ägofigur af fäladen, inklämd mellan Brödåkra, Knafvershus och Albjershusen, hade upplåtits till *Sven Jönsson*, som från 1881 därför skulle erlägga 60 kr. Arealen 6 : 17.8. Husen voro små och dåliga. Stället öfvergick till sonen *Per Svensson*, som skulle utgöra 52 m:s- och 10 kv:sdagsverken. Från 1891 skulle han erlägga kont. arrende med 76 kr. 40 ö. Han afsade sig arrendet 1896, men fick medgifvande kvarbo, mot det att han med tillhjälp af uthuset gjorde boningshuset beboeligt. Där lefdes emellertid ett röfvarlif, och en usel, otrogen hustru föranledde mannen att midsommarsafton 1897 intaga gift.

Jorden är nu sedan 1896 införlifvad med Knafvershus.

Rosdahl.

På 1880-talet fanns ännu odlingslust, och isynnerhet soldater, som ville bereda sig ett hem efter slutad tjänst, anmälde sig och voro äfven mycket lämpliga som nyodlare. Soldaten *Johannes Rosdahl* å soldattorpet n:r 14 Östraby erhöll sålunda till uppodling 1887 af Östraby fälad 14 : 22, fritt i 10 år och därefter till 1907 67 kbf. År 1889 tillades stället ytterligare 15 tnld på 18 år; under de första 10 åren erlades 15 kr. pr år med odlingsskyldighet, under de därpå följande 8 åren 150 kr. i arrende. Enl. 1:sta kontraktet hade jordägaren förbundit sig uppföra nödiga byggnader. 1891 byggdes sål. ett boningshus, $24 \times 12 \times 4\frac{1}{2}$ aln., grundmuradt, samt i vinkel därmed sammanbyggd en log- och stallänga $44 \times 14 \times 4\frac{1}{2}$ aln. Den *kontanta* kostnaden uppgick till 2296 kr.; detta belopp hade arrendatorn förbundit sig förränta å 5 % ell. med 114 kr. 80 ö., som med hälften ell. 57 kr. 40 ö. 1:sta g. erlades 18 Decemb. 1892 och andra hälften 12 Mars 1893 o. s. v. årl. till 14 Mars 1899, då ränteberäkningen upphörde och det kontanta arrendet 150 kr. (se här ofvan) började utgå. Till följd häraf skulle sål. arrendatorn från 1899, då frihetsåren gingo till ända, i årl. arrende erlägga 67 kbf. eller 17.53 hl. och 150 kr. Som emellertid grödorna blefvo osäkra på den odränerade jorden samt det öfversteg arrendatorns krafter att samtidigt både odla och dränera, så skedde följande förändring 1902; arrendatorn förband sig till årl. dränering, hvaremot han befriades från odling under kontraktstiden af resterande c. 6 tnld, och i samband därmed nedsattes arrendet med 60 kr. pr år. Arrendet utgjorde 1903—4 tillsammans 216 kr. 58 ö. ell. c. 7 kr. pr tnld samt ingen ränta å byggnadskostnaden. Tilläggas vidare rörens kostnad och äfven andra utgifter, som icke kunna undvikas, så sannas min erfarenhet, att 30 år behöfvas, förr än någon inkomst blir för jordägaren af dylika fäladsodlingar. Här vid detta ställe var dock jorden jämförelsevis god och arrendatorn en arbetsam, duktig man.

Digitized by Google

1901 inreddes östra loggolfvet till svinhus. Brandförsäkringsvärde af år 1903 är 2400 kr.

N. v. arealfördelning torde vara [1]): Tomt o. impedimenta 0 : 22; odlingsm. 6 och åker 23; sma 29 : 22.

[1]) Tomt, nyanlagd trädgård och impedimenta kunna ej exakt angifvas, då mätning ej skett efter nyodling.

Östraby hemmans n. v. arealfördelning.

		Tomt och trädgård		Åker o. äng.		Impedim.		Summa	
		Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.
Östraby	1 o. 10	—	31.2	85	10.4	2	0.4	88	10.-
Ibm	2	—	16.9	49	27.8	1	8.2	51	20.9
Ibm	3 o. 8	—	26.8	97	17.8	5	2.7	103	15.2
Ibm	Lägenh.	—	—	—	16.-	—	—	—	16.-
Ibm	4	—	21.7	112	2 4	3	18.8	116	10.9
Ibm	5	—	18.6	53	19.5	1	21.1	55	27.2
Ibm	6	—	17.2	40	12.7	1	17.4	42	15.3
Ibm	9	—	16.9	41	30.7	—	31.5	43	15.1
Ibm	11 o. 15	1	4.5	86	20.-	2	8.5	90	1.-
Ibm	12 o. ½ 13	—	24.-	69	4.6	2	4.2	72	0.8
Ibm	½ 13 o. 14	—	23.1	66	22.8	2	2.9	69	16.2
Albjershus	1 o. 2	—	16.5	55	28.4	3	26.5	60	7.4
Ibm.	3 o. 4	—	14.2	54	11.5	2	22.5	57	16.2
Anderstorp		—	6.8	31	0.1	—	23.2	31	29.6
Soldattorp		—	—	8	20.6			8	20.6
Ibm.		—	—	7	11.-			7	11.-
Friskenshus. . . .		—	2.8	53	19.6	—	26.5	54	16.4
Rosdahl		—	11.-	29		—	11.-	29	22.-
Summa		8	27.2	943	19.4	31	1.4	983	16.-

Digitized by Google

IV.

WISTOFTA.

Digitized by Google

Areal: 785 : 3.9.

Digitized by Google

Wistofta By.

4 $\frac{8}{4}$ mtl., N:r I—VIII, förmedlade $\frac{11}{10}$ 1786 till 2 mtl., så att hvarje hemmansnummer blef $\frac{1}{4}$ mtl.

Namnet Wistofta är sammansatt af *wid*, som kommer af ved (träd, skog), och *Toft*, som betecknar tomt, åker nära gården eller där gård förr varit belägen. 1624 skrefs det *Widstofte*.

1.

Från äldsta tider till 1851.

1608 förvärfvade Eriksholms ägare 1 gård i Wistofta; 1630 likaledes 2 stycken; 1653 1 fästa och 1 gård. 1658 hörde till Eriksholm 6 gårdar i byn. I 1687 års köpebref upptagas hörande till Eriksholm n:r 1, $\frac{1}{4}$ mtl; n:r 2, $\frac{8}{4}$ mtl; n:r 3, $\frac{8}{4}$ mtl; n:r 4 1 mtl; n:r 5, $\frac{1}{4}$ mtl.; n:r 6, $\frac{1}{8}$ mtl; n:r 7, $\frac{1}{4}$ mtl och n:r 8, $\frac{1}{4}$ mtl; dessutom gatuhusen n:r 9 och n:r 10. I 1726 års fastebref är den förändring gjord, att n:r 4 är $\frac{1}{4}$ mtl och n:r 8 är $\frac{1}{4}$ mtl. År 1734 var en annan fördelning. (Se fortsättningen).

Åbolängd 1687—1826.

Före 1687 kunna nämnas: 1608 *Mogen Jönsson*, 1630 *Laurits Nilsson* och 1653 *Sven Knutsson* (se nedan n:r 8) samt *Knut Andersson* (se n:r 7).

N:r 1.

1687 *Måns Rasmusson;* 1697 *Gudmun Bengtsson;* 1717 o. 1754 bröderna *Oluf* och *Mats Pålssöner;* 1759 den sistnämnde och hans brorson, *Måns Olsson;* 1764 den sistnämnde och hans faster, *Mats Påls änka;* 1768 kusinerna Måns Olsson och *Pål Matsson;* 1779 den sistnämnde och *Per Nilsson;* 1788 o. 1806 den sistnämnde och *Måns Andersson;* 1819 samme Per Nilsson och *Erik Månsson* (son till föreg?); 1822 och 1826 den sistnämnde och *Anders Persson* (son till föreg.?).

Digitized by Google

N:r 2.

1687 *Bengt Lauritsson;* 1697 *Per Nilsson;* 1717 o. 1726 *Nils Eriksson;* 1727 den sistnämnde och *Per Nilsson;* 1739 o. 1754 *Anders Persson* (son till föreg.? 1759 *änkan;* 1764 o. 1768 *Måns Pålsson;* 1779 o. 1788 *Måns Kjellsson;* 1802 o. 1806 *Per Andersson;* 1819 o. 1826 *Nils Persson* (son till föreg?).

N:r 3.

1687 *Anders Pedersson;* 1697 *Pål Tostesson* och *Jöns Månsson;* 1717 o. 1726 *Rasmus Andersson;* 1727 *Jöns Rasmusson* (son?); 1739 samme man och hans son, *Håkan Jönsson;* 1743 den sistnämnde och *Lars Nilsson;* 1754 o. 1764 Lars Nilsson; 1768 *Per Nilsson* och *Michel Persson;* 1779 o. 1788 *Per Andersson* och *Ola Jönsson;* 1802 o. 1826 *Jöns Olsson* (den sistnämndes son) och *Per Nilsson.*

N:r 4.

1687 *Joen Arfvidsson;* 1697 *Pål Nilsson;* 1717 o. 1727 *Mårten Persson;* 1739 o. 1743 *Måns Mårtensson* (son till föreg.); 1754 *Hans Jönsson* och *Hans Trullsson;* 1759 *Jöns Hansson* (den förstnämndes son?) och den sistnämnde; 1764 den sistnämnde och *Per Nilsson;* 1768 *Sven Åkesson* och *Bengt Larsson* († 1839; 70 år); 1779 den sistnämnde och *Jöran Olsson;* 1788 den förstnämnde och *Ola Hansson;* 1802 o. 1806 den sistnämnde och *Åke Bengtsson;* 1819 och 1826 *Per Olsson* (son till föreg?).

N:r 5.

1687 *Nils Pedersson;* 1697 *Lars Jeppsson;* 1717 *Pål Bögesson;* 1721 o. 1727 *Anders Persson;* 1739 o. 1754 *Per Svensson;* 1759 *Trued Jönsson;* 1764 *Anders Andersson;* 1768 *Nils Hansson;* 1779 o. 1806 *Per Olsson;* 1819 o. 1826 *Ola Svensson.*

N:r 6.

1687 *Peder Persson;* 1697 *Jöns Andersson;* 1717 o. 1726 *Gudmun Bengtsson;* 1727 *Anders Jönsson* och *Måns;* 1739 o. 1740 *Bengt Gudmundsson;* 1743 *Åke Jönsson;* 1754 den sistnämnde och *Per Persson;* 1759 den sistnämnde och *Anders Nilsson;* 1764 *Trued Jönsson* och *Per Nilsson;* 1768 o. 1788 den förstnämnde och *Pål Gudmundsson:* 1802 o. 1822 *Jöns Persson* och *Jeppa Månsson* († 1837; 66 år); 1824 o. 1826 den sistnämnde och *Per Jönsson* (son till föreg?).

N:r 7.

1687 *Knut Andersson* (kallas jordägare); 1697 *Gudmun Bengtsson;* 1717 o. 1726 *Anders Jönsson;* 1727 *Gudmun Bengtsson;* 1739 o. 1764 *Måns Jönsson;* 1768 *Nils Månsson* (son till föreg?); 1779 o. 1806 *Per Nilsson* (son?); 1816 o. 1826 *Nils Persson* (son till föreg.).

N:r 8.

1687 *Sven Knutsson;* 1697 *Sven Hansson;* 1717 o. 1727 *Nils Jönsson;* 1739 o. 1743 *Säfved Jönsson;* 1754 och 1759 *Anders Andersson;* 1764 o. 1768 *Per Jönsson;* 1779 o. 1788 *Tyke Persson* († 1793); 1802 och 1806 *änkan;* 1819 sonen *Pål Tykesson;* († 1833, 62 år); 1822 o. 1826 *Ola Persson.*

Digitized by Google

Gatuhusen N:r 9 och 10.

1687 funnos 2 gatuhus, 1739 allenast 1. 1697 *Per Skräddare* och *Nils Persson;* 1721 öde; 1726 *Nils Jöns* och *Anders Pers;* 1727 *Per Skräddare* och *Mårten Tufvasson*; 1739 o. 1743 *Måns Andersson;* 1754 *Hans Johansson;* 1759 *Per Gudmundsson;* 1764 *Tufve Nilsson;* 1768 o. 1788 *Lars Ohlsson:* 1802 *Ola Svensson,* (se vidare Wistoftahus N:r 1).

Wistofta By 1734.

Bemälte by bestod 1734 af n:r 1, f. d. helt hemman, n:r 2 och 3, hvardera $\frac{3}{4}$ mtl [1]), n:r 4, 5, 6 o. 7, hvartdera $\frac{1}{2}$ hemman, n:r 8 $\frac{1}{4}$ och n:r 9 gatuhus. Belägenhet »i skogskanten»; till Lund 2 $\frac{1}{2}$ mil, till Landskrona 2 och till Malmö 4, till sockenkyrkan Torlösa $\frac{3}{8}$ mil och till herrgården Eriksholm $\frac{1}{2}$ mil. Uppmättes detta år af Anton Cöpinger »för skattläggning och lika delning åboarna emellan, emedan befunnits de hafva haft olika ägor i åker och äng». Byns bästa förmåner bestodo uti åker, äng och mulbete med en nyligen af utmarken intäppt kalfhage, uti hvilken alla hemman i byn hade lika del. Åkerjorden deltes i 8 lika delar af 6 slags jordmåner och ängarna efter deras godhet, belägenhet och åboarnas öfverenskommande.

Åkerjorden var uti en vång med ängarna belägen, utom några åkerlyckor på utmarken — — — [För öfrigt alldeles lika med de andra byarna]. Ängarna delades, så att »i gjörligaste mått» hvarje åbo fick lika stor höbärgning, och kommo de sams om att de 3 hemman, som ligga nordan om bäcken, skulle där hafva sin mesta äng. Ett stort intrång för åboarna var icke blott stora landsvägen, utan äfven alla bivägar, som korsade deras ängsmarker, emedan vägfarande, som foro fram och åter, afbetade desamma och mycket illa uppkörde dem. För samma obehag var deras mulbete på fäladsmarken utsatt. I den för 3 år sedan kringgärdade kalfhagen kunde endast 8 kalfvar (sål. en pr hemman) öfver sommaren erhålla bete; men djuren trifdes där icke, och sommaren förut hade de dött där allesamman. Någon skog fanns icke alls, utan till och med brännéved och täpperis måste herrskapet anvisa åboarna å andra orter. Understundom hade de spannmål till husbehof, men aldrig till afsalu. Några få humblestänger funnos i kåhl- och frukthagarna. Kvarnar och fiskevatten saknades helt och hållet.

Af namn på åkrar anföras följande: »Abulla» —, »Hydding» —, »Röns» — och »Långa-rumpa-åker», »Tarmalöpen», »Örnekullen», »Kindbenet», »Torhus-lycka», »Trolle-lyckan», »Mörling» etc.

---

[1]) N:r 3 uppbrann 1733 enl. handlingar i Torlösa kyrkoarkiv.

Digitized by Google

Äfven ängarna hade namn; så nämnes, att »Rörkiällsäng var omöjlig hösta för alla de många vägar, som däröfver l »Tjuderohlen» var ett vanligt namn, likaså »Abulla» i samn sättning med äng, mad o. s. v. Dessutom förekomma sådana n som »Hårbacken», »Stenängen», Trollängen», »Fortanängen», passängen» och »Rödelyckan».

Hvarje hemmansnummer erhöll 8 tnld 9 $\frac{14}{16}$ kpld åker äng samt taxerades till något öfver 20 lass hö.

N:r 1 erhöll vedplats och kålhage, 4 $\frac{15}{16}$ kpld; åker på ställen och äng på 24.

N:r 2 fick humblehage till 60 stänger och kålhage, 3 $\frac{2}{8}$ k åker på 18 ställen och äng på 22.

N:r 3: kålhage på 2 ställen och dessutom en gammal, ofru bar gräshage med några sviskon, brukad till bete för grisar, kpld; åker på 26 ställen och äng på 20.

N:r 4: humblehage till 40 stänger, kåhlhage och en fru hage af några få äpple- och plommonträd af ringa värde, 8 $\frac{1}{16}$ k 21 åkertegar och 25 ängsskiften.

N:r 5 erhöll 2 kåhlhagar, den ena belägen uti gatulyck 3 $\frac{14}{16}$ kpld; 22 åkertegar och 20 ängsskiften.

N:r 6: 2 st. kåhlhagar med en nygräfd brunn, 2 $\frac{8}{16}$ kpld: åkrar och 22 ängar.

N:r 7: södra hagen med en gammal appel, ask och hyl buskar samt kålhage på gatan, 5 $\frac{7}{16}$ kpld; 24 åkrar och 21 äng

N:r 8: kåhl- och frukthage med några plommonträd och ask af ringa värde, 3 $\frac{8}{16}$ kpl; 28 åkrar och 23 ängar.

N:r 9, gatuhus, erhöll Kallthusåker med kåhlhage (3 åkra 27 kpld., och äng på 2 ställen till 1 $\frac{9}{32}$ lass hö.

Åkertegarnas antal var 182 och ängsskiftenas 179, sma 36 åkerarealen 67 : 10.

Cöpinger dog, innan förrättningen var afslutad, hvarefter Hjel berg fullbordade densamma 1738.

År 1743 anhöll inspektor Tullberg, att åkerjorden till al Wistofta hemman måtte blifva skärskådad och undersökt, »huruvi den höll sin riktighet efter kartan på marken». Hjelmberg beg sig då till platsen och »skärskådade noga hvad skärskådas borde Utpålningen på marken befanns riktig och ostridig, med undant af 2 ställen, som »jämkades efter kartan». Vid samma tillfäl hade åboarna förklarat sig missnöjda med sina anvisade skifte hvilka voro »obelägna till åboarnas incommoditet». I närvaro inspektor Tullberg upprättade då Hjelmberg d. 4 Nov. 1743 ett s. »Bytesinstrument», som underskrefs af samtliga byamännen i Wi tofta, nämligen Mats Pålsson (äfven på sin broder Olufs vägna å n:r 1, Anders Persson å n:r 2, Håkan Jönsson och Lars Nilsso å n:r 3, Måns Mårtensson (på sin sons vägnar) å n:r 4, Per Svensso

Digitized by Google

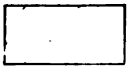

Skogsmark

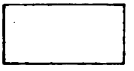

Åker

Äng

Sank mark

Öppna diken

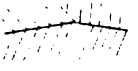

Dräneringsrör

Järnväg

Större väg

Mindre »

Sockengräns

Ägogräns

Skiftesgräns

GENERALSTABENS LITOGRAFISKA ANSTALT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

å n:r 5, Åke Jönsson å n:r 6, Måns Jönsson å n:r 7 och Säfved Jönsson å n:r 8. Dessutom är handlingen, utom af Hjelmberg, äfven undertecknad af Jac. Loos och inspektor Tullberg. Genom detta bytesinstrument gjordes byte af åkrarna hemmanen emellan »för bättre commoditets skull». Sedan alla hemmanens ägor gjorts lika stora, befanns ett stycke af den s. k. Stenbroåkern vara öfverskott, och efter noggrannt öfvervägande gafs detta stycke genom vänlig öfverenskommelse till n:r 4.

Sålunda hade byns ägor väl tillförne jämkats och hemmanen gjorts lika stora. Men till erhållande af åkerjordens bättre indelning anhöllo åboarna hos sitt herrskap om ny delning. Till denna förrättning erhöll Klerck vederbörligt förordnande af d. 17 Aug. 1764.

Endast åkerjorden delades. Åboarna utsatte först själfva alla fallen, och dessa delades sedan uti lika delar. Därpå sammansattes flera falls lotter eller skiften i anseende till deras godhet, hvarefter åboarna lottade delarna sins emellan, utan att minsta afseende togs till hemmanens belägenhet.

Utom hustomter och kålhagar funnos 32 st. vångar, bland dem »Breingen», »Tarmalöverne», »Toftahufvuden», »Rysslyckan», »Sura Toft», »Annabackarna», »Fortarelyckan», »Hydingelyckan» och »Damsåkrarna». Hela åkerarealen var 64 : 16.8, som fördelades på byns 8 hemmansnummer, så att på hvarje kom 8 : 2.1. Dessutom fanns en gatuhuslycka, tillsammans med hustomt och kålhage endast 0 : 10.5.

Nästa förrättning var 1810, då byns inägor delades af G. von Hackvitz. Hus, hagetomter och Toftafallet utgjorde 29 tnld och tillsammans med de öfriga 13 fallen 85 : 27. Ängarna fördelades uti 20 fall, 288 : 18; sma inägor 374 : 13, som till lika jordrymd fördelades mellan de 8 hemmansåboarna.

Följde så Åhrbergs förrättning 1832 [1]) »för att uppgöra grunder för laga skiftet i Wistofta». Byns ägor blefvo fördelade på följande sätt. Från delningen afdrogos först 21 : 7.6, nämligen till gatuhuset n:r 9 10 : 12.7 samt till gemensamt bruk 10 : 26,9 (vattningsställe, skolhus, brytstuga, malthus och lertag 1 : 16; bäck och afloppsdiken 2 : 15.7; vägar 6 : 27,2).

[1]) Uppmätningen hade skett redan 1821.

Digitized by Google

Innehållet af alla byns inägor var 422 : 19,8 och efter ofvanstående afdrag återstodo sålunda 401 : 12,2, som fördelades mellan 8 nummer enligt följande tabell:

N:r	Hemmantal	Verklig areal		Uppskattning	
		tnld	kpld	tnld	kpld
1	½	55	5,2	24	14,321
2	½	57	28,6	24	14,332
3	½	53	19,5	24	14,318
4	½	35	31,2	24	14,328
5	½	43	6,3	24	14,323
6	½	36	25,2	24	14,316
7	½	67	15,7	24	14,318
8	½	51	8,5	24	14,322

Vidare bestämdes, att n:r 2, 3 och 4 skulle blifva kvarboende å gamla byplatsen, men de öfriga fem numren skulle utflytta.

Utmarkens areal var 362 : 16.1 (inom skiftet belägna odalägor 3 : 3,5; torp 47 : 13.7; intagor 39 : 8.7; öppen utmark 271 : 23.2; vägar 0 : 31).

Totala arealen således 785 : 3.9.

Torpen voro: Soldattorp, St. Kallthus n:r 1 o. 2, Kallthus, Höjelyckehus, Åhus och Torhus.

Vid förrättningen tillkännagafs, att åboarna »på grund af flera medverkande omständigheter» ej genast skulle tillträda sina skiften, och att tiden för deras tillträdande ännu ej kunde bestämmas. Till samtliga åboarna gjordes därför en föreställning om nödvändigheten att framgent bruka sin jord med lika omsorg som hittills. Åboarna medgåfvo det rätta häruti och beslöto med Åhrbergs bifall, att till hvarje hemman skulle årligen trädas och gödslas samt besås med vintersäd minst 9 skeppeland [1]) jord, hvarjämte för försummelse däruti stadgades ett vite af 20 rdr bco. Torpet Torhus skulle efter den dåvarande innehafvarens afgång flyttas ut på afrösningsjorden, och gatuhuset n:r 9, hvars ägor voro blandade med byns, skulle utflytta till gränsen mot Brödåkra och där få sina ägor i ett enda skifte.

Redan 1826 hade ett gemensamt kontrakt på obestämd tid utfärdats för alla Wistofta-åboarna, »emedan till följd af pågående enskiftesutflyttningar i Torlösa och Östraby med Wistofta tills vidare måste anstå». Utskylderna förblefvo enligt detta kontrakt lika »med hvad de under nu sist förflutna åren varit» eller 7 tnr korn och 5 tnr hafre af hvarje helt hemmansnummer, och skulle spann-

[1]) 1 skeppel. = 2 kpld.

Digitized by Google

målen lämnas in natura, hvari dock ändring skedde 1835, så att den sedan fick lösas. De åboar, som underskrefvo det gemensamma kontraktet, voro *Anders Persson* och *Erik Månsson* på n:r 1, *Nils Persson* på n:r 2, *Per Nilsson* och *Jöns Olsson* på n:r 3, *Per Olsson* på n:r 4, *Nils Olsson* (Ola Svenssons son) på n:r 5, *Jeppa Månsson* och *Per Johnsson* på n:r 6, *Nils Persson* på n:r 7 och *Ola Persson* på n:r 8 (se åbolängden).

En ny förrättning ägde emellertid rum i Wistofta år 1841, då landtmätaren G. von Hackvitz tudelade inägorna. Den ena delen, *Södra plan* kallad, innefattade numren 1, 2, 3 och 4, tillsammans ett helt mantal, och arrenderades af herr Carl Atmer på Widtsköflegård. Den andra delen, *Norra plan* kallad, med de resterande numren 5—8 var äfven ett helt mantal. Delningen skedde efter uppskattning, så att hvardera halfvan erhöll 97 : 29.868. Den verkliga arealen var mycket olika för de bägge delarna. »Södra planen» fick: åker 62 : 16.1; äng 141 : 0,8; sma 203 : 16,4. »Norra planen» fick: åker 75 : 21.7; äng 123 : 2,4; sma 198 : 24 1. Gatuhuset n:r 9 behölls med en verklig areal af 10 : 12.7 (åker 1 : 17.6; äng 8 : 27.1) och en uppskattning af 2 : 4.753. Dessutom upptogo skolhusplats och impedimenta 9 : 30.4. Denna skiftesförrättning afslöts i April s. å., och till följd af åboarnas missbelåtenhet skedde någon förandring i föregående stadgande, så att Norra planen erhöll 196 : 16.8 och Södra 205 : 22.7. Summa inägor: 422 : 19.8.

Anmärkningsvärdt är, att åkerarealen, som 1734 var 67 : 10 och 1810 85 : 27, år 1841 ökats till 138 : 5,8.

Sedan det gemensamma kontraktet 1826 underskrefs, hade till 1841 följande åboförändringar ägt rum:

Å n:r 1 efterträddes Anders Persson 1840 af *Nils Persson*, och Erik Månsson öfvertog 1839 äfven halfva n:r 5. Nyårsdagen 1840 blef n:r 1 i grund ödelagdt af en eldsvåda, hvilken Erik Månssons hushållerska misstänktes hafva anlagt.

Å n:r 2 skedde ingen förändring, utan *Nils Persson* var alltjämt kvar.

Halfva n:r 3 afstods 1833 af Jöns Olsson till sonen *Anders Jönsson*, och å andra *halfva n:r 3* kom 1830 *Nils Persson* efter sin far, men öfvertog 1839 n:r 5 tillsammans med ofvannämnde Erik Månsson.

Å n:r 4 var *Per Olsson* kvar.

N:r 5 öfvertogs 1832 af Ola Svenssons son, *Nils Olsson*, som 1839 afsade sig arrenderätten.

Halfva n:r 6 lämnades 1833 till Jeppa Månssons son, *Måns Jeppsson*; men följande år blef denne förflyttad till Östraby n:r 1, och fadern återtog då arrendet. *Jeppa Månsson* afled redan 1835, hvarefter *hela n:r 6* sammanslogs med *Per Jönsson* (förut brukare af halfva gården) som åbo.

Å n:r 7 kom Nils Persson på obestånd 1838 och efterträddes af *Jöns Persson* från Carlsnäs.

N:r 8 öfvertogs 1834 af åbosonen fr. Wistofta *Per Nilsson*, emedan Ola Persson detta år förflyttades till Gryttinge n:r 3.

Digitized by Google

När Wistofta 1841 tudelades och södra hälften införlifvades med Widtsköflegård, blef den andra delen, »Norra plan», utarrenderad på 4 år till åboarna i Wistofta Nils Persson, Anders Jönsson, Per Olsson, Nils Persson å n:r 5, Jöns Persson och Per Nilsson, att sins emellan ansvara en för alla och alla för en för utskylderna. Detta kontrakt blef bestående i 10 år eller till 1851.

Den jord, som blef tillagd Widtsköflegård, befriades från hofveriskyldigheter, så att de förut för hela byn åliggande eller 8 hela hofverier skulle tills vidare af dessa 6 åboar utgöras; dessutom stängsel mot den afsöndrade delen m. m. Spannmålsarrendet blef för alla gemensamt däremot allenast 16 tnr råg, korn och hafre, $\frac{1}{8}$ af hvardera sorten efter årets markegång. Utgående undantag, tillsammans 29 tnr 33 kpr spannmål, skulle jordägaren ersätta dem, men kofoder, gräsbete m. m. skulle de fortfarande lämna utan ersättning. Herr Atmers arrendeafgift för den s. k. »Södra plan» var under de första 7 åren 80 tnr spannmål (dock innan torpet Torhus blef tillagdt 73 $\frac{1}{8}$ tnr) samt under den återstående arrendetiden 140 tnr 5 kpr.

Enskiftet i Wistofta förrättades slutligen 1851. Innan det skedde, voro många projekter. Ett var att bibehålla de varande åboarna vid den mark de disponerade, men skulle de betala alla onera för hela byn, således äfven för den hälft, som dittills arrenderats af herr Atmer på Widtsköfle gård, hvilken jord skulle tills vidare läggas till gräsbete mot lega för främmande kreatur. I så fall skulle de gamla Wistoftahusen repareras och blifva kvarliggande. Ett annat var att fördela hela byn, således äfven den af Atmer arrenderade planen, i 4 stycken lika stora gårdar med 2 åboar på hvardera; häraf skulle de 6 varande åboarna taga hvar sin halfva af de tre och till den 4:de farmen skulle anskaffas 2 nya åboar. Slutligen föreslogs att tilldela de varande åboarna fäladsmark och ej förändra deras gårdar samt bilda en enda ny farm af den jord arrendatorn på Widtsköfle gård, Atmer, brukade, men som han ej hade förmåga att behålla. Resultatet af alla förslagen blef, att arrendatorn af Widtsköfle gård afstod från arrendet af halfva ägovidden, och af de gamla 8 hemmansnumren gjordes 5 farmer, 3 dubbla och 2 enkla. N:r 1 utflyttades och sammanslogs med 2:an, som blef kvarboende; 3:an och 4:an kvarbodde och blefvo en farm. 5:an och 6:an sammanslogos och utflyttades; n:r 7 och 8 utflyttades, men förblefvo hvar sin farm. Därefter skedde lottning om planerna, och man öfverenskom, att de åboar, som utflyttade, skulle under åren 1851—1866 betala till de kvarboende 1 tna råg och 2 tnr korn, mot det att de fingo kvarbo å sina gamla platser, till dess att de nya farmerna hunnit bebyggas. Vidare bestämdes i hvilken ordning utflyttningen skulle ske, huru stängsel skulle uppföras m. m. Kontrakten utskrefvos på 15 år, att gälla 1851—1866.

Digitized by Google

De fem arrendegårdarna gestalta sig nu på följande sätt:

N:r	1 och 2	½	mtl	112 : 27.9.
„	3 och 4	½	„	103 : 26.
„	5 och 6	½	„	107 : 3.2.
„	7	¼	„	55 : 26.4.
„	8	¼	„	60 : 18.6.

Vid den 15-åriga arrendeperiodens slut hade Wistofta arrendatorer ej mäktat fullgöra sina odlingsskyldigheter m. m., utan voro betydligt på rest. De hade icke, i olikhet med t. ex. Gryttinge åboar, erhållit någon odlingshjälp, men väl för stängsel bekommit ersättning. För att utröna förhållandena sammanträdde i Wistofta hos Per Nilsson på n:r 3 och 4 den 8 Juli 1866 en kompromiss, bestående af J. Berger, utsedd af jordägaren, C. M. D. Hall, utsedd af arrendatorerna, och nämndemannen Ola Månsson i Ask, kallad af dessa båda. Utlåtandet för hvarje gård återfinnes här nedan. Men på samma gång, som kompromissarierna voro öfverens om, att kontraktsbestämmelserna icke voro fullgjorda, kunde de ej underlåta påpeka, att odlingstiden varit för kort för så oländig jord, synnerligast då man tog i betraktande, att de under samma tid, utom ett visserligen lågt arrende, äfven skulle uppföra nya åbyggnader samt utgöra en del naturaprestationer.

1866 fingo alla Wistoftahemmanen nya kontrakt på 10 år och 1876 åter nya på 10 år. Från 1886 bestämdes spannmålslösen att utgå efter länets 10-åriga medelmarkegångspris, och nya kontrakt utlämnades på 20 år att gälla till 1906. Endast n:r 3 och 4 utgjorde häruti undantag först med ett års prolongation och sedan nya kontrakt 1887 och 1893. Till samtliga ha nu utlämnats nya kontrakt på 16 år, gällande 1906—1922, och enligt dessa är arrendet satt i penningar.

2.

Wistofta farmer 1851—närvarande tid.

Wistofta N:r 1 och 2.

Tillföll genom lottning *Anders Jönsson* [1]). Vid Åhrbergs uppmätning hade denna farm: åker 30 : 12.9; äng 79 : 3.7; odlingsmark 3 : 17.2; sma 113 : 1.8. Kontrakt från 1851 till 1866; arrende till 1856 19 tnr 34 kpr; till 1861 22 tnr 32 kpr och under de sista

[1]) Gift med Ingar Nilsdotter från Torlösa. Hon dog i maj 1897, 90 år gml.

Digitized by Google

5 åren 28 tnr 29 kpr. Kompromissens utlåtande 1866: Jorden, som var odlad, låg i 8 fall; n:r 1 hafrevicker 10 tnld, behöfde bättre röjas och dikas; n:r 2 korn 7 tnld, samma förhållande; likaså n:r 3 bete; n:r 4 hafre 8 tnld, godkändes; n:r 5 träda 6 tnld, hvarest röjnings- och dikningsarbete pågick; n:r 6 hafre 8 tnld; n:r 7 klöfver 8 tnld, och n:r 8, som bar råg, 8 tnld; ådömdes odlingskostnad med 260 rdr; 6 tnld äng ansågs arrendatorn böra slippa odla, men 38 tnld, af dålig beskaffenhet och svårodlade, beräknades skola kosta 66 rdr pr tnld ell. 2178 rdr att uppodla.

Arrendatorn var ålagd att mot erhållande af eke- och furutimmer, långhalm, någon mursten, fönsterglas, spik samt kontant 450 rdr efter ritning låta uppföra och fullt iordningställa de byggnader, som jordägaren för hemmanet ansåg nödiga. Dessa hus voro: Boningshus, 36 × 12 aln., och 2 uthuslängor, hvardera 40 × 14 aln. Till *boningshuset* åtgick inköpt *furutimmer:*

				Rdr	sk.
19	bjälkar	12 ½ aln.	7 à 8 tum à 3 rdr	57.	–
38	sparrar	9 dito	5 à 6 „ à 32 sk.	25.	16
19	hanbjälkar	6 dito	4 à 5 „ à 18 sk.	7.	6
5	lejder	15 ½ dito	5 à 6 „ à 2 rdr 28 sk.	12.	44
20	tolfter läkten	8 alnar	à 40 sk.	16.	32
28	dito bräder	6 „	10 à 12 tum à 3 rdr	84.	–
80	trafvar långhalm	à 1 rdr 12 sk.	. . . . .	100.	–
			S:ma	303.	2

Från gårdens tegelbruk, ej satt i pris, 13000 mursten.

Från Trolleholms skogar *eke* till undertimmer, ej heller med utsatt värde, enl. följande förteckning:

72	aln. långfot utom skarfvar		7	tum.	
8	stycken tvärfötter	12 aln.	7	„	
38	„ stolpar	4 „	5 à 7	tum.	
14	„ snedstyfvor	4 „	5 à 7	„	
36	„ löshult	2 „	5 à 6	„	
44	„ underståndare	4 „	5 à 7	„	
60	„ löshult	2 „	5 à 6	„	

Till de 2 andra längorna:

Furutimmer:

22	stycken bjälkar	16 alnar	7 à 8	tum	à 4 rdr	88.	–
16	„ lejder	12 „	5 à 7	„	„ 2 „	32.	–
4	„ dito	10 „	5 à 7	„	„ 1. 32	6.	32
64	„ sparrar	10 „	5 à 7	„	„ 1. –	64.	–
4	„ hanbjälkar	12 „	6 à 7	„	„ 1. –	4.	–
4	„ dito till gaflarna	9 „	5 à 6	„	„ 36 sk.	3.	–
28	„ dito dito	6 „	4 à 5	„	„ 18 „	10.	24
					Transp.	511.	10

Digitized by Google

		Rdr sk.
	Transp.	511. 10
32	tolfter läkten 9 alnar à 40 sk.	60. –
4	„ grofva dito till spännsveper 10 aln. à 1. – . . .	4. –
40	„ bräder 6 aln. 10 à 12 tum à 3. –	120. –
260	trafvar långhalm à 1 rdr 12 sk.	325. –
	S:ma	1020. 10

Eketimmer:

26	aln. långfot 7 tum.				
16	stycken tvärfötter	16	aln.	7	tum.
108	stolpar	4	„	5 à 7	tum.
32	snedstyfvor	4	„	5 à 7	„
104	löshult	2	„	5 à 6	„
96	underståndare	4	„	5 à 7	„
116	löshult	2	„	5 à 6	„

Till stall- och fähusinredningarna:

Eke:

20	stycken spiltfötter	3 ½	aln.	à 7	tum.
10	„ dito bommar	3	„	„ 5	„
20	ståndare och snedstyfvor	4	„	„ 6	„
10	dito dito	2	„	„ 5	„

Hängslor, haspar och låsar till alla 3 längorna	50 rdr.
Arbetslön för timrets tillhuggning, takets täckning, käppar och vigrar, uppmurning af väggar och skorstenar i boningslängan, väggarnas uppslagning med stakar och lera i ladugårdslängorna med skiljeväggar såväl däri som i boningslängan, gropning och läggning af brunn. Gråstens framskaffande till fotens murning under ekefoten och längornas nödiga planering i det mesta till	400. –
Spik till alla 3 längorna, ½ kista 3-tums och ½ kista 4-tums	36. –
Summa	1506. 10

Husen uppbyggdes 1851.

Växtföljden för Wistoftahemmanen bestämdes 1863 till följande: 1) träda, 2) vintersäd, 3) gräs, 4) korn, 5) hafre, vicker, 6) blandsäd, 7) hafre, 8) gräs.

Efter arrendetidens slut 1866 erhöll Anders Jönsson nytt kontrakt på 10 år; arrende 48 tnr ell. 302 kbf 4 knr. Dessutom var han förpliktad att tillsammans med öfriga arrendatorer till hälften upptaga afloppsgrafven från Maglekärr. Arrendatorn afled 1868, och kontraktet transporterades på sonen *Jöns Andersson*, som 1876 erhöll nytt 10-årigt kontrakt, 352 kbf 8 knr. Beroende på markegången, uppgick lösen somliga år till 818 kr., men föll andra till 668 kr. Det stora utloppet »*Dammhus-Widtsköfle*» upptogs 1885. Farmens andel däri, som jordägaren vidkändes, var 742 kr. 40 ö.

Digitized by Google

Innan hemmanet 1886 utlämnades på nytt kontrakt, blef detsamma uppmätt och arrendevärderadt.

Areal: tomt, trädgård och park 1 : 22.8; åker i 9 skiften 81 : 12.3; dito utom cirkulation 2 : 27.4; lindor 10 : 23.8; fäladsmark till odling 12 : 27.4; impedim. 3 : 10.2; sma 112 : 27.9. Sedan alla inägorna numera äro odlade, är åkerarealen 107 : 26.9.

Arrende från 1886—1906. Till 1896 erlades 454 kbf [20 à 14, 30 à 11, 38 ½ à 9, 6 äng à 10, 13 fäladsmark fritt till odling, sma 1016 kr. 50 ö.]; från 1896—1906 625 kbf ell. 163,57 hl. [25 % förhöjning å gla arrendet samt 13 à 11, sma 1400 kr. 50 ö.]. För år 1903—4 var arrendet 1180 kr. 98 ö. Pr tnld icke fullt 11 kr. Därefter företogs ny arrendevärdering 1904, och kontrakt utskrefs på Jöns Andersson för 16 år från 1906—1922 mot 1500 kr. [12 à 20, 26 à 16, 16 à 15, 10 à 10, 6 äng à 12, 3 nyodling à 12, 9 ½ à 10 och 25 à 12, sma 1499 kr.]. Pr tnld åker 13 kr. 95 öre.

Arrendatorn hade före 1876 på egen bekostnad uppfört en loglänga i norr, 36 × 14 aln.; inlöstes af jordägaren 1886. Västra ell. stallängan blef helt omredd 1898 och tillbyggd med 18 aln. åt norr, och 1903 blef loglängan på samma vis tillbyggd. Husen brandförsäkrade 1903 för 8600 kr. Utom fäladsodlingen, 10 tnld, och några småstycken, tillsammans 8 tnld, är hela planen dränerad.

Det s. k. Maglekärr, som förr ansågs helt värdelöst, är nu fullständigt torrlagdt, men till följd af upprepade bränningar är det ej så godt, som det eljest kunde hafva varit.

Vid alla Wistoftaställena afsattes 1851 till park och skyddsplantering omkr. ett tnld till hvarje.

Wistofta N:r 3 och 4, ½ mtl.

Tillföll 1851 *Per Nilsson*. Planen var enl. Åhrberg 89 : 18.7, hvaraf 52 : 11.9 voro äng och odlingsmark och 37 : 6.8 åker. 15 års kontrakt; arrende till 1856 16 tnr 32 kpr, till 1861 20 tnr 18 kpr och de sista 5 åren 26 tnr 3 kpr. Samma bestämmelser angående byggnader som föregående, och uppfördes de 1851. Planen blef något större än efter Åhrbergs uträkning och angifves i kontraktet till 97 : 29. Vid besiktningen 1866 yttrades om detta ställe: »Arrendatorn uppgifver åkern till 64 tnld, indelad i 8 vångar à 8 tnld. Hvarje vång besiktigades i den ordning den här förekommer, näml. 1) korn, 2) blandsäd, 3) hafre, 4) träda, 5) gräs, 6) klöfver, 7) råg, 8) hafre. Då häraf synes, att den odlade jorden ligger uti en cirkulation, öfverensstämmande med den föreskrifna, och dessutom utan att vara alldeles stenfri (med undantag af klöfvervången, hvaraf en liten del behöfver röjas) blifvit någorlunda försvarligt röjd och dikad, har kompromissen icke ansett sig böra fästa afseende på de mindre

Digitized by Google

försummelser, som i detta hänseende ägt rum, helst få nyodlingar af lika beskaffad oländig mark lära finnas, som icke uti en eller annan kvarliggande sten lämna spår efter sig; men då kontraktets 3:dje paragraf tillförbinder arrendatorn att röja ägorna från all därå befintlig sten och 22:dra dito föreskrifver, att egendomen skall under de första 10 åren försättas i sådant skick, att en passande cirkulation kan därå införas, utan att någon af dessa paragrafer inskränker sitt stadgande ensamt till åkern, så synes detta förutsätta, att all jorden borde odlas; och då uttrycket uti 3:dje paragrafen »*vill arrendatorn odla genom bränning*» icke afser att lämna arrendatorn fri vilja om han vill odla eller icke, utan endast lämnar honom valet af odlingsmetod fritt jämte cirkulationsföreskrift, i händelse odlingen sker genom bränning, har kompromissen icke kunnat underlåta taga i beräkning de kostnader, som med en sådan odling blifva förenade. Då hvarje vång sålunda skulle erhålla en storlek af ungefär 12 tnld, så erfordra vångarna n:r 1. 2. 3., belägna söder om häradsvägen, en tillökning af 4 tnld hvardera eller tillhopa 12, som odlas, röjas och dikas à 66 rdr pr tnld eller . . . . . Rdr 792.
För öfriga försummelser i odlingsväg . . . . . 1270.
S:ma 2062.»

Per Nilsson erhöll nytt kontrakt 1866 på 10 år; arrende 44 tnr ell. 277 kbf 2 knr; samme man 1876 på 10 år; arrendet, 327 kbf 6 knr, växlade från 760 kr. till 620 kr. Kontraktet förnyades 1886 på ett år, hvarefter arrendatorn erhöll undantag.

Areal: tomt, trädgård och park 1 : 21.7; åker 89 : 24; odlingsmark 8 : 31.1; impedim. 3 : 13.2; sma 103 : 26. Ny arrendator erhölls i *Sven Persson* [1]) från Tullboden, född i Gryttinge n:r 2. Han erhöll kontrakt 1887—1896.

Arrende till 1891 492 kbf [35 à 14, 35 à 11, 21 à 9 och 7 à 5, sma 1101 kr. 25 ö.] samt till 1896 608 kbf [35 à 17, 35 à 13, 21 : 8 à 12 och 7 à 8, sma 1361 kr.]. Arrendatorn blef modfälld, den odränerade jorden gaf ojämna skördar, och jordägaren kom till hjälp. Nytt kontrakt utfärdades för åren 1893—1906. Till 1899 på samma villkor som förut mellan 1887—1891, d. v. s. 492 kbf, men med årl. dräneringsskyldighet af trädan, och därefter det förut kontrakterade arrendet, 608 kbf ell. 159,12 hl. med förlängd arrendetid till 1906. För arrendeåret 1903—4 utgjorde beloppet 1148 kr. 85 ö. ell. 11 kr. pr tnld. År 1904 skedde ny arrendevärdering, och 16-årskontrakt utskrefs på *Alfred Nilsson*, son från n:r 1 Gryttinge, att gälla 1906—1922 mot 1645 kr. [35 à 20 och 63 à 15]. Åkerjorden, 98—99 tnld, fullständigt odlad, stenfriad och dränerad.

[1]) Gift med Boel Andersdotter, syster till Per Andersson i Långaröd.

Digitized by Google

1887 blef boningshuset tillökadt med undantagslägenhet; 1893 tillkom en ny loglänga i norr, äfven inredd till svinhus, 58 × 16 aln., och 1899 omreddes västra längan och förlängdes med 6 ½ aln., så att den blef sammanbyggd med den norra längan. Brandförsäkringsvärdet af 1899 är 8300 kr.

Wistofta N:r 5 och 6, ½ mtl.

Åbon på detta ställe hette äfven *Per Nilsson*. Han erhöll 1851 kontrakt till 1866. Arrende till 1856 erlades med 29 tnr 8 kpr; till 1861 utgjorde det 31 tnr 5 kpr och under de sista 5 åren 32 tnr 32 kpr. Det var högsta arrendet i byn. Arealen var vid tillträdet 79 : 31.5, däraf åker 44 : 27.1 och äng 35 : 4.4, utom bostadsplats och impedimenta. När synen verkställdes 1866, var åkern fördelad i 9 vångar med c. 8 ½ tnld i hvarje. Emellertid behöfde ytterligare röjas och dikas i dessa vångar för en uppskattad kostnad af 862 rdr 50 ö. Odlingskostnaden beräknades här allenast till 35 rdr pr tnld, hvaraf framgår, att antingen mera arbete än på de andra Wistoftaställena redan var nedlagdt, eller ock att jorden i sig själf var mindre stenig och besvärlig.

Per Nilsson angifves som slarfvig och liknöjd samt afgick 1863, då äldste sonen, *Måns Persson*, blef antagen. Han var då ung och oerfaren, hvarför han ställdes under sin svärfars, Sörenssons, uppsikt. Svärmodren, Karna Sörensson, afled i Wistofta 1893, 82 år gammal. Måns Persson erhöll nytt kontrakt 1866 på 10 år; arrende 54 tnr ell. 340 kbf 2 knr och 1876 åter nytt kontrakt på lika lång tid mot 403 kbf 2 knr. Markegången varierade från 2 kr. 32 ö. till 1 kr. 89 ö., och följden däraf var, att arrendet kunde ett år uppgå till 935 kr. för att ett annat år sjunka till 763 kr.

Areal 1886: tomt, trädgård och park 1 : 1.4; åker 75 : 11.1; lindor 3 : 0.5; fäladsodling (tillagd 1880) 17 : 12.8; impedim. 4 : 13.7; sma 101 : 7.5. *Från 1890* ökades arealen ytterligare med 8 : 18.3 [se *Skoltorp*]. Däremot har afgått till Wistofta n:r 8, en äng, 2 : 28.6 och till Wistoftahus 0 : 4, sma 3 : 0.6. *Areal* därefter 106 : 25.2.

Arrendekontrakt från 1886—1906. Arrendebelopp 1886—1890 389 kbf [30 à 14, 20 à 11 och 25 : 24 à 9, sma 871 kr. 75 ö.], 1890—1896 434 kbf [gla arrendet jämte 14 : 12.2 à 7, sma 971 kr. 75 ö.] samt 1896—1906 549 kbf ell. 143.68 hl. [gla arrendet 871 kr. 25 ö. och 14 à 10, sma 1229 kr. 68 ö.]. För år 1903—4 var arrendet 1037 kr. 37 ö. Pr tnld c. 12 kr.

Måns Persson afled 1902 (68 år gml), och kontraktet transporterades först på änkan, *Anna Sörensson*, och sedan på från Amerika återkomne sonen *Carl Månsson*. Denne har erhållit nytt kontrakt 1906—1922; arrende 1593 kr. 75 ö. [17 à 16 och 26 ¼ à 15]. Pr tnld 15 kr. 74 ö.

Digitized by Google

Byggnaderna. De gamla före utflyttningen synades 1837 och bestodo af 3 hus, gamla och dåliga. Stallängan var allenast 14 × 8 alnar. 1852 uppfördes de nuvarande husen: boningshus i söder, 36 × 12 aln., loglänga i öster och stallänga i väster. De båda sistnämnda 40 × 14 aln., men af arrendatorn på egen bekostnad på senare år tillökade med 30 aln. hvardera, för hvilket han med år 1906 erhåller lösen. Före 1887 hade arrendatorn uppfört en loglänga i norr, för hvilken han från 1886 genom årl. afdrag på arrendet erhållit ersättning. Husen brandförsäkrade 1903 för 8500 kr. Arrendatorns mor har erhållit hyresbidrag och afflyttat från godset.

Wistofta n:r 7, ¼ mtl.

Kontrakt lämnades *Anders Jönsson* 1851—1866; arrende till 1856 10 tnr 3 kpr, till 1861 11 tnr 19 kpr och de sista 5 åren 14 tnr 17 kpr. Den areal han enl. Åhrbergs uträkning skulle hafva var 9 : 0.1 åker och 58 : 15.6 äng, sma 67 : 15.7. Han erhöll emellertid blott 55 : 7, och häraf voro 1866 30 tnld förlagda i 7 vångar med 4 : 16 i hvarje; dessutom fanns en särskild nyodling på 4 tnld. Bristande dikning och odling i dessa vångar värderades till 172 kr. Därefter återstodo, sedan afdrag skett för tomt m. m., 19 tnld; däraf voro 3 tnld en bördig äng, som ej borde plöjas, men resten, 16 tnld, hade varit hans skyldighet att ha odlade; odlingskostnaden beräknades till 680 kr.

Anders Jönsson erhöll nytt kontrakt 1866 på 10 år mot 24 tnr ell. 151 kbf 2 knr. och 1876 äfven på 10 år mot 176 kbf. 4 knr. I lösen växlade detta arrende mellan 408 och 333 kr. Arrendatorn var sjuklig, led af kräftan i bröstet, och afstod kontraktet 1880 till sin fosterson, *Nils Jeppsson* från Djurupshus. Denne var son till Jeppa Persson därstädes och hans hustru, Hanna Persdotter, som var syster till Anders Jönssons hustru, Boel Persdotter. Anders Jönsson afled därefter samma år och hans änka 1898. Nils Jeppsson är gift med Anna Persdotter från Torlösa (dotter till Per Olsson på n:r 13).

Areal: Tomt, trädgård och park 2 : 4.1; åker 44 : 21.1; odlingsmark 7 : 22.3; impedim. 1 : 10.9; sma 55 : 26.4.

Arrendekontrakt 1886—1906. Från 1886—1896 239 kbf [10 à 14, 20 à 11, 19 ½ à 9, 2 : 24 fälad fritt till odling, sma 535 kr. 50 ö.] samt från 1896—1906 311 kbf ell. 81,41 hl. [25 % å gla arrendet samt 2 : 24 à 10, sma 696 kr. 87 ö.]. För år 1903—4 var arrendet 587 kr. 71 ö. Pr tnld c. 11 kr. Nils Jeppsson har erhållit nytt kontrakt 1906—1922; arrende 832 kr. (52 tnld à 16 kr.)

Byggnaderna. Hemmanet bebyggdes 1852 med de sedvanliga 3 husen, af hvilka boningshuset var 4 aln. kortare och 2 aln. mindre bredt; de andra längorna voro hvardera 8 aln. kortare, men

Digitized by Google

med samma bredd som på de dubbla numren. Insynades 1854. Vid hysesyn 1866 erhöll arrendatorn beröm för det utmärkta skick, hvari han underhöll längorna. Sedan dess har en tillbyggnad skett till östra längan, som arrendatorn bekostat. Med 1906 års kontrakt löses denna af jordägaren med 200 kr., och kommer samma år stallängan att omredas och tillbyggas för ett större antal kreatur. Husens brandförsäkringsvärde af år 1903 är 5,500 kr.

Wistofta N:r 8, ¼ mtl.

Nils Persson erhöll i likhet med de andra kontrakt från 1851 till 1866; arrende till 1856 12 tnr 31 kpr, till 1861 13 tnr 33 kpr och till 1866 16 tnr 2 kpr. Hans hustru var sjuklig, hvarför han önskade upphöra med arrendet, och antogs i stället *Måns Eriksson* från n:r 14 Gryttinge enl. transport af 15 Juli 1862. Han blef gift med *Marna Månsdotter*, Måns Jeppssons dotter på n:r 1 Östraby.

I likhet med de andra hemmanen i Wistofta blef äfven detta synadt 1866. Enl. Åhrberg var planen anslagen blifva 51 : 8.5, däraf åker 16 : 16.9 och äng 34 : 23.6, men blef något större eller 57 : 12, beroende på odlingsmark, som senare tillkom. Angifna året (1866) hade arrendatorn medhunnit fördela 40 tnld i 8 vångar med 5 tnld i hvardera, men tarfvades ytterligare röjning och dikning för 250 kr. Från 6 tnld äng befriades han från odling, men resterande areal, 8 tnld, som var mycket stenig, åsattes en odlingskostnad af 400 kr.

Måns Eriksson erhöll nytt kontrakt 1866 på 10 år mot ett arrende af 26 tnr 15 kpr ell. 166 kbf 8 knr; men innan arrendetidens slut var han 1873 borta för ett »onyktert och oanständigt lefverne». Hans hustru, *Marna Månsdotter*, behöll arrendet och fick nytt kontrakt 1876—1886 mot 201 kbf 6 knr. Detta arrendebelopp växlade mellan 466 och 381 kr.

Areal 1886: tomt, trädgård och park 1:; åker 45 : 28.9; odlingsmark 8 : 27.5; impedim. 1 : 29.6; sma 57 : 22; därefter tillades en ängsmark, 2 : 28.6, hvarefter *arealen* sål. blef 60 : 18.6; åker med äng, hvilken senare näppeligen kan odlas för sten, källsprång och bottenlösa hålor, är 57 : 21.

Kontrakt 1886—1906. Arrende från 1886—1896 271 kbf [10 à 14, 20 à 12 och 16 à 9 samt ängsmark något öfver 8 à 10, sma 606 kr. 12 ö]; från 1896—1906 348 kbf ell. 91,08 hl. [25 % förhöjning å gla arrendet samt 3 : 6, som till odling innehafts fritt i 10 år, à 7; sma 779 kr. 96 ö.]. För år 1903—4 var arrendet 657 kr. 60 ö. Pr tnld c. 11 kr.

Marna har nu erhållit nytt kontrakt att gälla från 1906—1922; arrende 892 kronor [49 à 16 och 9 à 12]. Hon är emellertid villig, så snart bostad blifvit ordnad åt henne, att afstå kontraktet

Digitized by Google

till sin blifvande svärson, Nils Andersson, son till Anders Persson på n:r 9 Gryttinge. Dottern heter Boel.

Byggnaderna. Dessa uppfördes 1853: södra ell. boningshuset, 32 × 12 aln., östra ell. stallängan och västra ell. loglängan, hvardera 32 × 14 aln. Sedan dess ha uthuslängorna blifvit tillökade, hvardera med 20 aln., åren 1896 och 1900. Husen brandförsäkrade 1903 för 6200 kr.

3.

Torp på Wistofta hemman.

Torhus, äfven kalladt *Torehus, Toruhus* och *Törridshus.*

Detta gatuhus fanns redan 1687, då det räntade 1 mark. Ända till Åhrbergs förrättning 1832 ansågs det höra till Vidtsköfle hemman, men blef då medräknadt i Vistofta ägovidder. Det var beläget invid n. v. kyrkovägen, norr om densamma, vid bäcken, som löper från Maglekärr alldeles invid n. v. landsvägsbron.

Innehafvare af torpet hafva varit: 1697—1727 *Ola Nilsson;* [1721—1726 var det öde]; 1739 *Nils Jönsson;* 1740—1743 *Ola Tillersson;* 1754—1768 *Nils Jönsson;* 1779 *Gunnar Gunnarsson;* 1802 *Mårten Magnusson;* 1806—1807 *Mårten Mårtensson;* 1808 *Jöns Persson;* 1814—1841 *Anders Pålsson.*

Torpet uppmättes 1816 af L. Faxe och hade då 3 : 1.5 åker samt 4 : 30 äng [9 lass hö]. Vid Åhrbergs förrättning 1832 var arealen ungefär densamma eller 8 : 1 med en uppskattning af 4 : 15. Som förut nämnts, bestämdes vid detta tillfälle, att Torhus skulle raseras efter d. v. innehafvarens afflyttning. Denne, Anders Pålsson, fick 1831 kontrakt på 30 år med 78 mansdagsverken. År 1841, då Vistofta tudelades, bestämdes, att Torhus efter Anders Pålssons död skulle ingå i den af herr Atmer arrenderade planen. Redan hösten s. å. afled den gamle torparen; stället raserades, och jorden öfvertogs af Atmer.

Med stället är ett hemskt minne förknippadt. En flicka därifrån, benämnd »Torhusa-Anna», blef då hon tjänade vid Kräbsahuset invid Trolleholm, mördad i Rishagen af sin fästman, en dräng vid namn Ola. Han nedgräfde där liket, och på våren, då kreaturen utsläpptes, upptäcktes det genom deras bölande. När detta hände, minnes ingen nu, men sägnen därom kvarlefver ännu.

Skoltorp.

Detta ställe tillkom på så vis, att då Wistofta fälad 1880 blifvit sönderplockad och utdelad till odling och förstoring af kringliggande hemman och torp, så återstod det 8 : 18.s, som skolläraren *Carl Larsson* i Gryttinge skolhus önskade arrendera. Han erhöl

Digitized by Google

1881 kontrakt på 20 år, 10 fritt och därefter mot 25 kbf i arrende om året. Jorden uppodlades, och en logbyggnad uppfördes; men så afled Larsson 1897 $\frac{11}{11}$, och änkan *Cecilia Larsson* behöll stället till arrendetidens slut, hvarefter det införlifvades med Wistofta n:r 5 o. 6. Jordägaren inlöste huset efter värdering för 275 kr., och är detsamma nu borttaget och flyttadt till Hanslund. Det lilla tillämnade stället hade ingen framtid, men man har skäl att minnas det såsom sista stycket af Wistofta »öppna utmark», hvilken 1831 utgjorde 271 : 23 och sålunda på 80-talet var fullständigt odlad.

Vistoftahus N:r 1.

Detta är samma ställe som det ända från 1687 omnämnda Gatuhuset n:r 9. När Faxe 1816 uppmätte alla Trolleholms småtorp, funnos: N:r 9, *Ola Svensson* [1 : 24 åker, 3 : 28 äng (7 lass hö], N:r 10, *Per Persson* [0 : 7 åker], N:r 11, *Anders Nilsson* [0 : 14 ½ åker och fäladsintaga 0 : 28 (2 lass hö)], N:r 12, *Anders Persson*, [hustomt och kålhage 0 : 2] [1]), *Kallthus*, *Hans Jönsson* [hustomt och kålhage 0 : 12] samt frånskildt till rotehus ett soldattorp [0 : 9].

Vid laga skiftet afsattes till n:r 9, som fick namn Vistoftahus n:r 1, 10 : 12.7; däraf var 1 : 17.6 åker och resten äng. *Johan Nilsson* erhöll 30 års kontrakt från 1831 mot ett dagsverke i veckan och 4 dagskörslor. Han lämnade stället 1837 till sin måg *Anders Nilsson*.

Stora Kallthus N:r 1.

Vid skiftet af utmarken 1826 afsattes 12 : 17.4. Denna areal bebyggdes året därpå af *Ola Persson*, som erhöll gammalt timmer från Gryttinge och 50 rdr. Efter 5 frihetsår kontrakt 1831 på 30 år mot utgörande af 65 m:sdagsv:n och 5 dagskörslor. Vid kontraktstidens slut 1861 öfvertogs detta torp af förenämnde Anders Nilsson på Wistoftahus n:r 1. Där fanns då allenast ett hus, och detta flyttades 1865 till Wistoftahus n:r 1 och inreddes till uthus. I flyttningshjälp erhöll åbon eketimmer och 1200 mursten.

Vistoftahus och Kallthus.

Anders Nilsson [2]), kontrakt 1861—1870; arrende 117 m:sdagsv:n och 9 dagskörslor, förutom äckor m. m. Han afled 1870 och efterträddes af sin son, *Johannes Andersson*. Denne fick nytt kontrakt 1870—1880 mot 78 mansdagsverken, 13 kv:s-dagsv:n och 6 dagskörslor. Från 1878 lösen för m:nsdagsv:na med 103 kr. 80 öre. Samma år uppmättes torpet.

---

[1]) 1806 voro dessa hus bebodda af Mårten Andersson, Anders Nilsson och Ola Hindricksson.

[2]) Hans hustru i 2:dra giftet, Kjerstin Andersdotter, afled först 1900. Hon var styfmor till Johannes Andersson.

Digitized by Google

Areal: Tomt och trädgård 0 : 11.2; åker 18 : 23.8; impedim. 1 : 12.4; sma 20 : 15.4. Därefter tillades 1880 af Wistofta fälad till odling 9 : 3.8, hvarefter arealen blef 29 : 19.2 och summan af blifvande åker 27 : 27.6, hvarifrån dock afgått till utfartsväg för Brödåkra 0 : 3,2, hvarför lämnas 3 kr. afdrag å arrendet. Kontrakten hade hittills varit på behaglig tid, men 1880 blef dylikt utfärdadt på 15 år mot ett arrende af 170 kr. och odlingsskyldighet. Johannes Andersson var flitig och intresserad, men mycket sjuklig och pjunkig. Affärerna blefvo äfven dåliga. 1895 erhöll han åter nytt kontrakt, men denna gång på behagl. tid mot 200 kr. Värderingsmännen hade åsatt [18 ½ tnld à 12 och 9 à 8] 294 kr., men arrendet nedsattes till ofvannämnda. Däremot skulle Johannes Andersson göra årl. afbetalning å sina skulder med 100 kr., hvilket kontrollerades från gårdskontoret. Från 1900—1910 kontrakterades om 294 kr., men af samma anledning som förut afskrefs det fortfarande 94 kr. Slutligen afled arrendatorn 1902, och hans änka, *Bengta Pålsdotter*, har fått behålla kontraktet.

Byggnaderna äro delvis de gamla från 1830-talet; dock har boningshuset blifvit ombyggdt och tillökadt 1871 med 13 aln. Samma år tillbyggdes äfven västra eller stallängan med 8 aln, och är det samma hus som 1865 flyttades från Kallthus. Utom detta hus, som är 12 aln. bredt, och boningshuset, som är 10 aln. bredt, äro de andra (östra och södra) allenast 8 aln. breda. Dessa hus äro otillräckliga för torpets n. v. storlek, öfver 27 tnld, och då åkerjorden ligger på tre ej sammanhängande ställen och däraf två fall rätt aflägsna, så är meningen med nya kontrakt tilldela Stora Kallthus n:r 2 en del däraf, som ligger bättre till för denna plan, hvaremot detsamma skulle afstå jord till Fredriksborg.

Torpets hus brandförsäkrade 1896 för 2,000 kr.

Wistoftahus N:r 2.

Detta ställe har tillkommit på följande vis. 1831 erhöll *Jöns Jacobsson* 30 års kontrakt på 1 : 24 [uppskattning 0 : 20] jämte eldbrand och mulbete på Torlösa fälad mot utgörande af 26 m:sdagsv:n.

Invid detsamma lämnades f. åbon i Wistofta *Jöns Persson* (g. m. Bengta Månsdotter) 1851 på 15 år 30 : 30 (uppskattning 6: 14) utmark med därå varande, sedan längre tid tillbaka upptagna åkerlyckor (de gamla frälsegatuhusen) samt den plats, som 1841 afsattes till skolhusplan m. m. Härifrån afskildes till fattighus, kasern kallad, 0 : 16.8, och under årens lopp företogos äfven andra förändringar. Jöns Persson erhöll 8 frihetsår mot skyldighet att odla och af de gamla husen från Wistofta erhållet nödigt virke uppföra hus. 1861 insynades dessa, 3 små längor på c. 20 aln:s längd och 8 aln:s bredd. I ägorymden inräknades ofvannämnde Jöns Jacobs torp och ett kvarvarande gatuhus, Per Perssons torp. Deras dags-

Digitized by Google

verksskyldighet, 46 m:sdagsv:n, blef åbon ålagd utgöra, hvaremot han fick lösa sina egna med 16 sk. rgs. och dagskörslorna med 1 rdr. Denna lösen utgjorde 53 rdr 10 sk. Kontraktet förlängdes för Jöns Persson till 1870, då nytt kontrakt på behaglig tid lämnades honom mot utgörande af 104 m:s och 18 kv:sdagsv:n samt 13 dagskörslor. Detsamma transporterades året därpå på hans son, *Anders Jönsson*, som erhöll den förändring i utskylderna, att m:sdagsv:na från 1878 löstes med 147 kr. 50 ö. Detta var redan en förändring till det bättre för torpets innehafvare, som fick stanna hemma och vårda om sitt; men ännu förmånligare blef det sedermera ställdt för honom. Odlingsmark på 10 frihetsår tillades, arrendet nedsattes, kontrakt på bestämd tid lämnades, undantaget till modren ersattes, dränering skedde, hvarvid äfven dyrbara 6-tumsrör blefvo använda, och torpet blef helt ombyggdt.

Areal: Tomt och trädgård 0 : 4.8; åker 19 : 11.5; odlingsmark 9 : 29.6; impedim. 1 : 19.1; sma 31 : 1.

Kontrakt 1880—1890: arrende 136 kr. (pr tnld åker 7 kr.). År 1890 erbjöds arrendatorn 20-årigt kontrakt mot 114 kbf till 1900 och därefter 181 kbf. Han föredrog blott 10-årigt kontrakt; arrendet i lösen för spannmålen gjorde omkr. 200 kr. (pr tnld med tillagd odlingsmark det samma som förut). Från 1900—1910 i arrende 337 kr. (15 à 15 och 14 à 8); pr tnl 11 kr. 50 ö. Öfver torpets plan går det stora afloppet »*Dammkus-Widtsköfle Litt. A*». Det upptogs 1884.

Byggnaderna. De af Jöns Persson på 1850-talet uppförda husen voro alldeles för små och otidsenliga, synnerligast som nära 30 tnld åker nu äro i kultur och bruk. Af denna anledning lät jordägaren 1888 uppföra en stallänga af gråsten och en loglänga af ekekors virke med brädklädsel, hvardera 30 × 14 alnar, och 1893 ett grundmuradt boningshus af tegel, 30 × 12 aln. Som byggnadskostnaden emellertid blef så dryg, att det utgående arrendet ej ens räntade detta, så blef arrendatorn ålagd till 1900 betala utöfver arrendet ytterligare 50 kr. Anders Jönsson kan redan nu underhålla flera kreatur, än som beräknades 1888, hvarför hela stallängan blifvit omredd till plats för djuren, och 1904 har tillkommit på gafveln af detta hus en tillbyggnad, afsedd till redskapshus och vedbod. Husens brandförsäkringsvärde af 1895 är 4400 kr.

Här på detta ställe, liksom på många andra under Trolleholms gods, kan man tydligen följa utvecklingen steg för steg. Början får man räkna från det år arbetsutskylderna upphörde. Samverkan måste finnas mellan jordägaren och arrendatorn. Den förre måste kunna vänta och gifva sig till tåls samt ej sky penningeuppoffringar.

Digitized by Google

Den senare får ej ligga på latbänken, utan arbeta, flitigt gå på med stenarbete, röjning, dikning m. m. och ej begära att genast se sin möda belönad, då den råa, nyvända jorden ej strax lämnar säkra skördar. Samtidigt måste han föröka sin uppsättning, betala arrende (om ock billigt) samt lefva och uppfostra sina barn. Full valuta erhåller dock först nästa generation af såväl jordägare som arrendatorer, hvilka hvarken byggt husen eller odlat jorden och således ej burit bördan. Men andra kraf komma förmodligen att ställas på dem.

Stora Kallthus N:r 2.

Torparen *Bengt Graff* erhöll vid skiftet 9 : 28.8 på 30 års arrende från 1831 med 7 frihetsår och därefter 1 dagsv. i veckan o. 3 dagskörningar. Vid arrendetidens slut fanns ett enda hus, 25 × 9 aln. Sonen, *Hans Bengtsson*, mottog stället 1865. Samme man nytt kontrakt på 10 år från 1881 med samma dagsverksskyldighet, men dagskörslorna utbytta mot 10 kv:sdagsv:n. 1880 blef stället tillökadt med 6 : 28 af Wistofta fälad till odling på 10 år. *N. v. areal:* tomt och trädg. 0 : 4.3; åker 17 : 29.7; impedim. 1 : 9.5; sma 19 : 11.5. Arrendet utgår på 20 års kontrakt till 1911 med 30,62 hl., hvarå lösningssumman 1903—4 utgjorde 221 kr. 7 ö., sål. pr tnld åker 12 kr. 1887 uppfördes ett nytt boningshus, 20 × 11 ½ × 4 ½ aln., och det gamla boningshuset, som delvis tillhörde arrendatorn och löstes af jordägaren för 200 kr., förändrades till uthuslänga; detsamma är 86 × 9 aln., gammalt och otillräckligt, samt behöfver ombyggas i samband med att torpet förstoras med närliggande jord från Wistoftahus n:r 1 och arrendet äfven ökas för torpets gamla jord.

Husen brandförsäkrade 1895 för 2,500 kr.

Kallthusen [1]).

Vid skiftet afsattes 0 : 28, och ligger denna mark invid *Soldattorpet N:r 16*, som erhöll 3 : 19. Vid västra gafveln af detta soldattorp erhöll 1869 vid afskedstagandet soldat *Ek* medgifvande bygga sig en länga samt få bruka 2 kpl jord. Denna lägenhet bebos nu af f. d. soldaten *Olof Ekdahl*, som har 1 : 11.2 och ytterligare erhållit s. k. Kaserntomten 0 : 16.8, sedan fattighuset blifvit nedrifvet. Han betalar 10 kr. och utgör 24 trädgårdsdagsverken [2]). Ännu ett

---

[1]) Dessa hus funnos redan år 1800 och voro då bebodda af Christian (tegelbruksdräng) och änkan Tyve.

[2]) Från början beräknade till ett pris af 50 öre, men n. m. värderade till 75 öre, hvarför torparen erhåller kont. 25 öre för hvarje kontrakteradt dagsv:e; har dessutom vedbrand och kobete.

Digitized by Google

hus med någon jord finnes, som beboe af *Sven Jacobsson* med hustru, gammalt folk, som är befriadt från alla utskylder sedan 1902.

Öfriga ställen, som delvis ligga på Wistofta hemmans mark, äro *Åhus* (upptaget under Schönabäcks beskrifning) samt *Fredriksborg* med *Höjelyckehus* (återfinnes under Gryttinge).

Wistofta hemmans n. v. arealfördelning.

		Tomt och trädgård		Åker o. äng.		Impedim.		Summa	
		Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.	Tnld.	Kpld.
Wistofta	1 o. 2	1	22.8	107	26.9	3	10.2	112	27.9
Ibm	3 o. 4	1	21.7	98	23.1	3	13.2	103	26.–
Ibm	5 o. 6	1	1.4	101	10.1	4	13.7	106	25.2
Ibm	7	2	4.1	52	11.4	1	10.9	55	26.4
Ibm	8	1	—	57	21.–	1	29.6	60	18.6
Wistoftahus	1	—	11.2	27	27.6	1	12.4	29	19.2
Ibm	2	—	4.8	29	9.1	1	19.1	31	1.–
St. Kallthus	—	—	4.3	17	29.7	1	9.5	19	11.5
Ibm	—	—	—	1	28.–	—	—	1	28.–
Ibm	—	—	—	—	28.–	—	—	—	28.–
Soldattorp	—	—	—	3	19.–	—	—	3	19.–
Summa		8	6.3	499	9.9	18	22.6	526	6.3

Digitized by Google

V.

BRÖDÅKRA.

Digitized by Google

Areal: 126 : $24_{.9}$.

Digitized by Google

Brödåkra.

$\frac{3}{4}$ mtl, förmedladt 1786 $\frac{17}{10}$ till $\frac{7}{16}$ mtl.

Brödåkra eller *Brödager*, *Brodager* (1624) kommer af *bröt, bråte* [i skånska dialekter *bröde, bröte*], hög af fällda träd (svedjeland). Att skog fordom funnits vid Brödåkra, som 1738 angifves ligga i skogsbygden, framgår äfven däraf, att ännu 1727 där fanns skog till 20 svins ollon.

1658 års jordebok upptager under Adels Rå och Rör: *Brödager I* till Eriksholm. 1726 års jordebok upplyser, att Tage Thott inlöst kronotionde 2 : 02 af *Brödåckra I*, $\frac{1}{4}$ ins. gatuhus till Eriksholm.

Brödåkra 1738.

»*Geometrisk Beskrifning öfwer Enstakade Hemmanet Brödåkra* ... i skogsbygden, $\frac{3}{4}$ ins. frälse till Erichsholms Sätesgård ... af ingenieuren *Anton Cöpinger;* men efter dess dödeliga frånfälle ... renoverad 1738 af *Joh. Hielmberg.*

Åkrarna äro utj en wång belägne, åhrl. i bruk, i wångelag med Wistofta Byewång; jordmånerna äro af grutmylla, besås med råg och korn; dito bergsur, kall och sijdländt, besås med korn och hafra; grutjord, hafrejord, besås ett år och hvilar 5 år; dito skarp och ringa grutjord, brukas ett år och för dess ringhet hvilar 20 år; skarp och ringare grutjord uti en intäpt lycka, som besås med hafra, och sedan lägges den ut till muhlbete. Åborna berättade, att den är alldeles oduglig, emedan ingen slags säd däri wäxa will; item grutjord besås med råg och korn, skarp, hwilar i fem år och brukas i tre år; af råg, korn och hafrejorden gifwes i medelmåttig årswäxt 2:dre à 3:die och 4:de kornet; men af de andra slags jordmånerna, som ringare äro, bekommes ibland 3:die och ibland mindre korn efter kornet; utj en del af åkrarna befinnas wara några stenrör, renar och stenar, hwilka ifrån åkerjorden afdragna äro, som uträknad efter

Digitized by Google

14000 □-alnar till tunnelandet och 32 kappar på tunnan; åkerjorden gödes hwart 4:de år; behöfwes till bruket 2 par dragare.

Ängiarne äro belägne i åkerwången, som angränsar med den södra ändan och östra sidan Wistofta byens wång, hwilka årl. höstade warda; ängwallen är hård och sijderwall utan skog; måsig hårdwall, en del tufwig med ek, hassel och wijdebuskar; tuf-, sten- och måssig hårdwall med små buskar, ringare ängswall; dito ringare wall, en del är med ek och hassel bewäxt samt på somliga ställen hel tjock skog; hwilka ängswallar efter dess fruktbarhet i medelmåttig årswäxt med höpröfwandet taxeradt, som uträckningens första columb utwisar, lassen af den storlek, att 1 ½ lass gör en Stockholms palm å 27 cubicalnar, och efter 14000 □-alnars innehåll beräknad till tunnor och kappar, som grunden är till hwarje slags ängwalls taxerande, som wid summorna erfaras kan.

Muhlbetet och utmarken är commun med alla Byar och hemman i Torlösa sochn, hwars beskaffenhet är utj Wistofta beskrifning med alla dess omständigheter upptecknadt; hafwandes denne åboen nödtorftigt muhlbete.

Ek till byggnadstimmer och bränne samt täpperis hafwer åbon på ängarna till husbehof. Kohagen är beväxt till en del med ek, björk, hassel och alebuskar, består af sidvall och hårdvall till 3 st. kor om sommaren. I kalfhagen kan födas 5 st. kalfvar, till ängarna blifva höstade, men finnes ingen skog därutinnan.

Till skatternas afbetalning användes och försäljes oxar och hästar; men spannmål till husbehof måste åbon mest hvart år köpa till en del.

En liten sqwalte-kvarn, som allenast maler till husbehof; bredvid står en gammal sågkvarn af ringa värde; därwid har åbon uppsatt ett litet hus för fattigt inhysesfolk.

Staden Malmö 3 ½ mil, Lund 2 mil, Landscrona 2 mil; vidare finnes intet efter instructionens innehåll att anteckna och beskrifwa, än som föreskrifwet står, warandes åker och äng med qvalitet och qvantitet utj följande uträkning tydeligen förklarat nemnl.

Brödåckra N:r 1, ½ hemman, åbo *Carl Månsson*.

Kåhlhage med en kiölna	0 : 1 $\frac{15}{16}$	
Humblehage till 100 stänger à 1 ½ al:r mellan hvarje stång	0 : 3 $\frac{3}{8}$	
Fruchthage med några sura äppleträn af ringa värde	0 : 8 $\frac{3}{4}$	0 : 14 $\frac{1}{16}$
Åkerjorden (Toften, Hasslebäcksåkern, Långa- och Lilla Skiärabacken m. fl.)	17 : 16	
Ängarna taxerade till 25 lass	50 : 04	67 : 20

Digitized by Google

Tillkommer:

Qvarndammen är ej tjänlig att hösta för vatten, som ständigt står däröfwer.

En gammal damm eller wattuhåla utan fisk.

Tvänne små dammar utan fisk.

Brödåckra-lyckan, som tillförne warit n:r 11:s i Östraby, ärnar nu härrskapet låta uppsätta gatuhus uppå.»

Enl. kartan hade 1700-talets Brödåkra samma läge som nu; det uppbrann 1853 fullständigt och uppfördes ånyo för 2 åboar.

Det lilla huset vid f. d. kvarnen är n. v. *Brödåkrahus*, och ofvannämnda lycka, som »härrskapet» tänkte bebygga, är n. v. *Knafvershus*.

Brödåkra på 1750-talet. Vid en på 1750-talet å hemmanet företagen skattläggningsförrättning antecknades:

»Åkerjorden består af en kall och sidländt gruslera, ganska litet mullblandad, öfverallt besvärad med bergssyra, och hafrejorden så ringa, att en del besås ett år och hvilar i tjugu år. Äfven är någon råg- och kornjord grusig, som hvilar i 5 år och besås i 3 år; den bästa gifver 2:dra, 3:dje, högst 4:de kornet. Muhlbetet fortfarande gemensamt för hela socknen. Beteshagar finnas till 3 kor, kalfhage till 5 kalfvar, qvarn (sqvalta), ganska liten, brukas höst och vår allenast, då mycket vatten är, något till husbehof, men icke för tull. Humblehage finnes till 100 stänger. Utsäde beräknadt till 10 tnr 12 $\frac{5}{16}$ kpr och ängarna till 14 $\frac{59}{128}$ lass.»

Som man finner, hade hemmanet icke sedan 1730-talet undergått någon förändring till det bättre.

Brödåkra på 1820-talet. Vid laga skiftet på 1820-talet hade hemmanet i åker och tomter 22 : 9.8; äng och lindor, s. k. krattmark, beväxt med löfskogsbuskar, 65 : 24.7; vägar inom ägorna (hemmanets utfartsväg och fädriften från hemmanet till fäladen) 1 : 12.8; såsom »oduglig» betecknad en stenbacke 0 : 4.5; sma inägor 89 : 19.8; utmarken: torpen 36 : 29.1; gata emellan hemmanet och torpen 0 : 8; sma utmark 37 : 5.1; totalsumma 126 : 24.9.

Efter här befintliga Rustnings- och Jordeböcker, hvilka dock för flera år saknas, fanns på Brödåkra intill 1754 allenast en åbo [1]). Den förste, som nämnes, är 1687 *Påfvel Ibsson*, därefter 1697 *Nils*

[1]) Enligt Torlösa kyrkas handlingar afsomnade i Brödåkra 1720 Pehr Påhl, 100 år gammal.

Digitized by Google

Månsson (kyrkovärd), 1711 öde (genom pesten), 1717 o. 1727 *Joen Nilsson* och 1739 o. 1743 *Anders Persson*. 1754 var gården delad på 2 åboar, *Ola Persson* och *Rasmus Joensson;* den förre kvar ännu 1779, den senare däremot 1759 aflöst af *Gudmund Jeppsson*, som nämnes ännu 1779; 1788 hette åboarna *Johan* och *Lars*.

Västra hälften af hemmanet innehades 1802 af *Lars Persson*, som 1815 efterträddes af sin son, *Ola Larsson*. Denne erhöll 1829 kontrakt på 30 år, men afstod 1834 till styfsonen, *Anders Olsson*. Nytt kontrakt för denne 1859 på 12 år, hvilket han 1867 lämnade till sin son, *Ola Andersson*. Han var kvar till 1882 med nytt kontrakt från 1872.

Östra hälften brukades 1802 och 1806 af *Hans Johansson*, som 1807 ersattes af sonen, *Per Hansson*. Denne mottog 30-årigt kontrakt 1829, hvilket 1846 transporterades på hans måg, *Pål Jeppsson* från Östraby. Han kvarstannade till 1882 med nya kontrakt 1859 och 1872.

Före 1829 räntade hvardera af de 2 åboarna, förutom den vanliga hofveriskyldigheten, 2 rdr 18 sk. rmt samt 7 ℔ smör, hvilkas värde efter 16 sk. bco pr ℔ utgjorde 2 rdr 24 sk. 1829 års kontrakt bestämde arrendeafgiften för hvardera åbon att utgå med 3 tnr 10 ½ kpr de första 5 åren, 6 tnr 12 ½ kpr de därpå följande 5 åren och 8 tnr 11 ¼ kpr spannmål de sista 20 åren. 1859—1882 var arrendet för hvardera 14 tnr 18 kpr eller 91 kbf 3 knr spannmål jämte 32 rdr 50 ö. i arbetslösen; (värdering för 98 tnld åker 500 kr.).

Husesyn hölls 1833 å den *västra hälften*, som då bestod af boningshus (13 binningar eller 27 × 9 × 3 ½ aln.), västra längan (15 binningar ell. 40 × 8 × 3 ½ aln.) och södra längan (18 binningar ell. 49 × 8 × 3 ½ aln.).

Den *östra hälften* insynades 1841: boningshus, 67 × 9 aln., södra längan, 15 × 9, och östra längan, 47 × 10.

Alla dessa hus uppbrunno 1853, och till deras återuppbyggande erhöllo åboarna brandstoden, 900 rdr rgs, 15300 mursten, nödigt undertimmer och 250 rdr. De nya husen insynades 1857: 2 boningshus, hvartdera 25 × 12 × 4 aln., och 2 uthuslängor, hvardera 45 × 14 × 4 aln.

År 1882 utgingo bägge brukarnes kontrakt, och då ingen af dem hade hvarken nog kapital eller tillräckliga insikter att i sin helhet öfvertaga hemmanet, som måste läggas i ett bruk, om något verkligt framåtskridande skulle vara möjligt, lämnades hela Brödåkra till f. d. riksdagsmannen *Anders Nilsson* från Teckomatorp, som visat sig vara rätte mannen.

För hemmanets utveckling från det år han mottog det och till 1892 är i den förut utgifna godsbeskrifningen redogjordt. Men då

Digitized by Google

Anders Nilssons odlingsarbete är så betydande och så ovanligt, anföres det åter här.

Då han mottog hemmanet, lågo åkertegarna med sina krokiga gärdesgårdar vidt spridda och sinsemellan skilda af stora, ouppodlade stycken, belamrade med en oerhörd massa sten och uppfyllda med tjörne, rotskott från gamla ekestubbar o. d. En smal, krokig väg ledde upp till åbyggnaderna, och fäladsmarken låg oodlad. När man nu, blott 10 år därefter, besöker stället, finner man en rak och bred utfartsväg, som uppmurats af den rikliga tillgången på sten, och som på sina ställen höjer sig flera alnar öfver de invid liggande fälten. Å ömse sidor om densamma äro träd planterade. De gamla stengärdena, de stora stenhögarna, buskarna etc. hafva röjts undan, och åkerjorden är utlagd i 8 stycken lika stora, stenfria och dränerade skiften, inhägnade med raka stengärden. Väl underhållna hufvuddiken, å sidorna bevuxna med korgpil, genomskära fälten, och en äng har lagts till öfversilning. I botten på denna senare har äfven påträffats snäckmärgel, som kommit åkern till godo. Skyddsplanteringar och trädgård hafva anlagts. Den förut skräpiga gårdsplanen är fylld och planerad; vattenledning från bäcken är medelst vädurar införd i husen. Talrika bisamhällen vittna om husbondens mångsidighet. Ordning och trefnad härska öfverallt. Detta lysande resultat är frukten af ett sällsynt dugande arbete, som icke skett planlöst och med onödiga utgifter, utan med noggrann beräkning och på ett ekonomiskt sätt, och verket vittnar om stor förmåga hos den, som utfört detsamma.

Detta vitsord erhöll Anders Nilsson för 13 år sedan, och står det ännu fast. Jorden har fortfarande uppdrifvits i allt högre kultur, och jordbruket skötes mönstergillt, hvarom vittna de vackra grödorna, som nu erhållas å samma mark, som på 1700-talet ansågs nästan oduglig.

Det *n. v. Brödåkra* innehåller 160 : 30,4 samt är bildadt på följande sätt: af hemmanets inägor 89 : 19.8, af Brödåkrahus' inägor 14 : 23,7 och resten genom intag af den s. k. Stora Husarefäladen 56 : 18.9. Arealen har följande fördelning: Tomt och trädgård (hvari inberäknats från år 1884 afsatt skyddsplantering 0 : 14 och uppväxande fredskog omkring bäckens stenbundna kanter 2 : 13.5) 4 : 18.9; impedimenta 4 : 1.9; åker (hvaraf år 1882 funnos vid hemmanet och torpet c. 67 tnld) 152 : 9.6; sma 160 : 30,4. Emellertid har arrendatorn icke fullt mäktat med all fäladsodling, utan ännu återstå 19 tnld, från hvilkas odling han befriades 1900 och hvilka gagnas till bete. Denna mark hör emellertid icke till den mest svårodlade. År 1887 frånräknades äfven en till odling otjänlig, i västra delen af planen befintlig trehörning på 0 : 25, så att åkerjordens exakta storlek utgör 132 : 16,6, hvaraf Anders Nilsson ny-

Digitized by Google

odlat c. 65. Den förut varande s. k. åkern hade dock varit lättare och tacksammare att odla, därest den legat obruten.

Anders Nilsson erhöll 1882 kontrakt på 25 år eller till 1907. Under de första 13 åren var arrendet 373 kbf (50 à 10, 24 à 8, 24 à 6 och 32 fritt till odling, sma 836 kr.), och under de 12 sista åren 547 kbf (gla arrendet med 20 % förhöjning och 32 à 7, sma 1227 kr. 20 ö.). För vid arealfördelningen nämnda jordafdrag 1884 och 1887 afgår från arrendet under hela den återstående kontraktstiden en årlig summa af 12 kbf. 1884—1895 betalades således endast 361 kbf, och det nuvarande arrendet är 535 kbf ell. 140,02 hl. För år 1903—1904 var det efter gjorda afdrag 998 kr. 94 ö.

Byggnaderna. När Brödåkra 1882 utlämnades till en enda arrendator och dessutom mycket odlingsarbete förestod, så blef en förändring af husen samtidigt nödvändig. År 1882 tillbyggdes östra ell. loglängan med 25 aln., så att den blef 70 × 14 × 4, och omreddes. 1888—1889 förändrades delvis boningslängan inom hus och reparerades; 1891 tillbyggdes västra längan till lika dimensioner med den östra och inreddes till plats för kreaturen; 1894 uppfördes en ny loglänga emellan den östra och västra, 50 × 16 aln. Kostnaden därför beräknades, förutom tegel och eketimmer, till 2,000 kr., som ersatts af jordägaren, på det sätt att den summa, som i arrendeafgiften öfversteg 500 kr. under kontraktets 1:sta period och 800 kr. under den 2:dra, fick af arrendatorn afdragas såsom byggnadsersättning. Denna amortering var verkställd vid arrendelikviden 1902. Husen brandförsäkrade 1902 för 13350 kr.

Sålunda är jag äfven skyldig Anders Nilsson det erkännande, att han förstått tillgodogöra sig de befintliga husen med jämförelsevis små kostnader, då möjligen en annan, mindre praktisk och mera påstridig arrendator skulle ansett fullständig nybyggnad af nöden.

Anders Nilsson är nu en gammal man och tänker ej på att taga nytt kontrakt 1907. Han har äfven haft den stora sorgen att förlora 2 söner i lungsot, sedan han kom till Brödåkra.

Såsom ett erkännande för sträfsamt och dugligt arbete, som berör hela provinsen, erhöll Anders Nilsson år 1902 Skånska hushållningssällskapets stora silfverpokal.

Hans minne kommer länge att fortlefva, och äfven sedan mannen är glömd, komma följande generationer att draga nytta af hans verk.

»Väl bondens minne sänks uti graf,
Men hans verk varar tiden ut».

(Geijer).

Digitized by Google

Brödåkrahus.

Detta torpställe upptages i Hjelmbergs beskrifning 1738 såsom uppfördt för fattigt inhysesfolk af åbon vid Brödåkra, *Carl Månsson*, invid gamla sågkvarnen. 1779 o. 1788 omnämnes där: »*Anders Olsson*, har allenast en kålhage». Det erhöll dock så småningom mera jord. 1806 och 1809 var *Nils Persson* åbo och 1816 *Jöns Persson*. Uppmättes detta år och bestod af hustomt och åker 0 : 8; toften 0 : 27; Storåker 1 : 20; Norråker 0 : 7; Nyåker 0 : 1 ¼; sma åker 2 : 31.4; äng 4 : 21 [11 lass hö]; sma areal 7 : 20 ¼. Vid skiftesförrättningen 1826 afsattes till torpet 14 : 23.7, som utarrenderades 1831 till *Ola Persson* på 30 år mot 104 m:sdagsv:n och 8 dagskörslor. Från 1861 sonen *Per Olsson*, för hvilken utskylderna nedsattes med nytt kontrakt 1870 till 65 m:s, 12 kv:sdagsv:n, 7 dagskörslor och spånad. År 1881 med nytt kontrakt förstorades stället med 10 : 8.7, så att arealen blef 25 : 0.4. Utskylderna ökades till 104 m:s och 20 kv:sdagsv:n. Per Olsson upphörde med arrendet 1883 († 1896), och torpet införlifvades med Brödåkrahemmanet, hvars arrendator därför erlägger 12,78 hl. spannmål. Lösen därför utgjorde 1903—4 207 kr. 79 ö.

Allenast boningshuset är kvarstående och disponeras af Anders Nilsson i Brödåkra, som använder det till arbetarebostad på följande villkor. Syn hölls på huset, och bristerna värderades till 140 kr. 95 ö. För nyttjanderätten åsattes en årlig hyra af 25 kr. (under 7 år, 1900—1907); beloppet utbetalas emellertid ej, utan erlägges på en gång vid afträdet, då förenämnda husrötebelopp afgår, under förutsättning att huset är i godt skick. Jordägaren lämnade Per Olssons änka, som afflyttade, understöd och hyreshjälp.

I detta hus har nyligen ett groft brott föröfvats, ett barnamord under mycket ruskiga förhållanden.

Knafvershus.

Detta ställe skrefs fordom *Knaberhus*. *Knaber* betyder småsten, toppig backe.

I Hjelmbergs beskrifning öfver Brödåkra 1738 omnämnes »*Brödåkralyckan*». Den tillhörde Östraby n:r 11, men meningen var att å densamma uppföra ett gatuhus. Detta skedde äfven året därpå, då *Per Eliasson* blef åbo och hade det skattefritt. I 1740 års jordebok om detsamma noteradt: »Af nyo uppbyggdt på Östrabys grund och har allenast en kåltäppa». 1743 och 1759 var det bebodt af *Jöns Nilsson*, som räntade 2 dlr landgille, samt 1764 och 1788 af *Anders Jönsson*. 1802 hette torparen *Sven Andersson*, som då erlade landgille med 16 sk. bco; samme man ännu 1809. Torpet uppmättes 1816, då *Nils Tykasson* innehade stället. Arealen var: hustomt och åker 0 : 5 ¼; vången 2 : 26; äng 4 : 24 [14 lass hö]; sma 7 : 23 ¼.

Digitized by Google

Vid skiftet 1826 afsattes till torpet 22 : 5.4; däraf tillsläppte Brödåkra hemmans utmark 18 : 29.8; resten 3 : 7.6 tillhörde Östraby utmark.

Nils Tykasson afstod arrendet till sin styfson, *Per Svensson*, som 1831 erhöll kontrakt på 30 år. Frihetsåren för den tillagda jorden upphörde 1833. Under dessa 2 år utgjordes 130 m:sdagsv:n och 15 dagkörningar, därefter 193 m:sdagsv:n och samma antal körslor; förutom äckor, spånad och 1 hofveriutskyld vid potatisodlingen. Vid arrendetidens slut 1861 nytt kontrakt för samme man på uppsägning. Utskylderna de samma.

Kontraktet transporterades 1867 på sonen, *Per Persson*, som med nytt kontrakt 1870, äfven på behagl. tid, erhöll utskylderna nedsatta till 130 m:s, 22 kv:sdagsv:n, 10 dagskörslor samt spånad. Från 1878 löstes m:sdagsv:na med 168 kr. 70 ö. Detta var första steget till frigörelse och torpets vidare utveckling. Nästa steg var lika viktigt. Torpet förstorades med närliggande god odlingsmark på 10 frihetsår, och kontrakt lämnades på bestämd tid, 10 år, från 1881—1891.

Areal: tomt och trädgård 0 : 5.4; åker 28 : 17.7; äng 4; lindor 4 : 4.2; impedim. 1 : 5.7; sma 38 : 1.

Arrende 1881—1891 310 kr. och 4 ℔ spånad, värderad till 6 kr. [6 à 12, 25 ½ à 8 och 5 à 8, sma 316 kr.]. Undantag afgick till arrendatorns gamla moder, Pernilla Persdotter († 1885). Vid kontraktstidens slut var allt odladt, men hela planen odränerad, dock lagd i 7 skiften med genomförd cirkulation. Åter nytt kontrakt 1891 och denna gång på 20 år. Arrende 1891—1901 209 kbf ell. 54.69 hl. spannmål [15 à 15 och 21 à 10, sma 435 kr.; valvationspris 2,08 pr kbf]; 1901—1911 241 kbf ell. 63,07 hl. [15 % förhöjning å gla arrendet, sma 500 kr. 25 ö.]. Arrendet för år 1903—4 gjorde 455 kr. 37 ö. Under arrendeperioden 1891—1901 var arrendatorn ålagd dränera ett fall om året till 4 fots djup. Detta åliggande hade fullgjorts 1899. Jordägaren bidrog med 4 öre pr fmn. Likaledes deltog han i kostnaden för den stora afloppskanalen »Östraby—Schönabäck» för torpets andel med 126 kr. 30 ö.

Från 14 Mars 1896 tillades stället 6 tnld från Fäladshus, som då nedrefs. Arrende för denna jord utgår till 1911 med 62 kr. 50 ö. Ställets totalareal är efter denna förstoring 44 : 1.

Här nedan beröres, hvilka förändringar byggnaderna undergått, och om man således sammanfattar Knabershus' utveckling från 1867, då Per Persson mottog arrendet, och till 1904, då han öfverlämnade det åt sonen, *Johannes Persson*, så måste man medgifva, att under dessa 37 år mycket blifvit uträttadt, synnerligast från och med 1878, då dagsverksskyldigheten upphörde och den förre torparen blef en intresserad och vaken arrendator. Per Persson var i

Digitized by Google

början af 1880-talet sjuklig och misströstande, men med bättre hälsa skedde snart en förändring, så att lefnadsmod och arbetslust återkommo.

Byggnaderna. De i början af 1830-talet af Per Svensson uppförda husen nedbrunno 1857, och 1861 insynades de nyuppförda. Till hjälp hade åbon erhållit 50 rdr samt timmer och mursten. Boningshus i söder, $30 \times 10\frac{1}{2} \times 4$ aln., af ekekorsvirke med tegelväggar samt stallänga i norr $34 \times 11\frac{1}{2} \times 4$ aln. Sedermera har denna senare blifvit tillökad med 8 alnar och 1892 en ny loglänga, $34 \times 13 \times 4$, tillkommit. Husen brandförsäkrade 1895 för 3650 kr.

N. v. *areal:* Brödåkra gård 160 : 30.4; Knafvershus 44 : 1. S:ma 204 : 31.4.

Digitized by Google

Digitized by Google

VI.

GRYDERUP OCH GRÖNVALLS FARM.

Digitized by Google

Areal: 210 : 22.5.

Digitized by Google

Allerup och Gryderup.

Allerup, 1 mtl förmedladt 1786 $\frac{17}{10}$ till $\frac{8}{5}$ mtl; Gryderup, $\frac{8}{4}$ mtl, förmedladt samtidigt till $\frac{1}{8}$ mtl.

Allerups namn kommer af förnamnet *Alle* och Gryderups af *gryt*, stengryt, stenig mark.

Allerup — »ett torp heder *Allerup*» — hörde 1553 till Eriksholms ägares, Tage Thotts, fädernearf; 1633 förvärfvade Jörgen Brahe 2 gårdar i Allerup, och 1658 års jordebok upptager Adels Rå och Rör till Eriksholm: *Allerup* 1 mtl, *Gryderup*, $\frac{1}{8}$ mtl, och *Lilla Gryderupshus*, $\frac{1}{8}$ mtl. 1726 års jordebruk upptager *Allarp* N:r 1, 1 mtl till Eriksholm, med annotation »Kronotionde 2 : 2 Tage Thott inlöst» samt *St. Gryderup* N:r 1, $\frac{8}{4}$ mtl till Eriksholm.

Hemmanen uppmättes och skattlades 1734 och 1738, hvilket skattläggningsinstrument här införes.

»*Geometrisk Beskrifning öfver Allerup och Gryderup*, 2:ne enstakade hemman, samt Kroghuset *Hiertansfröjd*, som i Torlösa sochn och skogskanten samt i wångalag med hvarandra och flera byar belägne äro. Allerup 1 helt och Gryderup $\frac{8}{4}$ hemman frälse insochne till Ericksholms Säteri . . . i mening att få skattläggning och förmedling . . . af ingenieuren *Anton Cöpinger*, men efter dess dödeliga frånfälle . . . renoverad 1738 af *Joh. Hielmberg*.

Åkerjorden är utj en vång och inom en stängsel belägen, dock med behörig färg på kartan åtskild samt med Littera utvisad, brukas och besås årligen. Jordmånen till *Allerup* består af grutmylla, dito ringare råg, kornjord; kall grutmylla besås med korn och hafre; skarp grutjord, hafrejord, 2 års träda, 1 års säde; Item en intäpt lycka på gatan af grutmylla, råg och kornjord, brukas 2 och hvilar 1 år, besås med Larsmässoråg.

Gryderups åkerjord består äfven af grutmylla; dito ringare råg och kornjord; dito kall besås med korn och hafre; kall grutjord besås allenast med hafre; 2:ne intäpta lyckor på utmarken af grut-

Digitized by Google

mylla besås med Larsmässoråg och korn, 2 års säde och 1 års träda; bekommes i medelmåttig årsväxt 2:dra eller ibland 3:dje kornet . . . impedimenta af rör och stenar, som i åkrarna finnas, äro afdragna ifrån åkerjordens arealinnehåll. Tarfwas till åkerbruket 2 par dragare för årdret. Åkerjorden gödes hvart 3:dje år, men när gödningen ej tillräcker, besås en del af åkern med hafre.

Ängiarna äro belägna i åkerwången, höstas årl. . . . Ängswallen af god sidwall; måsig hårdwall med små björkebuskar; måsig hårdwall med ekeskog och björkebuskar; skarp hårdwall och steniga grutbackar, i torra år odugligt.

Muhlbetet är comunt med alla byar och hemman i Torlösa sochn, hwars beskaffenhet är utj Wistofta beskrifning tydligen antecknadt, hwad afsaknad på muhlbetet, den stora allmänna landsvägen förorsakar, som går öfver deras bästa fälad. Till skatternas afbetalning och något till spannemålsköpande hafwa åboarna några kreatur till hjälp. Byggningstimmer hafwa Allerups åboar på ängarna, när af herrskapet förundt och utwist warder. Brännewed och täppewirke finnas på grunden till husbehof.

Men Gryderups åboarna hafwa intet dylikt på deras ägor, utan måste från andra orter sig sådant förskaffa och köpa. Fiskeri, humble eller frukthagar finnes intet till någotdera; allenast till Gryderup finnes en liten squalte-kvarn i bäcken, som kan mala något ibland till husbehof, när wattuflod är, men elliest intet. Till staden Landscrona 2 ½ mil, Lund 2 ¾ och Malmö 4 ⅛.

N:r 1 Allerup.

Kåhlhage 2:ne st. med 2:ne kiölnor o. brännevedsplats .	0 : 4 ⅜
Åkerjord (Tjörnesåker, Slätthögslyckan m. m.)	15 : 9 $\frac{5}{16}$
Äng (Askebacken, Gatelyckan m. m.) / Ibm i ängewången (Storkebacken m. m.) } 26 $\frac{13}{176}$ lass .	58 : 12 ½
S:ma	73 : 25 $\frac{13}{16}$

N:r 1 Gryderup.

Kåhlhage 2:ne st. o. Kiölnehusrum	0 : 4 $\frac{13}{16}$
Åkerjord (Slätthögslyckan, Enkesåker m. m.)	11 : 10 $\frac{3}{16}$
Äng (Enkestycket, Gramsåker m. m.) 21 lass	34 : 21 $\frac{11}{16}$
S:ma	46 : 4 $\frac{11}{16}$

Kroghuset Hiertansfröjd [1]), insochne frälse.

Kåhlhage	0 : 1 ¼
Åkerlycka o. en nyligen intagen änglycka	3 : 26 ½
Fiskedam till Erichsholms herregård.	
S:ma	3 : 27 ¾

[1]) Se vidare om detta ställe Bialitt n:r 1 i Gryttinge beskrifning.

Digitized by Google

N. B. Num. 2 Lilla Gryderup är ett gatehus, hvilket har sina ägor på Gryttinge mark och på den kartan affattad och beskrifven.

Åbolängd.

Allerups [1]. 1687 *Anders Bengtsson;* 1697 *Bengt Mårtensson;* 1717 o. 1726 *Mårten Bengtsson* (son till föreg.?); 1727 o. 1743 *Anders Nilsson* och *Anders Andersson;* 1754 den förstnämnde och *Nils Jönsson;* 1759 o. 1768 *Nils Persson d. ä.* och *Nils Persson d. y.;* 1779 o. 1788 *Ljvar Andersson* och *Ola Svensson;* 1802 o. 1809 den förstnämnde och *Trued Truedsson;* 1814 o. 1829 *Nils Ifvarsson* och *Sven Olsson* († 1829).

Gryderup. 1687 *Sven* och *Peder Rasmusson;* 1697 *Anders* och *Jon Chaspersöner;* 1717 *Sven Jönsson;* 1721 o. 1726 den sistnämnde och *Bengt Jönsson;* 1727 den sistnämnde ensam; 1739 o. 1740 den samme och *Bengt Tufvesson;* 1743 *Bengt* och *Per;* 1754 *Per Nilsson* och *Per Pålsson;* 1759 *Lars Åkesson* och *Anders Rasmusson;* 1764 o. 1768 den förstnämnde och *Åke Jönsson;* 1779 *Pål Persson;* 1788 o. 1802 *Ola Persson d. ä.* och *d. y.;* 1814 *Lars Olsson* och *Helje Jönsson;* 1818 o. 1829 den förstnämnde och *Anders Svensson.*

Intill 1819 hade Allerup och Gryderup haft åker och äng samman i tegskifte. Detta år skedde en förrättning, »Åbo-delning», af G. von Hackwitz, och närvoro inspektoren på Trolleholm, ingeniör Hellstrand, och hemmansåboarna. Rågången i åkervången rättades, på så vis att lika åkerrymd efter areal tilldelades hvartdera hemmanet, och uti ängen utsattes rågången från östra åkerhörnet vid vägen af Allerups åker, belägen inom Gryttinge vång, med en rät linie till Wållermans lycka [2]) efter taxeringsinnehåll. »Allerups åboar taga utan lottning toftåkersskiftet utföre sina hustomter samt Stallhögslyckan och åkern i Gryttinge vång, den jord de å dessa ställen innehaft. Ängsmarkerna inom åkerskiftena åtfölja de samma, och ersättning tilldelas den åbo, som får därigenom mindre på anvista ställen uti ängarna. Till samfäldt nyttjande är afsatt sandgropen och den där intill varande backen uti Allerups gatulycka». Vid detta tillfälle tilldelades Allerup, 2 åboar, 83 : 10 i inägor och Gryderup, äfven 2 åboar, 56 : 13. Som laga skifte skedde ett par år därefter, redogöres icke vidare för denna förrättning; allenast må nämnas några gamla, nu förgätna namn på åkrarna, såsom »Törnesåker», »Slätthögslyckan», »Rofvebacken», »Stora och Lilla Björket», »Damsängen» m. fl.

[1]) År 1800 nämnes vid Allerup ett gatuhus med en kålhage, bebodt af *Jöns Månsson,* som därför utgjorde 10 dagsv:n.

[2]) Detta ställe låg på gränsen mellan Gryderup och Norra ängar [n. m. Hallsfarm] och nämnes vid vägdelningar och vägsyner ofta »Wållermans grind»; det kallades äfven Långebergshus.

Digitized by Google

Allerups och Gryderups hemmansägor enligt Åhrbergs skifteshandlingar 1821—1832.

Före delningen afdrogs:

Allerups grusgraf 1 : 0.8; grustäkt af Roehögen 0 : 6; vägen utmed Gryttinge rågång 2 : 6.6; landsvägen 1 : 16.3; gångstig från Pårup 0 : 2.2; sma afdrag 4 : 31.9.

Allerup N:r 1 A, $\frac{1}{2}$ mtl., förmedl. till $\frac{8}{16}$, *Sven Olsson*, erhöll med rättighet till kvarboende åker 11 : 1.6, äng 24 : 19, odlingsmark 2 : 13, sma 37 : 21.9.

Allerup N:r 1 B, $\frac{1}{2}$ mtl, förmedl. till $\frac{8}{16}$, *Nils Ifversson*, erhöll med skyldighet att utflytta åker 24 : 22.9, äng 10 : 6.1, odlingsmark 0 : 6, sma 35 : 3.

Gryderup, $\frac{3}{4}$ mtl, förmedl. till $\frac{1}{3}$, *Lars Olsson*, erhöll med skyldighet att utflytta åker 3 : 13.9, äng 60 : 13.9, sma 63 : 27.8. Sma inägor 141 : 20.6.

Utmark till Allerup: inom skiftet belägna odalägor 2 : 28.5; torp 35 : 18.3; öppen utmark 1 : 29.7; vägar 0 : 23.1; sma 41 : 3.6.

Utmark till Gryderup: torp 25 : 22.9; öppen utmark 2 : 0.4; väg 0 : 7; sma 27 : 30.3. Sma utmark 69 : 1.9.

Torpen på Allerups mark [1]).

Allerupshus	1 : 22.5
Perstorp N:r 1 (se 2:dra anmärkningen)	11 : 15.5
Ibm N:r 2 („)	11 : 05.–
Ibm N:r 3	2 : 08.5
Äblatofta N:r 2 (se 1:sta och 3:dje anmärkningen)	
Ibm. N:r 3 („ „)	9 : 3.3
S:ma	35 : 18.3

Anmärkningar.

1:sta). De inom Allerups utmarks skifte upptagna odalägor tillhöra Pårup, men äro tillagda torpen *Äblatofta. N:r 2 och 3*, och har N:r 2 däraf 0 : 4.7 och N:r 3 2 : 23.8. Äblatofta N:r 3 har dessutom fått sig tillagd en odalägotrakt, som finnes upptagen uti beskrifningen öfver Pårup. Detta torps rätta och hela ägoinnehåll är 13 : 17.5.

2:dra). Torpen *Perstorp N:r 1 och 2* samt *Äblatofta N:r 3* äro till en del belägna på Pårups utmark. Den del af dem, som tillhör Allerup, utgör för Perstorp N:r 1 4 : 23, för N:r 2 5 : 5.4 och för Äblatofta N:r 3 5 : 23.9.

3:dje). *Äblatofta N:r 2* är till största delen beläget inom Gryderups utmarks skiften.

---

[1]) Dessa torp upptagas under Pårup.

Digitized by Google

Den del däraf, som är belägen inom Allerups utmark, utgör 2 : 28.8.

4:de). Allerups totala och rätta utmarkssumma: 26 : 14.1.

Torpen på Gryderups mark: [1])

Äblatofta N:r 1	[se 1:sta anmärkningen].		
Ibm N:r 2	[„ 2:dra „]	15 : 8.8	
Ibm N:r 4	[„ 3:dje „]	10 : 14.1	
	S:ma	25 : 22.9	

Anmärkningar:

1:sta). *Äblatofta N:r 1* är beläget inom Gryderups, Vipenröds och Skällaröds, men till största delen inom Pårups utmarks skifte. Den del däraf, som är inom Gryderups utmark, utgör 1 : 10.1.

2:dra). *Äblatofta N:r 2* är beläget inom Gryderups, Allerups och Pårups utmarker. Gryderups andel däraf utgör 10 : 19.4.

Uti 1:sta anmärkningen af Allerups beskrifning synes, att några odalägor äro tillagda Äblatofta n:r 2, hvarigenom dess hela ägoinnehåll blifver 15 : 13.5.

3:dje). *Äblatofta N:r 4* är beläget inom Gryderups, Wipenröds och Skällaröds utmarkslotter. Gryderups andel däraf 10 : 8.6.

4:de). Gryderups totala och rätta utmarkssumma 30 : 4.7.

Allerups hemmans	inägor	72 : 24.9	
„ „	utmark	41 : 3.6	113 : 28.5
Gryderups „	inägor	63 : 27.8	
„ „	utmark	27 : 30.3	91 : 26.1
Impedimenta			4 : 31.9
		Totalsumma	210 : 22.5

Grustaget på Gryderups mark invid bäcken och Gryttinge rågång kallas på Falkmans sammandragskarta af 1840 »Kung Rolfs hög». Den är numera alldeles utgräfd och planterad med gran.

Från 1829 till närvarande tid.

Allerup N:r 1 A utlämnades 1829 på 30 års kontrakt till Sven Olssons änka, *Elsa Carlsdotter*, med stigande arrende från 2 tnr till 13 tnr 24 kpr; efterträddes 1838 af mågen, *Hans Olsson* från Gryttinge, som behöll det till arrendetidens slut 1859.

[1]) Dessa torp höra n. m. till Pårups hemman och upptagas under dess beskrifning.

Digitized by Google

Allerup N:r 1 B. Kontrakt lämnades 1829 *Nils Ifversson* på 30 år; arrende från 4 tnr 6 kpr till 13 tnr 32 kpr. Afstod för ålder och sjuklighet 1838 till sin måg, *Bengt Persson* från Råfvetofta, som äfven behöll hemmanet till arrendetidens slut, hvarefter båda hemmansdelarna blefvo sammanslagna och utarrenderade till inspektor *L. O. Grönvall* på Trolleholm.

Gryderup N:r 1. *Lars Olsson*, som redan 1814 innehade hälften, erhöll kontrakt på 30 år från 1829 mot ett arrende af 4 tnr 7 kpr, som ökades till 18 tnr 23 kpr. Genom 1837 års svåra missväxt kom han på obestånd och nödgades afstå bruket året därpå till sin son, *Måns Larsson*. Denne stod ej ut längre än 3 år och afflyttade utan vidare 1841, då jordägaren måste taga stället under eget bruk, hvarefter det 1844 öfverlämnades till förenämnde *Grönvall* såsom lönetillskott.

För Allerup sattes arrendet från 1859 till 270 kbf 9 knr och 49 rdr samt från 1872 på 10 års kontrakt mot samma arrendeafgift. För Gryderup från 1878, då Grönvall upphörde med förvaltaresysslan, 277 kbf 2 knr. Kontrakten för båda gårdarna utgingo 1882.

Därefter erhöll Grönvall 20 års kontrakt på *Gryderups gård* [Allerup 1 o. 2 samt Gryderup]; *arrende* 1882—1892 [för Gryderup 39 ½ à 13, 7 à 10, 14 à 6; sma 668 kr. och för Allerup 63 ½ à 12, 8 à 7; sma 818 kr.; för båda gårdarna således 1486 kr.] 663 kbf ell. 173,52 hl, från 1892 till 1902 [för Gryderup 20 % och för Allerup 15 % förhöjning å gla arrendet; sma 1742 kr. 30 ö.] 778 kbf ell. 203,61 hl.

Areal 1878: Tomt och trädgård 1 : 9.5; åker 103 : 2.6; odlingsmark (äng) 29 : 12.3; impedim. 5 : 6.5; sma 138 : 30.9. Aflägset liggande fäladsmark, som vid fäladsdelningen tillfallit hemmanet, 118 : 29.9, frånskildes 1882 [se Grönvallsfarm].

Efter Grönvalls frånfälle 1888 behöll hans änka, fru *Fredrique Grönvall*, arrendet af Gryderup gård till 25 Okt. 1892, då kontraktet transporterades på *Jöns Olsson* från Pårup, som inköpte lösöreboet för 7687 kr. Han fick nytt kontrakt till 1912; *arrende* till 1902 de gamla villkoren ell. 203,61 hl; från 1902—1912 952 kbf ell. 249,16 hl. Arrendet för år 1903—4 utgjorde 1798 kr. 94 ö. Jöns Olsson, som är en driftig, nutida jordbrukare, är son till arrendatorn af Pårup, Anders Olsson, och gift med Maria Tykesson, dotter till Tyge Persson i Torlösa.

Byggnaderna. Vid Allerup förrättades syn 1838 å halfva gårdsnumret: norra ell. boningslängan, 40 × 10 aln., uppförd af ekekorsvirke och lerväggar, västra längan med inkörsport, 51 × 8, inredd till loga, och östra ell. stallängan, 55 × 9. Å den andra sammanbyggda halfvan: södra längan, 39 × 9, boningshus, västra, 36 × 9, stallänga, hvilken — betecknande nog, då hvardera åbon icke hade

Digitized by Google

mer än c. 35 tnld åker och äng — innehöll plats för 3 par hästar och 10 fäkreatur samt östra längan, äfven den 36 × 9, inredd till loga med golf.

Alla dessa hus nedrefvos efter 1859, då hemmanet införlifvades med Gryderup. Den gamla bostadsplatsen, till ytterlighet belamrad med sten, kallas ännu i dag för »Allerupsgård».

Byggnaderna vid Gryderup synades 1833 för att utröna, huru åbon verkställt den 1829 ålagda utflyttningen. Härtill hade anslagits 400 rdr rgs, timret i det gamla hemmanets hus, behöflig mursten samt 30 furuskogsäckor för afhämtning af furutimret från Småland. Boningshuset i söder, 22 binningar eller 43 × 9 ¼ × 4 aln., af ekekorsvirke med bränd mursten; norra loglängan, 13 binningar eller 30 × 13 × 3 ½; västra stallängan, 12 binningar, samt östra loglängan af enahanda storlek. Dessa 3 senare hus uppbrunno genom mordbrand 15 April 1847. Samma år 25 Nov. insynades de nya husen: östra och västra längorna, hvardera 46 × 15 × 4 aln. och förlagda 30 alnar från det kvarstående boningshuset. Jordägaren bidrog med tegel och eketimmer, men allt öfrigt bekostades af arrendatorn, som förmodligen äfven erhöll brandstoden. I 1892 års syn upptages äfven norra längan, inredd till fårhus och loga. 1894 omreddes och förstärktes kostallet och svinhuset; arrendatorn bekom tegel och eketimmer. 1898 uppfördes utanför gården en loglänga, 40 × 18 × 6 aln., och 1904 gjordes en vinkelbyggnad till boningshuset, 8 × 8 × 3 ½ aln. Husen brandförsäkrade 1902 för 9450 kr.

Landsvägsbron öfver bäcken hvälfdes 1883 för 235 kr.

Flodgrafven »Djurup-Tegelbruket» sträcker sig öfver planen, och kostade jordägarens andel för denna sträcka 409 kr.

Allerups hus [1]), äfven kalladt Nils Länsmanshuset.

Detta hus, beläget på hemmanets ägor i vinkel mellan stora landsvägen och vägen förbi Gryderup, uppfördes af en gammal tjänare hos Grönvall 1874; efter dennes, *Nils Perssons*, frånfälle 1900 inköptes huset af jordägaren, reparerades och öfverlämnades mot underhållsskyldighet till arrendatorn af Gryderup såsom bostad för arbetare.

Invid detta hus ligger en vinkelbyggnad, kallad *Allerups smedja*, innehållande verkstad och bostad för smeden, som äger huset och erlägger i tomthyra till Gryderups arrendator 10 kr. om året och för 0 : 24.2 tillagd jord 20 kr.

[1]) Detta får ej förblandas med det gamla Allerupshus, som numera är raseradt och införlifvadt med Perstorp [se Pårup].

Digitized by Google

Grönvallsfarm N:r 1 o. 2.

När den »*stora allmänna fäladen*» fördelades Trolleholms släbohemman emellan, så fick Gryderup 64 : 15.8 och Allerup 54 : 14.6, summa 118 : 29.9. Som inspektor Grönvall innehade dessa hemman dels såsom lönetillskott, dels på arrende, så kallades fäladerna lika ofta för »Spektors-fäladen». Å denna mark, som för öfrigt gagnades till bete, utan att arrendatorn därför erlade någon afgift, hade Grönvall låtit 2 torpare slå sig ned, hvaraf den ene erhållit hus från det raserade Allerupshemmanet. År 1882 var fördelningen följande;

Gryderupsfälad: tomt 0 : 2; åker 2 : 24.8; odlingsmark 60 : 14.4; impedim. 1 : 6.1; sma 64 : 15.8.

Allerups fälad: Tomt 0 : 3.1; åker 16 : 18.9; odlingsmark 36 : 14.4; impedim. 1 : 10.2; sma 54 : 14.6.

Det stora utloppet »Östraby-Schönabäck» genomskar planen, och vid upptagandet af detsamma 1882 kom på jordägarens andel den kostnad, som belöpte sig utöfver 4 ½ fots djup och som för denna blifvande gård gjorde 568 kr. 30 ö. Grönvall fick odlingskontrakt 1882 på 20 år; under 1:sta 10-åriga perioden erlades för 118 tnld 354 kr., som valverades i spannmål till 158 kbf och för de 10 sista åren, 1892—1902, [pr tnld 7,40, sma 873 kr. 20 ö. 389 kbf ell. 101,81 hl. De redan varande och under arrendetiden blifvande byggnaderna voro arrendatorns och skulle vid arrendetidens slut lösas af jordägaren efter värdering. Gården erhöll namnet *Grönvalls farm N:r 1 o. 2.* Grönvall, som var gammal och ej förtjust i alla nya påhitt, fick medgifvande få transportera kontraktet från 14 Mars 1885 på hemmansägaren *Per Nilsson i Tirup*, som i sin ordning 1887 fick det öfverflyttadt på *Bengt Nilsson i Munkagården.* Grönvalls öfverenskommelse med Per Nilsson innehöll, att tillträdaren skulle betala för de 2 torplägenheterna, ett stathus och en loga 3500 kr.; å årets träda skulle Grönvall låta bortköra all synlig sten; för öfrigt nämnes ej huru mycket, som då var odladt.

Vid arrendetidens slut antogs till arrendator *Anders Persson från Gissleberga*, som erhöll 20-årigt kontrakt från 1902 till 1922; arrende 1902—1912 1200 kr.; 1912—1922 1500 kr. Den forna fäladen har nu följande utseende.

Farmen: tomt och trädgård 0 : 24.2; åker 106 : 29.8; impedimenta 0 : 13; summa 108 : 8. *Torpet N:r 1:* 4 : 0.9; *Ibm N:r 2:* 6 : 26.

Följande öfverenskommelse träffades mellan jordägaren samt af- och tillträdaren.

Jordägaren var skyldig inlösa de afträdaren tillhörande husen. Dessa värderades till 3000 kr., och var tillträdaren skyldig förskottera 2000 kr., hvilka han erhåller åter med $\frac{1}{10}$ om året jämte

Digitized by Google

5 % å innestående belopp. Därefter blefvo husen synade, och uppgingo bristerna till 304 kr. 95 ö., som tillträdaren efter 1:sta arrendeperiodens slut äger af jordägaren erhålla. Syn å egendomens häfd hölls äfven samma dag, 21 Aug. 1901. Afträdaren blef skyldig för bristande odling och dikning m. m. 359 kr. 80 ö., som tillerkändes tillträdaren.

Jordägaren har 1902 låtit uppföra en stall- och loglänga, 62 × 16 × 4 ¾ aln., hvaraf stallängans 42 aln. är af tegelstensgrundmur och resten af stolpvirke med brädbeklädnad, för en kostnad af 3000 kr. Östra längan, som förut inrymde stallet, förändrades till magasin m. m., som kostade 500 kr. Husen 1902 brandförsäkrade för 7300 kr. Boningshuset är icke vidare prydligt, men anspråk på nybyggnad får ej väckas under arrendetiden. Arrendatorn, Anders Persson, är ålagd att dränera, mot erhållande af rör enl. godkänd karta och plan, ett skifte ell. c. 15 tnld om året under 7 på hvarandra följande år.

Utskylderna från de 2 små torpen äro inberäknade i Anders Perssons arrende.

Jordägarens omkostnader äro betydliga eller omkr. 7000 kr. utom tegelrören, men arrendatorn har äfven fått sin beskärda del. Emellertid finnas förutsättningar för att, när dräneringen blifvit fullbordad och fått tid göra åsyftad verkan, Grönvallsfarm blifver en god och tacksam gård att bruka. De närbelägna granbeklädda Albjersbackarna öka gårdens trefnad.

Gryderups gårds och Grönvallsfarms n. v. *areal* är för Gryderup med Allerupshus och Allerups smedja 138 : 30.9 och för Grönvallsfarm med torpen 118 : 29.9. Summa 257 : 28.8

Digitized by Google

Digitized by Google

VII.

INGELSTORP.

Digitized by Google

Areal: 227 : —.

Digitized by Google

Ingelstorp.

1 mtl, ej förmedladt.

Namnet Ingelstorp kommer af förnamnet *Ingel* eller *Ingell* och har äfven skrifvits *Ingelltorp;* under danska tiden *Ingelstrup* (1624).

I diplomatarierna förekommer stället redan 1327, då en *Andree Nicleson* skref sig till Ingelstorp.

Från 1611 tillhör det godset.

Enligt 1659 års Landsbok skänktes från Ingelstorp 2 ängar, kallade Koängen, till Felestads kyrka.

1658 och 1672 års Jordeböcker upptaga bland Adels Rå och Rör till Eriksholm *Ingelstrup.*

1784.

Landtmätaren Carl Jakob Björkegren uppmätte och kartlade Ingelstorp 1784. Vid sammanträdet därstädes den 6:te September infunno sig grannarna från Nöbbelöfs, Skreflinge, Högestorps och Felestads byar, från Torlösa klockaren Eskil Lindberg på n:r 23, kyrkohusåbon Jöns Persson på n:r 21 samt för prästänkan Maria Elisabeth Hoffberg på n:r 1 Torlösa tjänstegossen Påhl. Å riksrådinnan Bondes vägnar fördes ordet af inspektor Sven Hindrik Möller.

Rågångarna uppgingos och godkändes, samt gjorde en »bäckrindel» gräns mot Felestad, Nöbbelöf och Skreflinge allt intill ån, hvilken sedan följde gränsen, utom att Ingelstorp hade 2 holmar söder om densamma; ekepålar och stenar upprestes mot Torlösagränsen. Utdrag ur beskrifningen: »*Åkern* är uti fem vångar, däraf årl. 3:ne äro uti bruk, och anses *Östrevång* och *Lerlyckan* för en vång och besås båda på en gång, då de äro i bruk; besås med råg, korn och hafra; jordmånen består af lermylla till $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ alns djup matjord med lerbotten. *Ängen* är utomkring åkervångarna, däraf en del är till åker uppodlad; höstas årl., utom någon liten del, som ligger

Digitized by Google

uti vångarne; består dels af tufvig hårdvall, dels sidvall och mavall. *Betesmark* finnes icke vidare än den vången, som ligger uti träda, därå ej är mera än knapp föda för fåren; de öfriga kreaturen såsom dragare och kor hafva blifvit dels tjudrade, dels med vakt betade på en del af ängarna, men för ungboskap och ungök samt svin och gäss har blifvit legt på andra ställen. *Fiske* och *fiskevatten* finnes väl uti den förbi ägorna löpande ån, men skall vara så ringa, att det ej lönar mödan därtill hålla garn. *Qvarn*ställe finnes väl, där husbehofsqvarn varit uppsatt, men som fallet är ringa, har den blifvit borttagen. Belägenheten 2 mil från Landscrona, som är närmaste staden.»

Areal: hustomt, frukt- och kålhage 0 : 17 ¼; åker af gamla ägor 69 : 9 ½; ny åker 11 : 18; äng [1]) af gla ägor 149 : 14 ¾; fägatan 0 : 17 ½; 2:ne gödselställen 0 : 4 ½; sma 231 : 17 ½.

Allt ifrån 1785 [2]) hade Trolleholms ägare haft Ingelstorp under eget bruk, eller som det angifves i uppbördslängden: »brukas som ladugård under Trolleholm». År 1806, då Gustaf Trolle-Bonde mottog fideikommisset, var det så fortfarande. Det hade då 74 tnld åker, hvaraf ⅛ årligen låg i träda. Skörden detta år var 7 tnr 12 kpr hvete, 3 tnr 24 kpr råg, 136 tnr 21 kpr korn, 82 tnr 19 kpr hafre, 7 tnr 12 kpr ärter och 3 tnr 12 kpr »Gasse», summa 240 tnr 24 kpr, samt 250 lass hö à 30 pund. Vinterfödda kreatur: 4 hästar, 32 boskap. Till gårdsstaten upptagas ladufogden Sifver, 1 ryktare, 1 piga, 1 tröskeman och 1 stalldräng. Kreatur på halmfoder vid Ingelstorp å 1806 års gröda à 2 rdr paret pr månad voro: 34 fäkreatur och 5 ök. De flesta voro där icke mer än en månad, Februari till Mars. Inkomsten var d. å. 52 rdr 18 sk.

1807 blef grödan blott 212 tnr, 1808 241, 1809 346, 1810 297 o. s. v., till dess gården 1816 utarrenderades [3]).

F. d. ladufogden vid Trolleholm, *Ola Pettersson*, erhöll 1816 kontrakt på 15 år, och i arrende betingades 50 tnr råg, 90 tnr korn och 90 tnr hafre, sma 230 tnr. Han synes hafva varit en stor bråkmakare, kunde ej betala arrendet, vanskötte gården och ville vid arrendetidens slut tvinga sig till nytt kontrakt på grund af tillförsäkrad förmånsrätt. Denna paragrafs ordalydelse var följande:

---

[1]) »*Store ängar*», å hvilka en äng af 2 lass hö till Felestad kyrka skall vara belägen, men gränsorna däromkring ej kunnat utvisas.

[2]) Förteckning på åboarna dessförinnan återfinnes i Bil. n:r 8 här nedan.

[3]) Enl. en af J. Falkman d. 30 Maj 1828 upprättad tabell ansågs Ingelstorp år 1827 hafva 209 : 25.s åker och äng, skörden vara 900 tnr spannmål och 300 tnr potatis, höskörden 300 lass à 30 pund och vinterfödda kreatur 16 hästar, 40 boskap, 30 får och 15 svin. Denna uträkning gjordes för ett visst syfte (inteckningslåns erhållande), så att den är nog väl mycket summarisk.

Digitized by Google

»— — — — men efterlefver han detsamma till alla delar ärligt och troget samt beflitar sig om hemmanets förbättrande, så försäkrar jag honom om förmånsrätt till ingående af nytt kontrakt på hemmanen, då detta tilländalupit.» Inventarier medföljde, som *»vid kontraktstidens slut»* till lika värde skulle återlämnas eller ock med kontanter ersättas. Hemmanet mottogs efter syn och skulle så åter aflämnas. Med arrendet åtföljde äfven utskylderna af 3 husmän, enligt följande *utdrag af städsmålen till husmännen i Torlösa:*

»Jag undertecknad gör härmed vetterligt, att husmannen *Hans Svensson* hafver emot erlagde städsel stor 3 rdr 16 sk. bco utaf mig städjat det under min gård Trolleholm lydande insockne frälse gatehuset N:r 17 och ¼ af N:r 20 Torlösa; och skall därföre nämnde husman Hans Svensson uti min lifstid själf få bruka och besitta detta hus, emot fullgörande af de här nedanföre utaf mig gjorda uttryckliga förord och villkor, näml. — — — 3:tio) Uti årligt landgille betalar husmannen till mig vid Thomasmässotid 14 sk. bco och förrättar årl. 1 ridäcka på 3 à 4 mil, 1 oxäcka i tour med de andra husmännen samt 138½ karledagsverken — — —.

Husmännen *Per Nilsson* på N:r 18 och *Per Andersson* på N:r 19 hafva hvardera ett lika lydande kontrakt.

— — — — — — — — — — —

Trolle-Bonde.»

1819 anmälde arrendatorn för jordägaren, att husmännen samkat på sig så mycket dagsverken, äckor och landgillepengar, att det icke kunde hos dem uttagas, med mindre än att de blefvo ur stånd längre bruka husen, samt att arrendatorn på längden blef för mycket lidande genom uraktlåtenheten af deras ingångna förbindelser. Af denna anledning anhöll han att antingen få disponera den jord, som blifvit anslagen till deras hus, eller ock få förändra deras kontrakt, så att han skulle komma i åtnjutande af den lilla inkomst, som han påräknade erhålla vid kontraktets ingående.

Han föreslog, att det ena huset skulle borttagas och därunder lydande jord fördelas på de 2 kvarblifvande, utom ängslyckan på fäladen, hvilken han ville hafva till beteshage för sina ungkreatur, och i ersättning skulle lämnas husmännen höstnad vid Ingelstorp till 3 à 4 lass eller ock annan jord. Han påpekade, att åboarna i Torlösa och Östraby samt andra af den samfälda fäladsmarken instängt för sina kreatur beteshagar, men att han för sina djur var hänvisad till den samfälda, vidsträckta och långt aflägsna fäladsmarken, hvarför han ansåg rättvist, att samma fördel måtte medgifvas honom för det nummer i Torlösa han brukade, och att han således skulle få utbryta och instänga en hage åt sig.

I ersättning för förlorade dagsverken och landgille anhöll han om tillstånd att på förl. års odlingsfält, som var med råg besådt, få sätta potatis och så morotsfrö, hvarigenom jorden skulle komma att bära en sädesgröda mera, än hvad kontraktet medgaf. Vidare begärde han virke för en ränna från ån till blifvande bränneriet.

Digitized by Google

Hvad svar han erhöll å dessa framställningar finnas inga handlingar om.

Af de inventarier arrendatorn mottagit må nämnas 1 par hästar, 4 par oxar och 2 kor (17 år gla och värderade tillsammans till 33 rdr 16 sk.), döda inventarier och spannmål, alltsammans värderadt till 745 rdr 26 sk.; dessutom vinterutsäde 3 tnr 12 kpr hvete, 6 tnr 19 kpr råg samt vårfoder.

1831, kort före arrendetidens utgång för Ola Pettersson, lämnade jordägaren kontrakt på Ingelstorp till *Johannes von Wouwern* på 30 år. Med hemmanet införlifvades samtidigt *Torlösa N:r 10*, $\frac{1}{8}$ mtl, förmedl. till $\frac{1}{8}$ mtl och med en areal af 49 : 31.35, som tillsammans med hemmanet Ingelstorp 227 : 12.65 utgör den n. v. *Ingelstorps Gård* 277 : 12. Kontraktet utfärdades och underskrefs den 3 Februari, och dagen förut hade Åhrberg såsom Trolleholms förvaltare erhållit kvarstad på Ola Petterssons fasta egendom, N:r 17 Ask, 1 $\frac{19}{32}$ mtl, såsom säkerhet för den skuld, 573 rdr 21 sk. bco, han häftade uti till jordägaren. Någon annan utmätningsbar egendom fanns ej att tillgå.

Därefter företogs den 11 Mars laga af- och tillträdes husesyn mellan afträdaren, Ola Pettersson, och tillträdaren, von Wouwern. Inspektor Schönbäck från Trolleholm infann sig vid Ingelstorp med nämndemännen Anders Månsson i Wärslätt och Per Nilsson i Bäringe (båda arrendatorer under Trolleholm). Såsom jordägarens juridiska ombud var auditör Bruun närvarande.

Syneförrättningen började med husen, och anföres ur protokollen följande:

Norra eller boningslängan hade jordägaren låtit ånyo på sin bekostnad uppföra i stället för den, som uppbrunnit den 10 Mars 1821; den var byggd af ekekorsvirke, 40 $\frac{1}{2} \times 13 \frac{3}{4} \times 4 \frac{1}{2}$ aln. *Östra längan*, inredd från norr $22 \times 13 \frac{1}{2}$ till sädesmagasin af huggna lerväggar och därefter 55 aln. till stallar och loga m. m. af ekekorsvirke med tegelsten. *Södra längan* af ekekorsvirke med brändt murtegel i väggarna, $48 \times 15 \times 4 \frac{1}{2}$ aln., inredd till fähus och hölada. *Västra längan*, $23 \times 13 \frac{1}{2} \times 4 \frac{1}{2}$ aln., till loga med golf. *Flygelbyggnad* vid västra ändan af boningshuset under halmtak, $28 \times 12 \times 4$ aln. Denna senare länga var uppförd 1822 af arrendatorn, hvartill han erhållit timmer, sten och öfriga materialier, men uppförandet skulle han tillsvidare själf bekosta och vid afträdet erhålla ersättning för. Denna ersättning bestämde synemännen nu till 66 rdr 32 sk. bco, hvarmed arrendatorn förklarade sig nöjd; dock ville han dessutom hafva ersättning för halmtaket, men detta ansågo förrättningsmännen honom icke berättigad till enl. öfverenskommelsens ordalydelse och med fästadt afseende på att byggnaden mera haft för ändamål arrendatorns egen fördel och bekvämlighet än någon egentlig nytta för jordägaren. Huset var inredt till gåshus, svinstia, brygghus, mälta,

Digitized by Google

redskapshus och torfhus samt bränneri. Dagen var nu tilländalupen, och fortsättning af synen bestämdes att äga rum d. 23:je, hvarvid skulle besiktigas stängsel, jordens häfd m. m. Men innan förrättningens slut anhöll Ola Pettersson få till protokollet, att han ingalunda vore sinnad afflytta och att han enl. sitt kontrakt vore berättigad framför alla andra vara vid arrendet bibehållen. Han hade visserligen af jordägaren blifvit tillfrågad om nytt arrende och fått sig förelagdt 2 utskrifna kontrakt till godkännande och underskrift, men villkoren hade varit så uppdrifna eller icke mindre än 500 tnr spannmål, förutom mycket annat, så att han afsagt sig dessa kontrakt. Men han hade nu hört, att tillträdaren v. Wouwern fått kontraktet ändradt och utskylderna betydligt nedsatta, samt anhöll få se detta kontrakt. Tillträdaren genmälte, att därest afträdaren icke var borta den 25:te, laga handräckning då måtte sökas för tillträdarens inrymmande och för aflämnande af det inventarium, som borde åtfölja arrendet.

Syneförrättningen fortsattes den 23:je, och på tillfrågan om Ola Pettersson nu ville aflämna det inventarium han vid tillträdet mottagit och som nu borde återställas, antingen in natura eller med penningar efter närvarande pris, svarade han, att han lika litet aflämnade ringaste del af inventariepersedlarna, som han afflyttade från stället, förr än sådant genom laga dom blifvit honom ålagdt. Då inga vänliga uppmaningar hjälpte, skreds på grund af adel. privilegierna och K. Förordningen den 17:de April 1810 till executiv åtgärd samt pantades och affördes till Trolleholm ur spannmålsboden, hvars dörr var öppen, 36 tnr korn, 30 tnr hafre, men inga ärter, emedan de voro odugliga, vidare ur stallet 4 par oxar och 2 de äldsta korna. Af hästar funnos inga, som hade det ringaste värde, hvarför resterande fordran åsattes penningevärde. Mera medhanns ej, utan fortsattes förrättningen den 9:de April. Pettersson aflämnade då godvilligt en del döda inventarier. Därefter synades stängslet i rågångarne i närvaro af arrendatorn, men denne förklarade, att han alls icke kände eller kunde uppgifva hvarken gränsen eller hemmanet tilldelade andelar till underhåll, synnerligast som detsamma aldrig blifvit honom hvarken på marken eller genom handlingar utvisadt. Det oaktadt uppgingos rågångarna och värdesattes försummelserna. Kom så turen till åkerjordens betraktande. Densamma var enl. arrendatorns uppgift besådd med 6 tnr 12 kpr hvete och 6 tnr råg. »Hurudan skötseln varit under trädningen var något, som förrättningsmännen ej nu kunde bedöma, men sista beredningen hade skett med den vanliga skånska plogen, harfningen mycket dåligt verkställd, vattenfårornas uppränsning äfvensom dikningen i betydlig mån åsidosatt eller med andra ord: hela beredningen dåligt och oförsvarligt behandlad.» Af gårdsdrängen inhämtades vidare, att 24, högst 30 tnld voro höstplöjda, c. 7 tnld trädade

Digitized by Google

och i vanlig tid besådda med råg; detta hade dock Pettersson i November åter låtit upplöja, och c. 4 tnld med midsommarråg hade behandlats på samma vis. Resten af arealen låg orörd.

Den 2 Juni fortsattes med syn af rågångsstängslen eller rättare omgjordes förrättningen af ingeniör W. M. Beckeman, inspektor J. A. Möller och förre ladufogden vid Trolleholm, Sifver Cornelinsson, som haft dylik befattning vid Ingelstorp, när gården var under eget bruk. Ingelstorps andel af sträckan var 946 fmnr, som ansågos kunna iståndsättas för 4 sk. bco famnen. Hela det belopp, som Pettersson fordrades på, var 640 rdr 5 sk. 4 r. bco, hvarifrån skulle afgå ersättningen för flygelbyggnaden.

Redan den 23 Mars hade jordägarens ombud och ställföreträdare vid Trolleholm, J. Falkman, inlämnat ansökan till K:s Befalln:shafvande om Petterssons vräkning. Dagen därpå resolverade samma myndighet, att ansökningen skulle delgifvas P., som ägde att inom 8 dagar inlämna förklaring vid vites påföljd. Denna kommunikations-resolution tillställdes P. d. 28:de af 2 nämndemän jämte transumt af husesynen, hans afsägelse af fortsatt arrende i 3 vittnens närvaro samt originalkontraktet, alltsammans genomdraget och försedt med landshöfdingeämbetets sigill.

Men inspektor Schönbäck och de 2 nämndemännen afvaktade icke K. B. H:s beslut, utan inställde sig vid Ingelstorp s. d., den 28 Mars, i den förmodan att adel. privilegierne sådant medgåfve, och utvräkte P., hvilket gick så till, att den nye arrendatorn inrymdes i boningshuset och hans kreatur insattes i ladugården, hvarefter gafs P. 8 dagars »råderum att försvinna med sitt pick och pack». Men denne å sin sida var icke overksam, utan han klagade hos K. B. H:de öfver olaga vräkning, våldsamt uppbrytande af magasinet, executiva åtgärderna och diverse fordringsanspråk, såsom för halmtaket å flygelbyggnaden, större höstutsäde m. m.

Hofrätten resolverade 26 Aug. 1831, att Ola Pettersson, i egenskap af arrendator med bestämd årl afgift m. m., icke på grund af 1723 års adeliga privilegier och K. Förordn. af 17 April 1810 kunde betraktas såsom jordägarens frälsebonde eller underhafvande, och att jordägaren sål. icke ägt att utan handräckning af vederbörande executor den öfverklagade utmätningsåtgärden själf vidtaga, samt pröfvade därför, med ändring af K. B. H:s beslut, rättvist samma utmätningsåtgärd ogilla. Jordägaren hänvisades att i laga ordning utsöka hos P. hvad denne på grund af kontraktet kunde vara skyldig utgifva. Ansvar å utmätningsmännen och deras pliktfällande hänvisades P. att vid behörig domstol söka.

P. förnekade i sin svarsskrift till K. B. H:de, att han var skyldig något utgifva enl. verkställd syn, emedan denna förrättning blifvit gjord af gårdens inspektor med biträde af personer, som lydde under densamma, och värdena blifvit för högt tilltagna, samt påstod,

Digitized by Google

att vid hans tillträde funnits brister, som icke blifvit honom tillgodo beräknade; hvad inventariernas obehöriga frånhändande beträffade, så var det beroende af K. Hofrättens pröfning. K. B. H:de resolverade 9 Sept., att P. skulle betala, till undvikande af laga utmätning, »dock med öppen rättighet att, om han funne sig vara för när skedt, vid Häradsrätten söka återvinning».

P. instämde jordägaren till Häradsrätten 15 Aug., allt samma år, med begäran om nöjaktig ersättning, därför att han icke erhållit förmånsrätt till nytt arrende, hvarå han gjort sig så stora förhoppningar. Käranden hade till sitt biträde auditör Holm och jordägaren auditör Bruun.

Saken förekom vid upprepade tillfällen och vid olika domstolar, vittnesförhör anställdes på flera ställen i Sverige, och slutl. föll K. Hofrättens dom d. 21 Nov. 1834.

»— — — Hvad först angår kärandens (Petterssons) här fortsatta påståenden om åläggande för svaranden att ej mindre förete arrendekontraktet om Ingelstorp med von Wouwern, än äfven utgifva det för underlåtenhet härutinnan genom Häradsrättens utslag d. 10 Maj 1832 stadgade vite, finner K. Hofrätten, att berörde kontrakt icke erfordras för pröfningen af saken i dess utredda skick, hvadan samma påstående lämnas utan afseende.

Beträffande hufvudsaken, pröfvar K. Hofrätten rättvist fastställa motvädjande domar i frågorna, så väl om kärandens förmenta rättighet att vid arrendet af ofvannämnda hemman varda bibehållen, eller att för mistningen däraf få ersättning, som jämväl angående den fordrade godtgörelsen för halm till taktäckning å en bränneribyggnad; och då käranden icke gittat mot svarandens bestridande styrka sitt kraf af 3 tnr hvete, som käranden vid afträdet från Ingelstorp skall, utöfver hvad honom ålegat, hafva därstädes utsått, varder motvädjande domslutet i denna del äfven fastställdt, likasom underrätternas beslut angående rättegångskostnaden gillas — — —».

Efter rättegångens slut fick antagne arrendatorn, inspektor *Johannes von Wouwern*, okvald besittning af gården. Enl. Lundgrens anteckningar bodde han blott tidtals vid Ingelstorp, synnerligast när excellensen var på Trolleholm, eljest på sin egen gård, Fagerhult i norra Skåne, nära Smålandsgränsen. »Han var en ståtlig, äldre man, hvars satta figur tydde på hans holländska ursprung, hvilket äfven syntes hafva gått i arf på hans döttrar.» *Arrendetid* 30 år till 1861; *areal* i åker och äng c. 270 tnld. Uppskattningen i det närmaste lika med verkliga arealen. *Villkor:* under de 2 första åren 150 tnr, därefter under 8 år 200, under de därpå följande 10 åren 250 och under de sista 10 åren 300 ($\frac{1}{3}$ råg, korn och hafre). Inom de första 5 åren ålåg arrendatorn uppbygga en »logesträcka», 80 × 15 aln., samt 6 torpbyggnader, så till mans- som uthus, allt på egen bekostnad, utom ekevirke och tegel, som skulle erhållas från

Digitized by Google

Trolleholm. Dessutom skulle han fullborda redan befintliga hus, gärdesgårdar, vägar, trädgård m. m.

1843 medgafs den förändring, att arrendet för de 10 sista åren nedsattes till 275 tnr, och blef arrendatorn befriad från uppförandet af de 6 torplägenheterna. Till följd af arrendatorns död transporterades kontraktet 14 Aug. 1846 på sonen, *Gustaf August von Wouwern*. I borgen gingo hans mor, Marie von Wouwern, och handlanden Johan Lenander. Som arrendatorn understundom lämnat underhaltig arrendespannmål, hvarom utlåtanden och intyg vittna, blef sonen ålagd lösa säden efter markegångspris. Den nye arrendatorn kunde ej fullgöra sina förbindelser, blef 1851 lagsökt för arrendeskuld och erhöll 1852 medgifvande att för återstående 9 arrendeår få öfverlåta kontraktet på *Jöns Sjunnesson* från Felestad, som ersatte honom 6700 rdr och åtog sig svara för husröta m. m.

Efter dennes död, 1854 (27 år gammal), och sedan änkan, fru *Katarina Sjunnesson*, född Nilsson, blifvit omgift med sin svåger, *Anders Sjunnesson*, transporterades kontraktet på honom från 25 Mars 1858 till arrendetidens slut 1861. Vid den arrendevärdering, som skedde året förut, ansågos 81 tnld vara gammal odaljord, 136 nyare och 10 äng; Torlösa n:r 10 hade helt och hållet blifvit uppodladt under den 30-åriga kontraktstiden. Jorden var fördelad i 9 vångar: 1) träda, 2) vintersäd, 3) gräs, 4) korn, 5) trindsäd, 6) korn, 7) hafre, 8 o. 9) gräs; årliga utsädet var 145 tnr; medelafkastningen 7 tunnor pr tunna; inga rotfrukter odlades; ängen beräknades gifva pr tnld 3 lass hö à 40 pund. Vinterfödda kreatur voro 20 hästar, 50 kor och 12 får. Onera angåfvos till 9 tnr 20 kpr råg, 15 tnr korn och 10 tnr hafre samt 100 rdr i pengar. Jorden var full af kvickrot.

Anders Sjunnesson erhöll nytt kontrakt 1861—1871 mot 350 tnr eller 2205 kbf [enl. värdering 18 kr. 95 ö. pr tnld, sma 5115 kr. 60 ö.]. Förnyades 1871 på 10 år med oförändrade villkor. 1881 åter nytt kontrakt på 20 år, 2762 kbf [172 à 25, 86 à 20, 12 à 14, sma 6188 kr., som valverades efter 2 kr. 24 ö. pr kbf]. Pr tnld 22 kr. 91 ö. [1])

Areal: tomt och trädgård 2 : 30.8; åker 255 : 25.2; äng omkring bäcken 11 : 23.8; branter utmed bäcken 1 : 5.7; impediments för Ingelstorp [vägar 2 : 20.6, märgelgropar 1 : 8, bäcken 0 : 18, stengärde 0 : 8] och för Torlösa n:r 10 [stengärde 0 : 9.7, vägar 0 : 9.1, märgelgropar 0 : 13.1] 5 : 22.5. Hela arealen 277 : 12.

Jordmånen är stark lermylla på lerbotten och öfverallt af bördigaste beskaffenhet. 1860 var all jord märglad, hvarpå finnes riklig

---

[1]) Arrendet blef i jämna krontal från 1867—1891 följande: 1867 5953 kr., 1868 5703, 1869 3991, 1870 4329, 1871 4615, 1872 4917, 1873 5497, 1874 5431, 1875 5012, 1876 5167, 1877 4865, 1878 3976, 1879 4292, 1880 4990, 1881 5679, 1882 5707, 1883 5624, 1884 5440, 1885 5205, 1886 5057, 1887 4864, 1888 4661, 1889 4576, 1890 4576, 1891 4925.

Digitized by Google

tillgång, och 1878 äfven fullständigt dränerad. Arrendatorn åtnjöt under arrendeperioden 1881—1891 lösen för byggnader: 1 loglänga 820 kr., 1 uthusbyggnad 270, 1 mejeribyggnad 350 och 1 stathus 100, sma 1540 kr. [154 kr. om året] och för nedlagda 255000 stycken 1 ½ tums rör à 13 kr. 3442 kr. 50 ö. [344 kr. 25 ö. om året].

Anders Sjunnesson var en lefnadsglad och angenäm person. Han afled i slutet af Mars 1886, och hans änka, Katarina Sjunnesson, fick för andra gången åter öfvertaga jordbruket. Hon behöll arrendet till 27 Juli 1891, hvilken dag kontraktet blef transporteradt på hennes son, *Håkan Sjunnesson*. Nytt kontrakt för denne 1901—1915; arrende 6675 kronor [267 tnld à 25 kr.].

Cirkulation: vintersäd, betor, korn, blandsäd och hafre, 2 gräs. Dessutom gräs å ängsmarken c. 12 tnld. I hvarje skifte 36 à 37 tnld.

Byggnader, tillkomna efter sist utlämnade kontrakt: *Ett stathus* för 2 familjer, 20 × 13 × 4 ½ aln., grundmuradt, och en därtill hörande *uthusbyggnad*, 17 × 4 aln. Husen uppfördes 1901 af arrendatorn, som erhöll mursten och en del virke ur egendomens skogar. Å det kontanta beloppet, 1636 kr., som arrendatorn förskotterat till 1 Dec. 1905, betalar han därefter 4 %:s ränta, hvarmed början sker 1 Dec. 1906. Detta till följd däraf, att huset ej dessförinnan var utlofvadt. Brandförsäkringsvärde af år 1901 är 28300 kr. (12 hus).

Ingelstorps gård är Trolleholms bästa gård, en prima »släbogård», och skötes rationellt af en intelligent och kunnig jordbrukare.

Ingelstorps gårds n. v. *areal:* 277 : 12.

Bilagor.

Handlingar rörande Ingelstorp och Torlösa by.

1) Häradsrättens dom ang. stängsel 1687.
2) Tvist om stängsel 1733.
3) Förening ang. rågångsstängsel 1794.
4) „ „ „ „
5) Rättegångshandlingar om kyrkojord 1758—1817.
6) Rågångstvist 1822—1825.
7) Mordbrand vid Ingelstorp 1821.
8) Petter Olssons försök 1877—1879.

Digitized by Google

1.

Dom emellan Torlösa och Högestorps byar 1687.

Extract af Onsiö härads Protocoll, hållet af sahl. hr häradshöfdingen Bartholomæo Menth d. 8 December 1687.

I dhen hähranden ryttaren *Samuel Humble* på samtl. bymännens wägnar utj Högestorp och Svaranderne Torlösa bymän sidste sommarting till detta *dilationerat* saken *præsenterade* sig på Högestorpa bymäns wägnar hr befallningsmannen *Barthol Sevelius* och på Torlösa bymäns wägnar *arrendatoren* hr *Palle Larsson*, hwilka *pro* et *contra* dhenna saken för rätten *agerade* och Högestorp bymän påstår Torlösa bymän skyldige wara att täppa dhen halfwa parten tepperne emellan Torlösa ängar och Högestorpa Norre Wång, men såsom Torlösa bymän i Rätten framlägger en *Anno* 1667 afsagd Landstingsdomb, hwilken en häradstingsdomb i samma sak gången *annulerar* och upphäfwer, och Torlösa bymän för dhenna tungen befriar, som samma landstingsdomb wjdare uthtröcker; alltså kunde häradstingsrätten sig intet med dhen wäl-*funderade* höglofl. landtingsdomb något befatta, såsom dhensamma redan för 20 åhr afsagt och *in rem indicatam* gångit och *sententia diffinitiva* är, dher wedh dhet beroo måste. Men kunde dhe strijdige byar effter samma dombs slutning sig dher om annorledes föreena, kunde dhe af Rätten een lagl. syn begära och tillsee, huruledes dhe dher utj kunna komma till föreening att täppa sig fredh emellan begge byar; och betahlar Högestorps bymän för förorsakat *process*omkostnad 2 dlr smt. *Actum ut Supra. In fidem protocolli*

Magnus Paulin.
(Sigill.)

2.

Stängsel mellan Högestorp och Torlösa ängar 1753.

Samtl. Högestorps Byemän instämde samtl. Torlösa Byemän till Häradsrättens ordinarie sommarting i Annelöf d. 5 Juni 1733, »för det de skohla låtit fredlysa deras ängar, som skall varit gammal klöfgång emellan bemälte 2:ne byar; elljest påstå de, att de måge själfva täppa sig fred, men vilja de dock vara dem behjälpliga, om de andra ock vilja taga sig uppå deras andelar».

Frälseinspektoren Arfwid Tullberg från Eriksholm inlämnade genstämning mot Högestorparne, »för de vilja disputera fredlysningen och påstå klöfgång uti fredade ängar».

Befallningsman Hellman, som bebodde ett hemman i Högestorp, genmälte, »att ingen disput är om själfva fredlysningen, som de äro väl nöjda med, utan allenast att när deras vång ligger hvart 3:dje år ute (i gräs) emot Torlösa ängar, så böra de med dem uti inhägnandet vara ljka delaktiga». Men Tullberg framlade häremot ett extrakt från tingsrättens protokoll af år 1687, då samma sak varit före, hvaraf inhämtades, »att fullmäktigen för Torlösa byemän, arrendatorn Palle Larsson, framviste en anno 1667 afsagd landtingsdom, igenom hvilken en häradsrättsdom blifvit annulerad och upphäfven samt Torlösa byemän för denna tungan med täppans uppsättande blifvit befriade; så har tingsrätten den tiden icke vidare med den saken kunnat befatta, eftersom den igenom en redan för så lång tid sedan afsagd och laga krafttvunnen dom finnes afgjord». Samma beslut fattades äfven nu, eller att saken ej vidare kunde upptagas och skärskådas.

Digitized by Google

3.

Rågångsstängsel mellan Ingelstorp och Nöbbelöf 1794.

Inspektor Möller på Trolleholm hade uttagit stämning på hemmansägarne i Nöbbelöf, öfversten, baron Hans Ramel, såsom ägare af ett frälsehemman i Nöbbelöf, och pastor Kjellberg därstädes för prästgården för att få skillnadsstängsel upprättadt emellan Nöbbelöfs inägor och frälsehemmanet Ingelstorp under Trolleholm.

För Nöbbelöfs åboar inställde sig nämndemännen Nils Månsson och Wifve Persson samt för baron Ramel inspektor Berg på Zireköping, men pastor Olof Kjellberg angaf förhinder, emedan han dagen därpå skulle begifva sig till biskopsvalet.

Efter något samtalande gjordes en vänlig öfverenskommelse och förening: stängsel skulle upprättas och taga sin början ifrån Nöbbelöfs stengärdesgård och trumma-buckten samt sedermera till Ingelstorps ägor, och så långt parternas ägor sträckte sig, hvarutinnan parterna till hälften skulle deltaga samt en sådan stängsel årl. underhålla; och skulle det vara verkställdt före nästföljande 1:sta Maj. Den frånvarande prästen blef hänvisad att vid nästa ting, därest han ej härmed åtnöjde sig, anmäla missnöje och dömdes dessutom att för uteblifning utan styrkt laga förfall böta 32 sk.

4.

Rågångsstängsel mellan Ingelstorps och Skräflinge bys inägor 1794.

Riksrådinnan Bonde synes detta år varit angelägen att få Ingelstorp ingärdadt och fredadt mot grannarna, ty hennes inspektor, S. H. Möller, hade erhållit order att instämma äfven samtl. Skräflinge byemän och jordägare för att få skillnadsstängsel till stånd mellan Ingelstorps inägor och Skräflinge socken. A K. Maj:sts och Kronans vägnar infann sig Herr chartæ sigillatæ ombudsman Runquist i kronobefallningsman Krakaus ställe, å Consistorii vägnar kyrkoherden Hinric Augelin och å regementets löjtnant Joh. Hinric Ridderståhl. Förut träffad förening inlämnades:

»1:o) Skräflinge byemän åtaga sig årl. täppa och i lagl. stånd hålla gärdesgården för deras s. k. »Mellanvång» från samma gärdesgården midtför Ingelstorp till »flakarna», där Nöbbelöfs ägor möta.

2:do) Låter ägaren till Ingelstorp täppa från ofvannämnde flakar för de s. k. »Kråka-Maderne» i skälet mellan Skräflinge och Nöbbelöf till Ingelstorps ägor.

3:tio) Från vägarne får Ingelstorp ensamt nyttja afradsbetet uti de af bemälte mader, så väl Skräflinge bys som Ingelstorps, som ligga sydväst om Ingelstorp, då däremot åboarne uti Skräflinge få nyttja afradsbetet uti maderne, så väl på deras som Ingelstorps ägor, uti sydost från Ingelstorp till Ingelstorps bro, sedan hvar och en förut inbärgat höet af bemälte mader.

4:to) Gärdesgården, som går emellan Skräflinge Östra Vång och Mellanvång till ån midt för Ingelstorps gård, och som tillika gör skillnad emellan maderne, hålles af Skräflinge med de flakar öfver ån såsom hittills, då för Ingelstorp hålles de flakar, som därtill varit för detta.

5:to) Alla år till 1 Maj böra gärdesgårdarna vara i lagl. stånd, då syn å dem hålles.

6:to) I medio af Juli varder gräset i maderna höstadt.

Ingelstorp 28 Aug. 1794.

(Underskrifter.)»

Digitized by Google

5.

Handlingar och städjobref uppå Felestads kyrkojord, bestående af 2:ne små ängar, belägna inom Ingelstorps hemmans ägor.

1758—1817.

Onsjö härads allm. vinterting i Annelöf 22 Febr. 1758.

Rannsakning hölls i en tvist emellan rusthållaren Per Knutsson i Felestad, kärande, och frälsebonden Måns Jönsson uti Ingelstorp, svarande, beträffande en Felestads kyrka tillhörig äng, som svaranden tvärt emot förbud höstat och ville tillägna sig, då likväl samma äng skulle vara gen. K. B. H:s utslag kärandens rusthållshemman underlagdt emot en årl. afgifts erläggande till Felestads kyrka.

Frälseinspektoren Axel Dahl å Fredr. Trolles vägnar berättade, att den omtvistade ängen från uråldriga tider varit brukad under Ingelstorp, hvarefter han inlämnade en skrifvelse från K. B. H:de af d. 1 Dec. 1757: »Kyrkoinspektor Isac Fundahn. Öfv.-löjtn. ... Trolle är d. 16 nästl. Juni inkommen med begäran att få tillbaka 2:ne ängar under bruk vid dess frälsehemman i Torlösa och Ingelstorp, emedan de i forna tider från samma hemman blifvit gifna till Felestads kyrka, hvilket bevisas utaf 1569 års landebok. Denna ansökning, som med kyrkoherde Hockstein och Eder blifvit communicerad, hafven I tillstyrkt, och synes klarl., att dessa ängar genom gåfva kommit från berörda hemman till Felestads kyrka; de böra ej från hemmanen skiljas, emedan det skulle försvaga desamma och äfven strida emot gifvarens mening, som vid gåfvans upprättande unnat kyrkan räntan däraf. Ehuru dessa ängar blifvit brukade nu en tid af n:r 2 Felestad, men enl. 1741 års städjobref rättel. skola innehafvas af åbon på Ingelstorp, så bör detta rättas i förmåga af K. Förordn. 16 Okt. 1723 § 13, så att ängarna, hvilka enl. 1569 års landabok ifrån hemmanen Ingelstorp och Torlösa till kyrkan gifna äro, böra af åbon ell. jordägaren njutas eft. gla recesserna tillgodo, emot städsmålets och landgillets betalande till bem:te kyrka.»

Biskopen och Pro-Cansleren Engeström hade samma uppfattning och fick kyrkoinspektorens order att utfärda städjobref, synnerligast som vid sista riksdagen, till följd af K. M:sts nåd. resolution på allmogens besvär, var i nåder anbefalldt att återställa kyrkojordarna i de förra brukarnes händer, »kunnandes ingen rättmätigare brukare gifvas till dessa ängar än de hemmansåboar ell. ägare, från hvilkas hemman de gifna äro». Under Landshöfdingens frånvaro

Rud. Bergenstråle. Pehr Röding.»

K. B. H:de hade gen. utslag af d. 17 Maj 1750 och 26 April 1757 medgifvit käranden få nyttja bem:te äng, men efter nu förändrade utslag tillerkändes svaranden nyttjanderätten. Denna dom är underskrifven:

»På häradsrättens vägnar
Fried. Bennet.»

Städjo-bref på Felestads kyrko-äng för Ingelstorps åbo d. 22 Sept. 1758.

»Emedan kyrckio-ängen, »*Koo-Engen*» kallad, Felestad kyrkia tillhörig, blifver städjofahl medelst förra innehafvaren däråå, Per Månssons, dödeliga afgång och till samma äng ånyo städjande sig anmäler hemmans åbon Måns Jönsson på frälse ins. hemmanet N:r 1 Ingelstorp i Torlösa s:n, ifrån hvars hemman bem:te äng i forna tider skall gifven varda; alltså varder vid påstående kyrkio afräkning till aller ödmjukast fullgörande af landshöfdinge

Digitized by Google

embetets i samma sak utgifna nådiga ordres af d. 1 Decemb. förl. år, benembde kyrkoäng, som är belägen bland hemmanets ägor, hvaruppå enl. Jordeboken skall höstas 2 lass hö, härmed å embetets vägnar uppdragen åboen Måns Jönsson ... på Ingelstorp till fritt bruk och nyttjande i dess lifstid, eller så länge hemmanet af honom innehafves ... emot årl. landgille till Felestad kyrka af 22 öre smt samt ängen tillbörl. häfda och för andras intrång försvara. Warandes städsmålspenningarna 3 daler smt uti 1757 års kyrkoräkning upptagne — — — — — — — — —. Kyrkio-räkningsmötet Nöbbelöf d. 22 Sept. 1758.

Jöns Hochstein. Isac Fundahn.

Till Måns Jönssons säkerhet och alla vederbörandes efterrättelse blifver denna städsmåhls sedel härigenom stadfästad. Malmö d. 14 Decemb. 1758.

G. Stael v. Holstein.

Annot. Pehr Röding.

År 1759 d. 27 oktob. uti Kronans handlingar och Jordebok intaget och annoterat af J. L. Westerdahl.»

Å den andra ängen, som äfven kronorusthållshemmanet n:r 2 Felestad innehaft, och som var belägen på Torlösa mark vid »Långekiärrs-backen», blef städjobref utfärdadt den 22 Sept. 1758 på åbon *Per Nilsson* på frälsehemmanet N:r 15 Torlösa. Af denna äng kunde höstas 3 lass hö. Landgillepenningar årl. 16 ö. smt; städsmålspenningar 3 dlr smt.

Den 31 Juli 1770 anhöll Wiweka Trolle hos K. B. H:de, att d. v. åbon på N:r 15 Torlösa, *Anders Pålsson*, skulle undfå behörigt städjobref. Därpå resolverade ämbetet: »att ifall med fullkomliga skäl bevisas kan, att bem:te äng verkel. blifvit gifven från N:r 15 Torlösa, så kommer städjobref att utfärdas. Malmö 4 Aug. 1770.

S. L. Adlerbjelke.

Per Röding.»

Detta städjobref erhöll emellertid riksrådinnan icke, utan en vidlyftig skriftväxling uppstod. Kyrkoinspektoren gjorde svårigheter att utlämna det, hvarför följande anmälan gjordes till landshöfdingen:

»Enär jag i anledning af Landshöfdinge Embetets resolution ... låt begära städjobref utaf kyrkoinspektoren Fundahn uppå Felestads kyrkoäng, belägen ... under Trolleholm N:r 15 Torlösa ..., så har Fundahn nekat att utfärda ett sådant för n. v. åbon, af den grund att jag icke låt uppte sådana skäl, som bevisa, att ängen verkel. är gifven ifrån berörda hemman samt att jag icke heller låt uppvisa L. E:s resolution af d. 1 Dec. 1757. Jag kan ej finna, att dessa invänningar i minsta måtto här ägde rum. Det ena följer just af det andra i en redig ordning. År 1758 d. 22 Sept. gaf Kyrkoinspektoren städjobref till d. v. åbon Per Nilsson på N:r 15 Torlösa ..., hvilket stadfästades. — — —

Vill man fråga hvad grund eller skäl han hade att på förenämnde sätt bortstädja besagde kyrkoäng, så är svaret tydl., att L. E:tet befallt honom det, hvars höga ordres af d. 1 Dec. 1757 han sig åberopar ... Frågas vidare hvad Embetets befallning grundade sig på, så kan ej annat svaras, än att jordägaren till hemmanet ingifvit fulla bevis, att ängen är skänkt från N:r 15 Torlösa ... Ty hade sådana bevis ej blifvit framgifna, hade L. E:tet icke kunnat resolvera sålunda ... Sål. är ju solklart, att min sal. fader år 1757 med fulla skäl bevist, att ängen blifvit bortskänkt från N:r 15 ..., så kan jag ej annat finna, än att den ock framgent i evärdeliga tider och till dess någon kan bevisa, att den aldrig lydt där under, må förblifva med sådana villkor, att städja betalas vid ombyte af åboar å hemmanet samt årl. landgille i rättan tid erlägges.

Digitized by Google

Min begäran är sål., att L. E:tet täcktes med allvarsamma ordres tillhålla Fundahn att utan minsta invänning, som icke kan anstå honom, gifva städjobref för Anders Pålsson på N:r 15 ... Trolleholm 7 Aug. 1771.
Wiweka Trolle.»

Resolverades, »att Fundahn skulle omgående inkomma med utlåtande. Malmö d. 12 Aug. 1771. Johan Cronhielm.»

Kyrkoinspektoren besvarade skrifvelsen d. 20 Aug. s. å.

»-- — — Men emedan icke något annat skäl till nyttjandeförmån af omrörda äng än det förr undfångna städjobrefvet framtes kunde och stadsnotarien i Landscrona, herr Christian Gersonius, såsom å mina vägnar lagl. förordnad utföra tvistemålet om de kyrkojordägendomars återfående till Fèlestad kyrkofästa N:r 12 därstädes, hvilka enl. 1569 års Landebok varit nämde fästegård tillhörig, ingaf skriftel. protest, att icke något städslobref vid varande afräkning på kyrkoängen, som under frälsehemmanet N:r 15 Torlösa varit brukad, utfärdas finge, emedan samme äng enl. 1569 års landebok voro utförda kyrkofästa tillhörig; beslöts af n. v. häradsprobst ... det anstånd med städjande hafvas finge — — —.
Engelholm d. 20 Aug. 1771. Isac Fundahn.»

Härpå resolverade Landshöfdinge-Embetet:

»K. Insp. Isac Fundahn anbefalles ... genast och utan invänningar utfärda städjobref ... för åbon Anders Pålsson till min och biskopens autorisation, helst icke något afseende hafvas kan på notarien Gersonii vid kyrkoräkningen gjorda protest, som K. Inspekt. själf bör bevaka kyrkornas rättigheter, och dessutom är bevist, att denna äng är från hemmanen Ingelstorp och Torlösa gifven till Felestads kyrka samt förty och i förmåga af 79 § K. M:sts resolution på allmogens underd. besvär vid 1756 års riksdag bör återställas i de förra brukares händer. Malmö d. 5 Sept. 1771.
Johan Cronhielm.
Per Böding.»

Härpå fann Fundahn för godt att utfärda städjobref d. 10 Okt. s. å.
Utan protest erhöll därpå riksrådinnan 2 Juli 1785 städjobref för sin lifstid på ängen, som lydde under Ingelstorp. Städjopenningen 36 sk. specie samt årl. landgille 12 sk.
Vid riksrådinnans död 1806 erhöll Gustaf Trolle-Bonde städjobref på Ingelstorpsängen. Underskrifvet af d. v. kyrkoinspektor Christ. Krakau och Confirmerad »Malmö Landskontor 6 Okt. 1806.
G. F. von Rosen. Nils Hesslén.
P. L. Cronsjö.»

1817 den 9 Aug. resolverade K. B. H:de och Biskopsämbetet i Lund, med anledning af kyrkoherden Joh. G. Francks memorial af d. 11:te Mars, om icke Felestads kyrkas äng, som nyttjades under Ingelstorp, kunde få utlämnas till en husman, Per Svensson, som budit 3 rdr 16 sk. i årl. afgift och 22 rdr 10 sk. 8 r. bco i städja, att sådant icke lät sig göra, emedan Trolle-Bonde d. 6 Okt. 1806 erhållit städjobref därå. Detta naturligtvis med anledning af att Ingelstorp året förut blifvit utarrenderadt.

Digitized by Google

6.

Tvist om rågången mellan Ingelstorp och Carlsnäs samt om ett sandtag mellan Gustaf Trolle-Bonde och Carl Fredrik Coijet åren 1822—1825.

Gustaf Trolle-Bonde, såsom ägare af Ingelstorp, och Carl Fredrik Coijet [1]), såsom ägare af Carlsnäs i Skräflinge, öfverenskommo vid Trolleholm d. 25 Juni 1808 om följande ägobyte.

»Jag Gustaf Bonde förklarar, att jag mig tillbytt af major C. F. Coijet 7 : 14 ⅛ mador, som blifvit mig Coijet tilldelte uti Skräflinge enskifte uti öster mot Ingelstorps bro, som jag G. B. underlägger mig tillhörigt Ingelstorp, men däremot lämnat C. uti väster vid Ingelstorp en lika rymd mador, med förbehåll af en vattning för mina kreatur om sommaren, hvilken vattning nu är utstakad. Och lofva undertecknade å ömse sidor, att det bytet, hvars rågångar äro af ingeniör Svedenborg förrättade, skola evärdeliga tider af oss antagas, hvarföre vi å ömse sidor förklara denna rågångsrättning för oryggeligt fastställd; försäkras — — —.

Vittnen: J. H. Ridderståhl. G. Arvid Möller.»

Landsfiskal A. J. Bruun, såsom ombud för Ingelstorps ägare, instämde 1822 gode männen i Coijets konkursbo, advokatfiskalen A. W. Tullgren och v. auditören J. W. Holm, till häradsrätten med yrkande, att öfverenskommelsen skulle häfvas.

Tvisten gällde huruvida Ingelstorp vid rågångsrättningen 1808 erhållit ersättning för ett sandtag vid Ingelstorpsbron, tillhörigt Skräflinge och Carlsnäs. Ingeniör Åhrberg afgaf begärd förklaring d. 14 Okt. 1822. Han hänvisade till J. Björkegrens karta öfver Ingelstorp af 1785, på hvilken den nya rågången blifvit utmärkt. Däraf framgick, att Ingelstorp och Carlsnäs vid bytet erhållit hvardera lika stor jordrymd eller 4 : 14, men att Ingelstorp icke erhållit någon ersättning för sandtaget, som före rågångsrättningen tillhörde Ingelstorp.

Svarande-partens ombud, Holm, anförde vid tinget 19 Okt. 1822, att det omtvistade sandtaget såsom beläget inom Skräflinge bys område aldrig ingått i beräkningen vid ägobytet, samt åberopade för öfrigt 6:te § uti det år 1805 vid enskiftet förda protokollet af innehåll: »på båda sidor om ån intill bron afsättes utaf oskifto mark 12 kpld, som begagnas till sandtag».

Bruun å kärande-partens vägnar anförde, att den mark Ingelstorp erhållit var vida sämre än den, som afståtts, ehuru kontraktet förutsatte, att jämngod jord borde å ömse sidor lämnas, hvarför han yrkade vederlag.

Holm anmärkte, att enl. kontraktets lydelse borde lika antal mador å ömse sidor lämnas, men däremot var då ej fråga om jordens beskaffenhet, hvilket Bruun förnekade, under påstående att major Coijet och inspektor Möller kunde styrka, hvarför han anhöll om deras inkallelse såsom vittnen.

Målet förekom åter 15 Februari 1823.

Möller, såsom i tjänst hos jordägaren, ville Holm jäfva; men då upplysning erhölls, att han för länge sedan var ur densamma, så fästes därå ej afseende. Han ville påminna sig, att vid ifrågavarande ägobyte Ingelstorp endast erhöll en del i mador och resten i backar, som voro vida sämre. Åhrberg framvisade ånyo 1784 års karta samt en dylik af 1805 öfver rågångs-

---

[1]) C. F. Coijet, f. 1778, † ogift 1823; major; son till gener.-löjtn. Johan Gustaf Coijet på Rönneholm och hans hustru, Hedvig Hamilton; bror till Julie Coijet, g. m. exc. S. Löfvenököld.

Digitized by Google

rättningen, hvaraf framgick, att ägoutbytet blifvit verkställdt efter sträckning af den rågång, som stadfästade kartan öfver Ingelstorps ägor visar, och att den jord, hvarpå sandtaget var beläget, alldeles icke ingått i någon beräkning, utan utbytet endast ägt rum på andra sidan af ån, hvarför Ingelstorps ägare icke erhållit så mycken jord han lämnat.

Holm anmärkte, att vid sista tinget kärande-ombudet medgifvit, att fulla jordrymden erhållits, hvarför därom icke vore lämpligt att vidare orda. Bruun däremot förklarade, att sådant medgifvande icke kunde sträcka sig längre, än hvad som öfverensstämde med verkliga förhållandet, och då nu Åhrberg upplyst därom, så hade grefve Trolle-Bonde icke rättighet enl. förordningen af 3 April 1810 förminska fideikommissets jord. Åhrberg påpekade ytterligare, att den jordareal, som öfverenskommelsen mellan Trolle-Bonde och Coijet afsåg, ingalunda stämde med den, som kartan öfver rågångsrättningen utvisade, hvarför sandtaget ej medräknats och utbytet allenast skett på andra sidan af ån med ömsesidigt afstådda 4 : 14, hvarför om Carlsnäs skulle erhålla sandtaget 12 kpld, så hade Ingelstorp rätt att fordra ytterl. 12 kpld.

Detta ville emellertid Holm ej ingå på, hvarjämte han ansåg kartorna och Åhrbergs uppfattning ej nog bevisande och ville strängt hålla sig till aftalet bytesherrarna emellan. Detta angående ytvidden. Hvad jordmånen beträffade, så hade majoren icke utfäst sig att lämna lika goda mador i utbyte; och för resten kunde den saken bero på att grefvens hushållsplan icke varit lika god som majorens, hvarför han finge skylla sig själf. Vidare tillade han: »måste hvad en till myndig år kommen person, af hvad stånd som helst, afslutar hållas i helgd Öfverensstämma handlingarne icke med utkomna författningar, så blir äfven det icke någon ursäkt, då man känner, att förord bryter lag» o. s. v.

Häradsrätten resolverade, att något afseende ej kunde fästas vid om den jord, som Ingelstorp erhållit, ej till godheten motsvarade den afstådda och sål. ej heller någon begära årl. ersättning, men därest ej lika stor areal erhållits, så skulle det rättas.

Målet förekom vid Lagmansrätten 19 Sept. 1823, men uppsköts af brist på tillräckliga handlingar till d. 24 Juli 1824, då det ej heller kunde komma under pröfning, af den orsaken att advokatfiskalen Tullgren, som blifvit ägare af Carlsnäs, afidit och att bland hans sterbhusdelägare fanns kronofogden O. Palm, som var halfbroder till ordföranden i rätten, H. Hasselberg. Då det därefter 7 Sept. 1825 under annan ordförande, Gustaf Lindencrona, skulle behandlas vid Lagmansrätten, hade förlikning träffats, som togs till protokollet. Denna förlikning, upprättad vid Trolleholm 26 Juli 1825 och underskrifven af Gustaf Trolle-Bonde, W. J. Tullgren och Olof Palm, innehåller, att ägoutbytet af 25 Juni 1808 skulle äga bestånd, men att Ingelstorp utöfver hvad det redan fått bekom 12 kpld ängsmark, så vida detta hemman, oberäknadt det Skräflinge by tillhöriga och vid Ingelstorps bro belägna sandtag af nyssnämnda rymd, icke erhållit sin fulla areal, 4 : 14, därtill utbytet inskränkt sig; och därest ett sådant förhållande skulle bli utredt, att Carlsnäs af dess enskilda egendom icke redan afträdt till Ingelstorp 4 : 14 ängsmark samt att sål. i denna rymd fattades 12 kpld, med mindre Skräflinge sandtag blef inbegripet; »så förbinda jag Tullgren och jag Palm oss att fylla denna brist, på det sätt att Ingelstorp undfår 12 kpld ängsmark vid sidan om den förut i byte erhållna.»

Digitized by Google

7.

Om mordbrand vid Ingelstorp 1821.

Den 10 Mars 1821 utbröt eldsvåda vid Ingelstorp, hvarvid den nybyggda boningslängan, 30 aln. lång och 12 aln. bred, samt ett på 5 aln:s afstånd därifrån beläget, jordägaren tillhörigt boningshus uppbrunno samt kläder och spannmål m. m. förstördes till ett värde af 1315 rdr 32 sk. bco.

Elden uppkom på lördagsaftonen kl. mellan 8 och 9, sedan husbondfolket och tjänarna redan begifvit sig till hvila. Endast pigan Bengta Bengtsdotter och ännu en tjänstflicka voro uppe, sysselsatta med att ordna till bak för morgonen därpå. När arrendatorn legat en stund, blef han varse ett eldsken. Han sprang då genast upp och ut samt fick se boningshuset i ljus låga. Elden hade då redan fått en sådan omfattning, att husen ej kunde räddas. Under släckningsarbetet uppförde sig förenämnda Bengta besynnerligt, och man misstänkte genast, att det var hon, som anlagt elden. Några dagar förut hade arrendatorn förebrått henne, att hon sökt undansmussla ett väfstycke, värdt 12 sk., och man trodde, att hon därför velat hämnas.

Landsfiskal Sommar häktade också genast Bengta Bengtsdotter, och hon anklagades vid Häradsrätten för mordbrand. Vid rannsakningen var landsfiskal Bruun närvarande å jordägarens vägnar, och en mängd vittnen voro inkallade, bl. a. arrendatorn af Ingelstorp, Ola Pettersson, och hans hustru, Elna Svensdotter, samt pastor Mathias Hellichius i Torlösa.

Bengta berättade om sig själf, att hon var 21 år och född i ett torp vid Dammsgården i Kågeröds socken. Vid 10 års ålder hade hon kommit ut i tjänst; vid Ingelstorp hade hon tjänat sedan förl. Michaëlitid. Hon bekände öppet, att hon satt eld på huset, men kunde ej uppgifva någon orsak därtill. Hon hade tagit ett stycke brinnande torf ur spiseln, lagt det i en träsko och burit densamma till utbygget öfver bakugnen, där hon antändt halm, som låg där. Sedan hade hon gått in och börjat kläda af sig för att gå till hvila, men hörde då husbonden skrika, att elden var lös. Hon blef då bekymrad och modfälld öfver gärningen, så att hon icke visste till sig, medan branden pågick. Vid tinget var hon mycket upprörd och grät bitterligen.

Domaren ansåg henne mycket enfaldig och icke tillräknelig. Magister Hellichius vittnade, att han infunnit sig vid Ingelstorp på kallelse af Ola Pettersson och att Bengta då utan anledning berättat, att hon anlagt elden, samt visat en viss »sinnesförhärdelse». Vidare tillade han: »Så mycket jag känner människan i allmänhet och henne såsom min åhörare isynnerhet, får jag tillika förklara, att denna bekännelse var alldeles otvungen, icke påverkad af något användt våld, utan förekom mig såsom en frukt af Nådens verkan på ett väckt samvete».

Actor yrkade bestraffning å Bengta eft. 11 Kap. 2 § Missgärningsbalken. I rannsakningsreferatet berättas vidare:

»Efter det åberopade lagens rum blifvit för Bengta uppläst, öfverlämnar hon sin iråkade olyckliga belägenhet till pröfning, under yttrande tillika, att om hon gjordt sig förtjänt till undergående af påstådda bestraffningen, hon väl blef tvungen att därmed åtnöjas, hvilket hennes yttrande är förenat med utmärkt stor sinnesrörelse, ängslan och bekymmer.» Följer därpå en beskrifning på den stackars flickan: »Liten och undersättsig till växten, men stark kroppsbyggnad, rundlagt, rödlätt ansikte, ljusa hår och ögonbryn, klädd uti rödrutigt bomullskläde till hufvudet, sliten stickad grön ulltröja, slitet mörkt värkens lifstycke med små metallknappar uti, grön värkens kjortell, blått och hvitt randigt lärfts förkläde, blå ullstrumpor och träskor».

Digitized by Google

Domen föll den 18 Mars och var af följande lydelse:

»— — — och ehuru väl Bengtas utseende och öfriga ådagalagda förhållanden skäligen säkert bestämma, att brottet härledt sig mera af enfald och bristande tillräcklig upplysning, än af arghet och långdragen öfverläggning ... så pröfvas likväl rättvist döma Bengta Bengtsdotter *lif sitt medelst genom halshuggning* — — —.»

Efter afkunnandet yttrade sig Bengta med och under ömkansvärd häftig och våldsam sinnesrörelse, att hon endast önskade få anmärkt en ödmjuk bön och anhållan om nåd och mildring för brottet, hvars påföljder hon hvarken betänkt eller förstått.

8.

Petter Olssons i Ask försök att tillägna sig äganderätten till Ingelstorp. 1877—1879.

Den förut omnämnde arrendatorn af Ingelstorp, Ola Petterssons son, *Petter Olsson*, instämde Trolleholms fideikommissinnehafvare till häradstinget i Åkarp d. 18 Febr. 1877 med påstående:

»Att då han allenast disponerar såsom allodialt frälse hemmanet Ingelstorp, men detta hemman befinnes enligt nu tillrättakomna gamla handlingar vara ett åboende bonden tillhörigt skattehemman, hvaraf en Trolleholms forne ägare från Cronan Danmark inbytt under nämnde gård en bestämd ränta, men jordäganderätten åboen uttryckeligen förbehållits och sål. kvarstod orubblig, detta hemman, hvartill hvarken inbytaren ell. någon senare Trolleholms ägare tillhandlat sig skatterätten eller varit någon åboe arfvinge, skall i den gamla rätta naturen mig såsom skatterättsägare gravationsfritt genast öfverlämnas.» Kärandens talan fördes af åbon Lars Jönsson i Öslöf, som samtidigt inlämnade afskrifter af gamla handlingar och ur L. B. Falkmans upplysningar om Skåne ... m. m.

I 1611 års skötebref, hvarigenom Tage Thott tillbytte sig Ingelstorp af K. Christian IV:de, nämnes, att det var herrligheten af en »jordeijgen gård Jep. Winter ibor», eller på annat ställe uttryckt »voere och Cronans Rettighed och herrlighed udi forenide Jordeigen Böndegaard».

Härpå svarade ombudet från Trolleholm, att han icke kunde inlåta sig på egentligt genmäle af stämningen, förrän käranden styrkt sig vara *ende och rätte arfvingen efter Jeppe Winter*, hvilken hemmanet Ingelstorp en gång skulle afhändts.

Käranden skulle nu styrka sin härstamning från Jeppe Winter, som lefde 1611. Han kunde då efter denne icke nämna någon åbo förr än 1658 Lauritz Christensson och ej heller uppgifva dennes släktförhållande med Winter; efter dennes död änkan Elna. Han uppgaf, utan att kunna åberopa någon källa, att hemmanet »*tillhört*» dessa personer, hvaremot det står i Kronans jordebok för 1658, ur hvilken han hämtat åbonamnet, att Ingelstrup var Adelns Weckodagshemman, Rå och Rörs hemman till Eriksholm, samt sedan allt framgent, att det var frälse insocknehemman, lydande under Eriksholm. Sedan hoppade han öfver i rusttjänstlängderna upptagna åboar, eller 1687 Bengt Lauritsson, 1697 Anders Persson, 1700—08 Lars Christensson, 1709—23 Anders Bengtsson och kom direkte till 1745 Per Månsson, som han gjorde till måg till Lauritz, som lefde 1658; därefter påstod han nästa man, Måns Jönsson 1746—79, vara måg till den föregående. Sedan saknas åbolängden mellan åren 1779—1785, och från sistnämnda år och till 1681 funnos inga åboar, eftersom hemmanet under dessa år brukades till

Digitized by Google

Trolleholm. Sedan sade han, att Ola Pettersson, som detta år fick arrendekontrakt på gården, »*återtog hemmanet*».

Lättare än att bevisa sin härstamning från Jeppe Winter hade Petter Olsson att få sina syskons medgifvande, att de afstodo från sin arfsrätt.

Målet förekom icke mindre än 8 gånger i häradsrätten; afgjordes där 12 Mars 1878; i Hofrätten 20 Decemb. s. å. och i Högsta Domstolen 29 Oktob. 1879. Densamme stadfästade Häradsrättens utslag, utom att rättegångskostnaderna något nedsattes. Häradsrättens utslag hade följande lydelse: »att enär sökanden icke ens påstått, än mindre visat, att omstämda hemmanet Ingelstorp olagligen afhändts vare sig Ola Pettersson, i egenskap af hvars rättsinnehafvare uti ifrågakomna hänseende på grund af arfsrätt och andra arfvingars öfverlåtelse sökanden förde rättegången, eller någon hemmanets förutvarande innehafvare, från hvilken äganderätt därtill kunnat genom arfsföljd eller annat laga fång öfvergå i samme Ola Petterssons hand, lämnades käromålet såsom oberättigadt utan pröfning och vidare afseende — — —».

Digitized by Google

Digitized by Google

VIII.

PÅRUP.

Digitized by Google

Areal: **334 : 18.6.**

Digitized by Google

Pårup.

1 $\frac{3}{4}$ mtl, förmedladt $\frac{11}{16}$ 1786 till $\frac{3}{4}\frac{1}{8}$ mtl, däraf n:r 1 till $\frac{7}{16}$ mtl och n:r 2 till $\frac{1}{8}$.

Namnet Pårup kommer af förnamnet *Pái* eller *Paa* och stafvades 1624 *Porep.*

Eriksholms 1:ste ägare, Tage Thott, upptager 1553 såsom sitt fädernegods: «ett torp heder Parup», och 1630 $\frac{16}{6}$ förvärfvades ytterligare genom köp af Mogens Juell i Jullinge en gård i *Pårup.*

I 1658 års jordebok är »*Paarupt* 2» upptaget såsom »Adels Råå och Rör till Eriksholm».

I slutet af 1600-talet var Pårup bostad för Tage Thotts gårdsfogde, Søfren Hansen, som äfven hade det i aflöning [fritt från landgille och äckepengar 19 dal. 8 öre s. m.].

Skogen till Pårup var ännu 1788 taxerad till 150 svins ållon, hvarför hemmanet förr räknades till skogbogodset.

Ur Sv. Konversationslexikon III, 252—3, kan anföras följande sägen om Pårup:

»Vid Pårup under Trolleholm i Skåne bodde fordom en vid namn Puke, som ägde konsten att behärska naturandarna, såsom troll, gastar m. fl. En höstafton träffade han på Ulfs gästgifvaregård några bekanta, hvilka liksom Puke ärnade sig hem. Puke var till fots, men de andre hade åkdon. Med dem höll nu Puke vad, att han före dem skulle hinna till nästa gästgifvaregård, Blekmåsa, ehuru de fingo resa i förväg. Då de hunnit halfvägs och trodde Puken vara långt efter dem, kom denne ridande i sporrsträck på en gast förbi dem, och då han var midt för dem, ropade han till gasten: »lys upp!», hvarvid denne blossade förfärligt. Däraf ordspråket: »lys upp, sade Puken till gasten».

Rågångstvist mellan Pårup och Winfälle 1724—33.

Vid häradsrättens sommarting 7 Juni 1733 framlade frälseinspektoren Arfwid Tullberg tingsrättens protokoll af 29 Okt. 1724, hvaraf inhämtades, att kronoheijderidaren Henning Hellman instämt Capitainen på Eriksholm,

Digitized by Google

Hollger Trolle, angående ett af bonden Bengt Persson i Pårup påstådt förövfvadt olofligt skogshygge, men svaranden visade med åtskilliga vittnen, att berörde hygge skett uppå frälsehemmanet Pårups enskilda grund; skulle det oaktadt hejderidaren eller åbon Anders Larsson i Winfälle vilja fullfölja saken, borde först bref och notifikation till d. v. generalguvernören, n. m. riksrådet grefve Carl Gustaf Hård afgå, på det att någon å kronohemmanets vägnar måtte förordnas det samma att biträda; men som hvarken hejderidaren eller åbon funnit sig sedermera föranlåtna saken att fullfölja, så anhöll inspektoren om tingsrättens bevis, att härmed så förewette, som beviljades.

Ofvan omnämnda vittnesförhör hölls med:

1:o) Per Månsson, inhyses uti Gryttinge, 73 år gammal, att han väl för 40 år sedan tjänt uti Pårup 1 års tid, men då därsammastädes intet höstats, så att han om dessa markaskäl ej kunde gifva någon underrättelse vidare, än att hans husbonde då sagt till barnen, som vaktade boskapen, att de intet skulle låta dem komma öfver ådran, ty då blefvo de intagna.

2:o) Inhysesmannen Per Ohlsson i Gryttinge, 70 år, att för 36 år sedan tjänte han uti Pårup; då högge de intill ådran uti skogsbacken och brände jämwäl pottaska, efter som dess varande husbonde, Jören Hansson, för honom sade, att bemälte ådra gjorde skäl mellan Winfälle och Pårups mark.

3:o) Nils Persson ibm, 70 år, att för några och 30 år sedan tjänte han uti Pårup; då hörde han en gammal man, benämnd Oluf Jöransson, som var födder i gården, säga, att skälet mellan Winfälle och Pårups ägor gjorde denna ådra, därför han ock hörde honom alltid säga till folken, att de intet skulle köra deras kreatur och ökar öfver den; eljest höggo de och brände pottaska intill ådran.

4:o) Kirstin Persdotter i Lilla Tibbarehus, som tjänt i Pårup n:r 2 36 år »för vuxit folk» och sedan bott där i huset 8 år och alltså varit med och höstat till gården i 44 år och förr än Bengt Persson kommit dit. Hon berättade på sitt samvete, att ådran gjorde skäl på gårdsens egendom ifrån landsvägen till Walla-bäcken.

Pårup 1738 enl. Joh. Hielmbergs karta och beskrifning.

»Pårup, 2:ne hemman i Skogsbögden, i vångalag med hvarandra och sammanblandade med åkrarne; N:r 1 ett helt och N:r 2 trefiärdedels hemman, insockne frälse till Ericsholm.

Åkerjorden är uti en vång belägen, sammanblandat till begge hemmanen, årl. i bruk; jordmånen består af lermylla, råg och kornjord, dito lermullblandning, råg och kornjord, sidländt lerjord, korn och hafrejord, varandes hvart slag med sin särskilda karaktär och signum betecknadt . . .; i medelmåttig årsväxt 2:dre, 3:dje och ibland 4:de kornet, men stundom mindre. Uti en del af åkrarna finnas några rör, renar och jordfasta stenar, som ifrån åkerjordens area afdragne äro . . .; gödes hvart 3:dje år, behöfver till dess cultiverande 4:a par dragare, emedan jorden är tung och svårbrukad.

Digitized by Google

Ängiarne äro ock utj åkervången belägne, som årl. höstas. N:r 1 har sina ängar på östra sidan om landsvägen, N:r 2 å västra sidan; dock hafva de några ängar sammanblandade; ängvallen är af sidvall, måsig sidvall, dito ringare med små buskar, skarp måsig hårdvall med ek, hassel och alebuskar, dito ringare skarpa backar med ekeskog beväxt, några trakter med bokeskog, ek, hassel och lind beväxt, brukas till muhlbete; hvilka begge hemman och gatuhuset Åblatoftas ängar efter dess fruktbarhet på alla slagen i medelmåttig årsväxt taxerat är.

Fäladsmarken och muhlbetet är comunt med alla byar och hemman i Torlösa sochn, nembl. Torlösa, Östraby, Wistofta och Gryttinge byar samt enstakade hemmanen Gryderup, Allerup, 2:ne hemman Pårup, gatuhuset Åblatofta, hemmanen Wijweröd och Skiällaröd, Brödåkra, gathusen Hiertansfröjd och Muhrhuset, tillika med alla gathusen utj omrörda byar. Hvad vidare angår bem:te fäladsmark, finnes uti Wistofta beskrifning med alla dess beskaffenheter noga beskrifna. Byggningstimmer af ek och bökeskogen finnes på ägorna, när af herrskapet för dem utvist varder, samt täpperis och bränneved till husbehof af wie, björk, hassel och ahl, som öfverväxer och förqväfver ängsvallen. Till skatternas afbetalning och legofolks aflöningar varandes allenast boskap; säd måste åboarna köpa. Till staden Malmö 5 mil, Lund 3 mil, Landscrona 2 ½ mil. Här till finnes hvarken frukt eller humblehagar, ej heller fiske.

N:r 1.	Kåhlhagar och gräshage med 2:ne småhus . . .	0 : 8 $\frac{3}{16}$
	Åkerjorden (Toften, Långkullsåker, Nillsåker) . .	14 : 9 $\frac{13}{16}$
	Ängarna (Bäckakroken, Fogdekiärr, som var alldeles beväxt med buskar och stora trärötter, så att det ej kunde höstas utan rothuggning, Tunnakroken m. fl.) (Taxeradt till c. 37 lass hö)	67 : 0 $\frac{11}{16}$
N:r 2.	Kåhlhage; ett gmlt hus för fattigt inhysesfolk och ett litet stycke att så hampfrö uti	0 : 6
	Åkerjorden [Eketoften, Sallåker m. fl.)	10 : 30 $\frac{13}{16}$
	Ängarna (Giärakärret, Stora Myrängen m. fl. . .	72 : 22 $\frac{15}{16}$
Gatuhuset Åblatofta.	Kåhlhage med ett gmlt plommonträd och några rönnar	0 : 3 $\frac{3}{16}$
	Åkerjorden	3 : 12 $\frac{1}{16}$
	Ängarne	21 : 25 $\frac{14}{16}$

Pårup n:r 1 låg söder om landsvägen och n:r 2 norr därom; det n. v. Pårup på samma plats som det sistnämnda.

År 1815 uppmätte G. von Hackwitz hemmanens ägor; kartan med beskrifningen finnes i behåll. Delningen af åker och äng mellan de 4 åboarna skedde efter uppskattning, så att hvar och en

Digitized by Google

af dem erhöll 7 : 21 åker och 32 : 14 äng. Fördelningen efter areal visar: hustomter 0 : 28, åker 37 : 15 ½ och ängsmark 230; sma inägor 266 : 11 ½.

Åbolängd.

N:r 1. 1687 *Tåste Tåstesson;* 1697 *Bonde Tåstesson* och *Bengt Bondesson;* 1717 o. 1727 den sistnämnde och *Oluf Månsson;* 1739 o. 1743 samme Bengt Bondesson och *Måns Olsson;* 1754 o. 1764 den sistnämnde och *Jöns Rasmusson;* 1768 samme Måns och *Pål Andersson;* 1779 o. 1788 den sistnämnde och *Bengt Håkansson;* 1802 o. 1807 *Ingemar Pålsson* och *Ola Jönsson,* 1808 den förstnämnde och *Anders Olsson* [1]); 1814 den sistnämnde och *Ingemar Påls änka;* 1815 samme Anders Olsson och *Måns Ingemarsson;* 1819 o. 1823 *Ola Carlsson* (hvars företrädare var Nils Jönsson) och *Per Pettersson;* 1824 o. 1826 den sistnämnde och *Lars Åkesson;* 1830 den sistnämnde ensam; 1831 *Löjtnant Durietz.*

N:r 2. 1687 *Oluf Jörgensson;* 1697 *Sören Hansson* (Eriksholms gårdsfogde); 1717 o. 1743 *Bengt Persson;* 1754 o. 1759 *Rasmus Jönsson;* 1764 o. 1788 *Per Bengtsson* och *Per Jeppsson;* 1802 o. 1807 *Jeppa Persson* och *Lars Nilsson;* 1808 den förstnämnde och *Nils Larsson;* 1814 o. 1815 samme Jeppa och *Anders Andersson;* 1819 den sistnämnde ensam; 1822 o. 1824 *Ola Andersson;* 1826 den sistnämnde och *Jöns Petterson:* 1830 Ola Andersson ensam; 1831 *Löjtnant Durietz,* som då blef arrendator af hela Pårup.

Pårup från 1831 till 1868.

Laga förrättning skedde vid Pårup 1826—29 af C. E. Åhrberg, som jämväl upprättade den stora kartan öfver hela Trolleholms gods; 1835 kopierades densamma öfver Pårup af Ludvig B. Falkman.

Hemmanen Pårups uti delningen ingående inägor voro 288 : 6.4; därifrån skedde afdrag för grustag 1 : 3, gångstig 0 : 5.2, landsvägen 2 : 23, sma 3 : 31.2; hvarefter till delning återstodo 284 : 7.2.

Pårup n:r 1 erhöll åker 10 : 13.3, äng 107 : 7.9, odlingsm. 3 : 6, skogbevuxna backar 54 : 31.5, sma 175 : 26.7.

Pårup n:r 2: åker 29 : 1.2, äng 62 : 4.3, odlingsm. 17 : 7, sma 108 : 12.5.

Utmark till Pårup: inom utmarksskiftet belägna odalägor 28 : 4.2, torp 17 : 19.6, landsvägen 0 : 20.4, sma utmark 46 : 12.2.

Hemmanets totalareal 334 : 18.6.

[1]) Enl. en anteckning utvräkt för skogsstöld och kyrkostraff.

Digitized by Google

Förenämnda torp voro:

Svenstorp (se 1:sta o. 2:dra anmärkningarna)	9 : 31.1
Äblatofta N:r 1 (se 1:sta o. 2:dra „)	4 : 10.3
Ibm N:r 2 (se 3:dje anmärkningen)	
Ibm N:r 3 („ 1:a o. 4:de „)	
Perstorp N:r 1 o. 2 (se „ „)	
Pårupshus (se 1:sta „)	3 : 10.2
Sma	17 : 19.6

Anmärkningar:

1:sta). Af de inom Pårups utmarks skifte belägne odalägor är den del af ägotrakten, som är närmast Djurups ägor, tillagd torpet *Svenstorp*, hvars hela ägoinnehåll är . . . . . 12 : 4.1

Ägotrakten N:r 788 är tillagd *Äblatofta N:r 3*, hvars ägoinnehåll synes i Allerups beskrifning. Ägotrakten N:r 935 har *Pårupshus* fått sig tillagd, hvarför detsammas rätta ägoinnehåll upptages till . . . . . 3 : 12.2

Alla de öfriga på Pårups utmark belägna odalägor tillhöra *Äblatofta N:r 1*, hvars ägoinnehåll sål. utgör . . . . . 29 : 2 .6

2:dra). Svenstorp och Äblatofta N:r 1, till hela ägoinnehållet upptagna uti denna beskrifning, äro belägna inom Pårups, Gryderups, Wipenröds och Skällaröds utmarker; den den del däraf, som är inom Pårups utmark, utgör för

Äblatofta N:r 1	1 : 11.6
Svenstorp	7 : 7.6

3:dje). *Äblatofta N:r 2* är beläget inom Pårups, Gryderups och Allerups utmarks lotter; Pårups andel däraf är 1 : 24.6

4:de). *Perstorp N:r 1 o. 2* samt *Äblatofta N:r 3*, belägna inom Pårups och Allerups ägor; den del af dem som är belägen inom Pårups utmarks skifte utgör för

Perstorp N:r 1	6 : 24.5
Ibm N:r 2	5 : 27.1
Äblatofta N:r 3	3 : 11.4

5:te) *Pårups* totala och rätta *Utmarks Summa* . . . . . 60 : 23.2

Jordägaren önskade efter skiftesförrättningen bilda en enda farm af Pårup och erhöll till arrendator f. d. löjtnanten vid Amiralitetet [1]) *Johan Fredrik Du Rietz.* Denne man hade varit med om åtskilliga expeditioner i främmande land och talade flera utländska

---

[1]) I ättartaflorna är han förväxlad med en namne, ett år äldre, som tjänt vid Kalmar regemente.

Digitized by Google

språk. Han var släkt och vän med P. G. Ahnfelt, som omnämner honom i sina »Studentminnen». Kamrer N. A. Lundgren har om honom antecknat: »Med arbetsamhet, omtanke och sparsamhet försörjde och uppfostrade han sina 10 barn. Som landthushållare experimenterade han allt emellanåt, och äfven på den tiden, då koladugårdarna ej lämnade annan afkastning, än som erfordrades till husbehof, använde han olika utfodringsmetoder för att utröna huru man skulle kunna erhålla *bästa*, ej *mesta* mjölkafkastning. Härtill använde han för en del kor kraftfoder af oljekakor, men kom till det resultatet, att stråfoder och sädesgröpe var det fördelaktigaste». Han var född 1778 och dog 1856.

Kontraktet utskrefs 1831 på 30 år; arealen 229 : 6 inägor och efter verkställd uppskattning till sex-gradig beskaffenhet 160 tnld; skogbevuxna backar 54 tnld samt betesrätt på den allmänna fäladen. Arrendeafgift under de första 5 åren 19 tnr 34 kpr spannmål, därefter i ytterl. 5 år 43 tnr 4 ½ kpr och under de sista 20 åren 77 tnr 11 ½ kpr., antingen in natura ell. efter markegångslösen med förhöjning under de sista 20 åren af 16 sk. bco pr tna. Från hofveriskyldigheten blef han befriad mot erläggande af 18 tnr, och för att slippa gödselkörningen vid Trolleholm skulle han betala till de 4 arbetsrotar, som verkställde detta, 2 tnr. Undantagsförmåner till f. d. åboar pålades honom. Stängselskyldighet af säteriets enskilda ägor och underhåll af vägar erhöll han sin andel uti. I stället för äckor till en sammanlagd väglängd af 72 mil erlade han 9 tnr spannmål. Angående farmens bebyggande träffades följande öfverenskommelse.

Löjtnanten skulle bygga, arbetet påbörjas genast våren 1831 och så drifvas, att allt vore färdigt till afsyning inom 1835 års utgång. De gamla åbolägenheterna hänvisades honom till begagnande under byggnadsåren samt tillföllo därefter arrendatorn att nyttja efter behag; ville han framdeles gagna dem till stattorpare, skulle de läggas afsides från nya gården för att ej skämma ut denna och skulle i så fall vid arrendetidens slut tillfalla jordägaren. Boningshuset skulle förläggas på f. åbon Ola Anderssons utsedda byggnadsplats, parallellt med allmänna landsvägen och på sådant afstånd därifrån, att en trädgård där emellan kunde anläggas. Detta corps de logis skulle vara 40 aln. långt, 18 aln. bredt och 5 aln. högt från gråstensfoten till jämnvägga och uppföras af korsvirke och tegelväggar. Härtill erhöll han den vid Widtsköfle gård varande bränneribyggnaden. Öfriga hus, som arrendatorn åtog sig uppföra, voro 3 ladugårdsbyggnader på minst 50 aln:s distans från boningshuset, hvaraf 2 skulle ligga i vinkel med detsamma samt vara $80 \times 16 \times 4\frac{1}{2}$ aln. och det 3:dje emellan dessa af samma höjd och bredd samt 40 aln. långt. Utom mursten och taktegel från tegelbruket, virke ur skogarna hvad där kunde erhållas samt 100 furu-

Digitized by Google

skogsäckor af godset för afhämtning af timmer, upplagdt vid allfarväg och på högst 7 mils afstånd från Pårup, erhöll arrendatorn kontant 3000 rdr bco, å hvilket belopp han skulle erlägga 6 % till dess detsamma blifvit använd och redovisadt. Räckte ej beloppet, var det arrendatorns ensak.

Det år byggnadsarbetet skulle vara färdigt eller 1835 anmälte emellertid löjtnanten, att han ej mäktade fullgöra åtagna förbindelser, hvarför jordägaren åtog sig att året därpå afsluta inredningen af boningshuset och uppföra ekonomihusen.

Arrendekontraktet transporterades 1858 på löjtnantens son, *Pehr Fredrik Du Rietz* (f. 1810 i Karlshamn. Handlande i Landskrona; † där 1880; gift 1848 med Maria Elisabeth Bonthron). Vid kontraktstidens slut 1861 erhöll P. F. Du Rietz nytt kontrakt på 10 år. Arrende 106 tnr spannmål eller samma som förut, hvaremot han åtog sig fullborda och stenfria odlingarna samt upprätta stängsel. Kontraktet blef därpå från 25 Mars 1868 öfverflyttadt på *Anders Olsson* från Östraby mölla.

Såsom betecknande för arrendeförhållandena i medio af förra århundradet må följande förvecklingar här i korthet meddelas.

För att belysa dessa måste ett utdrag ur arrendekontraktet göras. Detsamma innehöll, att de skogbevuxna backarna i hemmanets inägor jämte utmarken skulle få gagnas af arrendatorn till bete mot stängselskyldighet till hälften med grannarna etz; därefter skulle arrendatorn äga rättighet företaga nyodling på denna utmark [1]) efter den cirkulationsordning, som framdeles skulle delgifvas honom . . . Ollongälden i Pårups ängsmarker och skogsbackar skulle tillfalla arrendatorn utan betalning. Han tillerkändes en fmn bok till gagnsvirke och sex fmnr bokved till eldning; utvisning skulle ske på hemmanets ägor, och därjämte »betryggades arrendatorn, att inga utstämplingar till någon annan skulle få ske å hemmanets ägor, utom hvad byggnadstimmer vidkommer». Utom famnveden, som beräknades till 6 lass på hvarje famn, skulle arrendatorn erhålla »till vedbränsle all den vedvara, som uppstod vid rothuggningen och rödjande af alla hinderliga buskar i hemmanets åkrar och ängar».

1842 blef löjtnant Du Rietz anmäld för jordägaren hafva begått »contractsvidrigt, olofligt skogshygge,» men blef befriad från allt ansvar därför; året därpå upprepades det af hans son P. F. Du Rietz, som skötte gården för fadren, hvilken slagit sig ned på sin egen närbelägne gård, Sonnarp. Förvaltningen, patron Falkman och inspektor Grönvall, fingo ordres från jordägaren, som ej var bosatt på Trolleholm, att lagligen beifra saken.

---

[1]) Här är att märka, att till Pårupshemmanet fanns ingen annan utmark än den samfälda, långt bort aflägsna, som således ingalunda lämpade sig till odling för arrendatorn af Pårup.

Digitized by Google

Innan rättegången började, brefväxlades. Du Rietz skref till Grönvall:» ... hvad hvarken lag eller kontrakt förbjuder lärer ej kunna förmenas ... Pårup har ej någon sådan fälad, den har blott lika med släbogodset tillsvidare beteesrätt å allmänna fäladen ... Om skogen skulle få upptaga och obehindradt utbreda sig på ängarna, hvad skulle då arrende gifvas för? Dessa blefvo då likställda med de skogbevuxna backarna, för hvilka arrende ej betalas ...

Hvad som hittills varit brukligt under patron Falkmans, ingeniör Åhrbergs och inspektor Schönbäcks förvaltning har varit, att hvad af ekstammarna kunnat begagnas till inre byggnadstimmer, spillter, brostockar m. m., har jag medgifvits utstämpling till, men det öfriga har jag opåtalt disponerat öfver samt äfven med excellensens vetskap afyttrat till den, som bäst betalt det. Ordalydelsen i kontraktet ang. rothuggningen kan aldrig vrängas därhän, att det blott har afseende på buskarna, då det heter: rothuggningen samt röjningen af hinderliga buskar tillfaller arrendatorn ... Hoppas inspektoren undviker sådana mått och steg, som nödvändigt komma att inveckla oss i en höget obehaglig rättegång ...»

En så lydande stämning uttogs emellertid till tinget i Åkarp d. 17 Nov. 1843: »Arrendatorn af farmen Pårup, Herr Löjtnant Du Rietz, har en son, Herr Per Fredrik Du Rietz i Widtsköfle, hvilken förl. år företog sig det orådet att på Pårups ägor låta nedhugga en ej obetydlig del ekeskog och blef också för detta ofog ställd under enskildt tilltal inför respektive ägare, som dock på förbön af fadren, Herr Löjtnant Du Rietz, för den gången eftergaf hans förseelse; men utan afseende härpå och utan att låta tillrättavisa sig af Hans excellens' godhet och öfverseende, har bemälde Herr Per Fredrik i år under vår och sommartiden förnyat sitt hat till den på Pårups ägor befintliga ekeskogen och där låtit hugga utan ringaste anmälan eller föregående utstämpling ett antal ekar af minst 73 stycken samt tillgripit och bortfört en mängd af det därvid uppkomna virket, allt på sätt hållen syn närmare utvisar.

Respective ägaren, hvars tålamod vid detta Herr Per Fredriks förfarande förgått, har anbefallt mig att Herr Per Fredrik till laga näpst befordra ... med påstående å honom om ansvar enl. lag ...»

Fadren Du Rietz, äfven instämd, ingaf följande skrifvelse:

»Som jag nu för ålderdoms svaghet öfverlämnat Pårups bruk till min äldsta son, Per Fredrik, och flyttat därifrån hit till Sonnarp för att i lugn sluta mina dagar, så får jag dock såsom upptagen i stämningen svara, att det alltid varit H:s Excellens' vilja, att odling skulle ske, hvilket riddare Falkman och inspektor Schönbäck kunna intyga, och att dessa odlingar äro långt ifrån att misshaga honom, fast inspektor Grönwall kan hafva sina åsikter, hvilka jag ej vill undersöka; önskar blott, att samma rättskaffenhet vore till finnandes hos herr inspektoren som hos min son ... Mot Grönvalls förvaltning får jag anmäla följande: alla bestämmelser i kontraktet, som innehålla något till arrendatorns förmån, har han brutit emot; det nämnes, att ingen utstämpling får ske på Pårups mark annat än till byggnadstimmer — detta har icke iakttagits; arrendatorn har rätt att erhålla sin utsyning till famnved på Pårups mark — det oaktadt har jag fått den på Ramstorps mark; det utsatta famnbeloppet skall på så sätt räknas, att 6 lass motsvara en famn — det oaktadt har jag blifvit tvungen att famnlägga veden i skogen, som för mig medfört ökad kostnad och besvär, det svåraste för mig har varit, att jag under vinterdagarna vid mina år varit tvungen att längre tid uppehålla mig i markerna för att tillse arbetsfolket, hvilket ej behöfts, om jag strax efter nedhuggningen och sågningen fått köra hem knubbarna, då jag från mitt fönster kunnat tillse arbetet; för den sjuklighet,

Digitized by Google

som jag härigenom ådragit mig, fordrar jag, att Grönwall blir ålagd betala mig minst 100 rdr bco; kontraktet tillerkänner arrendatorn arrendenedsättning missväxtår; ingen annan än inspektoren har därom kunnat underrätta Hans Excellens, och om ej Grönwall kan styrka och förmår visa, att han redligt och pliktenligt anmält rätta förhållandet, så fordrar jag, att Grönwall blir dömd ersätta denna min förlust. Som jordägaren låtit nedhugga och till famnved upplägga en stor del af Pårups bökeskog, hvarigenom jag beröfvats under hela arrendetiden olloninkomsten, och gräsväxten i ängarna därigenom blifvit förstörd, så att under flera år därefter ej kunnat höstas mer än 1 lass hö, där jag förut erhöll 6 à 10 lass, så anhåller jag, att tingsrätten behagade utsätta vite för öfverträdelse af denna punkt samt tillerkänna mig skadeersättning för återstående arrendeår . . .»

Unge Herr Per Fredriks svaromål lydde:

»Hvad hans (Grönwalls) ganska artiga påstående vidkommer, att jag låtit nedhugga, som han behagar yttra sig, en ej obetydlig del ekeskog samt blef för sådant ofog ställd under enskildt tilltal inför respective ägaren, som dock på förbön af fadren för den gången eftergaf hans förseelse, — så hvad vedhuggningen vidkommer har jag icke låtit nedhugga någon annan skog än de i ängarna stående enstaka träd, hvarest odling för året blifvit verkställd och hvilka för 8 à 10 år sedan af riddaren Falkman blefvo utsedda och hvartill arrendatorn af Pårup enl. kontrakt är berättigad, hvilket synes tydligen af 9:de punkten, hvari nämnes om att odling på utmarken till och med skulle vara tillåten, då alla de öfriga inägorna äro i vederbörlig ordning. Det kan väl icke vara till förfång för ägaren af Trolleholm, att träden fått stå 8 à 10 år längre, utan snarare för arrendatorn. Det skulle vara roligt veta huru Tit. Grönvall vill förklara 9:de punkten eller huru han tänkt sig odling kunna verkställas, om träden skola stå kvar? Har jag, som Tit. Grönwall yttrar sig, hat till skogen, så har Tit. Grönwall hat emot all odling åtminstone på Pårup.

Af de sålunda rothuggna träden har jag icke borttagit mer än toppar och grenar, hvartill jag enl. både kontraktet och enskild tillåtelse äger rättighet; vidare står i 13:de punkten, att inga utstämplingar till någon annan får å hemmanets ägor ske, utom hvad byggnadstimmer vidkommer. Alltså äger förvaltaren af Trolleholm icke rättighet att till någon annan lämna gren och ris (och dylikt kan väl ej kallas byggnadstimmer, hvartill för resten knappt något träd där duger) — följaktligen måste arrendatorn af Pårup äga rättighet att taga det, synnerligast som det väl ej kan vara meningen att låta det ligga och ruttna upp, som äfven skulle omöjliggöra plöjning och harfning af odlingsfältet. Dessutom står i kontraktet, att arrendatorn har rätt till all den vedvara, som vid rothuggning och röjning af alla hinderliga buskar å hemmanets åkrar och ängar erhålles.

Sålunda anser jag arrendatorn af Pårup berättigad icke allenast till alla grenar, utan äfven till alla de träd, som rothuggas på odlingsmarken, så vida de ej duga till timmer — och så har äfven förr varit förhållandet innan Tit. Grönwall gjort sig så myndig. Men det oaktadt har jag icke borttagit annat än grenar till undvikande af krångel, men jag märker det hjälper icke; det gamla ordspråket besannas: »den, som vill sjunga, får nog visa». Det s. k. enskilda tilltalet äfven som förbönen är något alldeles obekant för mig; därom måste visst Tit. Grönwall hafva drömt och sedan med sin lifliga fantasi trott, att det var en verklighet . . . Det s. k. tillgreppet af en mängd virke är en uppenbar lögn, hvilket jag med vittnen kan styrka, och yrkar jag, att Tit. Grönwall för detta yttrande må komma att ståndа ansvar enl. lag.

Den syn Grönwall åberopar och hvilken han låtit sina verktyg hålla, utan att jag vet det ringaste därom annat än ryktesvis, bevisar, att Tit.

Digitized by Google

Grönwall icke vill handla ärligt mot mig; hade Grönwall ansett H:s excellens' rätt verkligen förnärmad; så borde han valt ojäfviga män därtill, och synes det, som om motparten äfven bort vara närvarande.

Skulle hvad jag nu yttrat icke vara nog för att frikänna mig från Tit. Grönwalls oförskämda påståenden, eller han icke skulle vilja medgifva, att arrendatorn af Pårup äger verkställa rothuggning å den mark, som odlas, så anhålles om uppskof till nästa ting för att som vittnen få inkalla riddaren Falkman på Södertou och f. d. inspektor Schönbäck på Schönabäck för att få utrönt om icke meningen var, då kontraktet upprättades, att alla ägorna skulle få odlas, om icke meningen då äfven var att därstädes stående träd skulle få rothuggas, och om icke praxis då var, att arrendatorn på Pårup som ock på öfriga farmer, där skog fanns på odlingsmarken, att arrendatorerna erhöllo de rothuggna träden för besväret att borttaga dem, med undantag af timmerträd, samt slutligen för att styrka, att jag hade H:s Excellens' grefve Trolle Bondes muntliga tillåtelse till den rothuggning, som i år är verkställd».

Grönwall hade låtit 2 af godsets åboar 15 Aug. intyga, att minst 73 st. ekar under förl. vårtid blifvit i gränsen mot Hallsfarm med roten uppgräfda. Ekstammarna lågo kvar och värderades till 1 rdr 16 sk. bco pr styck; däremot voro rotändarna och topparna borttagna och ansågos kunna beräknas till 10 lass à 32 sk. bco lasset.

P. F. Du Rietz' syneförrättning af 3 män var daterad 11 Nov. och innehöll ungefär detsamma.

Målet förekom åter 24 Febr. 1844, och hade käranden inkallat vittnen, som styrkte, att Du Rietz försålt en del stolpar och löshult. Svaranden nekade ej härtill; hans vittnen hade ej hörsammat kallelsen, och blefvo de vid vite af 3 rdr 16 sk. bco ålagda att vid nästa ting infinna sig. Dessförinnan träffades dock förlikning. Herr Per Fredrik erkände sig skyldig till skogsåverkan, förklarade sitt skrifsätt mot Grönwall opassande och erlade 200 rdr bco i ersättning för det besvär han åsamkat.

1865 till vårtinget stämde P. T. Du Rietz Trolleholms forster, Rasmussen, med påstående, att famnutvisningen var för knappt tilltagen och att han kunde frakta en famn på 5 lass, men blifvit lofvad 6 lass af famnen. Forstern gensvarade, att om famnuppläggning skedde i skogen, skulle det visa sig, att utsyningen godt räckte till. Äfven detta mål blef uppskjutet, men parterna förliktes, på så vis att Du Rietz erhöll ytterl. en famn.

Både far och son Du Rietz voro ganska påstridiga och ställde gärna till krångel. Det tvistades om betet på allmänna fäladen, som, då detsamma blott var upplåtet tillsvidare, de ansågo sig hafva rättighet uppsäga nyttjanderätten till mot befrielse från instängningsskyldighet. Stängslet kring inägorna och skogens fredlysning blefvo äfven tvistefrön. Onera beräknade Du Rietz till 283 kr. 74 ö. om året från 1850—60. En stor packe bref och promemorier rörande Pårupsaffärerna vittna om allt trassel, beroende på att jordägaren ej var bosatt på gården, att kontrakten voro otydligt

Digitized by Google

uppsatta och att ovänskap rådde mellan förvaltaren och arrendatorn. Skogs- och landtbruksintressena kunde ej förenas, och samme man var förvaltare af det hela. Omorganisationen var ännu så ny, att formerna ej hunnit blifva klara och fasta. Skördarna voro klena på en stor del ny jord, växtföljderna ändrades och profvades, och dräneringen var ännu i sin linda. För de 2 sista sakerna vill jag något redogöra.

Arrendatorn ansåg nyodlingarna efter starkare gödning och till följd af jordmånens godhet kunna likställas med den gamla jorden. Han delade därföre sina 40 tnld i 10 skiften med 4 tnld i skiftet och försökte med: 1) träda, 2) raps, 3) rödklöfver, 4) korn, 5—9) alsikeklöfver, 10) hafre. Han kom till den erfarenheten, att det ej var bra så klöfver i rapsen, hvarför han ändrade cirkulationen till: 1) träda med gödning, 2) raps, 3) vintersäd, 4) klöfver, 5) korn, 6—9) gräs (5 ℔ hvitklöfver, 20 ℔ timotej pr tnld; »kan alsikeklöfver erhållas, är det så mycket bättre»), 10) hafre. Arealen ökades till 60 tnld med samma växtföljd; han iakttog blott att ej så raps i den nya jorden, utan hade då råg.

Arrendatorn öfverenskom med jordägaren att dränera Pårup. Jordägaren skulle tillhandahålla rör och äfven bekosta arbetet, som arrendatorn skulle utföra; härå skulle erläggas 6 % ränta och 2 % amortering, sma 8 %. Arbetet började 1862, afslutades 1871 och kostade 8609 kr. 93 öre. Priserna ställde sig sålunda: öppna afloppsdiken från 33 till 50 ö. pr fmn, rördiken till 4 fots djup 17 ö., rörens läggning 1 ½ ö. och täckning 3 ö., allt pr fmn; tegelrören pr 1000 st. 1 ½″ 15 kr., 2″ 21 kr., 3″ 37 kr. 50 ö., 4″ 60 kr. och 5″ 80 kr.

Dräneringsarbetet afslutades först under Anders Olssons arrendetid.

Pårup från 1868 till närvarande tid.

Med jordägarens medgifvande öfverlämnade P. F. Du Rietz, som förut nämnts, arrenderätten på Pårup från 25 Mars 1868 till arrendetidens slut 1871 på *Anders Olsson*. Kontraktet blef samtidigt förlängdt till 1878. Tillträdaren iklädde sig husrötan, d. v. s. mottog utan syn husen i befintligt skick. Afträdaren tillhöriga hus värderades till 1823 kr. samt vinter- och klöfverutsäde, trädans drifning, gödselutkörningen m. m. till 1600 kr. och ett tröskverk, hvari Du Rietz ägde hälften, till 300 kr. Summa 3723 kr. Tillträdaren erhöll allt detta, jämte kontrakteradt vårfoder (600 L℔ och 1200 L℔), men erlade däremot till afträdaren kontant 10000 kronor.

Digitized by Google

Areal: gårdstomter 1 : 23.6; trädgård 0 : 20.4; torp med hagar 0 : 31.1; sma 3 : 11.1; åker i 8 vångar [med 25 à 26 tnld i hvarje] 205 : 3; större diken och flodgrafvar 3 : 27.5; vägar m. m. 4 : 18; sma impedim. 8 : 13.5; skogsmark [undantagen från arrendatorn] 71 : 10.8; summa 288 : 6.4.

Arrende 1878—1898 [208 : 14 à 14, sma 2918 kr. 12 ö.] [1]) 1314 kbf. Samme man nytt kontrakt 1898—1908; arrende [206 à 15, sma 3090 kr.] 868 kbf ell. 227 hl. spannmål samt 1545 kr. i penningar. Arrendet för år 1903—4 utgjorde 3185 kr. 17 ö.

Allt är nu mera dräneradt och märgladt med kalkmärgel från Toarps mosse. Anders Olsson sköter sitt jordbruk efter alla nutidens fordringar.

Växtföljden, som förut var: träda, vintersäd, gräs, gräs, korn, gräs, blandsäd och hafre, har Anders Olsson förändrat till: träda, vintersäd, gräs, gräs, korn, rotfrukter, ärter och grönfoder, blandsäd och hafre. Han har sedermera frångått densamma och brukar nu jorden på följande vis: 1) träda, 2) vintersäd, 3) korn, 4) gräs, 5) gräs, en del gödslas med stallspillning, upplöjes och besås med råg, resten ligger i 3 års vall, 6) blandsäd och gräs, 7) hafre; rotfrukter på 6 à 8 tnld i det skifte, där det bäst passar sig.

Flodgrafven »Djurup-Tegelbruket», som berör Pårups plan, har jordägaren till en del bekostat.

Byggnaderna. Enl. synen 1878 hade dessa undergått följande förändringar. Ett svinhus af tegel, 21 × 12 aln., hade tillkommit. Inredningen förändrad i östra och västra längorna, hvilka dessutom mot norr blifvit tillbyggda, hvardera med 24 aln. Dessa tillbyggnader, bekostade af arrendatorn, har jordägaren tillöst sig för 500 kr. En logbyggnad eller sädeshjälm, 60 × 20 × 8 aln., uppfördes 1897. Husen brandförsäkrade 1898 för 18200 kronor.

Småhus invid Pårups gård äro följande:

1 hus, som äges och bebos till hälften hvar af vagnmakaren Johannes Persson och änkan Bäckström; i vinkel med detta 1 hus, som bebos af skomakare Zetterholm; (i tomthyra till Pårup 3 kr. af hvardera); 1 stathus, som äges af statkarlen; 1 hus, som tillhör Pårups arrendator; 1 hus, som äges och bebos af stenhuggaren »Per Patron»; 1 stathus, som äges af statkarlen; 1 hus, sammanbyggdt med det förra, äges af Pårups arrendator; 1 hus, »Forsbergs hus», äges af arbetare med samma namn; 1 hus, som äges af Johannes Persson; 1 hus, sammanbyggdt med det förra, äges af Kjerstin Persson; 1 hus, som äges af sillhandlaren Frid. Summa 11 st. Dessa ligga dock ej hopgyttrade, utan spridda.

---

[1]) Värderingsmännen åsatte för de 10 sista åren (1888—1898) ett arrende af 18 kr. pr tnld ell. 3753 kr., hvilket ej blef tillämpadt. Arrendatorn åtnjöt för 6 : 24.1, odlingsmark inom skiftet n:r 8, 3 frihetsår medelst ett årl. afdrag å arrendet af 94 kr. 49 ö. Vidare erhöll han i odlingshjälp å denna areal växande skog, utom ekarne, hvilken skog var taxerad till 500 kr:s värde. Slutligen nedsattes arrendet från 1885 till 1271 kbf ell. 332,66 hl.

Digitized by Google

Återblick.

År 1806: åkerarealen 30:16; afkastningen 99 tnr spannmål, 200 lass hö à 30 pund; vinterföddes 16 hästar, 32 fäkreatur, 32 får och 15 svin; arrende, utom obegränsad arbetsskyldighet af 3 åboar, 30 pund smör och 3 rdr 24 sk. bco.
År 1827: 38 tnld; afkastn. 123 tnr spannmål, 100 tnr potatis, 160 lass hö à 30 pund; besättning lika med förut; arrende lika.
År 1877: 208 ¼ tnld; gröda och inventarier brandförsäkrade för 23470 kr.; arrende med amortering på dräneringskostnaden 2200 kr.
År 1898: 206 tnld; arrende 3126 kr. 85 ö.

Pårupshus N:r 1.

Vid skiftet afsattes till detta ställe en *areal* af 3 : 12.2, gamla odalägor inom Pårups utmarksskifte, och lämnades till f. åbon i Pårup, *Anders Andersson*, på vissa frihetsår till odling och bebyggande. Frihetsåren upphörde 1832, då det redan året förut utgifna 30-åriga kontraktet började tillämpas; utskylderna voro 52 m:s-dagsv:n, 3 dagkörningar, äckor och spånad. Kontraktet transporterades 1836 på *Sven Persson*, och därefter erhöll hans änka, *Bengta Andersdotter*, 1861 nytt kontrakt på behagl. tid på samma villkor. Vid den syn, som samma år förrättades, bestod torpet af ett enda hus, 27 × 8 aln., men gammalt och dåligt. Fem år därefter öfvertog *Ola Svensson* kontraktet och erhöll nytt 1870 på behagl. tid mot utgörande af 35 m:s- och 10 kv:sdagsverken. Vid värdering 1878 ansågs jorden vara god och värd 20 kr. pr tnld ell. 60 kr., som betalades med samma arbetsutskylder som förut. Som emellertid huset var alldeles förfaret, stället litet och alldeles kringslutet af Pårups åker, beslöts att uppföra ett nytt ställe åt Ola Svensson på den s. k. Perstorps och Äblatofta fälad. Detta sattes i verket 1887; se vidare därom *Furulund N:r 2*. Pårupshus raserades; men Ola Svensson har fått behålla jorden till 1907 mot 40 kr. i årl. arrende, hvarefter den skall införlifvas med Pårup.

Äblatofta N:r 1 och 4 samt Svenstorp.

Äblatofta N:r 1. Beläget till största delen på Pårups utmarksskifte [1]).

Detta gatuhus omnämnes redan 1687: *Äple Tofta*, åbo *Olof Bengtsson*, »räntar 2 pund smör»; 1697 *Eble Tofta*, *Sören Hanssen* (Eriksholms gårdsfogde), »kan så korn 1 tna, hafre 5 skepp., afla hö 6 lass, taxeradt till 5 skepp. hartkorn»; 1721—1743 *Åke Persson*, först 3 dlr 16 ö., sedan ¼ pund smör och 2 dlr 20 ö.; 1754—1779 *Nils Persson;* 1779 *Nils Nilsson;* 1788—1827 *Nils Cronberg* d. ä. och d. y., far och son, skogvaktare; anteckning 1806: »godt hus».

[1]) Se här ofvan hemmanets beskrifning.

Digitized by Google

Till detta hus hörde 1788 c. 3 ½ tnld åker och nära 22 äng; 1816 i det närmaste 4 åker och 20 äng. Cronberg afled 1827 och efterlämnade en ung änka, *Bengta Jönsdotter*, som fick torpet på nedsatta villkor i donation. Hon blef året därpå omgift med *Johannes Olsson* från Bollstofta kvarn, som sål. blef antagen till åbo. Denne synes hafva varit en krångelmakare, hvarför rättegång uppstod om virke, som han mottagit till husens iståndsättande; som han ej fullgjort denna skyldighet, blef han skild från stället, hvilket 1831 utarrenderades på 30 år till *Ola Andersson*, f. d. åbo i Pårup. Vid skiftet afsattes 29 : 2.6. Utskylderna skulle i hans och hans hustrus lifstid allenast utgöra 156 m:s-dagsverken i stället för åsatta 312 st.. dagskörslor 24 st., förutom äckor m. m. Då det i kontraktet står, att torpet var anslaget till dem i donation, så voro de förmodligen på något vis besläktade med de gamla Cronbergarna. Den äldre af dessa var en införskrifven tysk jägare, om hvilken flera historier varit i omlopp. Han ansågs bland annat »gå igen». Så hade en kvinna, som icke visste, att han var död, en morgon mött honom på den s. k. »Inspektorsfäladen» (Allerup och Gryderups fälad, det n. v. Grönvallsfarm) samt tilltalat honom, där hon såg honom komma i sin vanliga gråa rock, om han visste hvar kreaturen uppehöllo sig. Han upplyste henne därom, men tillade: »Fråga aldrig Cronberg något mera». När hon kom hem, fick hon höra, att skogvaktaren var afliden.

Byggnaderna bestodo 1830 af boningshus, 24 × 9 × 3 aln.. samt östra och södra längorna, den senare ombyggd 1836 till 39 × 11 aln. Vid synen 1861 hade tillkommit en länga utom gården, 24 × 8 ½ aln. 1861 erhöll Ola Andersson nytt lifstidskontrakt, men afled året därpå, hvarefter änkan behöll stället till 1867, då kontraktet transporterades på Ola Anderssons styfson, *Jöns Nilsson*, som utgjorde fullt arrende. Denne s. k. »Skytte-Jöns», hvilket namn han erhållit af torpets binamn »Skytte-huset» (efter de gamla skyttarna Cronberg), erhöll nytt kontrakt 1870 på behagl. tid; han utgjorde 234 m:s-, 40 kv:sdagsv:n och 18 dagskörslor. Han bötfälldes för olofligt skogshygge 1875 och afflyttade året därpå till ett nyuppfördt hus i närheten af Gryttinge skolhus.

Äblatofta N:r 4. Är till allra största delen beläget på Gryderups utmark. Tilldelades vid skiftet 10 : 14.1. Uppodlades af *Nils Åkesson* i Lycktehus (på Hallsfarms ägor) och bebyggdes 1829. Han erhöll 1831 kontrakt på 30 år; utskylder: 84 m:sdagsv:n och 6 dagkörningar. 1841 transporterades kontraktet på *Nils Jönsson* från Sonnarp. Vid synen 1861 antecknades, att husen blifvit genom vådeld förstörda, hvarför jorden tillades Svenstorp.

Svenstorp N:r 1, äfven kalladt »Gungakärr». Till största delen beläget på Pårups ägor; erhöll vid skiftet 12 : 4.1 oodlad, med alebuskar beväxt mark invid Djurups gräns. Dess förste bebyggare

Digitized by Google

var *Sven Andersson* i Gryttingehus. 1825 påbörjade han detta arbete, och stället blef uppkalladt efter honom, men 1827 afstod han det, och *Per Larsson* blef torpare samt erhöll 1831 kontrakt på 30 år; utskylder: 156 m:sdagsv:n och 12 dagkörningar. Men icke heller denne blef gammal på stället. 1833 antogs annan torpare, *Per Jonsson* från kronoskattehemmanet Långaröd. 1861 tillträdde *Nils Persson*, som då äfven mottog det nedbrända Åblatoftas jord, då arealen blef 22 : 18.2. Men Svenstorps hus voro redan förut otillräckliga, allenast 2 små hus, och med anledning af nya planer upphörde torparen 1876 med arrendet. I undantag erhöll han af Svenstorps jord 3 : 16.6 och blef kvarboende i huset, där han afled 1904 (78 år).

Jordägaren beslöt sig 1876 för att sammanslå dessa 3 invid hvarandra belägna ställen och däraf bilda en enda gård. Åbon på n:r 1 hade för skogsåverkan blifvit afhyst, n:r 4 hade brunnit, och de öfriga husen voro små och bristfälliga. Ägorna sammanslagna, med donationsjorden vid Svenstorp, utgjorde 58 : 21.6. Till arrendator på behaglig tid från 1876 antogs *Tomas Olsson;* arrendelösen för dagsverkena fixerades till 487 kr. 50 öre, hvilket blef alldeles för högt, då jorden var mager, icke sammanförd i skiften och till stor del oodlad. Jordägaren åtog sig visserligen att uppföra året därpå ett boningshus och en uthuslänga; men arrendatorn blef ålagd att flytta den »brukbara» stallängan från n:r 1 Åblatofta samt å utsedda byggnadsplatsen uppföra och inreda densamma allt på »egen bekostnad». De hus, som sålunda tillkommo, uppfördes af snickaren Hans Bodelsson från Gryttinge för en ackorderad summa af 900 kronor och insynades i Okt. 1877. De voro: Boningshus af ekekorsvirke och brändt tegel, 34 × 12 aln., och stallänga af samma materiel, 40 × 14 aln. Loglängan, som arrendatorn uppförde, hade samma dimensioner som stallängan. Husen hafva sedermera visat sig vara slarfvigt uppförda och af för klent timmer. Någon riktig tillsyn fanns icke förr, och allt skulle göras så sparsamt som möjligt, till men och skada för n. v. generationen.

Flodgrafven »Djurup-Tegelbruket» skär planen, och bekostade jordägaren 1886 dess upptagande öfver torpets mark med 483 kr. 75 öre.

Tomas Olsson erhöll nytt kontrakt 1881 på 10 år. Uppmätningen 1878 visade: tomt och trädgård 0 : 13.7; åker 33 : 28.6; lindor och odlingsmark 14 : 6.3; impedimenta 1 : 23.4; sma 50 : 8, hvartill kommer donationsjorden Svenstorp 3 : 13.6, sma 53 : 21.6. Värderingsmännen åsatte 34 à 12, 14 à 6 och för Svenstorp 3 à 10, sma 522 kr.; därifrån skulle sedan göras diverse afdrag, men Tomas Olsson kunde ej behålla arrendet längre än till 1889 till följd af sjuklighet, och arrendet öfvertogs af *Nils Larsson* från Sonnarp på 12 års kontrakt för 400 kr. under 6 år och därefter 450 kr. Han afsade sig arrendet 1890, och *Tomas Nilsson* från Kolleberga erhöll

Digitized by Google

11 års kontrakt till 1901; under de första 5 åren skulle han erlägga 466 kr. och därefter 516 kr. Häri skedde dock stora förändringar; från 14 Mars 1891 erhöll han arrendet nedsatt till 300 kr. och från 14 Mars 1895 till 400 kr., hvaremot utgående ersättningar för undantag ej längre ersattes honom, och skulle arrendet ökas med 66 kr., när de gamle afledo. År 1895 frånskildes stället till granplantering 4 : 16.6 dålig, flera gånger bränd jord, och arrendet nedsattes för återstående arrendetid till 336 kr. och 30 kr:s förhöjning, när undantaget till Nils Persson i Svenstorp upphörde. Vidare bestämdes, att ½ af åkerjorden skulle årl. fullständigt stenfrias och dräneras samt läggas i skiften m. m. *Arealen* 1901 : tomt o. trädgård 1 : 17.7; impedimenta 1 : 26.8; oodladt 0 : 12; åker 45 : 12.5; granplantering 4 : 16.6 sma 58 : 21.6, däraf till arendatorns disposition 49 : 5. Ehuru så mycket blifvit påkostadt på jorden genom aflopp, dränering, stenbrytning, sämre jords frånskiljande och en bestämd växtföljds införande, kunde ej högre arrende erhållas än 10 kr. pr tnld, och gården utlämnades på nytt från 1901 till förre arrendatorn på 10 år för 450 kr.

Häraf inhämtas den lärdom, att dylik jord ej bör odlas och framför allt ej brännas, ty det behöfves sedan godt hundra år att reparera sådan skada. Bäst hade varit, om vid skiftet på slutet af 1820-talet denna mark blifvit skogsplanterad, då jordägaren sluppit omkostnader och gäckade förhoppningar och nu i stället en snart 100-årig bokskog där blomstrat sådan som säkert fordom fanns där, innan människorna i sin enfald förgrepo sig på naturen.

Husen äro 1895 försäkrade för 4,500 kr.

Tomastorp.

Uppkalladt efter förut omnämnde *Tomas Olsson* i Äblatofta. För att bereda honom ett hem afskildes 1889 af Äblatofta fälad 5 : 18.7, som af jordägaren bebyggdes och lämnades Tomas på lifstid; fritt till 1899, därefter 12 kr. om året. Omkring stället uppväxer nu den 1895 planterade granskogen.

Äblatofta N:r 2 och 3 samt Perstorp N:r 3.

Äblatofta N:r 2. Detta hus upptages i uppbördslängderna 1:sta gången 1739 med *Jöns Jönsson* som åbo, »räntar 2 dlr». Året därpå nämnes om detta och n:r 3: »dessa 2:ne hus äro byggda på hemmanet Pårups grund och har allenast kåhlhage, består under bem:te hemmans landgille». 1754 *Anders Svensson;* 1759 *Åke Jönsson;* 1764 *Anders Rasmusson;* 1779 *Per Mattisson;* 1788 *Per Larsson;* 1802—22 *Måns Mårtensson;* 1806 anmärkes, att det är «ett godt hus»; uppmättes 1816, innehöll 3 : 12 åker, 12 : 16 äng (22 lass hö), sma areal 15 : 28.

Digitized by Google

Vid skiftet 1828 tillades stället 15 : 8.8 och ansågs till största delen liggande på Gryderups utmark, eller med 10 : 19.4. Utlämnades 1831 på 30 års arrende till *Per Månsson* mot 208 m:sdagsverken och 16 dagskörslor. Efter arrendetidens slut blef det sammanslaget med n:r 3.

Åblatofta N:r 3. Detta hus uppfördes samtidigt med n:r 2; hade till åbo 1739 *Per Pålsson;* 1754 *Anders Mårtensson;* 1779 *Michell Persson;* 1788 *Per Mattisson;* 1802 och 1809 *Per Larsson.* Vid uppmätningen 1816 var arealen 3 : 19.5 åker, 7 : 31.5 äng [15 lass hö], sma 11 : 19. 1818 *Sven Persson* åbo. Han afsade sig för fattigdom torpet 1822, och i hans ställe städslades *Jöns Andersson* från Reslöf, som betalade 3 rdr 16 sk. bco specie i städia och förband sig årl. erlägga 32 sk. bco vid Thomasmässotid samt utgöra 104 m:sdagsv:n och 8 dagskörslor. Emellan Sven Persson och Jöns Andersson ingicks d. 2 Nov. 1822 en öfverenskommelse, hvari efterträdaren afsade sig åborätten till detta hus »emot de förmåner jag genom särskild öfverenskommelse denna dag träffat med Jöns Andersson». Enl. den syn, som hölls å huset i April 1823 af gårdens förvaltare, Hellstrand, biträdd af en af godsets åboar, Pål Månsson i Ramstorp, och skogvaktare Nils Cronberg, var det hus Jöns Andersson mottog ej mycket att stå efter. Det var 39 aln. långt och 9 aln. bredt, men hvarken »långfot» ell. »tvärfot» funnos, »hvilka för byggnadens framtida behof oundgängligen böra underläggas, men som desamma efter vanligheten anses kostnadsfritt erhållas på Herrskapets skogar, upptages icke vidare än arbetskostnaden 8 rdr bco». Halmtaket var alldeles odugligt; loft saknades öfver hela längan; gaflar likaså; men dessa ansågos kunna upprättas med stakar och inflätadt enris för 16 sk. bco. Jöns Andersson afled 1859 [72 år], men hade dessförinnan öfverlämnat stället till sin son, *Anders Jönsson.*

Perstorp N:r 3 på Allerups mark erhöll 1828 vid skiftet 2 : 8.5. Alla handlingar om detta ställe äro bortkomna, så att några upplysningar därom ej kunna lämnas. Vid Euréns uppmätning 1878 innehade stället 2 : 9.6 och brukades af f. d. skräddaren *Per Danielsson,* som 1881 afstod jorden till Åblatofta n:r 2 och 3, men fortfarande kvarbor i den där befintliga lilla stugan. För tomtplatsen med ett mindre potatisland utgör han till torparen 8 höstdagsverken. Den förut under n:r 3 nämnde Jöns Anderssons son, *Anders Jönsson,* öfvertog båda numren 1861 på behaglig tid emot utgörande af 390 m:sdagsv:n och 30 dagskörlor. Undantag utgick till f. åbon på n:r 2, Per Månsson, med hustru [1 tna 18 kpr råg och lika mycket korn]. Arealen var 24 : 23. Det synes ej hafva gått för honom, ty 1868 blef *Johannes Persson* hälftenbrukare med jordägaren på 2 år, under hvilken tid en ny boningslänga uppfördes. 1870 erhöll han kontrakt på behaglig tid mot utgörande

Digitized by Google

af 234 m:s och 40 kv:sdagsv:n samt 18 dagskörslor; upphörde med arrendet 1881.

1878 uppmättes torpet; *areal:* Tomt och trädgård 0 : 9.5; åker 27 : 18; dito [Perstorp n:r 3] 2 : 9.6; odlingsm. 6 : 11.2; impedim. 2 : 11.8; sma 38 : 28.1. Arrendevärderades till 500 kr. och utlämnades 1881 på 10 års kontrakt till *Pål Svensson* för 470 kr. Jordägaren bekostade 1886 den stora flodgraf »Djurup-Tegelbruket», som går öfver torpets plan, med 551 kr.

Samme man nytt kontrakt 1891. *Arrende* 1891—1901 [36 à 18, sma 648 kr.] 312 kbf. ell. 81,66 hl.; 1901—1911, därest kontraktet, som är ställdt på uppsägning, fortfar [10 % förhöjning å gla arrendet, sma 712 kr. 80 ö.] 89,77 hl. Arrendet för år 1903—4 var 648 kr. 14 ö.

Dräneringsskyldighet ålåg arrendatorn under de första 8 arrendeåren till 4 fots djup, och bidrog jordägaren med 4 ö. pr fmn, förutom fria tegelrör som vanligt.

1897 frånskildes stället 2 tnld, som granplanterades, hvarför ett afdrag af 14 kr. sker. Hela *arealen* är sål. nu 36 : 28.1, däraf åker 34 : 6.8.

Stället nybyggdes 1868, men ganska slarfvigt som vanligt och ej med den tillsyn, som varit önskvärd. *Husesyn* 1882: södra ell. boningslängan af korsvirke, 32 × 12 aln. östra och västra längorna, hvardera 24 × 13 aln. År 1899 tillbyggdes östra längan med 18 aln. och västra längan reparerades; ett grundmuradt svinhus uppfördes, hvartill arrendatorn erhöll mursten och resten af kostnaden vid arrendetidens slut. Husen brandförsäkrade 1899 för 5160 kr.

Perstorp N:r 1 och 2 samt Allerupshus N:r 1.

Perstorp N:r 1. Beläget dels på Pårups [6 : 24.5] och dels på Allerups [4 : 23] hemmans utägor; areal 11 : 15.5, som afsattes vid enskiftesförrättningen 1822 och lämnades till *Per Olsson* att inhägna, odla och bebygga emot ersättning af 1 tna korn för hvar 20:de fmn dubbel stengärdesgård, 4 tnr dito för hvarje uppröjdt och odladt tnld samt 50 rdr i byggnadshjälp till åbyggnader, hvilka af honom uppsattes 1825 af gamla, men i godt stånd varande byggnader från Gryttinge by. Kontrakt på 30 år erhöll han 1831 mot utgörande af 156 m:sdagsv:n och 8 dagskörslor. 1833 insynades byggnaderna: norra längan ell. boningshuset, 12 binningar ell. 24 × 8 aln., af ekekorsvirke med lerväggar samt västra längan, 10 binningar ell. 24 × 8. Huru mycken odling han medhunnit anföres däremot ej, allenast att gärdesgårdarna mot grannarna voro i fredgillt stånd. 1840 transporterades kontraktet på f. åbon i Wistofta *Per Jonsson*, som innehade det till arrendetidens slut 1861, då torpet förenades med Perstorp n:r 2.

Digitized by Google

Perstorp N:r 2. Tillkom samtidigt med det föregående och är beläget på Pårups mark [5 : 27.1] och på Allerups mark [5 : 5.4]; s:ma areal 11 : 0.5. *Per Svensson* blef åbo och erhöll samma bidrag till odling och byggnader som grannen Per på n:r 1. Husen i samma väderstreck blefvo äfven till alla delar lika, äfvenså utskylderna. Vid syneförrättningen 1883 var åbon afliden, och änkan, *Kjerstin Pålsdotter*, öfverlät 1834 kontraktet på *Nils Olsson* från Månstorp, som behöll det till 1861.

Jöns Jönsson mottog 1861 båda torpen, 22 : 16, och blef ålagd utgöra 312 m:sdagsv:n och 16 dagskörslor. Samma års syn visar, att de 1825 uppförda husen funnos i behåll. Han erhöll 1870 nytt kontrakt, då äfven Allerupshus n:r 1 tillades.

Allerupshus N:r 1. Detta lilla gatuhus utmed landsvägen fanns redan 1816, bebodt af *Lars Andersson;* hela arealen var blott 0 : 18. Erhöll vid skiftet 1 : 22.5 och låg, som namnet angifver, på Allerups mark. Som torparen åtnjöt »eldebrand» och mulbete i likhet med de större torparne, så utgjorde han 1 dagsverke i veckan. Att jorden var god, kan man förstå, emedan areal och uppskattning voro lika; i vanliga fall behöfdes flera tnld för att motsvara 1 tnld af sexgradig beskaffenhet. Däremot var huset det sämsta möjliga. I syneprotokollet af år 1861 anföres: »Detta hus är uppfördt dels af kampersten och dels af ler och är så eländigt och dåligt, att det bör raseras och ej längre utgöra ett så bedröfligt och skymfligt hem vid allmän väg för dem, som nödgas bebo det och ej förmå ombygga detsamma». Huset blef dock på platsen i ytterligare 6 år, då Jonas Månsson erhöll det i gåfva och med detsamma afflyttade till en måg i Räfvatofta, där han afled året därpå 1868.

Utskylderna för den förut omnämnde Jöns Jönsson bestämdes till 234 m:s, 27 kv:sdagsv:n och 14 dagskörslor. 1878 var mannen död, och kontraktet transporterades från änkan på sonen, *Jöns Nilsson.* Denne fick mycket svårt att reda sig till följd af de dryga undantag till icke mindre än 3 personer samtidigt, som blefvo honom ålagda, utan att något afseende därå gjordes från jordägarens sida. Detta i forna tider så vanliga misförhållande torde väl till större delen ha berott på förvaltarens uraktlåtenhet att fästa jordägarens uppmärksamhet därpå. Den senare vistades blott tidtals på godset och kunde således ej få någon djupare inblick i de lokala förhållandena. Undantagspersonerna voro: Nils Nilsson († 1885), Hanna Jönsdotter († 1890) och Agda Pålsdotter († 1895).

Areal 1878: Tomt och trädgård 0 : 18.6; åker 23 : 9; impedim. 0 : 22.3; sma 24 : 17.9. Arrendevärderades s. å. 23 tnld à 18 kr. ell. 414 kr. För att Jöns Nilsson skulle få tillfälle att afbetala sina stora skulder (c. 2000 kr.), uppfostra sina söner och dränera jorden, lämnades honom kontrakt på 10 år från 1881 mot ett arrende af 335 kr. och 14 dagskörslor; från det kontanta arrendet

Digitized by Google

afgingo 108 kr. för en del af undantagens bestridande, hvilket belopp minskades, allt eftersom de gamla gingo undan. Det stora afloppet »Djurup-Tegelbruket» bekostade jordägaren 1885 öfver torpets plan 1028 fot med 203 kr. 70 ö.

Af husesynen 1887 inhämtas, att stället under de senare åren blifvit helt och hållet nybyggdt. Östra ell. loglängan, 30 × 14 aln., är den äldsta, uppförd 1876, västra ell. stallängan, 30 × 12, uppfördes 1884 och södra ell boningshuset, 34 × 12, år 1887. Husen brandförsäkrade 1895 för 4500 kr.

Jöns Nilsson erhöll nytt kontrakt 1891 på behaglig tid, och 1901 hade jordägarens förtroende till honom och hans ställning så stadgats, att han erhöll 10 års *kontrakt* till 1911 mot ett arrende af 344 kr. och 14 dagkörningar, som dock få lösas, när arrendatorn tror sig därom.

Jorden är nu fullständigt dränerad, utlagd i skiften med ordnad växtföljd och i sig själf tacksam, hvarför allt artar sig bra. Således bör man aldrig förtvifla, huru mörkt det än kan se ut, utan arbeta och hafva förtrösten.

Furulund N:r 1.

Blef liksom n:r 2 uppkalladt efter den invid liggande planteringen och är beläget utmed vägen till Djurup.

Af den s. k. Perstorp och Allerups fälad anvisades *Per Persson* från Wistofta år 1887 en *areal* af 12 : 11.2 att instänga, odla och bebygga; 1891 erhöll han kontrakt till 1907; fritt till 1897 och därefter i arrende 55 kft ell. 14,89 hl. För år 1903—4 utgjorde arrendet 103 kr. 90 ö. Per Persson hade själf byggt; men husen inlöstes 1892 af jordägaren för c. 700 kr., hvarå 35 kr. i ränta af honom erlades till 1897. År 1892 bekostade jordägaren en tillbyggnad på norra gafveln, 26 ½ × 12 × 4 ½ aln., som inreddes till stall och loga; samtidigt omreddes äfven boningshuset, 22 × 10 × 3 ½ aln., som dittills fått räcka till för allt. Brandförsäkring af år 1899 för båda husen 2300 kr.

Furulund N:r 2.

Beläget nära föregående ställe, utlämnades samtidigt till den under Pårupshus omnämnde *Ola Svensson; areal* 8 : 2.5. Jordägaren bebyggde detsamma 1893; arrende från 1897 till arrendetidens slut 1907 37 kft ell. 9,68 hl. För år 1963—4 utgjorde arrendet 69 kr. 89 ö. Huset uppfördes 1893 och är 28 × 12 × 4 aln.; en tillbyggnad tillkom 1902, inrymmande ekonomiafdelningen. Brandförsäkring 1903 2000 kr.

Digitized by Google

Intill dessa ställen är belägen en instängd fäladstrakt på c. 12 tnld, som samtidigt med de förra ställena utlämnades på odlingskontrakt till en korporal från Djurup; det blef då kalladt Claestorp, men korporalen ångrade sig, hvarefter det till bete gagnats. Nu har det sedan 1903 blifvit fördeladt på Furulundsåboarna med hälften på hvardera, på så vis att intill 1907 gagnas det som bete mot årl. afgift af 20 kr., därefter fritt i 10 år med odlingsskyldighet af 1 ½ tnld om året för bägge.

Pårupslund.

Beläget i skogskanten norr om Pårup; har blifvit uppbyggdt till bostad för en skogsarbetare, som i första rummet hade att vaka öfver att ingen åverkan skedde i hemmanets skog. En extra skogvaktare, *Anders Svensson*, nämnes där först, men redan 1861 var det bebodt af *Ola Jönsson*, som 1902 ⅛ afled c. 76 år gml. Hans plats tillföll sonen, *Johannes Olsson* från Djurup. Huset blef 1902 repareradt för en kostnad af c. 300 kr. Arealen är ett par tnld, som icke äro frånskilda skogen. Torpet kan föda 2 kor.

Hemmanet Pårups n. v. *areal* är:

Pårups gård	216 : 27.6
Pårupshus	3 : 12.2
Åblatofta 1 och 4	49 : 5.–
Tomastorp	5 : 18.7
Åblatofta 2 och 3	36 : 28.1
Perstorp	24 : 17.9
Furulund 1	18 : 11.2
Ibm 2	14 : 2.5
Granplantering	6 : 16.6
Bokskog	71 : 10.8
S:ma	446 : 22.6

Digitized by Google

Digitized by Google

IX.

RAMSTORP.

Digitized by Google

Areal: **440 : 18.4**

Digitized by Google

Ramstorp.

1 mtl., förmedladt 1786 $\frac{7}{16}$ till $\frac{1}{8}$ mtl.

Namnet Ramstorp är sammansatt af förnamnet *Hrafn*, *Hramn* och *Torp* samt har skrifvits på flera olika sätt: 1574 *Raffvenstrup*, 1624 *Raffnstrup*, 1658 *Rauhnstrup*, 1687 *Raunstrup* och 1726 Rafnstorp I.

I 1658 års jordebok är stället upptaget såsom Adels Rå och Rör till Eriksholm.

Skogen till Ramstorp var 1697 och ännu 1788 taxerad till 400 svins ållon, hvarför stället förr räknats till skogbogodset.

Ramstorp 1738.

»*Geometrisk Beskrifning öfver Ramstorp N:r 1.* Helt insochne frälse hemman till Säterijet Erichsholm . . . Torlösa sochn och Skogbögden . . . för skattläggning och förmedling . . . af ingeniören *Anton Cöpinger*, men efter dess dödeliga frånfälle . . . renoverad 1738 af *Johan Hielmberg*.

Åkerjorden är utj några intäpta lyckor belägen, beswärliga att widmakthålla med täppande; jordmånen består af ler med någon mulblandning, besås med råg och korn, 2 års säde, 1 års träde; dito lerbackar af lerjord, ringare korn, hafrejord, 2 års säde, 1 års träda; kall lera med någon mull, korn, hafrejord; skarp lera, besås allenast med hafre. All åkerjorden är uträknad à 14,000 □ aln. tunlandet. Af råg och kornjorden i medelmåttig årsväxt bekommes 2:dra à 3:ie kornet, bör gödas hvart 4:de år, om den skall gifwa åhring, undantagandes Lit. L. södra lyckan och hafrebacken Lit. M., brukas i 2 år och hvilar det 3:ie. Emedan åkerjorden är svårbrukad, som består af tunga lerbackar, behöfwes till dess culti-

Digitized by Google

verande 4 par dragare, förutom herregårdsarbetet. Alla förbemälta åkerlyckor hafva åboarne hwar för sig med risgärde intäpt för ängelyckorna, som årl. höstas. All åkerjorden (förutom några ringa små åkerstycken, som med hafre besås) warder besådd med lars-mässoråg det första året efter gödning, när den hvilat en sommar; det andra året besås den med korn och dels med hafre och således hvilar det 3:e året, hvarför $\frac{1}{3}$ af all åkerjorden vid skattläggningen afdragas bör; åboarna hafwa genom flitighet grafwat diken utj en del åkrar, att afleda vattnet ifrån åkern, där det behöfwes.

Ängiarne äro och utj intäpta lyckor samt största delen längs utmed Erichsholms ängawång belägne, höstas årl. Ängswallen är af god sidwall à 1 $\frac{1}{2}$ lass på tnldt; sidwall och hårdwall à 1 lass; hårdwall och någon staggwall à $\frac{3}{4}$ lass; måsig hårdwall à $\frac{1}{2}$ lass samt liten kärrwall äfwen $\frac{1}{4}$ lass pr tnld. Warandes på största delen af ängarna beväxt med skog, så wäl af ek- och bokskog som ock af annan surskog.

Muhlbete hafwer detta hemman såwäl af intäpta beteshagar som på fäladsmarken, hvilkens beskaffenhet således befinnes, som följer, näml. Norra Kohagen är intäpt efter herrskapets bewiljande för 6 år sedan, beväxt hel tätt af ung bokeskog, dock ofruktbar, samt några få gamla fruktbara bökar; medelmåttigt muhlbete för 6 kreatur om sommaren; härutinnan finnas ock några små kärr med al, lind och björkebuskar; af samma kärr boskapen hafwer mest sitt bete och uppehälle. Bokebackarna äro helt skarpa förmedelst trånga skogen skull. Södra Kohagen, bewäxt med gammal bok och ek, fruktbärande, samt någon ung bokeskog på ändan, al, björk, asp, lind och hassel helt tätt. Muhlbetet består af lermark och sidländt med 2:ne små kärrännor med al och björk helt tätt, födas 4 st. kreatur af oxar och hästar om vårtiden, när åkerjorden drifwes, men sedan födas under hela sommaren 4 st. kalfwar; bewiljadt af herrskapet bem:te beteshage intaga af östra och södra utmarken för åtta år sedan. Södra och Östra Utmarken angränsar med södra ändan till Erichsholms Djurhage och på östra sidan till Stora Röga utmark, bestående af enebackar med enebuskar samt några kärr, dels med alebuskar och dels slätta. Skogen består af några få gamla bokar, tätt med enebuskar öfver hela fäladsmarken. Samma fälad ligger till klöfgång allenast med Lilla Röga, $\frac{1}{2}$ hemman i Aska sochn och utsochne till Erichsholm, hwarpå är godt muhlbete till begge hemmanen. Norra Snärjet, enskild skog till Ramstorp, består af skarpt muhlbete medelst tätta, unga bokeskogen; dock finnas några kärr med alebuskar, björk, lind och hassel, hvaraf kreaturen hafwa något muhlbete; bem:te skog är oinstängd, så att kreaturen skola waktas, så länge bete finnes, emedan Pårups och herrgårdens wångar gränsa där omkring; kan födas öfwer som-

Digitized by Google

maren 4 kreatur; utj Södra fälad födes öfwer sommaren 10 st. boskapskreatur med Röga hemmanet.

Till skatternas afbetalande användes boskap och smör till hjälp. Byggningstimmer, bränneved och täpperis finnes på hemmanets ägor i ängevången, som mycket trångt är på några ställen, hvilket afröjas bör till de många gärdesgårdarnas årliga vidmakthållande, enär af herrskapet förunt och utvist warder. Humble eller fruchthage, kvarn eller fiskerj finnes intet. Till Malmö 5 mil, Lund 3, Landscrona 2 ½.

N:r 1. Ramstorp.

Kåhlhage med en kiölna m. m. . . . . 0 : 9 $\frac{8}{8}$
Åkerjorden (Södra-, Västra- och Norra Backe, Bäckåker Tjörnesåker m. m.) . . . . . 16 : 13 $\frac{5}{16}$
Ängen (Hafrebackelyckan, Hagakiärr m. m.); taxerad till 45 $\frac{7}{16}$ lass . . . . . 65 : 23 ½

Å den af Hjelmberg upprättade kartan finnas följande anteckningar:

»I norr *Pårupahult:* tjock, ung Bokeskog; några få gambla Böker. *Kiärr* med ahl och björk. *Norra Snärjet:* med ung tillväxande bokeskog och några få gambla fruchtbara Böker bewext. *Koo-hagen:* tätt beväxt med ung ofruchtbar tillväxande Bokeskog samt några få gambla fruchtbara Böker och medelmåttigt muhlbete. *Ett vägspår:* denna väg löper till Asks kyrka; en biväg följer Aska sochngräns och angifves, att denna väg löper till landsvägen. Emellan dessa vägar: *Bläkare-måsse.* Mot Lilla och Stora Röga skog: *Norra Måsse* mycket sanckt; *Norra Böket,* några få gambla Böker; *Fäladsmark:* tätt med enebuskar, samt *Gräfwingekiärret,* mycket sancht med ahleskog; *Höga Boket,* af samma beskaffenhet med ene och gla böker. Mellan Kohagen och fäladsmarken en lång, smal egofigur; intäckte kiärr med ahl och björcke buskar; söder därom *Tompt,* omgifven af åkerlappar. Öster därom odugelig svartmåse med en höjd, benämd *Måsebacken* med några ekar. I söder mot Eriksholms Djurhage: *Södra Hagen,* beväxt med ung och tunn skog, några få eker; *Mellanhultet,* bokeskog samt sidlent marck med Eker, Björck och Hassel; i dessa trakter 3:ne kärr betecknade: *Söfmåsekiärret,* sancht och odugeligt; *Hälveteskiärr* och *Hästekrokskiärret,* beväxt med ahleskog.

Digitized by Google

Åbolängd till 1829.

1687 *Hans Rasmusson;* 1697 *Gunnar Ingvarsson;* 1717 *Jeppa Olsson* och *Ola Nilsson;* 1721 och 1748 den förstnämnde och *Ola Michelsson;* 1754 o. 1764 den sistnämnde och *Sven Jeppson* (son till föreg?); 1768 den sistnämnde och *Åke Bengtsson;* 1779 o. 1788 den sistnämnde och *Pål Persson;* 1802 o. 1809] *Pål Månsson* och *Michel Olsson;* 1814 o. 1825 den förstnämnde och *Jöns Michelsson;* 1829 *Sven Pålsson* (son) och *Hans Lilja.*

Laga skiftet 1830.

Detsamma påbörjades 25 Mars 1830 och afslutades 14 Juli s. å. Uppmätningen hade redan försiggått 1822.

Hela hemmanets totalareal var 440 : 18.4. Häraf afsattes till *Skogvaktarehuset* 1 : 12, till *Ramstorpshus* 3 : 8.3 och till *Östra Trulsahuset* 1 : 11.5. Vidare till vägar 3 : 22.4; dessa voro: hemmanets utfartsväg genom beteshagarna till 9 aln:s bredd 0 : 31.9, Rökahemmanens utfartsväg, som från Lilla Rökas gräns följer Rökaholms rågång till gamla vägen, hvilken den följer, tills den träffar den förstnämnda vägen vid Trullsahus, till äfven 9 aln:s bredd, 1 : 17 samt slutligen Fägatan öster om gården, som bibehölls ut till fäladen, hvarifrån den utlades till 12 aln:s bredd utmed Ramstorpshus. Därefter återstodo till delning på båda hemmansåboarna 430 : 28.2, uppskattade till 141 : 24.

N:r 1 A. Den i åbolängden omnämnde Jöns Michelsson var gift med dottern till grannen på N:r 1 B., Pål Månsson. Han gjorde 1825 skogsåverkan, blef afhyst och flyttade ut på fäladen, där han blef torpet Åhus' förste bebyggare. Hemmansbruket öfvertogs af muraren *Hans Nilsson Lilja.* Vid laga skiftet erhöll denne: åker och tomter 10 : 22.9; äng 72 : 18.2; skogbeväxta backar och beteshagar 107 : 0.1; odlingsmark 52 : 20.5; sma 242 : 29.7. Hemmanet mottogs af Lilja enl. laga syn, och begärde Lilja, att syneförrättaren, inspektor J. M. Widerbergh, skulle tillsammans med skogvaktare Cronberg öfvergå ägorna och stämpla alla stubbar, så att några misstankar för skogsåverkan ej skulle drabba honom. Lilja uppförde de flesta gråstenslängorna i Gryttinge. Han var dessutom en anlitad folkläkare, samlade örter och gjorde dekokter, hvarmed han kurerade både folk och boskap. Dessa anlag gingo i arf på hans son, den bekante botanikern och skriftställaren Nils Lilja [1]), klockare i Billinge.

---

[1]) F. 1808 † 1870. I Ex Bibliotheca Trolleholmiæ I. 8 finnes infördt ett bref från honom af 10 April 1858 till Trolleholms d. v. innehafvare, hvari han redogör för sina lefnadsförhållanden.

Digitized by Google

Hans Lilja erhöll 1829 kontrakt på 30 år; arrende: 4 tnr i 5 år, 7 tnr de följande 5 åren och under de sista 20 åren 15 tnr 1 ½ kpr. Han behöll dock icke arrendet mer än ett år, hvarefter det 1830 transporterades på hans svärson, *Per Pålsson*, gift med Catharina Lilja. Per Pålsson var död 1832 och änkan omgift med *Ola Åkesson* från Pårup, som detta år fick kontraktet transporteradt på sig. Men redan i Febr. 1834 underrättade han gårdsförvaltaren, att han funnit utsikt för sin framtid på annat sätt än genom fortsättning af detta arrende, hvarför han afsade sig detsamma. Rätta anledningen var emellertid, att han blifvit tagen på bar gärning, då han var i färd med att olofligen nedhugga och försälja 2 bokträd, hvardera ett lass. I hans ställe antogs *Bengt Jönsson* från Stora Röka från 25 Mars 1835. Han behöll hemmansbruket till kontraktstidens slut 1859 och afled året därpå (61 år gml.) samt efterträddes af sin son, *Ola Bengtsson*. Denne erhöll nytt kontrakt 1859 på 12 år, förlängdt ett år, och åter nytt på 10 år eller till 1882. Villkoren under hela tiden voro 151 kbf 2 knr samt 37 rdr 75 ö.

N:r 1. B. Pål Månsson, åbo redan 1802, erhöll vid skiftet: åker och tomter 12 : 30.5; äng 46 : 16; skogbeväxta backar och beteshagar 40 : 11.3; odlingsmark 88 : 4.7; sma 187 : 30.5. Kontrakt 1829 på 30 år till 1859; arrende under 5 år 6 tnr 11 ½ kpr, under därpå följande 5 år 10 tnr 28 ½ kpr och under de återstående 20 åren 17 tnr 33 ½ kpr. Emellertid blef kontraktet samma år transporteradt på hans son, *Sven Pålsson*, som erhöll nytt kontrakt 1859 på 12 år mot ett arrende af 27 tnr ell. 170 kbf 1 kna och 37 rdr 75 ö. Kontraktet förlängdes ett år, och därefter utfärdades nytt för 10 år till 1882 på de gamla villkoren. Åbyggnaderna voro emellertid både för små och gamla. Ombyggnad var nödvändig, och i samband därmed beslöts sammanslagning af hemmansdelarna. Den ene af arrendatorerna måste då vika, och som Sven Pålsson var äldst, så blef det hans lott, eljest hade han varit lämpligare att kvarstanna. Denna sammanslagning skedde 1876, och förenämnde Ola Bengtsson blef antagen till arrendator af det hela på resterande arrendetid.

Ramstorp 1 A och 1 B.

Areal: 1880: Tomt och trädgård 1 : 16; åker [i 7 skiften] 57 : 11.1; odlingsmark 14 : 3.4; äng [som ej skulle odlas] 15 : 7.7; impedimenta [vägar 5 : 9.7, sandtag 1 : 4] 5 : 11.1; sma 93 : 17.3

Kontrakt 1882—1902; arrende 1882—1892 [50 à 12, 7 ½ à 7, 15 à 7, 14 ½ fritt till odling; sma 756 kr.] 338 kbf och för 45 tnld till bete 90 kr; från 1892—1902 [20 % förhöjning å gla arrendet; 14 ½ à 10; sma 1050 kr 20 ö.] 469 kbf. Ola Bengtsson inköpte 1881 skogen på odlingsmarken med rothuggningsskyldighet för 1400 kr, som skulle betalas med 350 kr om året under 4 år.

Digitized by Google

Boningshuset uppfördes af Ola Bengtsson 1878 mot erhållande af en del materialier och ett års arrende efterskänkt. Men det hade kostat vida mer, hvarför han erhöll ytterl. 820 kr. 90 ö. ell. 1881—1882 års arrende med påförda räntor. Det är alltid vanskligt och kostsamt för en jordinnehafvare att af två bruk bilda ett; skiftena rubbas, växtföljden likaså, och allt detta fick Ola Bengtsson vidkännas. Följden blef ock, att han 1886 ej höll ut längre. Efter diverse bråk och obehag med borgensmännnn öfvertogs kontraktet af *Anders Nilsson* från Råröd, son till Nils Waldemansson därstädes och gift med en dotter till Nils Persson i Boarp. Han fick utan jordägarens vetskap betala ett drygt tillträde, som redan från början gjorde hans ställning vansklig.

Arealfördelning 1902: Tomt och trädgård 1 : 16; åker (gammal) 57 : 11.1; Kohagskärret (odladt) 5; nyare åker 28 : 3.7; sma åker 90 : 14.8; linda (ej odlingsbar) 1 : 7.4; fäladsmark till bete 33 : 25.4; impedim. 5 : 11.1; sma mark till arrendatorns disposition 132 : 10.7.

Arrendevärdering: 20 à 15; 50 à 12; 21 à 10; 34 (bete) à 2; summa 1178 kronor.

Detta kunde emellertid ej strax tillämpas, emedan arrendatorn ej medhunnit den ålagda årliga dräneringsskyldigheten. (Blott 23 tnld hade han medhunnit). För att lämna honom tid att fullgöra denna nödvändiga grundförbättring erhöll han under 6 år nedsatta utskylder och 5 kronor pr tnld i dikningshjälp, med ovillkorlig dräneringsskyldighet och förpliktelse fullständigt uppodla hvarje trädesfall, d. v. s. borttaga stengärden och sammanförda buskbeväxta stensamlingar.

Kontrakt 1902—1922; arrende 1902—1908 800 kr.; 1908—1922 1200 kr. [Dräneringen skall vara afslutad 1908].

Jordägaren bidrager med 58 % af hemmanets onera, efter den fördelning, att inägorna 93 tnld åsattes dubbla värdet mot skogsmarken 342 tnld [34 tnld bete och 308 skog, för hvilken senare jordägaren åtagit sig utskylderna].

Byggnaderna. Ramstorp N:r 1 A hade år 1841 ett boningshus i söder, 42 × 9 aln., af ekekorsvirke med lerväggar, väster därom en uråldrig länga, 33 × 9, som utdömdes, i norr loglänga, 39 × 20, nybyggd 1835, och i öster stallängan, 30 × 9, skröplig och gammal, som behöfde ombyggas. Dessutom fanns öster om gården en undantagslänga, 18 × 9. Synen förrättades därefter 1853, 1859, 1872 och 1876, under hvilka år med de gamla husen inga förändringar skett.

Ramstorp N:r 1 B år 1825: boningshuset, 33 × 9 + 3 ½, i söder, af ekekorsvirke med lerväggar liksom de andra husen; ett dylikt hus var inredt till en liten kammare, förstuga, kammare, dagligstuga, kök, pigkammare och drängkammare; i alla rum var lergolf. I väster låg en loglänga, 42 × 9 ½, inrymmande äfven

Digitized by Google

fähus för 14 kreatur. I norr en sädeslada 36 × 9 × 8, med inkörsport. Båda gårdarna voro sammanbyggda och bildade hvar för sig slutna fyrkanter. Vid synen 1832 utdömdes norra längan och antecknades, att brunnen ej gaf vatten, samt att hemmanet genom enskiftet förlorat sin kåltäppa. Syn 1834: norra längan, fortfarande fallfärdig och oduglig; brunn nygräfd. Syn 1841: norra längan ombyggd, 39 × 10, af ekekorsvirke och lerväggar. Syn 1853: västra längan utdömdes. Syn 1859: södra ell. boningslängan utdömdes. År 1872: svinhus uppfördt, 16 × 10.

Det förut omnämnda boningshuset, grundmuradt, är 45 × 15 × 4 ½ aln. Västra ell. stallängan, 45 × 15 × 4, omreddes 1893 till större utrymme för djur vid dubbelt foderbord, och 1904 uppfördes en ny loglänga, 54 × 18 × 6 aln.

Husen brandförsäkrade 1904 för 9225 kr. Ramstorp ligger vackert i skogsbrynet med vidsträckt utsikt öfver slätten. Omkring det ganska prydliga boningshuset finnes en välskött trädgård. Uppfartsvägen till hemmanet från Trolleholmssidan är iståndsatt och en ny utfartsväg genom skogen mot Pårup helt nyligen anlagd.

Ramstorpshus N:r 1 och 2.

N:r 1 fanns redan 1800, då det var bebodt af *Jonas Hansson*, som var född 1757 och ännu 1841 uppbar undantag. Vid skiftet på 1820-talet tilldelades stället 8 : 8.3; det brukades af *Sven Andersson* ända till 1861, då sonen, *Anders Svensson*, öfvertog detsamma. Arrendet blef oförändradt: 52 m:sdagsv:n och 4 dagskörslor. Nedsattes fr. 1870 till 35 m:s och 14 kv:sdagsv:n. Byggnaderna bestodo under 1800-talet af en boningslänga, 26 × 9 × 4, som äfven hyste kreaturen, samt en sammanbyggd loglänga, 6 × 9 × 4; båda husen brandförsäkrade för 300 kr: I 1:sta uppl. af denna godsbeskrifning 1892 nämnes om detta ställe: »både huset och dess innehafvare äro gamla och skola följas åt ur världen». Meningen var att rifva huset och lägga jorden under hemmanet. Men så skedde ej. Anders Svenssons frånfälle d. 29 Jan. 1894 och hans gummas dagen därpå inledde en ny tid för torpet. Stället förstorades med intill liggande fäladsmark 13 : 24.5, så att arealen blef 17 : 0.8; kontrakt lämnades korporal *Jöns Ekström* [1]) på 15 år; från år 1894 på 5 år för 51 kr. och därefter till 1909 för 171 kr. Husen reparerades och tillbyggdes; jordägaren lämnade mursten fritt, och arrendatorn gjorde det kontanta utlägget, 868 kr., som från 1899 ersättes honom med en tiondedel om året. Från 14

---

[1]) Ekström, som bodde i V. Trulsahus, hade redan 1889 fått odlingsmark bredvid Ramstorpshus.

Digitized by Google

Mars 1902 förstorades stället med ytterl. 4 : 4 med odlingsskyldighet till 1909 och till dess allenast därför en årl. utskyld af 12 kr. Arrendatorn köpte den därå växande skogen med rothuggningsskyldighet för 250 kr. *Totalareal:* 21 : 4.8 och arrende till 1909 pr år 183 kr. Boningshuset ell. södra längan, ombyggd 1894, är 20 × 10 × 3 ½; västra ell. loglängan, ombyggd 1894, är 14 × 12 × 8 ½, och stallängan, nybyggd 1899 på jordägarens bekostnad af dels grundmur och dels korsvirke, är 23 ½ × 12 × 4. N. v. brandförsäkringsvärdet (1903) är 2750 kr.

Sigridslund.

Detta ställe är uppkalladt efter min dotter Sigrid. Af Ramstorps s. k. Husarefälad frånskildes från 14 Mars 1884 utmed vägen 13 : 27.3 och lämnades på 10 års kontrakt till odling och bebyggande åt sjukvårdssoldaten *Ola Lundberg* (f. d. soldat för Rökaholmsroten). Skatt under dessa år 30 st. trädgårdsdagsverken. Efter Lundbergs död 1893 kunde änkan, »mor Lundberg», sjuksköterska och mycket anlitad vid olycksfall, ej behålla stället; husen inlöstes af jordägaren, och kusken *Anders Nilsson* från Trolleholm erhöll kontrakt från 1895 på 15 år mot en afgift under de första 5 åren af 108 kr. och därefter 135 kr. Han har varit driftig, dränerat och fullständigt odlat jorden. Byggnader: boningshus, 35 × 10 ½ × 3 ½; östra längan, 30 × 10 × 3 ½; dessa hus uppförda 1884; år 1903 tillkommo vagnsport, 12 × 8 × 3 ½, och tillbyggnad till logan, 14 ½ × 10 ½ × 4; dessa senare hus bekostades af arrendatorn och skola lösas vid arrendetidens slut. Husen brandförsäkrade 1903 för 2150 kr.

Skogvaktarehus kallas n. m. för *Djurhagshus*. Fanns redan före skiftet på 1820-talet, då det tilldelades 1 : 12 och var bostad för skogvaktare *Hultberg* d. ä. samt efter honom för skogvaktare *Carl Gustaf Zetterholm*, till dess denne 1901 blef pensionerad. Stället lämnades då till skogsarbetaren *Otto Wernberg* mot årl. afgift af 50 kr.

Det har nu en areal af 4 : 24.5; genom en väldig graf från Killekärret i Djurhagen har jorden 1903 blifvit torrlagd. Det n. v. grundmurade boningshuset uppfördes 1876 och förlades norr om det gamla. Stallängan nybyggdes 1890—91 för 893 kr., och sedan har ytterl. tillkommit en vagnsport. Husen brandförsäkrade för 3550 kr.

Östra Trulsahus, eller fordom äfven *Trullstorp*, erhöll vid skiftet 1 : 11.5; är nu 1 : 17.7 och bostad för skogsarbetaren *Lars Billquist*.

Digitized by Google

Återblick.

På 1600-talet utgjorde hemmanet arbetsskyldigheter till herrgården samt erlade dessutom ½ tna smör, 1 dlr gästeri, 1 stalloxe att hålla (föda) och 1 svin de år, när ollon var.

På 1700-talet hofveri samt 2 pund smör och 12 dlr landgillepengar. 1738 var åkerarealen 16 ½ tnld.

För 1800-talets arrendeförhållanden är förut redogjordt. Åkerarealen var 1820 24 tnld, 1880 57 tnld och 1900 öfv. 90 tnld.

Hemmanets arealfördelning är nu följande:

Ramstorps Gård	98 : 17.3
Ramstorpshus	21 : 4.8
Sigridslund	13 : 27.3
Djurhagshus	4 : 24.5
Östra Trulsahus	1 : 17.7
Fälad, som fortfarande brukas till bete [för arrendatorn 33 : 25.4 och för torparne 31 : 7]	65 : 0.4
Skogsmark [bokskog 212 : 4.5; granplantering 23 : 17.9]	235 : 22.4
	8:ma 440 : 18.4

För Ramstorps skog, som f. n. v. består af medelålders och yngre, tät och väl vårdad bok, redogöres i det häfte, som kommer att beskrifva alla egendomens skogar från äldsta till närvarande tider. Att hemmanet inkommit i detta häfte, är allenast af den orsak, att det ligger i Torlösa socken.

Digitized by Google

Digitized by Google

X.

WIPENRÖD, SKÄLLARÖD OCH ODALTORPET MURHUS.

SKÖNABÄCK SAMT TORPEN OLSTORP OCH ÅHUS.

Digitized by Google

Areal: 478 : 23.8.

Digitized by Google

Wipenröd och Skällaröd.

Af här nedan införda kartbeskrifning af 1738 finner man, att dessa båda hemman lågo samman med åkerjorden uti en vång, och vid laga skiftet 1829 upptogos de äfven gemensamt i samma beskrifning och karta.

Geometrisk Beskrifning öfver Hemmanen Wifweröd och Skiälleröd samt Gatuhuset Murhus . . . i skogsbygden . . . för skattläggning och förmedling . . . af ingenieuren *Anton Cöpinger;* men efter dess dödeliga frånfälle . . . renoverad 1738 af *Johan Hielmberg.*

Åkerjorden är utj en vång och inom en stängsel belägen, dock en bäckrindel mellan begge hemmanen gör skilnad.

Ängiarne äro belägne uti åkerwången, dock hwar för sig afskild. Ängsvallen är af god sidwall; tufwig sidwall med små alebuskar; kärr surslagg med alebuskar; måsig hårdwall med al och björkbuskar; skarp hårdwall utan buskar; skarpa lerbackar med ek och alebuskar . . .

Muhlbetet är commun med alla byar och hemman i Torlösa sochn.

Till skatternas afbetalning användes boskap; säd måste åboarna mestadels köpa hwart år, medelst åkerjordens ringhet skull, sammaledes är ock beskaffadt med Wiweröds åbon, måste köpa ibland, när säden slår felt.

Byggningstimber förunnas af härrskapet på andra dess skogar; täppe och brännerie hafwa åboarna på ängarne till husbehof. Till staden Malmö 5 mil, Lund 3 mil, Landscrona 2 ½ mil.

N:r 1 Wifweröd, ½ hemman insochne till Erichsholm. Kåhlhage, en liten del kåhljord, det öfriga bete för småkreatur om våren . . . . . 0 : 4 $\frac{11}{16}$

Östra Kåhlhage	0 : 4 —	0 : 8 $\frac{11}{16}$
Åkerjorden (Gatulyckan, Asketoften)	7 : 25 $\frac{1}{8}$	
Ängarna (Skiälkiärrsrumpan m. fl. äfvensom 3:ne st. gamla öde åkrar, legat öde öfver 30 år, brukas till äng, kunna upptagas till åker, men i brist af gödning måste höstas till äng) c. 22 lass	40 : 12 $\frac{7}{16}$	48 : 5 $\frac{9}{16}$
		S:ma 48 : 14 ½

Digitized by Google

N:r 1 Skiällaröd, $\frac{1}{8}$ hemman insochne till Erichsholm:

Kåhlhage	0 : 1 $\frac{13}{16}$
Toften, Swinstijåker, Ledsåker, Västeråker och backe, Storåker, Litt. G. Öde i många år, kan vara dugel. till åker, men i brist af giödning brukas till äng	6 : 13 $\frac{7}{16}$
I medelmåttig årsväxt 2:dra ell. ibland 3:ie kornet; här finnes hvarken rör eller stenar; gödes hvart 3:ie år; behöfves 1 par dragare. Ängen: Kiällekiärr m. fl. namn. Litt. P. betecknas: Ödeåkrar, öde i urminnes tider, utan skog, måsig lerjord; det hela taxeradt till 14 $\frac{13}{16}$ lass hö	26 : 26 $\frac{1}{2}$
S:ma	33 : 9 $\frac{1}{8}$

Wipenröd.

$\frac{1}{8}$ mtl., förmedladt 1786 $\frac{11}{16}$ till $\frac{1}{4}$ mtl.

Wipenröd kommer af mansnamnet *Vive*. Det har stafvats och uttalats på många olika sätt: 1687 *Hvibenröd*, 1697 *Hvijbenröd*, på 1700-talet *Vivenröd*, *Wifveröd* och *Vibenröd*, äfven *Wifbenröd* i Kammarkollegii handlingar 1786. Hemmanet tillhör Trolleholms gods sedan 1658.

Åboar hafva varit: 1687 *Måns Andersson;* 1697 *Erik Rasmusson;* 1721 *Nils Persson;* 1727 *Nils Andersson;* 1739 funnos 2 samtida med samma namn, *Nils Persson;* 1743 *Per Mårtensson* och »*Enkian*»; 1754 förenämnde Per och *Rasmus Olsson;* 1759 och 64 *Anders Månsson* och *Nils Olsson;* 1768—88 *Mårten Rasmusson* och Nils Olsson; 1802—06 *Anders Jönsson* [† 1808; intog gift] och *Rasmus Mårtensson;* 1809 den sistnämnde kvar och *Anders Jönssons änka;* 1814 o. 15 Rasmus kvar och *Sven Persson;* 1816 den förstnämnde och andra hälften öde; 1819 den förstnämnde och *Lars Persson;* 1822 o. 1829 den sistnämnde och *Bengt Rasmusson* (son).

Skällaröd.

$\frac{1}{8}$ mtl, förmedladt 1786 $\frac{11}{16}$ till $\frac{1}{8}$ mtl.

Namnet kommer af *Skäl, skiœl, skœl*, skilnad, gräns, rågång. Skrefs 1624 *Skielderöd;* 1658 års jordebok *Skilleröd:* 1726 års jordebok *Skiälleröd.* Tillhörde godset redan 1658. Räknades ligga i skogsbygden 1734 och 38. I 1687 års salubref anföres särskildt, att vid hemmanet fanns »äpleskog och rijs till 150 svins ollon. Samma uppgift ännu i 1788 års rustningsjordebok. 1687 var *Nils Ibsson* åbo; 1697 *Anders Månsson;* 1712 *Jeppa Eskilsson.* Sistnämnda år hemsöktes Skällaröd af pesten. Därom läses i kyrkans handlingar:

Digitized by Google

»Anno 1712 i Januari och Februari dödde där alla af pesten, nemnl. åbon Jeppa Eskilsson med hustru Ragnit och alla barnen; gårdsmannen Måns Truvesson med hustru Svenborrij, och blefvo alla vid gården begrafna». Ny åbo nämnes 1717 *Per Persson* och 1721 samtidigt *Hans Sörensson*, som ännu fanns 1743, då grannen hette *Lasse*, utan tillnamn i längderna. Åter hemsökte olyckan detta ställe, i det att »natten mellan den 20 och 21 Oktober 1747 uppkom i Skällaröd, när allt folket låg i sin sötaste sömn, en häftig vådeld, hvarigenom icke allenast hela gården och theras mesta egendom lades i aska, utan ock 2:ne barn blefvo innebrända, nemnl. hustruns bror Mathis Hansson, på 2:ne månader nära 15 år gammal, och mannens syster Bengta Persdotter, 14 år, hvilka begges förbrända kroppars stycken i en kista hopsamlades och begrofvos Allhelgonadagen utanför vapenhuset». Nya hus uppfördes i de nedbrändas ställe, och 1754 var *Mårten Åkesson* åbo; 1764 *Anders Olsson*, kvar 1788; 1802 och 1814 *Nils Svensson;* 1815 *Pål Nilsson*, under hvilkens åbotid hemmanet undergick laga skifte.

Laga skiftet 1829.

Wipenröd och Skällaröd uppmättes och kartlades 1824, taxerades 1826 och skiftades 1829.

Arealen för inägorna 107 : 23.

Från delningen afräknades torpet Wipenrödshus 2 : 25.5 med en uppskattning af 1 : 18,87 samt för gatan från Wipenröds åbyggnader till fäladen 0 : 6.8.

Af de återstående inägorna fick Wipenröd 58 : 16.5 och Skällaröd 46 : 6,2.

Wipenröd N:r 1 A.a erhöll 32 : 13,4 och N:r 1 A.b 26 : 3.1 med en uppskattning för hvardera af 14 : 31.8. Skällaröds uppskattning var 24 : 15.4.

Till Wipenröd afsattes utmark [intagor 0 : 21.3, öppen utmark 16 : 24.5, väg 0 : 17.7] 17 : 31.5. Till Skällaröd öppen utmark 19 : 19.6. S:ma 37 : 19.1. Totalareal till båda hemmanen 145 : 10.1.

Wipenröd N:r 1 A.a, Lars Persson, erhöll åker och tomter 6 : 5.1, äng 16 : 25.3, backar 9 : 15, sma 32 : 13.4 Åbon fick kontrakt på 30 år till 1859; utskylderna började med 2 tnr 11 ½ kpr spannmål och ökades till 5 tnr 31 ½ kpr. Till tomt afsattes 0 : 7.1 och till 6 aln:s breda »cirkulationsvägar» 0 : 11.3, sma 0 : 18.9; åkern beräknades till 11 : 15.5 ell. 5 st. vångar à 2 : 9.5. Växelbruk för Lars Persson, som äfven gällde grannen på N:r 1 A.b, bestämdes sålunda: gamla åkern skall efter trädning och gödning besås med råg och klöfver, hvilken senare i 2 påföljande år skördas; därefter

Digitized by Google

korn, året därpå ärter, vicker och potatis samt sist hafre; angående nyodlingarna bestämdes, att efter verkställd plöjning och bränning skulle sås råg, därefter sättas potatis, och sedan skulle blandkorn med gräs följa samt gräs höstas till året före det, då hela gärdet skulle trädas, då »gräsvären» skulle uppköras, besås med hafre och sedan genom »bölkning» beredas till nästa års träda.

Lars Persson gjorde 1831 skogsåverkan, och året därpå kunde han ej erlägga något arrende; med båda delarna öfversågs, men 1837 var det åter lika besvärligt, hvarför grannen skulle försöka, om han mäktade med hela hemmanet.

Wipenröd N:r 1 A.b, *Bengt Rasmusson*, erhöll åker och tomter 8 : 15.7, äng 17 : 19.4, sma 26 : 3.1. Kontrakt på 30 år från 1829. Vid detta tillfälle afsattes till hustomt och vägar 0 : 19.4, till gemensam utfartsväg 0 : 6.8, åker i 7 vångar à 3 : 4.3 eller 21 : 30.1. Utskylder 2 tnr 20 ¾ kpr spannmål, som ökades till 6 tnr 18 kpr. Åbon öfvertog från 1837 äfven Lars Perssons ställe, men det gick ej heller för honom, utan 1839 utflyttade de båda till 2 gatuhus på fäladen, hvilka då voro lediga efter 2 aflidne Widtsköfletorpare. Samtidigt raserades hemmanets åbyggnader, och detsamma tillades Schönabäck. Då hr *J. W. J. Hall* 1846 inköpte arrenderätten till detta sistnämnda ställe, så erhöll han äfven 13 års kontrakt på Wipenröd, mot erläggande af 12 tnr 13 ½ kpr. Men redan året därpå medgafs honom få transportera kontraktet på hr *G. Tack*, som samtidigt blef arrendator af Schönabäck. I borgen för honom gingo herrar Fojsach och Passow, och då den senare blef insolvent, hr Münchmeijer.

Ehuru särskilda kontrakt tid efter annan utfärdades på Wipenröd, var det dock faktiskt förenadt med Schönabäck, hvarför redogörelse för detsamma under detta ställe återfinnes.

Wipenrödshus.

Detta hus nämnes icke i 1754 års uppbördsbok [1]), men upptages i 1764 års, då *Hack Nilsson* var åbo och gaf 2 dlr i landgillepngr. Häraf torde man kunna draga den slutsatsen, att huset tillkommit mellan dessa år och att förenämnde Hack var dess förste bebyggare. 1768 lefde han ännu, men 1779 var hans änka skrifven för stället. Därefter synes det en tid varit öde eller afbrändt, ty i 1788 års längd är det ånyo upptaget utan afgift och med annotation: »gatehus Nils Hacksson bygdt på hemmanets ägor; har en

---

[1]) »Wiebenrödshus Hack Nillsson, utan egendom, 2 dlr», annotat. af Fredr. Trolle, såsom senare tillägg i 1754 års längd.

Digitized by Google

kålhage». Denne *Nils Hacksson*, säkert son till föregående, bodde där ännu 1823. Betalade 1802 och följande år 16 sk. bco. 1807 antecknadt: »sämre hus». 1816 uppmätt af L. Faxe, då det bestod af hustomt, hage och åkrar 0:19, Södre-ängen, god och bördig 0:25 (taxerad till ett lass hö), Norre-ängen 1:2 (2 lass hö), sma 2:14. Bebodt 1824 af *Pål Åkesson*, som utgjorde 12 m:s- och 12 kv:s-dagsv:n. Han var samtidigt tegelbruksdräng vid Trolleholms tegelbruk. Hans änka kvarbodde där till sin död, 1860. Det var meningen, att det efter hennes frånfälle skulle nedrifvas, hvarför det ej underhölls. Vid därefter företagen syn 1861 ansågs det äfven omöjligt att reparera; men arrendatorn af Schönabäck, Lindell, önskade få det till bostad åt en husman, och framhölls äfven behofvet af tillsyn af den invid liggande Wipenrödsplanteringen. Följden blef, att jordägaren tillsläppte 4,000 mursten och öfriga materialier, och Schönabäcksarrendatorn uppförde 1861 det n. v. 30 alnar långa huset och fick kontrakt till 1881.

Vid skiftet 1829 hade torpet erhållit 2:25.5; 1878 var det 4:22.6, hvaraf 3:20 åker; ökades ytterl. från 1891 med 1:4.9; sma därefter 5:27.5. Utskylderna på 1830-talet voro 52 m:s-dags:vn och 4 dagskörslor; nedsattes från 1881 till 40 m:s- och 10 kv:s-dags:vn samt utarrenderades från s. å. till *Jonas Jacobsson*. Då han 1887 afgick, antogs n. v. torparen, *Ola Larsson* från Allarp, som betalar 50 kr. till jordägaren, men går i arbete på Schönabäck.

Skällaröd från 1829.

Arealen var 1734 åker 6:13 och äng 26:26; 1806 åkerarealen alldeles densamma, således under mer än 70 år fullkomligt stillastående. Vid skiftet 1829 tilldelades hemmanet: inägor 46:6.2 och utmark 19:19.6, sma 65:25.8.

Förenämnde Pål Nilsson erhöll 1829 kontrakt på 30 år med stigande arrende från 3 tnr 30 ½ kpr till 9 tnr 18 kpr. Han kom emellertid 1835 på obestånd och utflyttade på fäladen. [Se vidare om honom Skällarödshus.]

Förvaltningen vid Trolleholm bestämde cirkulationsplaner och brukningsrätt för arrendatorerna, som lämnades dem samtidigt med kontrakterna. Då sådana förhållningsorder för Skällaröd finnas i behåll, så införas de här: »Brukningssättet för hemmanets 6 åkerskiften blifver å gamla åkern sådant, att på sommardrifning och gödning följer råg eller hvete, därefter potatis och vicker, sedan korn, vidare ärter och sist hafre; då däremot den jord, som nyodlas, sålunda behandlas, att efter verkställd plöjning och *bränning* sås råg och därefter sättes potatis, hvarefter blandkorn med gräsfrö följer. Sedan höstas gräs till året före det, då hela gärdet skall trädas; då uppköres gräsvallen och besås med hafre, hvarpå bölkning till nästa års träda följer».

Digitized by Google

Afkastningen beräknades vid den tiden till 15 tnr spannmål och 32 lass hö från ängarna, hvarmed kunde vinterfödas 4 hästar, 8 fäkreatur, således 12 djur på något öfver 6 tnld, utom 8 får och 4 svin; år 1827 var åkerarealen 1 tnld mera och afkastningen 18 tnr spannmål och 30 lass hö; kreatursantalet oförändradt; år 1831 hade åkern ökats till 23 : 14.5 i 6 skiften och 22 äng.

Pål Nilssons kontrakt transporterades 1835 på ladufogden vid Trolleholm, *Anders Nilsson*, som befriades från hofveriskyldigheten mot erläggande af 3 tnr spannmål, hvilken han fick lösa tillika med arrendesäden, 9 tnr 18 kpr. Af arbetet vid herrgården återstod allenast gödselkörning. Han hade emellertid svårt att reda sig; för mycken ny jord hade för hastigt tillkommit, jordbränningen upphörde att verka förmånligt, och arrendet nedsattes 1844 med 3 tnr, »under uttryckligt förbehåll, att ingen vidare nedsättning skulle få ifrågakomma, hurudan årsväxten än blefve, utan betalades ej arrendet till fullo 24 Febr. o. 24 Mars, skulle han utan vidare afhysas».

Vid kontraktstidens slut 1859 efterträddes han af sin son, *Johannes Andersson*, som erhöll 12 års kontrakt mot ett årl. arrende af 75 kbf 6 knr spannmål och i lösen för arbetsutskylderna 32 kr. 50 öre. Dessutom ålades han från Husmansfäladen öfver Wipenröds fälad till Skällaröd anlägga och underhålla farbar väg. Arrendatorn afled 1870, och hans änka, Karna Persdotter, gifte om sig året därpå med *Pål Pålsson* från Ramstorp, som antogs till arrendator. Vid kontraktstidens slut 1872 erhöll denne nytt kontrakt till 1882 på oförändrade villkor. Därefter 20-årigt kontrakt till 1902.

Areal 1882: tomt och trädgård 0 : 9.1; åker 47 : 29.4 [däraf nyare 9 : 20.2]; odlingsmark 19 : 12.2 [på 10 frihetsår; å densamma befintlig skog löstes af arrendatorn för 300 kr.]; impedimenta 2 : 14.9; sma 70 : 1.6. År 1890 tillkom ytterligare Skällarödshus' areal 10 : 0.3; arealsumma därefter 80 : 1.9.

Jordmånen ansågs vid arrendevärderingen 1880 mindre god och dessutom förstörd genom otjänlig odling (före 1878) och dåligt brukningssätt.

Arrende: 1882—1892 162 kbf [88 ½ à 8, 9 ½ à 6, 19 odlingsfritt; sma 364 kr.]; 1892—1902 246 kbf [20 % förhöjning å gamla arrendet samt 19 à 6; sma 550 kr. 80 ö.]. För torpjorden från 1890 penningearrende 150 kr.

Pål Pålsson var icke oäfven, men hans krafter splittrades på eget närbeläget hemman i Räfvatofta. Han afled 1895, och styfsonen *Anders Johansson* mottog arrendet på återstående kontraktstid. Han var ej intresserad och driftig, utan hemmanet förföll under hans 7-åriga besittningstid både till hus och jord. Ingen vågade därför arrendera det i sin helhet 1902, och ingen annan råd blef än att åter plocka sönder den på ofvannämnda sätt sammanförda

Digitized by Google

jordkomplexen. En del, 12 : 18.s, som låg synnerligen lämpligt till för Murhus, tillades detta ställe, och torpet Skällarödshus' gamla plan, 10 : 0.s, öfvertogs af arrendatorn på Schönabäck, för att han där skulle låta uppföra 2 arbetstorp. Resten af arealen var därefter 57 : 15.s och åsattes $\frac{5}{8}$ mtl. Det sålunda reducerade Skällaröd lämnades *Thomas Nilsson* i Äblatofta på 20 års kontrakt.

Arrende: 1902—1912 530 kr. [35 à 10 och 22 ½ à 8]; 1912—1922 690 kr. [57 ½ à 12].

Kontraktet är från 14 Mars 1905 transporteradt på sonen, *Nils Thomasson*, för återstående arrendetid.

Byggnaderna. Enl. laga syn af 1835 funnos då vid hemmanet en boningslänga i norr, 33 × 8 ¼ aln., en loglänga i öster, 40 × 8, en stallänga i söder, 36 × 8 af mycket dålig beskaffenhet och en länga i väster, 28 × 7, inredd till diverse. Således kringbyggd gård, liksom ännu i dag. Boningshuset ombyggdes 1839, förlades på gamla platsen och blef till storlek lika med den kasserade. Den är uppförd af ekekorsvirke och lerväggar samt med allenast 3 alnar höga väggar. Insynades 1841, hvarvid nämndes, att stallängan var om möjligt ännu sämre än 1835. Enl. syn af 1859 hade loglängan blifvit ombyggd 1856, 39 × 12 aln., men den dåliga stallängan fick tjäna ända till 1883, då den slutligen uppstod i förnyadt skick, 33 × 14 × 4 aln. Med undantag af stallängan äro de öfriga husen snålt byggda, små och olämpliga, och boningshuset uppfyller ej nutidens fordringar på någon trefnad. Brandförsäkring af 1902 är 3000 kr.

Om man med ledning af ofvanstående skulle försöka besvara frågan: huru gamla ha hemmanens och byarnas åbyggnader i allmänhet blifvit, eller hur många gånger hafva gårdarna blifvit ombyggda från deras tillkomst och till våra dagar? så synes svaret blifva, att de i allmänhet ej uppnått 100 år. Härvid lämnas åsido olyckor genom brand och storm; ej heller tagas med i beräkningen nybyggnader tillföljd af högre kultur eller utvidgad odling, ty sådant förekom ej under hofveriets dagar på de stora godsen. Boningshuset vid Skällaröd efter branden 1747 återuppfördes förmodligen något af de närmaste åren, åtminstone före 1754, då hemmanet åter var med åbo besatt. Detsamma var utslitet och nybyggdes 1839, säkert ej utan trängande behof. Det hade då stått c. 90 år, och nu, efter blott 65 års tillvaro, behöfver det snart åter lämna rum för ett nytt. En logebyggnad fick stå i 100 år och en stallbyggnad i 133 år, men hade enl. husesynerna tarfvat ombyggnad minst 40 år förut. Orsakerna till husens relativt korta varaktighet äro naturligtvis till finnandes i uppföringsmetoden och

Digitized by Google

de materialier, som användes. Åboarna voro i äldre tider tvungna att själfva utan ringaste hjälp från godsherrn uppföra och underhålla nya hus. Långt in på förra århundradet vankades föga hjälp. Litet undertimmer från skogarna var allt, som bestods. Helt naturligt följde däraf, att fattiga åboar utan någon garanti för att vid sitt hemmansbruk få kvarblifva så lättvindligt som möjligt ville komma ifrån dessa åligganden. Smala och låga hus uppfördes för att kunna gagna små timmerdimensioner; syllet eller foten lades direkte på jorden utan någon stengrund under; leran i väggarna frätte på timret; affall från gödselhögen och annan orenlighet, som flödade ned på husen, utförde sitt förstörelseverk. Husknutarna af knuthugget timmer voro utsatta för röta, och framför allt torde halmtaken, utan takstolar under och med svaga sparrar, varit svåra att underhålla och lätt tagit skada af storm och rägn. Slutligen förekom förmodligen ringa tillsyn från herrgården. Ej under således, om husen ej kunde beräknas blifva mycket gamla, och det oaktadt torde den tidens människor varit belåtna med hus, som nutidens landtmän helt säkert skulle finna alldeles omöjliga.

Skällarödshus.

Af detta torp återstår nu mera allenast en stugulänga, som bebos af siste innehafvarens änka, Marna Månsdotter, och af jord har hon ej mera, än att hon nätt och jämt kan gå rundt huset. Som dagsverkstorp har ställets tillvaro räckt från 1835 till 1889, således i 54 år, och dess historia är följande.

När åbon på Skällaröd, Pål Nilsson, 1835 ej längre mäktade behålla hemmansbruket, så anvisades honom å fäladen 10 tnld till odling samt undertimmer till uppförande af nödiga hus. För att fullgöra detta erhöll han 6 frihetsår, hvarefter utskylder fordrades, utom för 4 tnld, hvilka skulle vara fria såsom donation eller undantag. Det var hårda villkor, och kunde han ej heller uppfylla dem. Ett tarfligt hus uppfördes visserligen, men någon vidare odling medhanns ej. Efter honom kom hans son, *Sven Pålsson*, som fullbordade odlingarna och från 1870 utgjorde 65 m:s- och 18 kv:sdagsv:n; de förstnämnda löstes med 48 kr. 75 ö. och från 1878 med 81 kr. 25 ö. Från 1881 i arrende 100 kr. och 15 m:s samt 15 kv:sdagsv:n och spånad (9 : 19.4 åker à 15, sma 144 kr.). Han afled 1859. Därefter införlifvades torpet med hemmanet, hvars arrendator betalade 136 kr., hvarifrån dock afräknades i undantag till Sven Påls änka 60 kr.; frånskildes åter 1902, och skall nu jorden åter brukas af husmän, som säkerligen få det bättre än sina föregångare.

Digitized by Google

Murhus.

Odaltorp; utgör en enskild lägenhet; består af gamla odalägor och är beläget på utmarken inom Torlösa hemman.

Namnet Murhus kommer af *mura;* säl. får man väl antaga, att ställets första bebyggare varit en murare.

Murhus tillhörde Trolleholms gods redan 1658: »Adels Rå och Rör till Ericsholm: Murhus, ¼ mtl».

Murhus 1738 efter uppmätning af Joh. Hielmberg.

Kåhlhage . . . . . 0 : 1 11/16
Åkerjorden (Rooeåker, Toften och Norreåker) . . . . . 2 : 31 11/16
Densamma graderades på följande vis:
»Ler med liten mulblandning, råg, kornjord.
Kall lerjord, korn och hafrejord.
Skarp lera, hafrejord, 1 års säde, 2 träda.
En liten bit upplögt at så höefrö på, lägges ut igen».
Ängiarna i Åkerwången och dito i Ängewången taxerade till 3 11/16 lass hö . . . . . 22 : 11 11/16
Fördelade i
»Tufvig staggevall . . . . . 8/8.
Skarp hårdvall mycket ringa . . . . . 1/4.
Svartmåsejord, höstas intet.
Skarpa backar med enebuskar, odugl.».

Murhus 1816 efter utmätning af L. Faxe.

Ägorna hade ett päronformigt utseende med huset och åkern södra, tillspetsade ändan och bestod af: gårdstomt och hage 0 : 10; Södre Toft 0 : 28; Hagåker 0 : 8 1/2; Store åker 1 : 30; Norre vång 1 : 15; sma åker 4 : 27 1/2; ängen i wången 1 : 31 [taxer. till 4 lass hö]; Ängewången, magra backar och slaggkierr 22 : 1 [till 14 lass]; sma äng 24; hela arealen 28 : 27 1/2.

År 1829 uppmättes Murhus ånyo af Åhrberg, och stället erhöll vid laga skiftet i det närmaste samma areal, som det förut haft, eller 29 : 8.

År 1878 var gården 59 : 22.8.

År 1902 icke mindre än 72 : 9.1.

Digitized by Google

Åbolägnd.

1687 *Anders Ibsson* (»landgille 2 pund smör»); 1697 *Nils Persson* [»kan så korn 1 tna, hafra 1 skäppa, afla höö 5 lass»]; 1717—1726 öde; 1727 *Ola Gudmundsson* (»2 pund smör»); 1729 öde; 1739 *Truls Persson* (»landgille 3:16 dlr»); 1743 *Johan Larsson;* 1754 Ingel Gudmundsson; 1759 o. 1768 *Hans Månsson;* 1768 o. 1771 *Anders Knutsson.* För den sistnämnde utfärdades följande kontrakt:

»Emedan Hans Månsson på mit insochne Gatehus N:r 1 Murhus uti Torlösa sochn under Ericksholms sätesgård godwilligen afstår sitt beboende hus för drängen Anders Knutsson från Swalöf, altså warder berörde Anders Knutsson förberörde N:r 1 Murhus stadt och fästadt, detsamma nästa fardag få tillträda, nyttja och bruka, med de vilkor att han årligen skall göra höst- och wårarbetet wed Ericksholms härregård för ½ dels hemman, med N:r 2 Pårup indelt i hofningen, hvaremot han slipper sina åhrl. dagsverken, men betalar af huset de däraf gående Kronoskatter jämte Tre dahl. 16 ö. smts landgillepenningar till Ericksholm; wisar sig för öfrigt hörig och lydig emot sitt härrskap och des Betienter, så och håller huset med åcker och äng nti förswarlig häfd enl. Lag, ställer sig för öfrigt trogen och flitig, må han om besittningen warda säker. Gifwen Nääs d. 16 Martij 1768

F. Trolle.

Åhr 1768 d. 18 November för mig upwistes, så at Anders Knutsson för rätt Åbo i Kronohandlingarna blifwit infördt och Annoterad intygar Ut Supra

D. Davidsson.

Mot thet at ofwanbenämbde Anders Knutsson påtager sig ½ del [1]) vid Trolleholm åcker och äng med trösket för Österby, therföre eftergifwes honom ifrån thetta innewarande åhret 1771 Twå dlr smt om året af Landgillet, at han eij mera betalar än En dahl 16 ö. smt om året. Trolleholm d. 11 Maj 1771.

Wivica Trolle.

Med originalet lika intygar J. Hinr. Möller».

1779 *Anders Jönsson;* «28 sk. landgille». W. Trolle annoterat: »Murhus har fått 16 sk. afkortning för hofveri i Gryttinge rote».

1788—1822 *Nils Svensson*, murare. Anteckning 1806: »Godt hus». Nils Svensson uppförde 1816 Djurups och Röka soldattorp. Han betalade 1821 i arrende för torpet 30 rdr.

1822—1861 sonen *Lars Nilsson.* Betalade i arrende 1822 33 rdr 16 sk. bco, »intill dess efter hållen taxering närmare blifvit utrönt värdet». 1831 erhöll han 30-årigt kontrakt: 260 m:sdagsv:n och 22 dagskörslor, förutom äckor, spånad och potatis-hofveri (plantering, ränsning och upptagning). Han afled som änkling och nyss blifven undantagsman, 63 år gml, 1861 ♀.

1861—1891 sonen *Nils Larsson;* kontrakt på behagl. tid; 286 m:sdagsv:n, för öfrigt oförändrade villkor. De kontrakt, som utlämnades till torpargodset efter den 30-åriga periodens slut, voro enl. min uppfattning i allmänhet för höga. Den myckna dagsverksgången hade förhindrat åboarna att sätta sina ställen

[1]) för ½ dels hofveri.

Digitized by Google

i det skick, som därmed afsetts, och en nedsättning öfver lag blef äfven nödvändig 1870, då nya kontrakt utskrefvos. För Murhus bestämdes 182 m:s, 33 kv:sdagsv:n och 19 dagskörslor, hvarjämte allt hofveri borttogs; men det viktigaste var, att m:sdagsverkena fingo lösas efter det billiga priset af 75 ö. pr st.; detta lösningspris ökades 1876 till 1 kr. 25 ö. pr st., men var i alla fall en stor fördel för åbon, som slapp den långa dagsverksgången och med stigande löner ej kunde anskaffa drängar. Vid herrgården fann man sig småningom vid att undvara denna arbetshjälp och ordnade därefter. Men för torpen uppstod en ny tid. Åbon blef en oberoende arrendator, som fick både tid och lust att ägna alla sina krafter åt det egna bruket. Rundt omkring lågo fäladsmarker, obruten mark, visserligen stenig och besvärlig att odla, men dock af så pass naturlig godhet, att det lönade mödan; sådan utlämnades till odling fritt på 10 år och därefter under nästa 10-års period med dräneringsskyldighet. Följden häraf blef, att hvarken kreatur eller skördar fingo rum i de gamla dagsverkstorpens små längor. När därtill kom, att arrendatorns pretentioner och personliga behof af större utrymme ökades, måste stora nybyggnader företagas, och därmed var början gjord till den utveckling, som under de sista 30 åren förändrat Trolleholms små arbetstorp till betydande arrendegårdar, som flerstädes till storlek och godhet öfvergå hemmanen. Nils Larsson fick vara med om följande. År 1874 tillades stället Murhus n:r 2, en obebyggd närbelägen mark, som delvis blifvit odlad af en gammal ryktare vid Trolleholm, Måns Jönsson, och innehades i donation af honom; härå erhöll Nils Larsson 6 frihetsår; 1878 tillades fälad, tillsammans med förut nämnda donationsjord 30 : 26.5, så att *arealen* blef 59 : 22.8, fördelad på följande sätt: tomt o. trädgård 0 : 16.9; gml åker 31; nyare 16; odlingsmark 9 : 27.4; impedimenta 2 : 10.5. Arrendevärderades till 31 à 15 och 16 à 7, sma 577 kr., och arrendekontrakt utlämnades 1881 på 10 år mot ett arrende af 570 kr. Därefter ny arrendevärdering för 20-årigt kontrakt. Från 1891—1901 [32½ à 17, 20 à 10 och 4 fritt till odling, sma 752 kr 50 ö.] 362 kbf ell. 94.74 hl. Från 1901—1911 [gla arrendet med 10 % förhöjning samt 4 tnld nyodling à 10, sma 867.75] 417 kbf ell. 109.14 hl. För 1903—4 utgjorde arrendet 787 kr. 99 ö. Dräneringen fullgjord till 1898; rören lagda 4 fot djupt, och jordägaren bidragit med 4 ö. pr fmn Intill 1886 åtnjöt arrendatorn dessutom ett årl. afdrag af 70 kr. såsom ett tacksamhetserkännande från jordägaren för duglighet, flit och arbetsamhet. 1891 hemsöktes gården af en svår nervfeber, då samtliga insjuknade och Nils Larssons hustru

Digitized by Google

dog den $\frac{19}{8}$. Samma år slutade Nils Larsson med arrendet, men var fortfarande med i arbetet; han fick då som erkännande 24 % af arrendet i undantag: afled 1897 $\frac{5}{7}$, 72 år, och gården öfvertogs af sonen,

Lars Nilsson, fr. $\frac{14}{8}$ 1901.

Året därpå förstorades stället ytterl. med 12 : 18.8 af det när belägna Skällaröd-hemmanet. För denna jord betalas i arrende 125 kr., hvilket är billigt, men arrendatorn är ålagd under resterande arrendetid dränera marken samt lägga den i skiften med den förut varande, förutom en mindre del däraf, som lägges i särskild växtföljd. Onera utgå för $\frac{1}{36}$ mtl Skällaröd. Totalarealen för Murhus är 72 : 9.1 [tomt, trädgård och impedimenta 2 : 27.4; åker 69 : 13.7].

Byggnaderna. Några underrättelser om dessa finnas ej förr än i den nämndemanssyn, som hölls den 4 Juli 1861, då Nils Larsson öfvertog arrendet. Gården bestod då af ett boningshus af ekekorsvirke och lerväggar (det vanliga utseendet på alla hus den tiden), 21 × 8 aln., en log- och en stallänga, den förra 35 × 8 och den andra 21 × 8. Nytt boningshus, 34 × 11 $\frac{1}{2}$, uppfördes af Nils Larsson 1872, då huset förlades utanför gården; i byggnadshjälp bestods tegel och ekevirke samt 50 rdr. Loglängan, 40 × 13, ombyggdes 1878, och samtidigt tillökades stallängan. Emellertid voro dessa hus efter ställets uppodling och utvidgning 1904 alldeles för små och otillräckliga, hvarför detta år stallängan nedrefs och ett nytt hus på jordägarens bekostnad uppfördes, 70 × 16 × 5 aln, förlades i söder och sammanbyggdes i öster med loglängan. Af detta hus äro 46 aln. som inrymma plats för 18 fäkreatur vid dubbelt foderbord, kalfkättar, stall för 5 hästar, svin m. m., af grundmuradt tegel och resten af stolpvirke med 6 aln:s bräder samt innehåller foderlada, loga med loggolf m. m. Allt prydligt och solidt samt 1903 brandförsäkradt för 6800 kr. [1]).

Schönabäck.

Denna gård är jämförelsevis ny eller ännu ej 70 år. Af dess historia kommer man att inhämta huru lång tid, som i allmänhet erfordras för att af fäladsmark skapa en vinstgifvande gård, synnerligast då jordbränning är medgifven och en följd af arrendatorer visa sig mindre lämpliga och driftiga.

---

[1]) Husen äro mer än väl värda 7300 kr., som äfven var byggnadskostnaden; detta belopp, som vid brandförsäkringen uppgafs, nedsattes efter vanligheten af häradets brandstodsförening. Det torde blifva nödvändigt att, om ändring ej sker, utgå ur en förening, där hänsyn ej tages till husens rätta värde.

Digitized by Google

Gården är uppkallad efter inspektoren vid Trolleholm, *Nils Anders Schönbäck*, som från år 1820 hade haft med förvaltningen af egendomen att göra. Från början rätt driftig, hade han småningom blifvit en drinkare och kunde ej längre sköta sin plats. Änkling med 6 små barn, ville hans husbonde, d. v. fideikommissinnehafvaren, excellensen Trolle Bonde, bereda honom »framtida lugn och välgång under en snart annalkande ålder» ock erbjöd honom 1839 antingen ett åbohemman afgiftsfritt eller och fäladsmark till odling på 30 års donation för honom och hans efterkommande. Schönbäck var oklok nog att föredraga det sistnämnda. För barnens skull och för att hålla styr på honom beramades äktenskap emellan honom och hushållerskan på Trolleholm, Karin Sandberg, 1841. Denna Karin hade förut en dotter, Mathilda, som äfven, ehuru utan anledning, antog namnet Schönbäck. När fru Schönbäck blifvit änka, återfick hon sin plats som hushållerska vid Trolleholm, och efter hennes död erhölls platsen af dottern Mathilda, som afled den 6:te April 1884, 60 år gml. Schönbäck stod emellertid ej att rädda; i fyllan och villan körde han ikull i ett dike vid Torlösa och dog den 23 Aug. 1845, 55 ½ år gml.

Den jordrymd, som till farmen anslogs, uttogs af »allmänna utmarken», uppmättes af landtmätaren J. G. Mollstadius, och därå upprättade karta af 1838 angifver densamma till 186 : 22 ½. Donationsbrefvet är dateradt 23 Septemb. 1839. Ur detsamma göras följande korta utdrag. Till nödiga byggnader lämnade jordägaren undertimmer af ek, mursten, skogsäckor af godset samt 2000 rdr bco. Husen, som uppfördes, äro längre fram beskrifna. Utom förenämnda byggnadsskyldighet på angifna villkor åtog sig farminnehafvaren att uppodla och indela till åker, ängsmark och bete, samt instänga farmen m. m. dylikt.

10:de punkten innehöll: »Hyser jag den lika grundade öfvertygelse, att inspektor Schönbäck både af hederskänsla och af tacksamhet för denne honom och dess barn nu lämnade donation på intet sätt olofligt eller utan min och förvaltarens vetskap inblandar sig uti egendomens affärer eller öppet eller hemligt stiftar oro och tvedräkt emellan egendomens underhafvande, eller ock emellan dem och mig, utan i det stället vid därom erhållen kunskap öppet tillkännagifver de missbruk eller obehöriga tillställningar, som på ett eller annat sätt skulle till äfventyrs kunna uppstå inom godset».

12:te punkten: »Inspektor Schönbäck förbinder sig äfvenledes uppå dess heder, ära och tro att hädanefter inskränka sig till måtteligt njutande af spirituösa drycker, hvarigenom han ej endast nedsätter sitt anseende hos en hvar, utan förlorar den aktning och det förtroende han i öfrigt tillvunnit sig; hvarförutan han naturligtvis åsidosätter den flit och omtanke, som hans landtbruk kommer att kräfva, och hvartill han så för egen som för dess barns skull bör

Digitized by Google

oafbrutet egna sin tid. Skulle han dock likväl härutinnan lämna sig till denna olyckliga böjelse, hvilket jag dock ej vidare vill föreställa mig, så nödsakas jag på ett eller annat sätt och som jag förmånligast kan finna för dess och barnens fortfarande nytta och underhåll förbehålla mig fri disposition öfver skötseln och förvaltningen af denna farm, dock sålunda, att sedan de nödiga kostnadsutgifterna därifrån afdragits, återstoden af inkomsterna hålles honom och dess barn tillhanda.»

Schönbäck underskref: »Med den liflgaste känsla af vördnad och tacksamhet tillförpliktar jag mig härmedelst att efter yttersta förmåga till alla delar ofelbarligen uppfylla hvad Höge Utgifvaren af detta donationsbref uti alla dess punkter i allmänhet samt uti den 12:te punkten isynnerhet nåd- och godhetsfullt behagat mig föreskrifva och ålägga — — —.»

Jordägarens önskan att bereda Schönbäck lugn och välgång gick icke i fullbordan. Utan förlag eller penningetillgång kan man icke företaga stora odlingar och hafva sin bärgning, till dess skördarna hinna inhöstas. Det blef elände, ja rent af armod för den stackars mannen. Han vände sig 1843 i Dec. till patron Falkman och bad honom föra hans talan hos excellensen. Han skrifver: »Såvida jag förstått mitt eget bästa, hade jag bort på förhand uppgöra och riktigt begrunda odlingskostnaden, innan jag till min och de minas olycka föreslog och förhoppningsfullt emottog ifrågavarande odlingsplan». Han hade funnit, att af de 187 tnld han erhållit 45 kunde plöjas, resten 142 måste flåhackas och brännas, hvilket kostade 20 rdr pr tnld ell. 2840 rdr; askans nedplöjning och den nödvändigaste stenröjning och dikning 5 rdr ell. 710; odlingskostnaden för de 45 frändragna 10 rdr ell. 450; instängningen 200; en graf från Räflinge mosse 82 rdr; sma 4282 rdr. Vidare hade åren 1839, 40 och 41 varit så rägniga, att alla odlingar öfver hela provinsen dessa år misslyckats och lämnat missväxt. Han anför ytterligare flera behjärtansvärda förhållanden och gör jämförelser med förhållanden både inom och utom godset.

»Hallsfarm så väl som Gryttinge nyodlingar», yttrar han, »beriktiga äfven den satsen: att nyodlare i allmänhet icke stå sig i längden utan stora förlager ell. extra inkomster. Dessa odlingar förehades under den mest gynnande väderlek och kunde verkställas med plog. Farmbyggnaderna blefvo fullständigt uppförda af jordägaren. Gryttinge nyodlare erhöllo till och med 4 ½ tna korn pr tnld i odlingshjälp och 1 tna för 20 fmnr stengärdesgård. Företaget kröntes med den lyckligaste framgång, och odlarne blefvo välmående. Beräknar man nu 4 ½ tna korn à 7 ½ rdr, blir högsta odlingshjälpen i Gryttinge 33 rdr 36 sk. pr tnld. Detta allt oaktadt och sedan odlingsskördarna voro tagna samt odlingarna skulle kultiveras, med-

Digitized by Google

togs de vunna fördelarna helt och hållet, hvilket herr patron nogsamt känner.»

Byggnadshjälpen 3000 kr. hade icke varit tillfyllest; redan hade åtgått 3500, och säkert erfordrades ytterligare 1500, innan husen blefvo färdiga.

Schönbäck beder Falkman »så maniera saken», att det understöd, som kunde blifva honom beskärdt, skulle få anses som ett räntefritt lån. »Räntan häraf, såväl hvad mera excellensen kostar på ifrågavarande farm, kan endast anses såsom donation åtminstone de första 20 åren samt kapitalet såsom insatt i fastighet, emedan nyodling af så besvärlig utmark, hvilken förut endast kunde sommarföda några få kreatur, är detsamma som att inköpa den — — —. Då jag förlidet år började komma i penningeförlägenhet, måste jag afstanna med nyodlingarna — — —; den redan upptagna jorden ger ingenting, förr än den blir röjd, trädad och gödslad. Jag får sål. äfven för kommande året köpa säd både för hushållet och utsäde, och på sådant sätt går jag år från år tillbaka i min hushållning. Hade jag däremot haft 500 rdr att använda till odling, så hade jag säkert nu varit 1500 rdr bättre i mina affärer — — —.»

Falkman, som Schönbäck i sitt bref kallar »min och mångas skydds-ängel, ett Försynens redskap att för den ena delen af mänskligheten verka godt på den andra», framförde ärendet till jordägaren, och S. erhöll följande förmåner: 1) Wipenröd arrendefritt, 2) ett räntefritt lån på 1500 rdr och 3) ett uppfostringsbidrag till hvarje barn af 200 rdr, som S. ej själf skulle få hafva hand om.

Sedan Schönbäck aflidit, hölls arrendeauktion på farmen Schönabäck den 22 Dec. 1845 för återstående arrendetid, 23 år från 14 Mars 1846.

Inkomsten skulle tillfalla barnen, och ett undantag, som arrendatorn skulle utgöra, bestämdes för änkan; blifvande arrendatorn ålades fullgöra byggnader, odlingar m. m. Den högstbjudande skulle erhålla arrendet. Det belopp, som nu bjöds, skulle dock hvart 5:te år ökas med 6 tnr, så att från 1866 till arrendetidens slut skulle ökningen utgöra 24 tnr. Herr *J. W. J. Hall* stannade för högsta anbudet, 30 tnr.

Genom öfverenskommelse af 17 Oktob. 1847 afstod Hall kontraktet till *G. Tack*, som sål. blef arrendator och 1859 erhöll nytt kontrakt på Wipenröd mot ett arrende af 19 tnr ell. 119 kbf 7 knr och 49 rdr, att gälla till 1871. Men 12 Juni 1860 äro såväl Schönabäcks som Wipenröds kontrakter transporterade på *Bengt Lindell* från Skräflinge. Donationsbrefvet på Schönabäck räckte fortfarande till 1869; ursprungliga afgiften 30 tnr, tillökningen 24 tnr, undantagsförmånerna till fru S. värderade till 10 tnr, sma 64 tnr i arrende för Schönabäck. Därefter finnes gemensamt kontrakt på båda gårdarna, utfärdadt på samme man från 1869 till 1881 mot 55 tnr

Digitized by Google

24 kpr ell. 350 kbf 7 knr [pr tnld c. 5 kr.], således betydligt nedsatt, men som dock nu slutl. tillföll jordägaren. Lindell flyttade 1876 till Helsingborg och fick kontraktet transporteradt på sin svåger, *Per Månsson* från Skräflinge. Från 1878 betalades betesafgift för Wipenröds fälad 32 ½ tnld med 65 kr. Per Månsson var mycket sjuklig, och en öfverenskommelse träffades 24 Maj 1880, att han 14 Mars 1881 skulle afgå och *Nils Larsson* från Felestad öfvertaga gården. Dessförinnan dog Per Månsson i lungsot, och tillträdaren behöll arrendet blott ett år, hvarefter n. v. arrendatorn, herr *Herman de Fine Licht* [1]) erhöll kontrakt från 1882 till 1901.

1878 vid uppmätningen var arealfördelningen följande: tomt och trädgård 3 : 5.7; åker 175 : 30.5; lindor 1 : 23.7; sma öppen jord 177 : 22.2; impedimenta [stenmurar 0 : 28.6, märgelgropar och öppna diken 2 : 30.3, vägar 1 : 26.3 och stenrösen 0 : 18.9] 6 : 8.1; hela arealen sål. 187 : 4. Wipenröd: åker 34 : 13.4; lindor och oodladt 12 : 9; sma blifvande åker 46 : 22.7; impedimenta [stenmurar 0 : 11.4, diken m. m. 0 : 19.4 och väg 1 : 8] 2 : 6.8; hela arealen 57 : 15.5. Fäladen, bestående af betesmark 31 : 27.9, väg 0 : 14.3 och stenmur 0 : 7.4, sma 32 : 17.6, var den tiden afsedd att till en början fortfarande användas till bete och sedan odlas. Detta har dock icke blifvit utaf, utan är den planterad med gran, som står mycket vacker och sammanhänger med större planteringar, som sträcka sig ända öfver Albjersbackarna.

Arrende 1882—1891 [75 à 11, 75 à 10, 75 à 8, sma 2175 kr.] 970 kbf ell. 253,88 hl.; 1891—1901 [225 à 11, sma 2475 kr.] 1104 kbf ell. 288,94 hl. Härifrån skedde följande afdrag: för vägunderhåll pr år 12 kr., för vattensjuk mark till 14 Mars 1886 pr år 375 kr., för inlösta byggnader till 1891 pr år 107 kr., sma 494 kr. För det stora afloppet »Östraby—Schönabäck» jämte »tillopp från Röslöf Litt. A.» bidrog jordägaren 1883 med 544 kr. 20 ö. och 1884 med 175 kr.

År 1898 skedde ny värdering och undersökning. Båda hemmanens *totalareal* 283 : 0.6, sålunda fördelad: tomt och trädgård 3 : 5.7; impedimenta 8 : 14.9; åker 224 : 12.9; sma till arrendatorns disposition 236 : 1.5. Undantaget: Bokskog 8 : 18; Granplantering med väg 32 : 17.6 och Wipenrödshus 5 : 27.5.

Värderingsmännen satte arrendet till c. 14 kr. pr tnld ell. för 225 tnld 3150 kr. Af åkern voro 143 : 12.9 dränerade; återstående

[1]) Släkten de Fine Licht härstammar från Nederländerna, därifrån såsom protestantisk fördrifven på 1600-talet. Herman Licht f. 1857; fadren, Edward Holger, var född i Eckenförde; modren, Mathilda Lindberg, sjökaptensdotter från Wiken. H. Lichts far arrenderade i flera år egendomen Carlsfält under Krapperup för 600 kr.; en broder till Schönabäcksarrendatorn, Charles Licht, har nu samma gård på arrende och erlägger i arrende för densamma 6000 kr.

Digitized by Google

81 tnld skulle dräneras, allt efter som det skifte, i hvilket öfverhoppade stycken befunno sig, var i tur att trädas.

Licht ansåg emellertid arrendet för högt och hade dessutom anspråk på en ladugård för 80 kor och en stor ny loga, hvilka hus ej kunde uppföras under 8000 kr. Som emellertid jordägaren ogärna ville förlora Licht, som skött gården bättre än någon af de föregående arrendatorerna, och all anledning var att hoppas, att densamma vid kontraktstidens slut skulle vara i ett mönstergillt skick, så utskrefs kontrakt på 16 år från 1901 till 1917 mot ett årligt arrende af 2700 kronor. Härifrån afgå dock för dränering under 7 år 200 kr. om året. Om man vidare fördelar byggnadskostnaden, inköpspriset för tegelrören m. m. på arrendetiden, så kan icke nettoarrendet sättas högre än till c. 2200 kr., alltså för 236 tnld, som arrendatorn brukar, ej ens 10 kr. pr tnld, utom ränteförluster m. m. Bättre jordränta hade man nu haft, om marken 1839 blifvit skogsplanterad och herr Schönbäck fått pension. Till 1869 hade jordägaren blott utgifter och därefter till 1882 icke öfver 5 kr. pr tnld.

Byggnaderna. Kronolänsman B. O. Centerwall från Stödhaf höll på uppdrag af jordägaren 13 April 1847 nämndemanssyn på Schönabäck, emedan byggnaderna skulle aflämnas till underhåll åt nye brukaren, J. W. Hall. De hus Schönbäck medhunnit uppföra voro: boningshuset eller södra längan (den ännu varande), grundmurad, $44\frac{1}{2} \times 16\frac{1}{2} \times 4\frac{1}{2}$ aln., östra ell. loglängan, $58 \times 15\frac{1}{2} \times 3\frac{3}{4}$, norra ell. stallängan, $44 \times 15\frac{1}{2} \times 3\frac{3}{4}$, samt västra längan, 58×15, inredd till diverse; alla dessa hus utom boningshuset voro af ekekorsvirke och bränd mursten.

1852 åter syn, då det anmärktes, att arrendatorn G. Tack emot kontraktets bestämmelser tillåtit sig diverse husomredningar, afskurit bjälkar m. m., som försvagat husen.

1869 syn med Bengt Lindell, då husen ansågos bra underhållna, och om åkerjorden noterades, »att densamma under n. v. innehafvarens arrendetid till väsentlig grad blifvit befriad från den massa sten, hvaraf den besvärades, med undantag af en areal i väster på omkring 20 tnld, hvarest ännu finnes en del att borttaga, änskönt en mängd dock blifvit uppbruten och bortförd». Synenämnden var mycket belåten och yttrade sig berömmande i följande ordalag: »Arrendatorns arbetsförmåga och drift kan icke lämnas oanmärkt, och vid jämförelse med farmens förutvarande skick har den betydligt förbättrats både till utseende och beskaffenhet, ehuru synemännen icke hafva sig obekant de motigheter n. v. arrendatorn haft att bekämpa». Till protokollet togs äfven, att gårdsplanen till 340 kvadratfmnr blifvit ordentligt stensatt och att boningshusets 2 utvändiga trappor, som förut voro af kullersten, nu voro lagda af huggna planstenar. Äfven trädgården berömdes såsom prydlig och väl underhållen.

Digitized by Google

Nästa förrättning var 24 Maj 1880, då 3 hus, som arrendatorn på egen bekostnad uppfört, värderades och inlöstes af jordägaren för 1070 kr.

Den förut nämnde arrendatorn Nils Larsson, som allenast ett år innehade kontraktet, hade med detta öfvertagande biafsikter, hvilket framgår genom ett protokoll utaf den 28 Mars 1882, uppsatt af egendomens d. v. disponent, C. Bonde, sakföraren Sven Svensson i Marieholm och H. P. Linderoth i Torlösa. 3:dje punkten lyder sålunda: »Då afsikten med Nils Larssons öfvertagande af arrendet synes endast hafva varit att genom öfverlåtelse af arrendekontraktet bereda sig en inkomst under form af afträdesersättning, ett antagande, som vinner stöd i det sätt, hvarpå Nils Larsson gått till väga, att genom commissionärer utbjuda egendomen, men en sådan industri icke kan af jordägaren godkännas, äfven därföre att sådana försök icke må här å godset upprepas, så förbjudes Nils Larsson att under hvad förevändning som helst betinga sig någon afträdessumma, hvarken i penningar eller genom åsättande af ett oskäligt högt pris å de kreatur och öfriga lösören han enl. uppgift skall åt tillträdaren öfverlåta, utan skall värdet därå bestämmas af gode män — — —.» Härmed fick Nils Larsson låta sig nöja. En kompromiss kom till stånd 3 April s. å., bestående af riksdagsmannen Ivar Månsson, förut nämnde Sven Svensson och C. Boijsen, hvilka värderade boet m. m. till 14745 kr., som tillträdaren Herman Licht betalade.

1902 d. 4 April insynades den sädeslada, som jordägaren sommaren förut låtit uppföra; den är belägen öster om gården och är $80 \times 20 \times 6$ aln., af stolpvirke och bräder. Syneförrättaren, herr Gustaf Persson, ansåg brandförsäkringsvärdet böra sättas till 4500 kr., men häradets välvisa brandstodsnämnd ville ej upptaga den högre än till 3000 kr. Samma år d. 5 Nov. insynades det under sommarens lopp nybyggda kostallet, $74 \times 17\frac{1}{2} \times 5$ aln., af $1\frac{1}{2}$ stens fogstruket tegel på gråstensgrund med plats för 66 djur vid dubbelt foderbord m. m. Brandförsäkringsvärdet blef 4600 kr. Hela gården är 1902 försäkrad för 21900 kr.

Under Skällaröd omnämnes, att jorden till torpet Skällaröds-hus, 10 : 0.8, från 14 Mars 1902 lämnats Licht på arrende. I årl. utskyld erlägges 100 kr., och arrendetiden är 15 år. Licht skall fördela jorden till 2 torpare, som skola bygga snygga, trefliga hus, och deras arrende får ej öfverstiga 15 kr. pr tnld, hvilket belopp skall genom arbete vid Schönabäck utgå. Husen äro nu uppförda, och hafva småbrukarne blifvit tillförsäkrade ostörd besittningstid, om de uppföra sig redbart och ärligt.

Digitized by Google

Olstorp.

»Nybyggaren» *Nils Olsson* började uppodla detta ställe 1824, hvilket år han hade sin bostad vid det närbelägna Skällaröd. Stället blef uppkalladt efter honom, men benämndes äfven »*Rammen*». Då nu *ramm* är ett verktyg med klo för torfvens uppdragning vid gräfning och invid Olstorp finnes en nu mera utgräfd torfmosse, som till följd af sin sanka belägenhet säkert nödvändiggjorde nämnda redskap för att draga upp torfven på det torra, så är det ganska sannolikt, att Nils Olsson mycket sysslade med torfskärning och därför fick heta »Rammen», hvilket namn sedan öfvergick på stället, eller ock är möjligt, att trakten redan förut hade detta namn.

Första året erhöll Nils Olsson både spannmål och penningar från herrgården, hvilket debiterades honom såsom skuld, men året därpå, då han redan var bosatt vid Olstorp, godtgjordes honom för odling och nybyggnad. Så erhöll han för odling pr tnld 2 tnr korn, för dubbelt stenstängsel efter 1 tna för 76 fmnr och för husbyggnad 50 rdr, första utsädet af klöfverfrö (5 skålp. à 12 sk.) till skänks o. s. v. Året 1826—27 erhöll han ytterl. till husbyggnad 25 rdr, emedan han själf inköpt åtgånget timmer. Råg, som han hade lånat till brödföda, kunde han detta år återlämna in natura.

När Östraby by skiftades 1831, så blef torpet utlagdt på dessa hemmans samfälda utmark och erhöll en areal af 18 : 14. Marken bestod af högländ, stenbunden lermylla på lerbotten och en del lågländ torfjord, till större delen bortskuren. Nils Olsson erhöll de närmaste åren fortfarande odlingsersättning; men 1831, då han mottog 30-årigt kontrakt mot utgörande af 104 m:sdagsv:n och 7 dagkörningar, var han i 100 rdrs skuld till gården och upphörde äfven samma år med arrendet. Kontraktet transporterades på husmannen *Jöns Persson* från Räfvatofta, som 1840 öfverlät det på *Per Pettersson* († 1857). 1861 utlämnades kontrakt på oförändrade villkor till *Jacob Jönsson*, som 1870 med omskrifvet kontrakt erhöll utskylderna nedsatta till 65 m:s-, 10 kv:sdagsv:n och 7 dagkörningar. Han öfverlämnade 1882 kontraktet till sonen, *Per Jacobsson*. Själf blef han husgubbe och bodde i den gamla, eländiga stugan, nygift vid hög ålder, samt dog 1897. Sonen Per, gift med en duktig småländska, erhöll nytt kontrakt 1883; utskylder 104 m:s- och 20 kv:sdagsv:n.

Olstorp med tillagd odlingsmark uppmättes 1878. *Areal:* tomt och trädgård 0 : 9.7; gammal åker 18 : 16.6; odlad fälad 4 : 13.7; sma åker 22 : 30.3; oodlad fälad 3 : 29.4; äng och lindor 5 : 26.3; sma odlingsmark 9 : 23.7; impedim. 1 : 0.9; sma areal 34 : 0.6.

Skulle torpet kunna utvecklas och arrendatorn medhinna odlingarna, var nödvändigt, att han befriades från dagsverksskyldigheten. Af denna anledning erhöll han 1891 penningearrende 210 kr. Jordägaren bekostade utlopp för torrläggning.

Digitized by Google

1901 erhöll Per Jacobsson åter nytt kontrakt, som, därest arrendatorn sköter sig, räcker till 1911. Värderingsmännen, som ansågo jordmånen god, hade åsatt ett arrende af 587 kr. 50 ö. [26 à 20 och 6 ½ à 10]. Detta kunde emellertid ej tillämpas utan att ersätta Per med en driftigare och förmögnare man. Hela planen var visserligen odlad (32 : 22 åker), men det återstod dränering, jordens fördelning i skiften och cirkulations införande, uppfödning af mera djur och anskaffande af inventarier. Arrendet bestämdes därför till 340 kr. under 5 år och därefter till 440 kr. Arrendatorn blef ålagd dränera och erhöll i kontraktet inskrifna, allvarsamma förmaningar att nedlägga all sin kraft och vinning om ställets upparbetande och försättande i kultur och växtkraft. Det till 1906 utgående arrendet utgör ej mer än 10 kr. pr tnld, och därest ränta å byggnadskostnaden (åren 1888 o. 1897) tages med i räkningen, så blir det intet arrende för jorden.

Byggnaderna. De 3 små hus, som »nybyggaren» 1824—25 uppförde af korsvirke och lerväggar, voro 1888 och lång tid förut alldeles ruinerade. Vid synen 1861 ansågos de redan omöjliga att göra något utaf, utan fullständig nybyggnad var nödvändig, om torpet skulle bevaras. Schönabäcks ägor gränsa intill, och rågången går blott ett par hundra alnar från denna gårds byggnader. Således låg nära till hands att underlägga Olstorps ägor denna gård och komma ifrån byggnadskostnaden. Så var äfven bestämdt att ske, men den, som gjorde det om intet, var »Jacob i Rammen». Envisare och mera påträngande gubbe har näppeligen funnits, och jordägaren fick ingen ro, förr än en byggnadslänga 1888 uppfördes, 44 × 14 aln., som till att börja med inrymde allt, men 1897 följdes af ett boningshus, 26 × 12 aln., och nu snart kommer att efterföljas af ett 3:dje hus, hvarefter gården är färdig. Försäljningspriset för de gamla husen var 10 kr. Detta är tillräckligt talande. Husen brandförsäkrade 1897 för 3400 kr.

Åhus.

Namnet Åhus kommer förmodligen däraf, att huset blifvit uppfördt invid det stora afloppet, som n. m. kanaliseradt dock kan göra skäl för benämningen af en liten å.

Åbon i Ramstorp *Jöns Michelsson* blef för skogsåverkan 1825 skild från arrendet därstädes samt i stället anvisad fälad till odling. Han erhöll i likhet med sin granne på Olstorp odlings- och byggnadshjälp. Husen byggdes 1826, och på så vis tillkom Åhus. Vid laga skiftet 1881 utlades torpet med 13 : 17 på Wistofta bys samfälda utmark, utom 1 : 5.8 däraf, som låg på Östraby bys utmark. Jorden bestod af lermylla på lerbotten, för öfrigt stenbunden och enebeväxt.

Digitized by Google

Jöns Michelsson erhöll 1881 kontrakt på 30 år; 104 m:s-dagsv:n och 8 dagkörningar. Men 5 år därefter mäktade han ej längre, utan *Sven Åkesson* från Löddesborg mottog stället. Då Jöns sedan blef äldre och ej längre orkade tjäna, anvisades honom 1851 en liten del af hans förra torp, där han uppförde åt sig en liten stuga, som han afgiftsfritt behöll till sin död 1859. Detta blef kalladt *Lilla Åhus* och innehades därefter någon tid af sonen, *Måns Jönsson*, som därför utgjorde 26 m:sdagsv:n. Då denne därefter blef ryktare vid Trolleholm, raserades husen, och jorden införlifvades med Murhus samt fick namn *Murhus n:r 2* [se vidare detta ställe].

Förenämnde Sven Åkesson, äfven kallad *Holm*, behöll arrendet af Åhus kontraktstiden ut till 1861, då han i donation erhöll 3 tnld fälad. Åhus mottogs på arrende af *Pål Jönsson* († 1878) på oförändrade villkor till 1870, då utskylderna nedsattes till 65 m:s-, 12 kv:sdagsv:n och 7 dagkörningar. Änkan, *Hedvig Andersdotter*, öfverlät kontraktet på sin måg, *Måns Andersson Alin*. Denne erhöll nytt kontrakt 1881 mot 104 m:s- och 15 kv:sdagsv:n [14 : 13 à 11; sma 158 kr. 42 ö.]. Innan detta kontrakt utlämnades, blef torpet uppmätt, och odlingsmark tillades.

Areal: tomt och trädgård 0 : 3.7; gammal åker 9 : 17.8; odlad fälad 4 : 27.2; sma åker 14 : 13; lindor och fälad 6 : 22.9; impedim. 0 : 22.3; sma areal 21 : 29.9. Jordägaren bekostade torpets andel i upptagandet af det ofvan angifna stora utloppet »Östraby—Schönabäck», 233 fmnr med 325 kr.

Nytt kontrakt lämnades Alin på 20 år från 1891 till 1911; arrende 1891—1901 [21 à 12; sma 252 kr.] 121 kbf ell. 31,66 hl.; 1901—1911 [10 % förhöjning å gla arrendet; sma 277 kr. 20 ö.] 133 kbf ell. 34,81 hl. För år 1903—4 utgjorde arrendet 251 kr. 33 öre.

Byggnaderna. De vid torpets anläggning uppförda husen voro enl. 1861 års syn ett boningshus, 19 × 9 ½ aln., och en västra länga, 26 × 9. År 1882 var boningshuset tillbyggdt med 3 aln. och västra längan med 4 aln. Allt som torpet förstorades, odlingarna tillväxte och kulturen ökades, blefvo husen dock för små, hvarför 1890 uppfördes en östra länga för kreaturen, 20 × 12 × 4 aln., hvilken tillökades 1903 med en tillbyggnad, inredd till loga, 24 × 12. Boningshuset har blifvit förbättradt, fått brädgolf, loft och nya fönster, men motsvarar ändå ej tidens fordringar. Dock »Rom byggdes ej på en dag», och sedan arrendatorn nu har tillfredsställande inredning och utrymme för kreatur och gröda, får han tills vidare vara belåten. Mången större gård på godset har ännu icke större »husa-ly». Husen äro 1903 brandförsäkrade för 2150 kr.

Digitized by Google

Dessa hemmans och torps n. v. *arealfördelning* är följande:

Schönabäcks gård	236 : 1,5.
Arbetstorp till Schönabäck	10 : 0,8.
Skällaröd	57 : 15,8.
Murhus	72 : 9,1.
Wipenrödshus	5 : 27,5.
Olstorp	34 : 0,6.
Åhus	21 : 29,9.
Bokskog och granplantering	41 : 3,6.
S:ma	478 : 23,8.

Digitized by Google

XI.

WIDTSKÖFLE.

Digitized by Google

Areal: 489 : 15.5

Digitized by Google

Widtsköfle By.

3 oförmedlade mantal.

Namnet är en sammansättning af *wid, ved*, träd, skog, och *skäl, skiæl, skölle*, gräns, rågång. Det har skrifvits på många olika vis: *Widskölle* 1553, *Widschöle* 1624, *Vidsköfle* 1658, *Witskiöfle* 1687, *Widskiöfle* 1729. I äldre tider på ännu flera sätt, ehuru det icke tydligt framgår af A. Falkmans arbete: »Ortnamnen i Skåne», ur hvilket några af dessa uppgifter äro tagna, om därmed afses Widtsköfle by i Torlösa socken.

Trolleholms trenne hemmansnummer i byn tillhörde redan 1553 Tage Thott, som ärft dem efter sin fader, och kallades ett af dem »Storegaard». I 1658 års jordebok äro samma 3 nummer upptagna såsom Adels Rå och Rör till Erichsholm. Upptagas äfven i 1687 och 1729 års fastebref under nummer 11, 12 och 13, 3 mantal.

Trolleholms 3 mtl Widtsköfle äro nu fördelade i 2 större gårdar, *Widtsköfle gård* och *Widtsköfle farm*, till hvilken senare äfven hör Östraby N:r 7. Men innan beskrifning å dessa lämnas, redogöres för hemmanens förhistoria hvaruti ingå först en kort uppgift om Eriksholms andel i den oskiftade byn af 1687, sedan åbolängd från 1687 till 1819, storskiftesförrättningen af 1771—1774, enskiftesförrättningen 1807—8, Faxes uppmätning 1811 samt slutligen Åhrbergs förrättning och laga skifte af 1822.

Widtsköfle gård bildades af N:r 11 o. 12, ett mtl hvardera, samt ¼ af N:r 13 jämte gatuhusen N:r 14—17, tillsammans 2 ¼ mtl med en areal af 386 : 30.5. Denna gårdsbildning skedde åren 1809 till 1821, under hvilken tid jorden var under eget bruk, odlades och bebyggdes samt därefter utarrenderades.

Digitized by Google

Widtsköfle farm bildades af 13 B, $\frac{8}{7}$ mtl, 13 C, $\frac{3}{7}$ mtl, och Östraby N:r 7, $\frac{5}{176}$ mtl. Östrabyhemmanet tillades 13 C år 1831, och därefter blefvo Widtsköflehemmanen 13 B o. C år 1843 sammanslagna. Gården består af 1 $\frac{19}{176}$ mtl. Areal 139 : 9, hvaraf Östrabynumret äger 86 : 24.

Numera är Widtsköfle gård 389 : 22.5 och farmen 146 : 16.4. Dessa summor tillsammans göra 536 : 6.9, hvarifrån afgår för Östraby N:r 7 86 : 24, då arealen blir 499 : 14.9, som öfverskjuter den vid laga skiftet tilldelade arealen med 9 : 31.4, torpet Torhus, gamla ägovidd.

År 1687, då krono, skatte och frälse lågo samman i byn, bestod frälset eller Eriksholms andel af 3 mtl med hvar sin åbo, och voro dessa hemmansnummer 11, 12 o. 13 samt 15 utan hemmantal. N:r 11 var störst och gaf i skatt 3 gånger så mycket som n:r 15 och omkring dubbelt mot de 2 andra. Dessutom 2 gatuhus, *Jöns Kullebo* och *Lauritz Kåge*, »noch 1 hus ell. thet 4:de hus, lyder under n:r 15 och thes utgifter». N:r 15 var öde 1717 och allt framgent. Dessa hus med nummerföljd 14—18, understundom angifna till 4 och somliga år till 8 (Torhus medräknadt), brukade n:r 15:s jord.

Åboar:

N:r 11. 1687 *Ture Pedersson;* 1697 *Bror Olsson;* 1717—1754 *Pål Jönsson,* 1759—1764 *Nils Pålsson;* 1768 *Ola Gunnarsson;* och *Mattis Månsson;* 1779 *Anders Olsson;* 1788—1808 *Nils Jönsson* och 1809 ingeniör *G. von Hackwitz.*

N:r 12. 1687 *Peder Christenssen;* 1697 *Per Svensson;* 1717 *Per Nilsson;* 1721 o. 1726 öde och afbrändt: 1727 o. 1743 *Anders Adamsson;* 1754 o. 1759 *Anders Andersson;* 1764 *Tåsten Andersson;* 1768—1788 *Nils Persson;* 1802—09 *Ola Tostasson;* 1819 *Anders Kjellsson.*

N:r 13. 1687 *Rasmus N.* 1697 *Lars Bengtsson;* 1717 *Anders Gunnarsson;* 1721 *Jöns Olsson* och *Oluf Jönsson,* denne senare ensam kvar till 1740; 1743—1754 *Nils Hansson;* 1759—1764 *Nils Hansson;* 1768—1802 *Wifve Jönsson;* 1806 o. 1809 *Jöns Wifvesson;* 1810 *Anders Kjellsson.*

Widtsköfle By 1773 af H. C. Klerck.

År 1771 d. 22 Juli förordnades Landtmätare H. C. Klerck att med första företaga storskiftesdelning af Widtsköfle by i Torlösa socken. Detta till följd af en till Landshöfdingeämbetet i Malmö inkommen begäran, så lydande:

Digitized by Google

»Som jag för mina trenne hela Insockne Frälse hemman jämte fyra stycken gatuhus uti Wittschöfle by af Torlösa sockn och Onsiö härad under Trolleholms sätesgård, hvilken dess utom i byen består af Trumpetare-Bostället vid Landscrona compagni och Rusthållshemman af Billeholms compagnie, åstundade Storskiftes-delning, är min hörsamste begiäran, dett Högvälborne Herr Grefven, General-Lieutenanten, Landshöfdingen och Öfvercommendanten samt Commendören af Kongl. Maj:ts Svärdsorden täcktes förordna Commissions Landtmätaren Herr Hans Christopher Klerck at mätningen och storskiftesdelningen öfver samma bys ägor, så snart sig giöra låter, förrätta, hvilket utom mig innehafvarn af Bostället äfven skall önska. Hvaremot jag med fullkommen högaktning framlefver. Högvälborne Hr Grefvens

hörsamma tienarinna

Trolleholm
d. 13 Jully 1771.

Wiweka Trolle»

Klerck infann sig alltså i Widtsköfle by den 2 Juni 1772 för att storskiftesdelning förrätta och »till den ändan hafva sammanträde med alla vederbörande at om detta ämnet och hvad här vid kan komma at iakttagas öfverlägga».

Till sammanträdet inställde sig å Kongl. Mj:ts och Cronans vägnar Cronobefallningsmannen Birger Hammar, å Consistorie vägnar Kyrkoherden Chorælius i Gullarp samt å Trolleholms herrskaps vägnar Inspektor Möller, vidare samtliga hemmansåboarna och Trumpetaren Grunditz.

Följande beslut fattades:

1:mo) Hvarje hemman skulle återfå jord och ägor till sitt förra kvantum, hvarvid Herrskapet skulle utlåta sig sedermera huru det funne godt att fördela frälsejorden mellan sina hemman; indelningsinnehafvaren skulle få ägorna lika fördelade emellan boställets fyra nummer, men de öfriga kronohemmanen skulle återfå hvardera sitt gamla kvantum jord.

2:do) Ehuru kungl. förordningen om storskiften för en by förordnade, att de ej finge vara mera än högst 4, förklarade åboarna, att de icke kunde utan för mycket lidande lägga sina ägor i så få skiften, och yrkade på att få lägga den i så många fall, som kunde vara förmånligt för jordens art och beskaffenhet.

3:io) Åboarna ansågo för sig gagneligt, att alla åboar och hemman skulle få del i hvarje skifte efter den proportion, som de förut haft i hela vången. Ordningen till tegarnas utdelande skulle vara hemmanens nummer; de 4 gatuhusen skulle utgöra en lott vid delningen och följa efter sista hemmansnumret. Om någon trakt i ett fall skulle finnas sämre än de andra, skulle detta utsättas före

Digitized by Google

lottningen, och den, som fick sämre jord i ett fall, skulle få bättre i ett annat.

4:to) Vägar och diken skulle afsättas före delningen och läggas i oskifto eller tillsläppas af vången efter hvars och ens proportion.

5:to) Torlösa kyrkojord, som brukades af Östraby husmän, skulle få ligga orubbad, såsom icke hindrande delningen.

6:to) Ägorna till kyrkohuset N:r 21 Torlösa skulle bli liggande kvar, men jämkning skulle efter delningen ske, så att intet nummer fick en remsa mera än det andra.

7:to) Hvad vidare kunde förekomma vid delningen lämnades åt åboarna själfva att afgöra.

8:to) En skogsäng, tillhörig N:r 1 och 2 (Rusthållshemman), skulle ej ingå i delningen.

9:no) Likaså den s. k. Kämpaängen, tillhörig frälset, skulle ej ingå i delningen.

Handlingen underskrefs af de ofvannämnda Klerck, Hammar, Chorælius, Möller, Grunditz samt åboarna A. Jeppsson, Jon Jönsson, Nils Nilsson och Nils Olsson.

Sedermera och innan mätningen begyntes, gaf Trolleholms herrskap till känna sitt godtfinnande om frälsejordens fördelning, nämligen »att hemman och gatuhus hvardera för sig skulle blifva vid sina innehafvande ägors myckenhet och de hemmanen tillhörige dem emellan efter deras antal delas uti trenne lika delar, allt för öfrigt efter förutstående förenings innehåll, samt att husmännen bäst sins emellan kunde dela och jämka de dem i hvarje fall tillfallande lotter.

Byn bestod denna tid af 13 nummer och 4 gatuhus. N:r 1—3 samt 8 och 10 voro Rusthållshemman. N:r 4—7 samt 9 voro Trumpetareboställen; N:r 11, 12, 13 samt gatuhusen 14—17 voro frälse under Trolleholm.

Alla frälsehemmanen voro hela mantal. Åboar: N:r 11 *Ola Gunnarsson*, N:r 12 *Nils Persson*, N:r 13 *Wive Jönsson*, N:r 14 gatuhus *Ola Olsson*, N:r 15 gatuhus *Anders Olsson*, N:r 16 gatuhus *Jöns Gunnarsson* och N:r 17 gatuhus *Johan Persson*.

Dessutom funnos några onumrerade hus, uppförda på gatugrund.

Klerck beskrifver ägorna på följande sätt:

»Uti tvenne vångar belägne, utom någon ängsmarck, som vid skillnadsteppets upprättande för östre vång blifvit utanföre och i samlag med nästgränsande byar samt är årligen infredad, men ena vången ligger årligen efter omskiftande i träde. Landtmonen är merendels ojämn medelst högder och dälder och uti jordmånen är leran rådande.

Åkerjorden är mästadels på högderna dels sid och kall, drifves med plog och årder à 2, 3 och 4 par dragare och besås med Larsmässo-råg, hvete, korn, hafre, ärter och vicker samt bönor uti sidaste

Digitized by Google

jorden. Råg och hvete uti den vången, som trädats, jämte ärtor och vicker på den jorden, som för längst sedan blifvit giödslad och icke tros kunna gifva råg. Kornet sås uti den, som året tillförne burit råg, och hafre uti begge vångarna på jord, som icke varit giödslad. Äringen räknas uti medelmåttig årsväxt efter råg 4:de och korn 6:te kornet.

Ängsmarken består dels af god och bördig madvall, dels hårdvalls äng, dels något kjärr och sidvall, varande hårdvallen merendels tufvig och till en del mager och liungblandad. Den uti vångarne belägne ängen ligger tillika med åkerjorden hvart 3:dje år i hvila och till bete; medelmåttiga myckenheten hö är för hvarje ängsfall utfördt till lass à 27 cubique-alnar.

Mulbetet är på trädesvången och dessutom ingen utmark eller fälad till byen. Fiskevatn är intet och inga husbehofsqvarnar. Den igenom ägorna löpande becken torkar om somrarna merendels ut.

Rågångarna äro ostridige och å ömse sidor godkände, dels efter jordfaste stenar, dels vatu- och beckedrag, som alt af Chartan närmare intagas kan».

Åker och äng lågo i 3 vångar, hvaruti alla hemmanen, såväl krono- som frälse-, och gatuhusen erhöllo delar. Namn på åkrarna voro bl. a.: »Korsåkern», »Söråkern», »Långeflo-stycket», »Döresfallet», »Kyrkoliden», »Fredagsåkern», »Ärtekärrsåkern», »Lärckebjersfallet», »Fjerdingarna», »Ammåkrarna», »Kullgårdsåkern», »Lunnabröten», »Kjeflingebjer», »Gunnarhögsfallet», »Hvilesliden», »Gamleplögningsfallet», »Stenckelsdalsfallet», »Gåsatoften», »Högstens-lidfallet», »Flybjersfallet», »Tomåkrarna» m. fl.

Namn på ängarna bl. a.: »Släbofallet», »Yxnabjersfallet», »Sjöbjersängarna», »Lingbohl-ängar», »Öhlkastbohlen», »Skogängsfallet», »Kempafallet», »Lockaröglerne», »Karlebyrumperne» m. fl.

Af frälsehemmanen erhöll N:r 11 en areal af 110 : 25, N:r 12 fick 110 : 14 och N:r 13 110 : 12,7. De 4 till frälset lydande gatuhusen fingo tillsammans 62 : 25.6.

Mätnings- och Delnings Protocoll, hållet vid Storskiftes-Delningen uti Widsköfle By.

1772 den 27 Juni.

»S. D. Upgicks Rågången mellan Högestorps och Widsköfle By, så långt som denna bys Wästre Wång räcker, och erkändes för byaskilnad eller råmärken: en jordfast sten, 1 aln hög ofvan jord, något aflång, liggande vid hörnet af västra teppet, som skiljer Östraby ägor ifrån Widsköfles; sedan

Digitized by Google

et litet rös eller som det och kallas Stenkula, bestående af trenne små stenar, liggande uti en triangel och hvars ena spits vänder norr ut; dessa stenar ligga i jorden, lösa när man stöter på dem och synas något litet ofvan gräsvallen. Detta rös är belägit 540 alnar i öst ifrån förstnämde sten vid hörnet. Emellan begge dessa erkände märcken går Rågången linea recta, och sedan ifrån sistnämde märcket eller stenkulan linea recta ned till östra gärdsgården, hvarast icke fins något annat märcke än skilnaden på gärdsgården emellan begge byarne Widsköfle och Högestorp, hvilken å både sidor erkändes för byskillnad och bolstadaskiäl, varande ifrån detta stället till ofvannemde lilla rös eller stenkula 677 alnar.

S. D. Upgicks Rågången med Östraby, hvilken likaledes fans ostridig: den följer merendels gärdsgården, som stänger dessa byars ägor ifrån hvarandra, undantagande vid det så kallade Räfvabjer; hvarast är ett gammalt åredrag, som med alla sina bugter giör skillnad, så att Östraby först har en remsa på denna sidan gärdsgården uti Widsköfle vång öfverst vid västra sidan af Räfvabjer, sedan har Widsköfle by en remsa uti Östraby mark, och åter ned bettre uti maden har Östraby en ängkrok ned til åen, hvilken sedan giör skillnad till giärdsgården. Västan om gärsgården och söder om åren har åter Widsköfle et stycke ine uti Östra mark emellan gärdsgården och et vatudrag, som åen till förene gådt uti.

Den 21 Juli.

S. D. Sedan Västre vång blifvit afmätt och uträknadt, voro byemännen samlade, då för dem upräknades de gamle afmätte tegar, som alt rigtigt befans, då de kommo öfverens om at den så kallade åldermansängen skulle gå till delnings uppå efter den proposition, som hvar och en hade uti vången. Denna äng har tillförene varit odelt, och den, som varit ålderman uti byen, har densamma nyttiat.

Den 22 Julii.

S. D. Voro byamännen församlade och utsatte höfderne uti denna västre vång, då de öfverenskommo, at det så kallade Ramskjärr såsom aldeles odugeligit skulle af räkningen uteslutas, så at det hvarken i proportion eller vid nya utdelningen för något beräknades; att Räfvabjer, en hög sandbacke af ringa värde och hvarast brukas taga sand, skulle blifva allmän till byen och icke något visst nummer tilldelas, men at de, som det til förene ägt, dok finge der uti sin proportion till nya delningen beräknadt.

Den 23 Julii.

S. D. Voro byamännen församlade att lotta om några fall, då de sålunda förut öfverenskommo: at den, som uti Tofta- eller Korsåkrafallet föll med sin lott näst n:r 11:s lott, skulle taga sunnarst eller näst vid teppet uti kyrckolidfallet, och der näst N:r 11, at den, som fick sin lott öfver gamla vägen och något sönnan om skulle taga nordost uti kyrckolidfallet, samt at de, som fingo de bästa korsåkrarna, som voro husmännens och N:r 8:as, skulle taga öfver och vid gamla kyrkovägen sönnan, så vida det sig vid delningen kunde passa, och derefter skulle lottas om det öfriga af Kyrkolidfallet. Äfven at en grop utsattes emellan N:r 11:s toft och nästa tegen. Äfvenledes de öfriga gropar, som af chartan intages; vägarne och så lagde till 6 alnars bredd, som chartan visar, men den så kallade Hofgårdsvägen till lika bredd som det stycket, som var uppgropat, hvilket var 13 ½ aln. med groparne vid sidorne inberäknade. Kyrkohusmännen på N:r 21 Torlösa samtyckte at taga sin jord på lyckan vid kyrkoledet.

Digitized by Google

Den 2 Augusti.

S. D. Husmännen uti Östraby, som under städsmål nyttja och innehafva kyrkojorden till Torlösa kyrka, hvilken kyrckojord uti Thorhuskroksfallet är belägen, biföllo med herr kyrkoherdens samtycke at flyttia denna jord, som tillförene legat i öster och väster, och således hädanefter kommit at häfdats på begge sidor af denna bys åkrar intill västra teppet, då Widsköfle byamän sig åtogo at till hösten upplöja den äng, som sålunda kyrkojordens innehafvare tillfaller i stället för deras uppgiorde åker.

1773 den 19 Junii.

S. D. Sedan mätningen af Södre vång blifvit begynt och fortsatt, utvistes, då den skulle affattas, rågången emellan Widsköfle och Högestorps by uti denna södre vång och befants ostridig, varande följande stenmärken, som å ömse sidor erkändes giöra skillnad; ifrån skilnaden på byarnes teppen till en 18 alnar ifrån dikesgropen liggande jordfast sten, toppig och rundagtig. Sedan et annat stenmärke af 2:ne stenar jämte hvarandra, ser ut hafva varit en sten, som är klufven, ligger vid en liten kjärrhola, 367 alnar ifrån den förra. En stor, jordfast sten, aflång, låg och flat, 3 ½ alnar lång i öster och väster, 1 ½ aln bred samt 1 à 2 qvarter hög ofvan jord. Jämte vid södre sidan ligger en liten stenkula af 2:ne lösa, i jorden lagde stenar; 2:ne i jorden till et qvarters skilnad liggande lösa stenar ner mot landsvägen 660 ½ alnar ifrå förra märket samt en jorfast sten ned bättre närmare vägen och sedan söder om vägen nedre på andra backen; vid åkren till Vidsköfle 6 stycken i jorden liggande laga stenar. Mellan dessa stenar går vägen linea recta ända ut till vatndraget, som sedan giör skilnad emellan Vidsköfle och Östra Karlebys ägor.

Den 2 Julii 1773.

Sedan byamännen utsatt fallen och höfderne, lottades om Toftafallet.

— —

Den 6—19 Julii

(lottades de öfriga åkrarna).

— —

Den 24 Augusti.

Sedan ängarna blifvit afbergade, företogs åter denna förrättning med Östre vångs affattande, då Rågången uppvistes vara ifrån gärdsgården emellan östre och Södre vång, deräst Widsköfle och Östra Karlebys teppen sammanstöta efter åre eller vatndrag till en sten, liggande tät vid gärdsgården, hvarifrån Widsköfle allenast har groparummet vid gärdsgården, till en annan sten, lagom stor och någorlunda bred; ifrån denna linea recta till en sten, jordfast liggande i skillnaden emellan frälsets och boställets äng; ifrån denna sten efter et åredrag och sedan efter en påle till et annat vatndrag, som sedan giör skillnad, till et annat åredrag eller beckarindel möter. Här stadnar Östra Karleby ägor, och giör sistnämnde vatndrag sedan skilnad emellan Gryttinge bys ängar och Widsköfle ägor ned emot gärdsgården, hvaräst icke något märcke fants, utan efter höfden nedslogs en påle i linea recta efter tvenne jordfasta stenar. Sedan är till landsvägen och så långt Gryttinge bys ängar och Widsköfle ägor angräntsa följande märcken: först en sten uppe vid grutgrafven i hörnet 5 ½ qvarter hög, något ryggig, vid jorden 4 alnar vid ikring; härifrån ned åt backen till et åredrag efter

Digitized by Google

en liten högd och några stenmärcken till ett åredrag kring en källa, varandes vid åredraget en jordfast sten. Detta åredrag gör skilnad till södöstra hörnet af Husmännes Kempsäng, hvarifrån är en liten högd till et stenmärcke hvarifrå till breda stenen är sedan et vatndrag ända till hörnet af N:r 1 och 2:s skogsäng, hvaräst är en stor sten, hög och bred. Sedan är i hörnen af denna skogsäng alt stenmärcken.

Vid landsvägen börjar Wistofta ägor och äro ifrån nästnämnde märcken följande, nämligen: Uti hörnet af Husmännsängen ett litet stenmärke, hvar vid nedslagits en påle;

därnäst åter ett stenmärke;

sedan en blåbärsbuske;

derefter en stor, jordfast sten, 2 ½ aln hög; vid norra sidan et stort stycke frånsprungit;

vid bäcken nedslogs en påle vid en jordfast sten;

härifrån giör bäcken sedan skillnad hela vägen.

Den 24 Okt.—2 Nov.

(fortsattes lottningen och delningen af åker och äng).

— —

Den 5 Julii—7 Julii 1774

(fortsattes och afslutades lottningen och delningen).

— —

H. C. Klerck».

År 1807 d. 9 Nov. påbörjades enskiftesförrättning af skatterusthållshemmanet n:r 8, ¼ mtl Widsköfle. Förrättningsman var G. von Hackwitz. Närvarande gode män: majoren grefve C. Dücker, ryttmästaren, grefve J. Dücker, å Skånska husarregementets vägnar fanjunkaren Nils Kleen; af delägarne infunno sig för n:r 1 ingeniör Swedenborg och Ola Håkansson, för n:r 2 Jöns Johansson och änkan Marna Andersdotter, för n:r 3 Ola Nilsson, för n:r 4—7 o. 9, trumpetareboställe, kvartermästaren Zoll, för n:r 8 Jeppa Nilsson, för n:r 10 Pål Jönsson, för n:r 11, 12 o. 13 samt gatuhusen 14, 15, 16 o. 17 ryttmästare Ridderståhl å Trolleholms innehafvares vägnar; för en kyrkojord, hörande till Torlösa, klockareänkan Elisabeth Norrman.

Om Trolleholm n:r 11, 12 o. 13, 3 hela mantal, nämnes, att åbyggnaderna voro stora och rymliga, men att ingen plantering fanns. Till 12 aln:s breda vägar afsattes mark för väg till Torlösa, Karleby by och ängar, Östraby kvarn samt för de enskiften, som icke gå till allmän väg. Till grustäkt för samfäldt nyttjande uttogs Räfvabjers-allmänningen. Den äng, som n:r 2 Högestorp innehade i Gryttinge bys ägor, taxerades till 1 grad och utbyttes samt lades väster om landsvägen intill Högestorps rågång. Rågången

Digitized by Google

emellan Gryttinge och Widtsköfle rätades från Östra Karleby rågång i en rak linie i norr. Kyrkojordarna och utjorden till Östraby lades i Torhuskroken. De ängar, som lågo i Wistofta ägor, utbyttes och lades närmast intill Widtsköfle rågång. För hvarje utflyttande enskiftestagare af krono- och skattehemmanen föreslogs 1 rdr bco tunnlandet, men för frälset allenast 24 sk. bco, emedan det hade tillgång till skog och byggnadstimmer. Den, som utflyttade, skulle hafva rättighet få behålla sina hus och hagetomter enl. 1734 års karta under 6 år, mot en årl. afgäld af 4 sk. bco för kapplandet. Enskiftena skulle tillträdas d. 1 Oktob. 1808, eller så snart grödan var inbärgad, och stängslet vara lagligen fördeladt och upprättadt den 1 Maj 1810. Läget bestämdes på följande vis: längst i norr intill Wistofta, Östraby och Gryttinge ägor skulle förläggas Trolleholms hemman och gatuhus. Öfver n:r 1, Swedenborgs plan, intill frälsehemmanen skulle uttagas en afloppsgrop till 3 aln:s bredd. De allmänningar, som funnos till denna by, skulle fördelas efter hemmantal.

Den 28 April 1808 i vederbörandes närvaro utstakade v. Hackvitz på marken delningslinierna och nedsatte stenar.

N:r	11	ett helt mantal erhöll	118 : 21.333
„	12	„ „ „ „	118 : 21.333
„	13	„ „ „ „	118 : 21.334
„	14	frälsegatehus „	32 : 28.—
„	15	„ „	32 : 28.—
„	16	„ „	32 : 28.—
		S:ma	487 : 16.—

Samma år upprättade han en cirkulationskarta.

År 1811 uppmätte och kartlade Faxe denna areal i och för anläggandet af en enda stor gård. Sammandrag af beskrifningen: hustomt och gårdsplats 3; åker i 5 lika stora vångar (20½) 101 : 16; ängevången 60; klöfvervången 16; hästhagen 40; äng i de förenämnde 5 vångarna tillsammans 24; n:r 1 enskifte 50 : 7; n:r 2 enskifte 50 : 7; under rubriken torp: 7 st. ägofigurer à 10 = 70, 3 st. à 10 : 17 = 31 : 19, 1 à 8 : 17, 1 à 6 : 20, 1 à 5 : 22, 2 à 2, 1 à 1 : 24, 1 à 1 : 8, nyanlagda vägar 5 : 6, täppen och afloppsgrafvar 3 : 4, sma 487 : 30.

Utaf Trolleholms 87 hofverier synes meningen varit enl. en upprättad tabell att till denna gård anslå 42 st., hvilka utgjordes af 58 åboar.

1820 hade organisationen så långt framskridit, att en karta var upprättad öfver Widtsköfle gård med jorden fördelad på följande

Digitized by Google

vis: byggnadsplan och gårdsplats 3; 7 vångar med 23 i hvarje 161; ängsmark intill gården 36 : 20; odlingsmark, Stutahagen kallad, 40 : 15; sma 241 : 3. Till 12 husmansplaner från 8 tnld till 10 : 17 afsattes 117 : 10; mark, som nyttjades af husmännen till bete, 12 : 6; till 2 befintliga mindre torpställen 5 : 24; impedimenta 11 : 5; totalsumma 387 : 16.

Den del af Widtsköfle, som tillhör Trolleholm, hade 1822 en totalareal af 489 : 15.5. Uppmättes, kartlades och fördelades af Åhrberg d. å. på följande vis. Gamla numren 11, 12 och 13 A. utlades till en gård, den n. v. *Widtsköfle gård*, åsattes 2 ¼ mtl och erhöll: hustomt och trädgård 4 : 13; åker 207 : 27.9; äng 27 : 8.1; torp 140 : 14.2; impedim. 6 : 31.3; sma 386 : 30.5. Torpjorden var fördelad på följande sätt: 1 torp à 9 : 25.7, 1 dito à 9 : 30.7, 1 à 10 : 4.4, 1 à 10 : 19, 1 à 10 : 24.3, 1 à 10 : 1.8, 1 à 10 : 1.3, 1 à 10 : 6.1, 1 à 10 : 31.1, 1 à 10 : 21.2, 1 à 10 : 5 och 1 à 10 : 2.2, samfäldt till torparne 11 : 18.4 samt 3 undantagsjordar å tillsammans 5 : 8.8 och 1 soldathus 0 : 6.2.

Af n:r 13 B. bildades en farm, ¾ mtl: hustomt och trädgård 1 : 21.7; åker 50 : 12.3; vägar 0 : 15; sma 52 : 17 och af n:r 13 C. en dito på ¾ mtl: åker och tomter 48 : 24; oduglig mark och vägar 1 : 8; sma 50. Dessa 2 sammanslagne utgöra n. v. *Widtsköfle farm*.

Widtsköfle Gård.

Jordägaren tog först gården under eget bruk 1809 för att ställa den i ordning och bebygga densamma. Om jordbruket lämnas följande utdrag ur räkenskaperna. Skörden blef 1:sta året 2 tnr 18 kpr hvete, 5 : 8 råg, 176 : 22 korn, 111 : 32 hafre, 42 : 20 ärter, 33 : 3 vicker, 94 : 29 blandsäd, 2 : 4 ½ slösäd, sma 490 tnr 32 ½ kpr spannmål. Vårutsädet var 4 : 4 ärter, 29 korn, 15 : 18 blandsäd och 24 hafre. Spannmålsförsäljningen inbringade 440 rdr 45 sk. 6 r. rgs. [1 tna hvete betingade 10 rdr, korn 5 och hafre 3]. Kreatur underhöllos: 12 hästar, 20 oxar och 2 kor [priset på ett par oxar var 100 rdr, på en ko 20 à 30 och på en häst 100 à 120]. På halmfoder mottogos kreatur. Utfodringen kostade 24 sk. i månaden. Under detta år mellan Nov.—Mars mottogos 25 hästar, 59 fä- och hornkreatur och 23 kalfvar. Inkomsten var 88 rdr 30 sk. Bland onera och utskylder märkas: »hellgonskylden» till klockaränkan

Digitized by Google

Christina Åkerholm 1 : 29 korn; odlingsersättning till ingeniör G. Swedenborg 40 : 24 korn; till inspektor James Steel årlig lön 300 rdr rgs. och för kost och logi pr månad hos ingeniör G. von Hackvitz 15 rdr 12 sk.; Stockholms barnhus' tionde 2 : 6 korn och 2 hafra; »påskemat och offer» till klockaränkan 2 rdr 42 sk.; saltpetterskatt 5 rdr 43 sk. År 1811—12 uppgick skörden till 480 tnr och såldes spannmål för 2710 rdr; kreatursuppsättningen var 10 hästar, 24 st. oxar och 2 kor. Foderlegan för mottagna kreatur på halmfoder 418 rdr 19 sk. (priset ökadt till 2 rdr 24 sk. för månad). År 1818—19, då Trolleholms förvaltare, Hellstrand, gjorde ordentligt bokslut, visade detsamma en behållen afkastning af 285 rdr 21 sk. 8 r. År 1819—20 var behållningen 879, 14, 7. De nästföregående åren hade en ladufogde haft befälet; nu var en inspektor antagen i P. Ängström; dessutom en gårdsdräng, Joseph Coræn, och 2 ryktare. Men härvid är att märka arbetsskyldigheter, anslagna från 55 åboar, hvilka representerade 21 ½ hofverier eller hela gårdar. Skörden vid Widtsköfle 1820—1821, eller sista året, som detsamma var under eget bruk, utgjorde 20 tnr hvete, 25 ärter, 14 vicker, 135 råg, 80 korn, 180 hafre, sma 454 tnr. Bokslutet visade vinst »eller gårdens behållna afkastning» af 2128 rdr 39 sk. 9 r., men arbetsutskylderna debiterades ej. Kreatursantalet var detta år 8 hästar, 22 oxar och 4 kor.

Under dessa år hade uppbyggts: ett corps de logis, 40 × 16 alnar, nedre våningen af gråsten, de 2 öfriga af mursten, 2 längor af gråsten, hvardera 100 × 25 alnar, och ytterligare en husbyggnad af korsvirke, 34 × 8 alnar. Kostnaderna uppgingo till 16853 rdr bco.

Därefter utarrenderades gården 1821 på 30 år till kammarherren, friherre *Kjell Christoffer Bennet* (f. 1767 † 1833). Vid tillträdet befintliga inventarier, till ett värde af 1720 rdr 29 sk. 4 r. bco, löste arrendatorn sig till. Kreaturen bestodo af 4 par hästar, 11 par oxar och 4 kor. I årl. arrende skulle erläggas 300 tnr spannmål (råg, korn, hafre, ⅓ af hvardera) under 3 år, därefter under 12 år 150 tnr råg och 150 tnr korn och under de sista 15 åren 200 tnr råg och 100 tnr korn. Såsom borgen deponerades hos jordägaren mot 6 % 8333 rdr 16 sk. bco. Skulle vid arrendetidens slut jordägaren ej återbetala beloppet, så skulle arrendatorn behålla gården mot årl. arrende af 100 tnr råg och 50 tnr korn, till dess han erhållit full likvid. Underlät arrendatorn betala arrendet, så hade jordägaren rättighet göra sig betald af det deponerade beloppet, och skulle inom en månad därefter beloppet åter af arrendatorn vara fylldt. Såsom vittnen underskrefvo icke färre än 4 samtidigt närvarande: C. F. Dücker, A. Trolle, Carl Fr. Coijet och G. Swedenborg. Förmodligen kunde baron Bennet ej betala arrendet, ty 3 år därefter eller 25 Mars 1824 erhöll fru *Lovisa Magdalena Falkman*, f.

Digitized by Google

Gadd [1]), 30 års kontrakt på gården. Arrende under de första 6 åren 250 tnr spannmål (50 råg, 100 korn och 100 hafre) och därefter till arrendetidens slut 100 tnr af hvarje slag. Jordägaren förband sig att under 1:sta arrendeåret bekosta en bränneribyggnad, som skulle få kosta, utom alla materialier, äckor m. m., 1211 rdr 32 sk. rgs. I stället för borgen pantförskrefvos inventarierna.

Men svårigheter och bekymmer inställde sig, och ehuru excellensen Trolle Bonde 1829 gjorde medgifvanden och var vänligt stämd mot henne och hennes man, så blef Widtsköfletiden för dem ej långvarig.

Jordägaren tillställde dem följande skrifvelse:

»Vid betraktande af de kostnader, som blifvit jämte all använd flit och omtanke af herr Hinrick Falkman och dess fru, född Gadd, nedlagda uppå Widtsköfle gård, hvilka det oaktadt hittills ej svarat emot förväntan, utan i det stället försvårat deras belägenhet, har jag alltså af deltagande för deras ställning, hvilken sannolikt kommer att förbättras, alltefter som åkerjorden igenom dess tillbörliga ans och skötsel drifves till en stigande högre afkastning, härigenom stadgat följande förändringar uti arrendekontraktet med dem på nämnde gård, näml.

1:mo) Den uti kontraktets 11:te § bestämda sädesafgiften ändras sålunda, att ifrån och med den 25:te Martij nästkommande år 1830 samt till och med samma tid 1835 eller under 5 års tid, betalas af dem hvarje år endast 200 tnr säd, näml. 50 tnr råg, 100 korn och 50 hafre.

2:do) Sedermera, eller ifrån den 25 Martij 1835, och så länge jag upplefver af tiden, på hvilken detta arrendekontrakt är ställdt, så bestämmes arrendeafgiften till 250 tnr om året, näml. 50 tnr råg, 100 korn och 100 hafre.

3:tio) Skulle jag med döden afgå, innan någondera af dessa föreskrifna punkterna tilländalupit, så upphörer all verkan däraf, och blir afgiften i likhet med hvad kontraktet föreskrifver.

Trolleholm i October 1829.
Gustaf Trolle Bonde.

Desslikes lämnar jag fru Falkman eftergift af 50 tnr råg på detta årets arrende, till följd af den nästan alldeles af den stränga vintern förstörda råggrödan. Trolleholm d. 21 Octob. 1829.
G. T. B.«

Härvid är att märka, att arrendatorn redan till följd af kontraktets 16:de §, som tillförsäkrade ersättning för missväxt, erhållit afdrag.

Fru Falkman upphörde med arrendet 1 Nov. 1831, och redan i Aug. s. å. hade flera anbud från spekulanter ankommit. Alexander Hall på Hallsfarm ville arrendera gården, om utsådd vintersäd medföljde och vårutsäde förskotterades från Trolleholm att återlämnas af 1:sta årets gröda. Han önskade vidare blifva utaf med de 12 torpen, själf bruka den jorden och sköta sig med eget tjänstefolk. I arrende bjöd han 1:sta året 50 tnr råg, 100 korn och 50 hafre

[1]) Hennes man, f. d. handlanden i Malmö Henrik Falkman, var väl den, som egentligen skulle sköta gården, ehuru hans underskrift aldrig återfinnes på några uppgörelser.

Digitized by Google

samt därefter under 29 år en förhöjning af 50 tnr hafre. Jorden ville han drifva i 6 skiften: träda, vintersäd, korn, klöfver, korn och hafre.

Pastorn i Torlösa, N. M. Krok, ville betala 70 tnr råg, 90 korn och 90 hafre, sma 250 tnr, men under de 5 första åren hafva ett afdrag af 50 tnr, ⅓ af hvardera sorten. Äfven han ville, att på jordägarens bekostnad alla husmännen skulle bortflytta. Begärde vinterutsäde, 6 par oxar och 2 par hästar. Såsom säkerhet ville han lämna alla prästtionden från Trolleholms hemman i Torlösa socken och ej göra anspråk på dem, förr än han betalt årets arrende.

Auditör J. W. Holm i Gisleberga bjöd, oberoende af missväxt eller andra ogynnsamma förhållanden, 200 tnr, ⅓ råg, korn och hafre. Han ville hafva rättighet få lämna det hela eller delar däraf in natura, då det skulle afhämtas i hans magasin, eller ock få lösa det efter markegångspris; men om lösen uppgick till öfver 2000 rdr rgs., ville han lösa det hela, ty ett så högt pris förutsatte svag gröda i länet. Han begärde icke några inventarier, men vårfoder för 12 par oxar, 6 par hästar och 4 st. kor. Häraf kan man väl draga den slutsatsen, att detta antal djur var den uppsättning, som ansågs kunna födas där.

Emellertid blef ingen af dem antagen, utan excellensen tog gården under eget bruk från 1 Nov. 1831 och ditsatte inspektor Schönbäck; men 1832 blef kontrakt på 24 år utfärdadt på en tysk, *Wilhelm Atmer*. Under de första 5 åren skulle arrendet utgå med 200 tnr, ⅓ råg, ⅓ korn och ⅓ hafre, samt därefter 300 tnr med samma fördelning. Men han åtog sig äfven att helt och hållet på egen bekostnad under 5 år från 1833 förflytta till lämpliga platser å gårdens område så många af gatuhusen, som han önskade behålla; de öfriga skulle jordägaren borttaga. Undantagshusen skulle däremot kvarstå, så länge de gamla lefde; f. d. soldaten Jöns Fast, som tjänt för gården en lång tid, fick behålla sin stuga och 2 tnld jord. Växande grödan löstes. Under 1:sta arrendeåret fick han behålla jordägarens dragare, 11 par oxar och 3 par hästar, samt redskap. I borgen för Atmer gick ryttmästare Magnus Fredrik Wulfcrona och i underborgen för denne hofmarskalken, grefve Nils Anton Barck.

1837, då arrendet skulle ökas, begärde och erhöll arrendatorn medgifvande att detta och påföljande år slippa betala mer än 200 tnr, dock så att de 200 tnr han sål. kom på balans med skulle ersättas jordägaren med 12 tnr om året under resterande 17 år. 1838 hade borgensmannen aflidit, och deponerades i stället 1500 rdr bco.

I en skrifvelse, daterad Engeltofta 8 Sept. 1840, anhöll W. L. Atmer att få öfverlåta kontraktet på sin broder, Karl Atmer. Denne var en mångpröfvad man, som ibland annat äfven varit aktör; han var gift med kompositören Carl Maria von Webers brorsdotter, baronessan Thetese von Weber. Kamrer Lundgren nämner i sina

Digitized by Google

anteckningar, att hon var »ett mycket fint fruntimmer», hvilket passade illa samman med Widtsköfle, samt om Atmer, att han hade en ståtlig figur, såg bra ut, var gladlynt, godmodig och sorglös och att hans goda lynne ej svek honom under de år hans affärer började vackla, ja ej ens då han kom fullständigt på obestånd.

Karl Atmer blef sål. arrendator från 1841 och erhöll kontraktet prolongeradt på 5 år eller till 1861. I samma års syn nämnes, att trädgården var mycket prydlig, med många drifbänkar försedd, parken uppvuxen och väl underhållen. Men Atmer nöjde sig icke allenast med Widtsköfle gård; han erhöll äfven kontrakt på 20 år på Wistofta bys s. k. Södra plan, 203 : 6. Jordägaren åtog sig uppföra nödiga byggnader, och arrendet skulle blifva 146 tnr 27 kpr. råg, korn och hafre, men nedsättas till allenast 80 tnr under 7 år på grund af odling, och så länge torpet Torhus, som var medräknadt i arealen, ej brukades af Atmer, beviljades ytterl. nedsättning af 6 tnr 22 kpr. Emellertid synes detta blifvit af föga varaktighet, ty redan 1:sta arrendeåret var det besvärligt för arrendatorn; året därpå måste frun pantsätta sina juveler, och 1843, då jordägaren gjorde utmätning, hade Atmer försålt hela sitt lösörebo, med rättighet få begagna det, till Hall på Hallsfarm och C. F. Oom samt all spannmål till handlanden Bager i Malmö, så att någon utmätningsbar lösegendom ej kunde upptäckas. Jordägaren lät då, för att kunna erhålla någon ersättning för sina förluster, genom 2 stämningsmän delgifva arrendatorn, att han ämnade i pant taga den växande vintergrödan. Ständiga lagsökningar följde sedan, och en ytterligt vidlyftig korrespondens om dessa affärer finnes i behåll mellan jordägaren, som bodde i Södermanland, och förvaltaren på Trolleholm. Detta elände räckte till 1846.

Det var icke alls herr Atmers mening att utan vidare afstå från arrendena, utan ville han hafva afträde eller på annat vis något förtjäna. Han vädjade samtidigt till excellensens goda hjärta och bad honom inställa alla executiva åtgärder. Detta medgafs, med villkor att Atmer ärligt ville besvara följande frågor:

1:mo) »Om herr Atmer vill lämna Widtsköfle och Wistofta arrenden, och i så fall när?»

Svar: »Jag vill Widtsköfle och Wistofta aflämna på en gång, så fort jag har uppgjort med mina efterträdare, antingen ännu före vårens början eller strax efter jag har tillsått.»

2:do) »Om herr Atmer står i underhandling med någon person om egendomarnas öfvertagande, af den qualité att excellensen kunde vara försäkrad icke med honom invecklas i ytterligare obehagligheter, och om samma person kan lämna nödiga garantier för arrendets utgörande och ikläda sig ansvaret för alla de fordringar excellensen hos herr Atmer redan har eller före afträdet kan ytterligare få?»

Digitized by Google

Svar: »Båda två, till hvilka jag önskar afträda Widtsköfle och Wistofta, bo ännu i Tyskland; så fort ångfartygets resor begynna igen, så äinna båda att komma till Sverige. Båda äro förmögna, och den ene af dem har själf en egendom i Tyskland, som han tänker utarrendera mot ett högt arrende för att sedan kunna taga emot här i Sverige en större egendom mot lägre arrende. Det är gifvet, att båda två måste först godtgöra excellensen alla dess fordringar på mig. De kunna båda 2 ställa tillräcklig caution.»

3:tio) »Hvilka äro då dessa personer?»

Svar: »Den ene heter med namn Herr von Lindequist; hans farfar stod i svensk tjänst; den andre är en herr Kagelmacher.»

Härpå erhöll herr Atmer 14 dagars respit för att komma till Trolleholm och presentera sina 2 efterträdare. Han hade i ett bref nämnt, att denna tid var tillräcklig för honom att visa fram dem. Några tyskar kommo dock icke. Under tiden pågick otidig brefväxling mellan Atmer och Trolleholms förvaltare, Grönvall; rättegångar fullföljdes i hofrätten, och executiva åtgärder företogos. Wistoftafarmen skulle varit bebyggd 1:sta arrendeåret, men medhanns ej, och jordägaren efterskänkte i ersättning därför 80 tnr korn, hvarom öfverenskoms. Dessutom ålåg det Atmer att dessförinnan inkomma med ritning och kostnadsförslag, hvilket han försummat. Emellertid använde Atmer och hans ombud, inspektor A. Pikulell, detta som ett motvapen och påstodo, att icke bara han, utan äfven jordägaren brustit i kontraktets fullgörande. 1846 erbjöd han sig, om han finge behålla gården ett år utan afgift, att därefter afflytta. Under det rättegångarna pågingo, var Atmer långa tider spårlöst försvunnen. Slutligen träffades d. 19 Juni 1846 öfverenskommelse mellan Atmer och *C. M. D. Hall* på Hallsfarm, hvarigenom denne senare mot erläggande af 3000 rdr fick kontraktet transporteradt på sig. Under denna uppgörelse har äfven Therese Atmer, född von Weber, tecknat sitt namn, och bland vittnen förekommer krögaren i Lund C. J. le Grand. Hall flyttade till Widtsköfle och Atmer till Hallsfarm.

I borgen för Hall gingo hans mor och svärfar. Vid arrendetidens slut 1863 erhöll Hall nytt kontrakt på 10 år mot erläggande af lösen för 450 tnr (råg, korn och hafre). Arealen var 386 : 30, däraf 375 åker. 1873 åter nytt 10-årigt kontrakt mot ett årligt arrende af 2835 kbf, samma sädesslag. Dessutom träffades öfverenskommelse emellan jordägaren och arrendatorn, att den förre skulle tillsläppa behöfliga medel och den senare verkställa dränering, hvarå 1 år efter hvarje dräneradt skifte 5 % ränta och 3 % amortering skulle erläggas till arrendetidens slut. Första årets dränering af 61 tnld gick till 4801 kr. 12 öre efter följande räkning.

Digitized by Google

11573 fmnr större o mindre diken à c. 11 ½ ö. pr fmn .	1294.82
96 dagsverken för rörläggning	158.75
Handtlangning 96 dagsv. à 1 och 59 dagskörslor à 5 kr.	391.–
77880 st. rör	2956.55
S:ma	4801.12

Året därpå utgjorde kostnaden 3032.43 för 47 tnld, som var vångarnas rätta storlek. Men därefter skedde förändring i uppgörelsen. Jordägaren tillhandahöll rör fritt, men arrendatorn bekostade allt öfrigt, och blef detta sedan grunden för framtida dränering på godset. Hall, som intill 1864 haft en 7-årig cirkulation: träda, vintersäd, 2 gräs samt 3 vårsäd, insåg då nödvändigheten öfvergå till sådan ändring, som mindre angrep jordens produktionskraft och bättre tillgodosåg koladugårdens utveckling, hvarför han bestämde sig för: träda, raps och vintersäd, 3 gräs och 2 vårsäd. År 1882 var allt dräneradt och märgladt. *Areal* s. å.: tomt och trädg. 4 : 12; åker 375 : 19.4; impedim. 9 : 23.1; sma 389 : 22.5. Samme man erhöll nytt kontrakt 1883 på 18 år; arrende från 1883 till 1893 [375 à 18, sma 6750 kr.] 3018 kbf; från 1893 till 1901 [375 à 22, sma 8250 kr.] 3688 kbf. Hall upphörde med arrendet 1889.

Några biografiska uppgifter om far och son Hall, hvilka i nära 50 år såsom arrendatorer af Hallsfarm och Widtsköfle gård tillhörde Trolleholms gods, äro här på sin plats.

Sedan majoren C. G. Stjernsvärd hos sin vän lord Celly i grefskapet Fife, Skottland, begärt hjälp till förbättrande af sin egendom Engeltofta, åtog sig farmaren Alexander Hall, f. i Fife $\frac{3}{6}$ 1772, uppdraget. Efter ett kort besök på stället våren 1803 for han tillbaka, men återvände med uppsyningsmannen Johan Hain, maskinisten Alexander Bonthron, smeden Pride, plogdrängarna Rodger och Hardig samt en hushållerska. Efter förrättadt värf arrenderade Hall Nådala (under Engeltofta), gifte sig 1811 med Kristina Falck, dotter af prosten Magnus Falck, arrenderade sedan Hallsfarm 1820—34, hvarefter han flyttade till gården Huntly i Hjernarp, som han inköpt. Han afled 1841 och hans hustru 1874. Deras son, Carl Magnus David Hall, var född i Barkåkra $\frac{14}{6}$ 1813, tog juridisk examen våren 1833, men blef strax därpå landtbrukare och 1840—47 arrendator af Hallsfarm samt därefter af Widtsköflegården; han afled å Bösmöllan $\frac{21}{1}$ 1892. Gifte sig på Widtsköflefarm 1844 med Christina von Hackwitz, f. 1820 †.

När Hall 1889 ej längre orkade sysselsätta sig med jordbruk, blef det fråga om kontraktets öfverlåtande på annan person, och som arrendet ansågs billigt, voro flera spekulanter. På det att ej en högt uppdrifven afträdessumma skulle ifrågakomma, som kunde nedsätta tillträdarens förmåga att sköta gården med fördel, så gjorde

Digitized by Google

jordägaren sina villkor; ersättningssumman skulle ej få öfverstiga 25 à 27 tusen kronor, då däri medräknades minst 60 kor, 16 hästar, 100 får, utom lamm, alla döda inventarier, egna hus, vinterutsäde, gräsfrö, husröta m. m. Uppgörelse var ifrågasatt med herr Nils Licht från Helsingborg (bror till arrendatorn af Schönabäck), men blef kontraktet slutligen transporteradt på en af Trolleholms förutvarande arrendatorer, *Nils Olsson* på n:r 12 o. ½ 13 Östraby. Han skulle ej få besvära jordägaren med anspråk på flera byggnader under arrendetiden; men de byggnader, som han och jordägaren ansågo behöfliga, skulle han uppföra enl. ritning och vid arrendetidens slut erhålla ersättning för enl. värdering, och därest han tog kontrakt på nytt, skulle beloppet fördelas på de första 10 åren med $\frac{1}{10}$ om året utan ränta på innestående. Lösesumman för husen uppgick till 5127 kr. 20 ö., hvaremot kvittades med ett torphus, som arrendatorn köpte för 127.20. Nytt kontrakt utskrefs från 1901—1911 med ett arrende af [376 ½ tnld à 24 kr.] 9036 kr., hvarifrån afgå 500 om året i byggnadslösen under de första 10 åren. Ny arealfördelning: tomt och trädgård lika 4 : 12; impedimenta minskade till 7 : 26.6; åker 376 : 15.9; ett torp 1 tnld.; sma 389 : 22.5.

Ofvannämnda torp, kalladt *Widtsköfle torp*, tillkom 1893, på så vis att soldaten för Widtsköflegård n:r 13, *Hans Ahlgren*, fick köpa i hysesyn upptagna »västra stathuset vid södra ändan af planen» för 75 kr.; till detsamma anslogs 1 tnld jord, för hvilket utgöres 5 kv:s dagsv:n under skörden till Widtsköflegård. Vid Ahlgrens och hans hustrus frånfälle få deras rättsinnehafvare tillträda stället mot villkor, som då bestämmas.

De n. v. *byggnaderna* vid Widtsköflegård, enl. senaste syn af 1 Aug. 1900, bestå af: boningshus, 40 ½ × 16 × 11 aln., brygghus och svinhus, 40 × 12 × 3 aln., västra ell. stallängan, 100 ½ × 25 × 5 ½ aln., foderhus (nytt) 35 × 12 × 5 aln., loglänga i norr (ny) 59 × 24 × 6 aln. Östra ell. loglängan, 100 ½ × 25 × 5 aln. Denna länga af gråsten har samma fel som öfriga dylika på godset uppförda hus, att ej vara hållbar till följd af dålig undergrund och slarfvig sammansättning; en del af ena långsidan har ock nyligen ramlat. Vidare finnes stathus norr om gården (nytt), 30 × 14 × 4 aln. af enstensgrundmur med ekonomihus (nytt), 18 × 9 × 3 ½ aln., samt stathus öster om gården, 17 ½ × 9 × 3 ½. Husen (9 st.) brandförsäkrade 1900 för 27225 kr. Å planen finnes dessutom »Risbergs smedja» med tomt invid stora landsvägen.

Nils Olsson afled ¹⁄₆ 1902, 48 ½ år gml, af hjärnblödning, och hans änka, *Kjerstin Olsson*, fick kontraktet transporteradt på sig. Hennes bror, arrendatorn af angränsande Widtsköflefarm, är hennes rådgifvare.

Digitized by Google

Widtsköfle farm.

Widtsköfle 13 B, 50 tnld och $\frac{3}{4}$ mtl af byns enskiftade ägor, utlämnades 1809 på 6 års arrende till förrättningsmannen, ingeniör *Gustaf Otto von Hackwitz*. Han var son till fänriken A. O. v. Hackwitz (af pommersk adel) och Anna Maria Vetterberg; född 1782 vid Tibro kvarn i Hvalstads socken i Västergötland; andre kommissionslandtmätare 1822; afsked 1849; död 1869; gift med Dorotea Lamberg, borgardotter från Ystad (f. 1798 † 1823). Kamrer Lundgren nämner, att H. var en hedersman, men i yttersta grad långsam. Han kom sig aldrig för att betala arrendet i rättan tid, ehuru medel ej saknades. Flera gånger måste han lagsökas, och då excellensen vid sammanträffande beklagade detta, svarade han alltid: »Ja, det var ingen annan råd». För öfrigt en gammaldags, fin, artig och belefvad man. Han hade hos sig boende en broder, f. d. löjtnant Carl von H. (f. $\frac{8}{11}$ 1778 † $\frac{2}{7}$ 1852).

I arrende till 1815 erlades 24 tnr, hälften korn och hälften hafre. Till bostad erhöll han Ola Tostassons hus (gla n:r 12). Kontraktet förlängdes mot samma arrende på ytterl. 15 år ell. till 1830 genom Carl G. Schwerin, som den tiden var excellensens ombud i Skåne.

Ytterligare nytt kontrakt från 1830 till 1860; arrende under de första 10 åren 35 tnr ($\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn o. $\frac{1}{3}$ hafre) samt de sista 20 åren 43 tnr 27 kpr.

Widtsköfle 13 C., 50 tnld och $\frac{3}{4}$ mtl af byns enskiftade ägor, utlämnades 1809 på 6 års arrende till *Anders Kjellsson* från Östraby; efter 2 frihetsår skulle arrende utgå med 12 tnr 18 kpr korn in natura. Vidare var arrendatorn ålagd att inom 3 år af de gamla åbyggnaderna med tillhjälp af nytt timmer uppföra nya byggnader å annan plats enl. ritning. Den odlingsersättning, som af hela enskiftet skulle utgå, vidkändes jordägaren; den jord, som var belägen i enskiftet öster om landsvägen, skulle samfäldt brukas af alla uti ytterligare 2 år. Kontraktet transporterades 1810 på *Per Persson* från Östraby samt förlängdes d. 27 Juni 1814 på ytterl. 15 år, i likhet med grannen, till 1830 och mot erläggande af 25 tnr spannmål, hvaraf under de första 5 åren $\frac{2}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre, men de 10 sista åren allenast korn. Vid prolongationen afstod Per Persson kontraktet till *Anders Kjellsson*, som således åter blef arrendator. Samme man nytt kontrakt på 30 år till 1860; de 10 första åren 45 tnr [$\frac{1}{3}$ råg, $\frac{1}{3}$ korn och $\frac{1}{3}$ hafre], samt därefter 48 tnr. Han afstod kontraktet 1842 till *Per Larsson* från Djurup. Sedan öfverenskom von Hackweitz med den nye arrendatorn, att få öfvertaga hans arrende 1843, hvilket jordägaren godkände.

Redan förut hade von Hackwitz erhållit kontrakt på *Östraby N:r 7*. Han hade nämligen uppgjort med åboarna på gamla n:r 12

Digitized by Google

Östraby [nya n:r 7], Anders Månsson och Christen Persson, att betala dem hvardera 100 rdr i utrymning. De afflyttade, och den förstnämnde mottog Anderstorp, den andre Kjelleskogshus. Von Hackwitz erhöll 30 års kontrakt 1831—1861 på Östrabynumret, 44 tnl 17 kpl; arrende under 5 år 28 ½ tnr korn, under ytterligare 5 år 31 tnr 24 kpr och under de sista 20 åren 38 tnr. Detta nummer i Östraby blef således icke någon självständig, bebyggd farm, utan tillsammans med Widtsköfle 13 B o. C. utgör det nu *Widtsköflefarm*.

Å anvisad plats på jordområdets högsta punkt, hvarför det äfven i dagligt tal kallas »*Blåsås*», uppförde von Hackwitz 1832 ett boningshus mot erhållande af materialier och 333 rdr 16 sk. bco och 1833 en stallänga mot 250 rdr rgs.

Därefter uppgjorde han d. 11 Sept. 1848 en öfverenskommelse med landtbrukaren *Per Berger*, hvari han för 9,500 rdr till denne försålde årets gröda, jordbruksinventarier och arrenderätten till återstående 12 arrendeår på farmen.

Berger erhöll nytt kontrakt 1861 på 10 år mot 190 tnr ell. 1197 kbf (råg, korn och hafre) samt 1871 äfven på 10 år på samma villkor. Därefter blef farmen uppmätt 1878. *Areal:* tomt och trädgård 1 : 13.4; åker 142 : 2.7; impedim. 3 : 0.3; sma 146 : 16.4. Berger erbjöds nytt kontrakt på 20 år. Vid detta tillfälle ville han med en uppsatt promemoria försöka visa, att arrendevillkoren dittills varit mer än tillräckliga, ja alltför höga, emedan han årligen förlorat, och att således, om någon förändring skulle ske, så borde den gå i motsatt riktning. Jordägarens ombud lät emellertid ej dupera sig, och Berger afträdde för att dagen därpå återkomma med begäran att erhålla kontraktet. Men ombyte af arrendator föredrogs, och erhöll han därför nekande svar. Ur hans uppgifter anföres följande: grödorna hade 1864—78 varit 7415 tnr eller i medeltal under dessa 15 år 494 tnr; däremot hade utgifterna i spannmål från gården årl. varit: arrendet 190 tnr, prästtionde 10 : 12, krono- och kyrko-utskylder 5, utsäde 91, tröskl6n 6, utfodring till hästarna 100, till statfamiljerna 66, till eget hushåll 15, till ett undantag 3, till fäkreaturen 31 : 9, summa utgående spannmål 517 tnr 21 kpr och således en årl. brist af c. 23 tnr. Hans årl. penningutgifter hade varit: löner 1297 kr., onera 124 kr. 80 ö., för trädesbruket 125 kr, till soldatlön 46 kr. 87 ö., till lejdt folk 100 kr., torfinköp 10 kr., stenkol 54 kr., ved 80 kr., gagnsvirke 20 kr., till inköp af konstgödning 78 kr. 60 ö; summa kontanta utgifter 1543 kr 55 ö., sedan därifrån dragits inkomsten af försåld mjölk 392 kr. Dessutom behöfdes understundom nya dragare, och redskapen måste underhållas.

Kontrakt lämnades *Måns Wifvesson* på 20 år 1881—1901 på samma villkor, som Berger blifvit erbjuden; arrende 1881—1891

Digitized by Google

[142 à 22, sma 3124 kr.] 1394 kbf; 1891—1901 [142 à 26, sma 3692 kr.] 1648 kbf [1]). Arrendatorn var sjuklig, och kontraktet transporterades 1891 på *Per Olsson* från Helsingborg. Afträdaren sålde sitt lösörebo för jordbrukets drifvande samt årets gröda till tillträdaren för 20500 kr. Per Olsson kvarblef blott till 1895, då kontraktet för resterande arrendetid transporterades på *Nils Persson* från N:r 8 Widtsköfle, då gården kom i goda händer. Af farmens 142 tnld åker voro år 1806 icke mindre än 70 tnld redan då *gammal* åker, och året därpå uppodlades 29 tnld; resten uppodlades i början af 1820-talet. Jordmånen är äfven af bördigaste beskaffenhet, god lermylla på lerbotten, dränerad och märglad samt i växtkraft och kultur. Nils Persson erhöll nytt kontrakt på 10 år 1901—1911; arrende 3550 kr. ell. 25 kr. pr tnld. Nedsatt sål. med 1 kr. pr tnld, men ändå högre än förut, emedan arrendet ej valverades i spannmål, utan bibehölls i fixt penningarrende.

Byggnaderna. Boningshuset är $34\frac{1}{2} \times 12 \times 4\frac{1}{2}$ aln. Detsamma blef sommaren 1885 så godt som alldeles ombyggdt från korsvirkshus till grundmuradt. Arrendatorn erhöll 15000 mursten och 300 kr. därtill. Västra eller stallängan är $50 \times 14\frac{1}{2} \times 4$ aln, östra eller loglängan af samma dimensioner [uppförda 1841]. Norra eller loglängan är $60 \times 24 \times 5\frac{1}{2}$ aln [nybyggd 1881]. På samma plats låg förut en ganska bra och tillräcklig loglänga, tillhörig arrendator Berger, för hvilken han blef erbjuden vanlig lösen efter värdering. Han föredrog nedrifva och bortföra huset, ehuru han ganska säkert därpå förlorade. Den n. v. arrendatorn har 1902 tillbyggt norra längan med ett svinstall, för hvilket han vid afträdet skall hafva ersättning med 758 kr. 11 ö. Husen brandförsäkrade 1895 för 11900 kr.

[1]) Om arrendebeloppets växlingar enl. markegången se inledningen till denna del, där just Widtsköflefarm anföres såsom exempel.

Widtsköflehemmanens n. v. *areal:*

Widtsköflegård	389 : 22.5
Widtsköflefarm med Östraby n:r 7	146 : 16.4
S:ma	536 : 6.9.

Digitized by Google

SAMMANDRAG.

Digitized by Google

Digitized by Google

Slättbogodset.

Areal: tomter och trädgårdar 77 : 21.7; åker och äng 5961 : 15.9; impedimenta 184 : 19.6; fälad till bete 229 : 3.1; fälad granplanterad 220 : 24.3; bokskog 292 : 1.3; summa 6965 : 21.9.

Arrendegårdar. Enstaka, större med en areal af intill 100 tnld äro [1]): Widtsköflegård 390, Ingelstorp 277, Schönabäck 246, Pårup 217, Brödåkra 161, Widtsköflefarm 147, Gryderup 139, Grönvallsfarm 119 och Ramstorp 99.

De forna byarna:

Gryttinge: 1 gård af två nummer, 10 o. 11, de öfriga enkla. Största arealen har n:r 10 o. 11 med 115 tnld, därnäst n:r 3 med 96 och n:r 15 med 92 tnld. Minsta arealen har n:r 4 med 45 tnld.

Torlösa: 6 gårdar bestå af 1 ½ nummer; största arealen har n:r 4 o. ½ 5 med 85 tnld och minsta n:r 11 med 52 tnld.

Östraby: 3 gårdar hafva dubbla nummer, och 1 gård består af 1 ½ nummer. Största arealen ha n:r 4 med 116 tnld och n:r 3 o. 8 med 104 tnld; minsta gården är n:r 6 med 43 tnld.

Wistofta: 3 gårdar med dubbla nummer (areal 103 à 112) och 2 enkla (56 à 61).

Torpen. Öfver 50 tnld hafva följande: Månstorp 86, Pålstorp 75, Kjelleskogshus 72, Murhus 72, Carlsfarm 60, Albjershus n:r 1 o. 2 60, Albjershus n:r 3 o. 4 58, Friskenshus 55, Gustafsfarm 51, Åblatofta n:r 1 o. 4 50 samt Erikstorp 50 tnld.

Arrendatorer. Gryttinge hemman arrenderas af 14 och torpen af 17 personer, sma 31; Torlösa hemman af 11 och torpen af 6, sma 17; Östraby hemman af 10 och torpen af 5, sma 15; Wistofta hemman af 5 och torpen af 5, sma 10. De öfriga hemmanen af 9 arrendatorer och 11 torpare. Summa arrendatorer på Slättbogodset 93, häri ej inberäknade mindre lägenhetsinnehafvare och soldater.

[1]) Kpld öfver ett halft tnld jämnade till 1 tnld och under detta utlämnade.

Digitized by Google

Generalsammandrag.

	Hemmanens rätta areal enl. landtmät.-förrättningen 1821—1832.		Hemmanens n. v. sammansättning och arealfördelning													
			Tomter o. trädgårdar		Åker och Äng		Impedimenta		Betesmark		Granplantering		Bokskog		Summa	
	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld	Tnld	Kpld
Gryttinge hemman	1,385	10.9	20	7.-	1,257	19.8	36	22.3	--	—	—	—	—	—	1,314	17.1
Torlösa „	1,384	27.7	11	27.4	1,129	3.7	35	24.1	—	—	—	—	—	—	1,176	23.2
Östraby „	1,406	21.4	8	27.2	943	19.4	31	1.4	—	—	—	—	—	—	983	16.-
Wistofta „	785	3.9	8	6.3	499	9.9	18	22.6	—	—	—	—	--	—	526	6.3
Skällaröd, Schönabäck med Wipenröd och Murhus	174	18.1	4	13.1	420	22.5	12	16.6	—	—	32	17.6	8	18.-	478	23.3
Förenämnda hemmans f. d. fäladsmarker	—	—	—	—	—	—	—	—	164	2.7	158	4.2	—	—	322	6.9
Brödåkra hemman	126	24.9	5	17.3	194[1]	6.5	5	7.6	—	—	—	—	—	—	204	31.4
Gryderup med Allerup och Grönvallsfarm	210	22.5	2	1.7	250	7.6	5	19.5	—	—	—	--	—	—	257	28.8
Ingelstorps Gård	227	—	2	30.8	268	22.7	5	22.5	—	—	—	—	—	—	277	12.-
Pårups hemman	334	18.6	5	24.9	349	1.2	14	1.1	—	—	6	16.6	71	10.8	446	22.6
Ramstorps hemman	440	18.4	2	0.6	131	8.5	6	18.5	65	0.4	23	17.9	212	4.5	440	18.4
Widtsköfle Gård och Widtsköfle Farm	489	15.5	5	25.4	517	22.1	12	23.4	—	—	—	—	—	—	536	6.9
Summa	6,965	21.9	77	21.7	5,961	15.9	184	19.6	229	3.1	220	24.3	292	1.3	6,965	21.9

[1]) Häraf 19 tnld ej odlade.

Digitized by Google

Nyodlingar på Slättbogodset mellan åren 1880—1905.

	Åker 1880	Åker 1905	Åkertillväxt under dessa 25 år
	Tnld	Tnld	Tnld
Gryttinge hemman och torp	946	1,258[1])	312
Torlösa „ „ „	955	1,129	174
Östraby „ „ „	766	944	178
Wistofta „ „ „	386	499	113
Skällaröd, Schönabäck med Wipenröd och Murhus	350	421	71
Brödåkra hemman och torp	96	175	79
Gryderup med Allerup och Grönvallsfarm	103	250	147
Ingelstorps gård	269	269	—
Pårups hemman och torp	297	349	52
Ramstorps hemman och torp	64	131	67
Widtsköfle Gård och Widtsköfle Farm	518	518	—
Summa	4,750	5,943	1,193

Således ha från 1880 odlats nära Tolfhundra tunnland.

Floddiken på Slättbogodset enl. Landtbruksingeniör Otto Nilssons afvägningar; upptagna från år 1881.

	Jordägarens andel				Arrendatorns andel			
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Linien »*Östraby—Schönabäck*«	3,587	10			3,122	60		
Tillopp från Röslöf	183	80			205	80		
„ „ Albjershus	62	40	3,833	30	—	—	3,328	40
Linien »*Torlösa N:r 2—Albjershus*«	385	—			989	80		
Tillopp från Pålstorp	—	—			126	80		
„ „ Erikstorp och Rostorp	45	60	430	60	255	—	1,371	60
Linien »*Djurup—Tegelbruket*«	3,294	30			3,860	30		
Tillopp från Skällaröd	489	20			855	20		
„ Litt. B.	215	70			957	—		
„ Litt. C.	47	60	4.046	80	178	10	5,850	60
Transport			8,310	70			10,550	60

[1]) Öfver 16 kpld jämnade till 1 tnld, under 16 kpld ej medräknade.

Digitized by Google

	Jordägarens andel				Arrendatorns andel			
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Transport			8,310	70			10,550	60
Linien »*Dammhus—Widtsköfle*»	1,840	30			1,085	70		
Tillopp från Wistofta och Gryttinge fälader	478	40			1,160	—		
„ „ Maglekärr	43	80			4	80		
„ „ Gryttinge	210	60			526	60		
„ „ Ibm N:r 1 o. 4	115	20	2,688	30	309	—	3,086	10
Afloppet genom Östraby och Torlösa	190	20			303	60		
Tillopp från Blåsås	6	60	198	80	109	20	412	80
Afloppet från Torlösa	172	80	172	80	259	80	259	80
Sgr			11,368	60			14,309	30
Fördelning af materialkostn. m. m. . . .	—	—	584	60	—	—	737	50
Summa			11,953	20			15,046	80

27,000 kronor.

Arrendatorns andel i kostnaden var till 4 ½ fots djup; jordägarens den kostnad, som erfordrades för större djup. Emellertid blef jordägarens bidrag på flera ställen hela beloppet.

Dräneringen.

Det blefve för vidlyftigt att ur baron Hj. Åkerhielms statistiska uppgifter öfver Trolleholms gods, författade 1896 och 1898, redogöra för denna sak. Dessa redogöra näml. för antalet rör och deras dimensioner, som blifvit nedlagda i hvarje skifte på hvarje särskild gård. I ett sammanhang kommer emellertid i denna beskrifning att lämnas uppgift om kostnaden och rörens antal m. m. för hela egendomen. Den mellan åren 1886—1905 på Slättbogodset täckdikade arealen är c. 5000 tnld. Widtsköflegård och Pårup (c. 500 tnld) samt Ingelstorp (277 tnld) och några få gårdar till voro visserligen förut dränerade, men arealen med det, som ännu återstår att dränera, uppgår ej till 1000 tnld, och således hafva under förenämnda år c. 5000 tnld undergått denna grundförbättring. Härvid är vidare att märka, att den dränering, som skedde före 1886, utom på de namngifna 3 större gårdarna, var så illa gjord, att den mestadels blifvit omgjord. Slutl. ersatte jordägaren de arrendatorer, som före 1881 ordentligt dränerat och själfva inköpt tegelrör, dessas värde, så att kostnaden för dräneringen det oaktadt infaller under angifna tidsperiod.

Digitized by Google

Byggnader på Slättbogodset från 1886 till 1905.

	Kr.	ö.
Åren 1886—88.		
Wistofta 3 o. 4 Undartagshus . .	887	03
Olstorp stall o. Loga	2,028	82
Perstorp Boningshus	2,460	18
Kallthus Boningshus	1,471	86
Fredriksborg Boningshus o. Stall	3,129	09
Carlsfarm Åbyggnader	2,355	01
Wistoftahus Stall o. Loga	2,392	48
Märtatorp Stall	1,831	88
Brödåkra Boningshuset	1,125	—
Friskenshus Loglänga	370	18
Thomastorp Åbyggnader	80	—
Gryttinge n:r 1 Boningshus . . .	525	28
Wistofta n:r 1 o. 2 Inköpt hus .	27	80
Ibm n:r 5 o. 6 „ „ .	27	80
S:ma	18,712	41
År 1889.		
Åhus Stallänga	560	92
Perstorp Boningshus	571	—
Pålstorp Tillbyggnad till uthusen	301	—
Carlsfarm Åbyggnader	701	58
Märtatorp Boningshus	901	47
Friskenshus Loglänga	723	—
Tomastorp Åbyggnader	346	80
Wistofta Inköpta hus	55	60
S:ma	4,161	37
År 1890.		
Furulund 1. Boningshus	71	—
Torlösa ¼ 13 ö. 14 Tillbyggnad .	205	50
Åhus Stallänga	477	18
Rosdal Åbyggnader	799	50
Pålstorp Tillbyggnad	591	—
Fridhem Åbyggnader	360	75
Brödåkra Boningshuset	438	—
Gryttinge Skolhus	2,030	—
Wistofta inköpta hus	55	60
S:ma	5,028	53
År 1891.		
Fridhem, Åbyggnader	714	04
Rosdal Åbyggnader	2,350	50
Furulund 1. Inköpt hus	15	—
Åhus Stallängan	20	80
Pålstorp Loglänga	987	28
Torlösa ¼ 13 o. 14 Tillbyggnad .	16	50
Transport	4,104	12

	Kr.	ö.
Transport	4,104	12
Brödåkra Boningshus	151	50
Hanslund Åbyggnader	64	25
Gryttinge 5. Loga och Stall . .	43	20
Gryttingehus 3 o. 5 Inredn. . . .	153	30
Gryttinge 15 Loglänga	530	—
Knafvershus Inredn.	38	58
Wistofta Inköpta hus	55	60
Gryttinge 6 D:o d:o	43	75
Kallthus D:o d:o	20	—
S:ma	5,204	30
År 1892.		
Fridhem Åbyggnader	210	32
Skoghus Loglänga	103	60
L:a Gryderup Vagnsport	172	57
Furulund 1. Inköpt husen	635	44
Ibm 2. Åbyggnader	294	90
Pålstorp Loglängan	20	—
Torlösa ¼ 13 o. 14 tillbyggnad . .	100	—
Brödåkra Ersättn. f. byggnad . .	263	60
Hanslund Åbyggnader	173	25
Gryttinge 5. Loga o. Stall	1,433	60
Albjershus 1 o. 2. Uthus	378	75
Gryttingehus 3 o. 5. Åbyggnader	25	—
Gryttinge 15. Loglänga	330	70
Knafvershus Bidrag	242	39
Wistofta Inköpta hus	55	60
Gryttinge 6 D:o D:o	43	75
Dammhus Boningshus	130	—
Kallthus Inköpt hus	20	—
Larstorp Åbyggnader	65	75
Wistofta 1 o. 2, 3 o. 4 Ersättn. .	128	50
Anderstorps Loglänga	102	75
Friskenshus Tillbyggnad	56	30
Wistoftahus Åbyggnader	72	10
Gryttinge 4. Bidrag	119	50
Lisatorp Åbyggnader	375	—
Carlsfarm d:o	187	50
Allerup Ersättning	100	—
S:ma	5,840	87
År 1893.		
Gryttinge 5. Ersättn.	50	—
Fridhem Åbyggnader	26	88
Östraby 1 o. 10 Inredn.	558	—
Furulund 2 Boningshus	1,485	11
Transport	2,119	99

Digitized by Google

	Kr.	ö.
Transport	2,119	99
Torlösa ¼ 13 o. 14 Ersättning . .	100	—
Brödåkra d:o . .	250	95
Albjershus 1 o. 2 Stallänga . . .	1,769	37
Wistofta Ersättn. f. inköpta hus	55	60
Gryttinge 6 D:o d:o D:o	43	75
Dammhus Boningshus	1,485	11
Kallthus Ersättn.	20	—
Larstorp Åbyggnad	688	50
Wistofta 3 o. 4 uthus	1,581	45
Anderstorp Loglänga	691	25
Friskenshus Tillbyggnad	740	—
Wistoftahus Bonings- o. Uthus .	2,001	81
Lisatorp d:o D:o .	2,256	15
Carlsfarm Boningshus	1,993	—
S:ma	15,796	93

År 1894.

Wistofta 3 o. 4 Undantagshus .	10	—
Wistoftahus Boningshus	56	—
Albjershus 1. o. 2 Stallbyggn. .	65	70
Dammhus Boningshus	8	—
Furulund 2 Ibm	38	50
Lisatorp Ibm	20	—
Pålstorp Boningshus	2,900	—
Ramstorpshus Ibm	97	10
Anderstorp Loglänga	10	—
Friskenshus Tillbyggnad	30	—
Brödåkra Ersättn.	317	34
Torlösa ¼ 13 o. 14 Ersättn. . . .	100	—
Wistofta 1 o. 2 samt 5 o. 6 Ersättn.	55	60
Gryttinge 5 d:o	50	—
Ibm 6 d:o	43	75
St. Kallthus d:o	20	—
S:ma	3,821	99

År 1895.

Gryttinge n:r 8 Loglänga	125	47
Ibm n:r 9 d:o	996	49
L:a Gryderup 1. Stallänga . . .	1,689	29
Ibm 2. Åbyggnader . .	410	68
Fredriksborg Loglänga	1,188	20
Wistofta 8. Loglänga	110	91
Bialitt 1. d:o	164	24
Brödåkra Byggnadsersättning . .	102	33
Torlösa ¼ 13 o. 14 d:o . .	100	—
Wistofta d:o . .	55	60
Gryttinge 5 d:o . .	50	—
Ibm 6 d:o . .	43	75
St. Kallthus d:o . .	20	—
S:ma	5,056	96

	Kr.	ö.
År 1896.		
Gryttinge 8. Loglänga	356	54
Ibm 9. d:o	10	—
L:a Gryderup 2 Åbyggnader . .	1,912	23
Fredriksborg Loglänga	35	—
Wistofta 8. d:o	424	75
Bialitt 1. d:o	635	31
Gryttinge 15 d:o	287	50
Brödåkra Byggnadsersättning . .	126	46
Torlösa 16. Undantagsh.	29	58
Pålstorp Boningshus	15	—
Olstorp d:o	152	26
Gryttinge 5. Ersättning	50	—
Ibm 6. d:o	43	75
St. Kallthus d:o	80	—
S:ma	4,158	38

År 1897.

Wistofta 1 o 2. Stallinredning.	58	33
Gryderup Loga	269	88
Albjershus 1 o. 2. Undantagshus	91	07
Gryttinge 9. Loga	244	68
Torlösa 16. Undantagshus	202	07
Fredriksborg Loglänga	75	40
Bialitt 1. d:o	496	56
Olstorp Boningshus	1,678	10
Skogshus Loga	60	—
Evadal Byggnadsersättning	157	—
Gryttinge 5. d:o	50	—
Ibm 6. d:o	43	75
St. Kallthus d:o	50	—
Brödåkra d:o	100	72
S:ma	3,577	56

År 1898.

Wistofta 1 o. 2. Stallänga	1,993	96
Gryderup Loga	795	58
Gryttinge 2. Stallinredning . . .	70	53
Ibm 7. Stallänga	473	58
Ibm 9. Loga	964	24
Ibm 13. d:o	212	94
Östraby 9. d:o	288	78
Fredriksborg d:o	663	76
Bialitt 1. d:o	90	01
Ramstorpshus Stallänga	168	86
Åblatofta Boningshuset	144	83
Furulund 1. Loga m. m.	241	54
Skogshus d:o	5	50
Kjelleskogshus Stallängan	17	—
Transport	6,131	06

Digitized by Google

	Kr.	ö.
Transport	6,131	06
Evadal Byggnadsersättning . . .	119	08
Gryttinge 5. d:o . . .	50	—
Ibm 6. d:o . . .	43	75
St. Kallthus d:o . . .	50	—
Brödåkra d:o . . .	130	56
Gryttinge 2. d:o . . .	200	—
S:ma	6,724	45
År 1899.		
Östraby 9. Loga o. Stallinredn.	651	32
Gryttinge 13. Loglänga	512	26
Ibm 14. d:o	210	62
Ibm 9. d:o	30	—
Ibm 7. Loga o. Stallomredn.	1,354	13
Bialitt 2. Undantagslägenhet . .	467	60
Wistofta 3 o. 4. Stallomredn. . .	729	84
Furulund 1. Loga m. m.	1,057	57
Ramstorpshus Stallänga	963	94
Kjelleskogshus d:o	1,484	80
Åblatofta Boningshuset	438	55
Bialitt 1. Undantagslägenhet . .	138	34
Gryderup Stathus	35	—
Olstorp Boningshus	15	—
Gryttingetorp Åbyggnaderna . . .	129	32
Friskenshus Svinstall	363	92
Gryttingehus 1 o. 2. Loga	211	99
Gryttinge 2 o. 5. Byggn:sersättn.	150	—
Brödåkra d:o	149	40
St. Kallthus d:o	50	—
Evadal d:o	57	—
S:ma	9,200	60
År 1900.		
Östraby 9. Loga o. stallomredn.	20	—
Skoltorp Inköp af loga	175	—
Gryttinge 13. Loglänga	15	—
Ibm 14. d:o	468	32
Ibm 1. Svinstall	104	65
Ibm 7. Loglänga	1,169	07
Sigridslund Åbyggnaderna	2	50
Bialitt 4. d:o	304	15
Wistofta 3 o. 4. Stallomredn. . .	30	—
Wistofta 8. Stall o. Svinhus . . .	1,149	22
Ramstorpshus Stallängan	10	—
Kjelleskogshus Uthus	66	66
Gryttinge 10 o. 11. Stallängan .	234	17
Ibm 12. Loglängan	176	62
Ibm 15. d:o	113	08
Schönabäck d:o	708	87
Transport	4,767	31

	Kr.	ö.
Transport	4,764	31
L:a Gryderup 1. Undantagshus	69	26
Erikstorp Stallänga	557	56
Rosdal Svinhusinredning	223	49
Ingelstorp Åbyggnader	587	34
Gryttingetorp Loga m. m.	622	90
Friskenshus Svinstall m. m. . . .	1,774	69
Gryttingehus 1 o. 2 Loga	659	84
Gryttinge 2. Byggnadsersättning	100	—
Ibm 5. d:o	50	—
Brödåkra d:o	169	70
St. Kallthus d:o	50	—
Evadal d:o	57	—
Ramstorpshus d:o	86	80
S:ma	9,775	39
År 1901.		
Torlösa 16. Stallomredn.	482	99
Gryttinge 1. Svinstall	764	46
Ibm 3. d:o	309	77
Ibm 7. Loga	54	75
Östraby 6. Undantagshus	30	51
Torlösa 7 o. ⅛ 8. Åbyggnaderna	77	—
Wistofta 8. Stallängan	25	—
Furulund 2. Tillbyggnad	16	—
Åblatofta Boningshuset	10	—
Gryttinge 10 o. 11. Uthusen . .	3,776	75
Ibm 12. Loglänga	526	74
Ibm 15. d:o	1,009	16
Schönabäck d:o	2,848	63
L:a Gryderup Undantagslägenh.	791	62
Erikstorp Stallänga	3,494	98
Ingelstorp Åbyggnaderna	8	40
Grönvallsfarm Inköpt hus	3,403	82
Östraby 11 Åbyggnader	1,977	07
Friskenshus Svinstallet	15	—
Widtsköflegård Byggnadsersättn.	500	—
Gryttinge 5. d:o	50	—
Brödåkra d:o	141	52
Evadal d:o	57	—
Östraby 1 o. 10. d:o	170	—
Ramstorpshus d:o	86	80
S:ma	20,627	97
År 1902.		
Torlösa 3. Svinstall	55	97
L:a Gryderup Undantagshus . . .	35	97
Schönabäck Stallängan	4,465	50
Östraby 4. Åbyggnaderna	25	—
Transport	4,582	44

Digitized by Google

	Kr	ö.
Transport	4,582	44
Östraby 5. Boningshuset	1,395	06
Ibm 6. d:o	769	53
Gryttinge 3. Svinstall	1,627	39
Ibm 12. Loglänga	15	—
Ibm 10 o. 11 d:o.	1,655	89
Grönvallsfarm Stallänga	3,297	60
Gryttinge 6. Loge	32	77
Östraby 11. d:o	129	—
Murhus Stallänga	640	10
Erikstorp d:o	27	—
Gryttingehus 1 o. 2. Åbyggnaderna	10	—
Ramstorp Stallängan	51	95
Ramstorpshus Åbyggnad	86	47
Furulund 2 Tillbyggnad	234	17
Wistofta 1 o. 2. d:o	140	02
Åhus Loga	105	30
Widtsköfle gård Byggnadsersättn.	500	—
Gryttinge 5. d:o	50	—
Östraby 1 o. 10 d:o	170	—
Ramstorpshus d:o	86	80
S:ma	15,606	49

År 1903.

Gryttinge 3. Stallänga	3,194	28
Ibm 5. Byggnadsersättning	50	
Ibm 8. Uthus	337	96
Ibm 10 o. 11. Loglänga	60	—
Ibm 12. d:o	144	77
St. Gryderup Stathus	15	—
Grönvallsfarm Åbyggnaderna	25	94
Ramstorp Kostallet	636	04
Schönabäck d:o	84	40
Torlösa 3 Svinstall	684	96
Ibm 16 Byggnadsersättning	51	—
Wistofta 1 o. 2 Logtillbyggnad	424	10
Widtsköflegård Byggnadsersättn.	500	—
Östraby, 1 o. 10. d:o	170	—
Ibm 2. Svinstall	945	21
Ibm 5. Stall o. Loge	4,658	84
Ibm 6. Undantagslägenhet	3	—
Albjershus Boningshuset	140	24
Transport	12,125	74

	Kr.	ö.
Transport	12,125	74
Bialett 2. Åbyggnaderna	14	22
Evadal, inlösen af hus	643	22
Gryttingehus 1 o 2. Diverse	7	92
Kjelleskogshus Boningshuset	159	13
Murhus Stallänga	2,916	45
Ramstorpshus Bidrag	86	80
Wistoftahus Åbyggnaderna	57	80
Åhus Loga	445	55
S:ma	16,456	83

År 1904.

Skoghus Stallänga	2,184	13
Gryttinge 3. Loglänga	2,180	—
Wistoftahus 2 Vagnsport	125	18
Gryttinge 8. Stallinredn., Svinhus o. Logtillbyggnad	2,762	60
Ramstorp Loga	1,821	85
Gryderup tillbyggn. boningshuset	600	—
Widtsköflegård Huslösen	500	—
Lösen af hus gen. arrendeafdrag		
Grönvallsfarm m. fl.	1,958	72
S:ma	12,132	48

Sammandrag.

1886—88	Byggnadskostnad		18,712 41
1889	„		4,161 37
1890	„		5,028 53
1891	„		5,204 30
1892	„		5,840 87
1893	„		15,796 93
1894	„		3,821 99
1895	„		5,056 96
1896	„		4,158 38
1897	„		3,577 56
1898	„		6,724 45
1899	„		9,200 60
1900	„		9,775 39
1901	„		20,627 97
1902	„		15,606 49
1903	„		16,456 83
1904	„		12,132 48
		Summa	161,883 51

Härtill kommer värdet af gamla hus, som blifvit använda, upphuggningskostnader och aptering af virket i egna skogar, körslor m. m., som ej blifvit debiterade nybyggnaderna.

Digitized by Google

Byggnadernas fördelning å de olika arrendegårdarna. 1886—1904.

		Kr.	ö.	Kr.	ö.
Wistofta 1 o. 2.	Lösen af Loglänga (1886—95)	278	—		
	Kostall och Svinhus (1896—97)	2,054	79		
	Tillbyggnad till Loge (1902—03	564	12	2,896	91
Ibm 3 o. 4.	Undantagslägenhet (1887 o. 94)	897	03		
	Uthusbyggnad (1891—92)	1,707	45		
	Kostallsomredning (1899—90)	759	84	3,364	32
Ibm 5 o. 6.	Lösen af 1 Loglänga (1886—95)	278	—	278	—
Ibm 8.	Loglänga (1895—96	535	66		
	Stallänga och Svinhus (1900—01)	1,174	22	1,709	88
Wistoftahus 2.	Stall o. Loglänga (1888)	2,392	48		
	Boningshus (1892—94)	2,129	91		
	Uthus (1903)	57	80		
	Vagnsport (1904)	125	18	4,705	37
Gryttinge 1.	Boningshus (1886—88)	660	33		
	Svinstall (1900—01)	869	11	1,529	44
Ibm 2.	Stallinredning (1898—1900)	400	—		
	d:o (1898)	70	53	470	53
Ibm 3.	Svinstall (1901—02)	1,937	16		
	Stallänga (1903)	3,194	28		
	Loglänga (1904)	2,180	—	7,311	44
Ibm 4.	Byggnadsbidrag (1892)	119	50	119	50
Ibm 5.	Stall och Loge (1891—92)	1,476	80		
	Lösen för hus (1893—1903)	550	—	2,026	80
Ibm 6.	Lösen för ett hus (1891—98	350	—		
	Byggnadshjälp 1902)	32	77	382	77
Ibm. 7.	Stallomredning (1899)	1,354	13		
	Kostall (1898)	473	58		
	Loga (1900—01)	1,223	82	3,051	53
Ibm 8.	Loglänga (1895—96)	482	01		
	Uthus (1903)	337	96		
	Stallomredning, Loge o. Svinstall (1904)	2,762	60	3,582	57
Ibm 9.	Loge (1895—96)	1,006	49		
	d:o (1897—99)	1,238	92	2,245	41
Ibm 10 o. 11.	Stallänga (1900—01	4,010	92		
	Loglänga (1902—3	1,715	89	5,726	81
Ibm 12.	Loglänga (1900—03)	863	13	863	13
Ibm 13.	Loglänga (1898—1900)	740	20	740	20
Ibm 14.	Loglänga (1899—1900)	678	94	678	94
Ibm 15.	Loglänga (1891—92; 95; 99—1900(	2,270	44	2,270	44
Gryttinge Skolhus. (1890)		2,030	—	2,030	—
Gryttingehus 1 o. 2. Loglänga m. m. (1899—03)		889	25	889	25
		Transport		46,873	24

Digitized by Google

		Kr.	ö.	Kr.	ö.
	Transport			46,873	24
Gryttingehus 3 o. 5.	Förbättringar af husen (1891—92)	199	30	199	30
Gryttingetorp.	Loge o. undantagshus (1899—1900)	751	22	751	22
Larstorp.	Boningshus (1892—93	754	25	754	25
Bialitt 1.	Loglänga (1895—98)	1,386	12		
	Undantagshus (1899)	138	34	1,524	46
Ibm 2.	d:o (1899; 1903)	481	82	481	82
Ibm 4.	Åbyggnader (1900)	304	15	304	15
Skoghus.	Loge (1892) (1896—98)	221	59		
	d:o Stallbyggnad (1903)	403	88		
	Stallänga (1904)	2,184	13	2,809	60
L:a Gryderup 1.	Vagnsport (1892)	172	57		
	Stallänga (1895)	1,689	29		
	Undantagslägenhet (1900—2	896	85	2,758	71
Ibm 2.	Boningshus o. Stallänga (1895—96)	2,322	91	2,322	91
Gryderup.	Loge (1897—98)	1,065	46		
	Tillbyggn. boningshuset (1904)	600	—	1,665	46
Dammhus.	Boningshus (1892—94)	1,623	11	1,623	11
Hanslund.	Loge m. m. (1891—93) 1900)	412	50	412	50
Carlsfarm.	Uppbyggt gården (1886—1893)	5,237	09	5,237	09
Märtatorp.	„ „ (1886—1889)	2,733	35	2,733	35
Lisatorp.	„ „ (1892—1894)	2,651	15	2,651	15
Fredriksborg.	Boningshus o. Stall (1886—1887)	3,129	09		
	Loglänga (1895—1898)	1,962	36	5,091	45
Östraby 1 o. 10.	Byggn.-ersättn. m. m. (1893; 1901—3)	1,068	—	1,068	—
Ibm 2.	Svinstall (1903)	945	21	945	21
Ibm 4.	Diverse	25	—	25	—
Ibm 5.	Undantagshus o. Boningshus (1902)	1,395	06		
	Stall o. Loge (1903)	4,658	84	6,053	90
Ibm 6.	Undantagslägenhet (1901—03)	803	04	803	04
Ibm 9.	Loge (1898—1900)	960	05	960	05
Ibm 11 o. 15.	Stall, Loge o. Svinhus (1901—03)	2,106	07	2,106	07
Albjershus 1 o. 2.	Stallänga 1892—94)	2,213	82		
	Undantagslägenhet	91	07	2,304	89
Ibm 3 o. 4.	Boningshuset	140	24	140	24
Olstorp.	Stall o. Loge (1886—87)	2,043	67		
	Boningshus (1896—97; 99)	1,845	36	3,889	03
Anderstorp.	Loglänga (1892—94)	804	—	804	—
Friskenshus.	Loglänga (1888—89)	1,093	18		
	Tillbyggnad till boningsh. (1892—94)	826	30		
	Svinstall m. m. (1899—1900)	2,153	61	4,073	09
Rosdal.	Bonings- och uthus (1890—91)	3,150	—		
	Svinstallinredning (1900)	223	49	3,373	49
			Transport	104,739	78

Digitized by Google

		Kr.	ö.	Kr.	ö.
	Transport			104,739	78
Åhus	Stallänga (1889—1891)	1,058	90		
	Loge (1902—03)	550	85	1,609	75
Knafvershus.	Byggnadshjälp (1891—92)	280	97	280	97
Torlösa 8.	Svinhus (1902—3)	740	93	740	93
Ibm 7 o. ¼ 8.	Diverse (1901)	77	—	77	—
Ibm ¼ 13 o. 14.	Tillbyggn. till boningshuset (1890—95)	622	—	622	—
Ibm 16.	Undantagslägenhet (1896—97)	231	65		
	Stallinredning (1891; 1903)	533	99	765	64
Erikstorp.	Stallänga (1900—1902)	4,079	54	4,079	54
Kjelleskogshus.	Stallänga (1898—1900)	1,568	46		
	Boningshuset (1903)	159	13	1,727	59
Pålstorp.	Loglänga (1889—92)	1,899	28		
	Boningshus (1894; 1896)	2,915	38	4,814	66
Schönabäck.	Loge (1900—1901)	3,557	50		
	Stallänga (1902—03)	4,549	90	8,107	40
Grönvallsfarm.	Inköpt hus (1901)	3,403	82		
	Stallänga o. logtillbyggnad (1902—3)	3,323	54	6,727	36
Perstorp.	Boningshus (1886—89)	3,031	18	3,031	18
Kallthus 2.	Boningshus (1886—87)	1,471	86		
	Inköpt 1 hus (1892—1900	380	—	1,851	86
Fridhem.	Åbyggnader (1890—93)	1,311	99	1,311	99
Furulund 1.	Inköpt hus (1890—92)	721	44		
	Loge m. m. (1898—99)	1,299	11	2,020	55
Ibm 2.	Uppfört åbyggnader (1892—94)	1,818	51		
	Tillbyggnader (1901—02)	250	17	2,068	68
Brödåkra.	Boningshuset (1888—92)	1,978	10		
	Stall o Loglänga (1892—1901)	1,489	—	3,467	10
Tomastorp.	Uppfört åbyggnader (1888—90)	426	80	426	80
Skogvaktarehus.	Stallänga (1890)	893	—	893	—
Allerupshus.	Inköpt boningshus m. m. (1892)	135	—	135	—
Ramstorp	Stallänga (1902—3)	688	99		
	Loge (1904)	1,821	85	2,510	84
Ramstorpshus	Boningshus (1894)	97	10		
	Stallänga (1898—1900)	1,142	80		
	Byggnadshjälp (1902)	433	67	1,673	57
Äblatofta 2 o. 3.	Boningshuset m. m. (1898 o. 99)	593	38	593	38
Evadal.	Ersättn. för byggnader (1897—03)	1,090	30	1,090	30
Trulsahus.	Boningshuset (1899)	341	85	341	85
Sigridslund.	Diverse (1900)	22	50	2	50
Ingelstorp.	Byggnadshjälp (1900—1)	595	74	595	74
Murhus.	Stallänga (1902—3)	3,556	55	3,556	55
Widtsköflegård.	Lösen af hus årl. 500 kr. (1901—04)	2,000	—	2,000	—
				Summa 161,883	51

Digitized by Google

Åbyggnadernas brandförsäkringsvärden.

	1880	1890	1895	1905	Antal hus år 1905
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Gryttinge 1	3,050	7,000	8,200	9,300	4
Ibm 2	4,200	6,000	6,700	7,000	4
Ibm 3	4,800	7,500	7,550	10,800	5
Ibm 4	3,200	5,300	6,000	6,000	4
Ibm 5	3,300	5,000	5,200	5,500	4
Ibm 6	4,150	5,850	6,400	6,400	5
Ibm 7	3,550	5,000	5,700	8,000	3
Ibm 8	3,500	5,000	5,300	9,000	3
Ibm 9	2,950	4,300	6,000	7,000	3
Ibm 10 o. 11	3,700	6,700	7,500	8,500	4
Ibm 12	2,800	4,300	5,500	6,500	3
Ibm 13	3,000	4,500	5,000	5,900	3
Ibm 14	4,500	6,700	7,200	8,000	4
Ibm 15	3,300	8,500	9,300	11,000	4
Gryderup	6,800	6,300	8,850	10,100	6
S:ma	56,800	87,950	100,400	119,000	59
Wistofta 1 o. 2	3,600	7,000	7,000	8,600	4
Ibm 3 o. 4	2,800	5,000	7,500	8,300	4
Ibm 5 o. 6	3,600	6,100	6,800	8,700	5
Ibm 7	3,100	5,000	5,000	5,500	4
Ibm 8	3,100	5,000	5,000	6,200	3
Widtsköfle Gård	25,000	39,000	22,600	27,225	9
S:ma	41,200	67,100	53,900	64,325	29
Östraby 1	2,900	5,200	3,500	3,500	2
Ibm 2	5,000	7,000	7,200	8,000	3
Ibm 3 o. 8 och kvarn	15,500	20,500	19,500	20,400	5
Ibm 4	6,500	10,500	8,900	9,750	4
Ibm 5	4,800	7,500	6,200	8,600	3
Ibm 6	4,900	8,700	8,000	6,100	4
Ibm 9	2,400	6,000	6,300	7,550	4
Ibm 10	5,100	7,500	10,100	10,100	5
Ibm 11 o. 15	8,850	11,175	10,050	11,700	5
Ibm 12 o. ½ 13	6,275	9,050	7,550	7,550	4
Ibm ½ 13 o. 14	6,000	8,000	7,300	7,300	4
Widtsköfle Farm	4,500	8,000	11,900	11,900	4
S:ma	62,725	109,425	106,500	112,450	47
Torlösa 2	6,500	10,000	10,900	10,900	4
Ibm 3	5,100	7,400	7,400	8,050	4
Ibm 4 o. ½ 5	6,500	11,000	12,050	12,050	6
Ibm ½ 5 o. 6	8,500	9,000	9,500	9,500	4
Ibm 7 o. ½ 8	6,400	8,800	9,100	9,100	5
Ibm ½ 8 o. 9	5,400	7,600	9,500	9,500	4
Ingelstorp	18,500	26,300	24,200	28,300	12
Transport	56,900	80,100	82,650	87,400	39

Digitized by Google

	1880	1890	1895	1905	Antal hus år 1905
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Transport	56,900	80,100	82,650	87,400	39
Torlösa 11	5,500	8,500	8,700	8,700	3
Ibm 12 o. ½ 13	12,000	13,000	12,500	12,550	6
Ibm ½ 13 o. 14	8,200	9,000	9,700	11,800	6
Ibm 15	3,700	7,200	6,750	7,200	5
Ibm 16	5,000	7,200	6,750	6,950	4
S:ma	91,300	125,000	126,900	134,600	63
Brödåkra	4,430	8,700	13,000	13,350	5
Knafvershus	1,500	2,500	3,650	3,650	3
Gustafsfarm	4,000	4,000	5,000	5,000	3
Albjershus 1 o. 2	1,580	3,000	5,600	5,600	4
Ibm 3 o. 4	2,000	3,800	4,400	4,700	3
Friskenshus	—	—	2,000	5,700	3
Fäladshus	425	350	350	—	—
Kjelleskogshus	1,950	2,900	2,900	6,100	4
Rosdal	—	—	2,400	2,400	2
Anderstorp	600	900	1,500	2,450	3
Damstorp	1,875	3,100	5,000	5,000	4
Pålstorp	1,400	2,300	7,200	7,200	3
Månstorp	2,400	5,000	5,300	5,300	3
Erikstorp	1,200	1,200	1,700	6,700	3
S:ma	23,360	37,750	60,000	73,150	43
Schönabäck	12,250	17,300	15,450	22,100	9
Olstorp	350	500	1,700	3,400	2
Åhus	200	600	1,500	2,150	3
Murhus	2,600	3,600	5,200	6,800	3
Grönvallsfarm	—	—	3,200	7,300	5
Skällaröd	1,400	3,000	3,000	2,000	4
Carlsfarm	—	4,000	5,500	6,000	3
Höjelycke	500	500	450	—	—
Fredriksborg	--	3,000	3,700	5,300	3
Märtatorp	—	2,500	2,500	2,500	2
Lisatorp	—	—	2,200	2,200	2
Dammhus	300	300	1,800	1,800	2
Bodelstorp och Bialitt	2,500	3,100	4,400	5,400	4
Bialitt 2	650	800	1,000	1,600	2
Ibm 4	500	500	500	500	1
Ibm 4	—	300	100	100	1
Lilla Gryderup 2	850	850	850	2,800	2
Furulund 1	—	—	1,000	2,300	2
Ibm 2	—	—	1,500	2,000	1
Thomastorp	—	—	1,050	1,050	1
Äblatofta 1 o. 4	3,500	4,000	3,840	4,500	3
Ibm 2 o. 3	2,000	3,800	4,400	5,600	4
Perstorp	1,450	1,500	4,500	4,500	3
Lilla Gryderup 1	750	3,000	4,700	5,000	3
Transport	29,800	53,150	74,040	96,900	65

Digitized by Google

	1880	1890	1895	1905	Antal hus år 1905
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	
Transport	29,800	53,150	74,040	96,900	65
Skogshus 1	525	700	1,350	3,700	3
Skogshusen	100	100	950	600	1
Hanslund	—	—	1,200	1,500	2
Stora Kallthus	600	2,000	2,500	2,500	3
Wistoftahus 1	2,000	2,000	2,000	2,000	4
Ibm 2	800	2,200	4,400	4,550	3
Kallthus	—	—	—	(?) 600	2
Gryttingehus 1 o. 2	4,500	3,650	5,200	6,500	5
Ibm 3 o. 4	1,300	1,300	3,200	3,200	3
Larstorp	—	—	1,200	1,200	1
Fridhem	—	—	1,000	1,000	1
Roslätt	300	300	300	2,200	1
Carlstorp	—	—	450	450	1
S:ma	39,925	65,400	97,790	126,900	95
Pårup	13,900	14,700	15,750	18,200	8
Pårupslund	1,150	1,150	1,150	1,150	2
Ramstorp	5,300	8,000	7,450	9,100	5
Ramstorpshus	150	300	750	2,750	3
Sigridslund	—	—	1,400	2,150	3
Östra Trulsahus	750	750	750	800	1
Djurhagshus	2,100	2,100	1,900	3,550	3
Evadal	—	—	—	2,050	3
Gryttingetorp	—	—	—	2,000	2
S:ma	23,350	27,000	29,150	41,750	30
Summa	338,660	519,625	574,640	672,175	366

Husen äro försäkrade i Häradets brandstodsförening. Mellan åren 1890—95 nedsatte brandstodsföreningen värdena på alla i föreningen försäkrade hus. Detta framgår äfven af ofvanstående, och där det oaktadt värdena äro högre än förut, är det en följd af tillkomna nybyggen och reparationer under dessa år. Trots detta kan man dock med ledning af de ökade värdena få en inblick i byggnadsverksamheten på slättbogodset under angifna år. Under 10-årsperioden 1880—1890 var ökningen 180,965 kr.; under 5-årsperioden 1890—1895 på samma vis 55,015 kr.; under 10-årsperioden 1895—1905 var ökningen 97,535 kr. Under de 25 åren 1880—1905 visa tabellerna en förhöjning af 333,515 kr. Husen äro i allmänhet lågt försäkrade och icke ett enda af dem, som under dessa 25 år blifvit byggda, är försäkradt till det värde det kostat i uppförande eller till det pris, som ett nytt n. m. skulle belöpa sig till. Men, i en god stund sagdt, eldsolyckor inträffa ganska sällan på godset.

Digitized by Google

N. v. kontraktsperioder och arrendet pr tnld åker.

Hemman	Arrendeperiod	Arrende pr tnld		Arrendeperiod	Arrende pr tnld	
		Kr.	ö.		Kr.	ö.
Gryttinge 1	1898—1911	19	55	—	—	—
Ibm 2	1902—1911	20	90	—	—	—
Ibm 3	1902—1912	16	48	1912—1922	17	58
Ibm 4	1898—1911	22	48	—	—	—
Ibm 5	1901—1911	18	50	—	—	—
Ibm 6	1899—1911	19	80	—	—	—
Ibm 7	1899—1911	18	70	—	—	—
Ibm 8	1899—1911	13	20	—	—	—
Ibm 9	1901—1911	12	—	—	—	—
Ibm 10 o. 11	1901—1911	15	09	1911—1921	18	11
Ibm 12	1899—1911	12	10	—	—	—
Ibm 13	1901—1911	16	10	—	—	—
Ibm 14	1898—1911	16	10	—	—	—
Ibm 15	1905—1915	18	—	—	—	—
Gryttingehus 1 o. 2	1900—1910	14	—	—	—	—
Ibm 3 o. 5	1892—1911	12	—	—	—	—
Gryttingetorp	1900—1907	14	70	1907—1911	16	70
Lilla Gryderup 1	1900—1910	15	06	—	—	—
Ibm 2	1900—1910	13	33	—	—	—
Bialitt och Bodelstorp	1899—1913	11	85	—	—	—
Bialitt 2	1901—1915	11	30	—	—	—
Dammhus	1891—1911	14	—	—	—	—
Skoghus	1905—1911	11	75	—	—	—
Hanslund	1901—1911	13	—	—	—	—
Gustafsfarm	1902—1910	11	—	1910—1918	14	—
Carlsfarm	1897—1907	5	63	—	—	—
Märtatorp	1897—1907	8	13	—	—	—
Fredriksborg	1897—1907	8	80	—	—	—
Lisatorp	1898—1907	8	—	—	—	—
Torlösa 2	1901—1911	18	83	—	—	—
Ibm 3	1904—1914	25	—	—	—	—
Ibm 4 o. ½ 5	1901—1911	24	85	—	—	—
Ibm ½ 5 o. 6	1901—1911	24	—	—	—	—
Ibm 7 o. ½ 8	1901—1911	24	—	—	—	—
Ibm ½ 8 o. 9	1901—1911	25	—	—	—	—
Ibm 11	1904—1914	27	—	—	—	—
Ibm 12 o. ½ 13	1904—1914	25	32	—	—	—
Ibm ½ 13 o. 14	1904—1914	25	—	—	—	—
Ibm 15	1901—1916	25	—	—	—	—
Ibm 16	1901—1911	22	—	—	—	—
Erikstorp	1900—1914	15	23	—	—	—
Månstorp	1891—1906	8	14	—	—	—
Pålstorp	1903—1910	10	68	—	—	—
Damstorp	1903—1910	13	50	—	—	—
Kjelleskogshus	1903—1913	10	16	—	—	—
Evadal	1902—1912	8	—	—	—	—
Östraby 1 o. 10	1901—1911	23	45	—	—	—
Ibm 2	1901—1911	21	68	—	—	—

Digitized by Google

Hemman	Arrendeperiod	Arrende pr tnld		Arrendeperiod	Arrende pr tnld	
		Kr.	ö.		Kr.	ö.
Östraby 3 o. 8	1897—1907	20	97	—	—	—
Ibm 4	1901—1911	14	—	—	—	—
Ibm 5	1901—1911	22	—	—	—	—
Ibm 6	1901—1911	23	—	—	—	—
Ibm 9	1901—1911	22	85	—	—	—
Ibm 11 o. 15	1901—1911	22	98	—	—	—
Ibm 12 o. ½ 13	1901—1911	22	—	—	—	—
Ibm ½ 13 o. 14	1901—1911	23	—	—	—	—
Albjershus 1 o. 2	1892—1911	11	80	—	—	—
Ibm 3 o. 4	1900—1911	13	—	—	—	—
Anderstorp	1905—1915	11	93	1915—1925	13	72
Friskenshus	1900—1910	7	77	—	—	—
Rosdahl	1897—1907	7	—	—	—	—
Wistofta 1 o. 2	1896—1906	11	—	1906—1922	13	95
Ibm 3 o. 4	1893—1906	11	—	1906—1922	16	78
Ibm 5 o. 6	1896—1906	12	—	1906—1922	15	74
Ibm 7	1896—1906	11	—	1906—1922	16	—
Ibm 8	1896—1906	11	—	1906—1922	15	38
Wistoftahus o. Kallthus	1900—1910	10	70	—	—	—
Wistoftahus 2	1900—1910	11	50	—	—	—
Stora Kallthus 2	1901—1911	12	—	—	—	—
Brödåkra	1895—1907	7	94	—	—	—
Knafvershus	1901—1911	12	33	—	—	—
Gryderup	1902—1912	13	63	—	—	—
Grönvallsfarm	1902—1912	10	17	1912—1922	12	71
Ingelstorp	1901—1915	24	81	—	—	—
Pårup	1898—1908	15	—	—	—	—
Åblatofta 1 o. 4	1901—1911	10	—	—	—	—
Ibm 2 o. 3	1901—1911	18	—	—	—	—
Perstorp	1901—1911	17	39	—	—	—
Furulund 1	1897—1907	8	66	—	—	—
Ibm 2	1897—1907	11	25	—	—	—
Ramstorp	1902—1908	8	88	1908—1922	13	33
Ramstorpshus	1899—1909	10	—	—	—	—
Sigridslund	1900—1910	10	—	—	—	—
Schönabäck	1901—1908	10	—	1908—1917	11	44
Skällaröd	1902—1912	9	30	1912—1922	12	—
Murhus	1901—1911	11	42	—	—	—
Olstorp	1901—1906	10	30	1906—1911	13	—
Åhus	1901—1911	11	95	—	—	—
Widtsköflegård	1901—1911	24	—	—	—	—
Widtsköflefarm	1901—1911	25	—	—	—	—

Kontrakten upphöra: 1906 Månstorp, 1907 Carlsfarm, Märtatorp, Fredriksborg, Lisatorp, Rosdal, Brödåkra, Furulund, Östraby 3 o. 8; 1908 Pårup; 1909 Ramstorpshus; 1910 Gryttingehus n:r 1 o. 2, L:a Gryderup, Ibm 2, Pålstorp, Damstorp, Friskenshus, Wistoftahusen, Sigridslund; 1911 Gryttingehemmanen (utom 3), Gryttingehus n:r 3 o. 5, Gryttingetorp, Dammhus, Skoghus, Hanslund, Torlösahemmanen (utom 5), Östrabyhemmanen (utom 1).

Digitized by Google

Albjershusen, St. Kallthus, Knafvershus, Äblatoftatorpen, Perstorp, Murhus, Olstorp, Åhus, Widtsköflegård o. farm; 1912 Evadal, Gryderup; 1913 Bialitt o. Bodelstorp, Kjelleskogshus; 1914 Torlösa n:r 3, 11, 12 o. ½ 13, ½ 13 o. 14, Erikstorp; 1915 Bialitt n:r 2, Gryttinge n:r 15, Ingelstorp; 1916 Torlösa n:r 15; 1917 Schönabäck; 1918 Gustafsfarm; 1921 Gryttinge n:r 10 o. 11; 1922 Wistoftahemmanen; 1925 Anderstorp.

Tablå öfver ett års inkomster af Slättbogodset.

	Enl. 1904—5 års arrende-uppbörd				Enl. skogsberättelsen för 1903—4 inkomst (netto) pr tnld för all egendomens skogsmark		Enl. räkenskaperna 1903—4 bokslutsgift pr tnld	
	Arrende [1])							
	Pr tnld för alla inägor [och impedimenta]		Pr tnld åker					
	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre	Kr.	öre
Ingelstorps hemman	24	10	24	81				
Widtsköfle „	23	48	24	30				
Torlösa hemman med torp . . .	18	82	19	62				
Östraby „ „	18	46	19	24				
Pårup „ „	13	24	13	99				
Gryttinge „ „	13	35	13	95				
Gryderup „ „	11	71	12	08				
Schönabäck m. fl. hemman med torp	11	18	11	63				
Wistofta hemman med torp . . .	10	85	11	44				
Ramstorp „ „ . . .	8	91	9	53				
Brödåkra „ „ . . .	7	55	7	97				
I medeltal	14	69	15	32	9	—	3	—

[1]) Härifrån bör med rätta afräknas diverse afdrag för undantag, byggnadslösen m. m. uppgående för angifna året till 3,302 kr.

Digitized by Google

Nedlagda kostnader på Slättbogodset åren 1886—1904.

	Kr.
Jordägarens andel.	
Floddiken	14,000
Tegelrör till dränering af 5,000 tnld à 30 kr. pr tnld	150,000
Byggnader (utom en del körslor m. m.)	161,883
Diverse såsom inlösen af hus, som ej blifvit påförda byggnaders konto m. m., och komma dessa poster att i ett blifvande häfte af denna beskrifning i ett sammanhang för hela godset närmare angifvas	14,117
Summa	340,000
Arrendatorernas arbete.	
Floddiken	13,000
Dränering af 5,000 tnld samt transport af rören à 60 kr. pr tnld	300,000
Byggnader [halmtak, grundgräfning, transporter och öfriga förbindelser, beräknade till 20 % af kostnaden]	32,376
Odling af 1,200 tnld à 100 kr.	120,000
Diverse [stensprängning, skiftesomläggningar, vägar, ängsvattning, stensättning, afloppp, gödselbrunnar, trädgårdar, vattenledningar m. m.]	34,624
Summa	500,000
Summa summarum	840,000

Jordägarens kostnad kan exakt beräknas, men arrendatorernas arbete och kostnader, som användts på förbättringar, äro delvis på slump upptagna; dock är det min uppfattning, att det snarare är för lågt än för högt taxeradt.

Digitized by Google

Utdrag ur Taxeringslängden öfver fast egendom i Torlösa socken för år 1905.

	Partisumma	Hufvudsumma
	Kronor	Kronor
Torlösa n:r 2 (31,700 kr.) m. Rostorp (4,000 kr.) . .	35,700	
Ibm n:r 3	25,000	
Ibm n:r 4 o. ½ 5	43,500	
Ibm n:r ½ 5 o. 6	39,800	
Ibm n:r 7 o. ½ 8; ½ 8 o. 9	74,000	
Ibm n:r 10 (under Ingelstorp)	20,000	
Ibm n:r 11	26,000	
Ibm n:r 12 o. ½ 13	41,000	
Ibm n:r ½ 13 o. 14	40,000	
Ibm n:r 15	25,200	
Ibm n:r 16	28,500	
Månstorp	21,000	
Erikstorp	15,000	
Kjelleskogshus	14,400	
Damstorp, Pålstorp } och outlämnad fålad (Bläshus)	22,800	
Evadal	4,500	
Torlösa fålad (Hästhagen?)	4,600	
Torlösa Soldattorp	700	481,700
Ingelstorp (utan Torlösa n:r 10)	—	125,000
Östraby n:r 1 o. 10	43,500	
Ibm n:r 2	28,500	
Ibm n:r 3 o. 8 (43,800 kr.) m. Kvarnen (12,000 kr.)	55,800	
Ibm n:r 4	36,000	
Ibm n:r 5	22,000	
Ibm n:r 6	21,000	
Ibm n:r 7 (upptaget under Widtsköflefarm)	—	
Ibm n:r 9	21,500	
Ibm n:r 11 (23,000 kr.) o. 15 (21,000 kr.)	44,000	
Ibm n:r 12 o. ½ 13	33,700	
Ibm n:r ½ 13 o. 14	31,000	
Alhjershusen n:r 1 o. 2	12,000	
Ibm n:r 3 o. 4	10,000	
Friskenshus	9,500	
Anderstorp	8,200	
Rosdal	4,500	
Östraby Soldattorp	700	
Ibm „	700	377,600
Widtsköfle Gård	186,700	
Widtsköfle Farm (m. Östraby n:r 7)	73,300	260,000
Wistofta n:r 1 o. 2	28,000	
Ibm n:r 3 o. 4	28,000	
Ibm n:r 5 o. 6 (27,600 kr.) m. Skoltorp (1,500 kr.)	29,100	
Ibm n:r 7	15,300	
Ibm n:r 8	18,000	
Transport	118,400	1,244,300

Digitized by Google

	Partisumma	Hufvudsumma
	Kronor	Kronor
Transport	118,400	1,244,300
Wistoftahus n:r 1	7,000	
Ibm n:r 2	6,700	
Stora Kallthus	3,100	
Kallthus	600	
Wistofta Soldattorp	600	136,400
Brödåkra m. Brödåkrahus	40,000	
Knafvershus	8,500	48,500
Gryttinge n:r 1	18,800	
Ibm n:r 2	17,800	
Ibm n:r 3	30,000	
Ibm n:r 4	16,600	
Ibm n:r 5	17,400	
Ibm n:r 6	19,000	
Ibm n:r 7	15,600	
Ibm n:r 8	17,600	
Ibm n:r 9	19,000	
Ibm n:r 10 o. 11	34,000	
Ibm n:r 12	17,500	
Ibm n:r 13	16,000	
Ibm n:r 14	17,500	
Ibm n:r 15	27,000	
Gryttingehus n:r 1 o. 2	6,200	
Ibm n:r 3 o. 5 (Mahuset)	6,300	
Gryttinge småhus	800	
Gryttinge Soldattorp	1,200	
Lilla Gryderup n:r 1	5,600	
Ibm n:r 2	3,000	
Bialitt och Bodelstorp (Hjärtansfröjd)	7,000	
Ibm	600	
Ibm	600	
Dammhus	3,300	
Gryttingetorp	2,000	
Skoghus	3,000	
Ibm	500	
Hanslund	2,300	
Fredriksborg och Höjelyckehus	7,400	
Gustafsfarm	9,000	
Carlsfarm	7,500	
Märtatorp	2,800	
Lisatorp	3,400	
Outlämnad fälad	5,200	
Under rubriken »Torp», som ej finnas?	6,400	367,900
Gryderup med Allerup	45,000	
Allerups smedja	600	
Grönvallsfarm	20,600	66,200
Ramstorp	41,500	
Ramstorpshus	2,100	
Transport	43,600	1,863,300

Digitized by Google

	Partisumma	Hufvudsumma
	Kronor	Kronor
Transport	43,600	1,863,800
Sigridslund	2,000	45,600
Pårup	68,000	
Åblatofta n:r 1 o. 4	12,000	
Ibm n:r 2 o. 3	7,600	
Perstorp	4,900	
Furulund n:r 1	1,500	
Ibm n:r 2 och Pårupshus samt fälad	1,000	
Tomastorp	1,000	96,000
Schönabäck med Wipenröd och torp	60,000	
Wipenrödshus	800	
Skällaröd	15,000	
Wipenrödsfälad (granplanterad)	3,400	
Olstorp	6,000	
Åhus	3,700	
Murhus	12,000	100,900
	Summa	2,105,800

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google